

Hans Christian Andersen meséi

TARTALOM

A RENDÍTHETETLEN ÓLOMKATONA
A FENYŐFA
BORSÓSZEM-HERCEGKISASSZONY
A PÁSZTORLÁNY MEG A KÉMÉNYSEPRŐ
A KIS HABLEÁNY
A TŰZSZERSZÁM
A FÜLEMÜLE
A KISKONDÁS
A RÚT KISKACSA
A VADHATTYÚK
A REPÜLŐ LÁDA
AZ EZÜSTHÚSZAS
A BÉKA
A SZÉL MESÉJE VALDEMAR DAA-RÓL ÉS LÁNYAIRÓL
A LÁNY, AKI A KENYÉRRE HÁGOTT
A CSÁSZÁR ÚJ RUHÁJA
A KIS GYUFAÁRUS LÁNY
A NAGY TENGERI KÍGYÓ
A HÓKIRÁLYNŐ
ELSŐ MESE
<i>egy tükörről és cserepeiről</i>
MÁSODIK MESE
<i>egy kisfiúról meg egy kislányról</i>
HARMADIK MESE
<i>a varázslóasszony virágoskertjéről</i>
NEGYEDIK MESE
<i>a királyfiról és a királykisasszonyról</i>
ÖTÖDIK MESE
<i>a kis rablóleányról</i>
HATODIK MESE
<i>a lapp asszonyról meg a finn asszonyról</i>
HETEDIK MESE
<i>arról, hogy mi történt a Hókirálynő palotájában, és mi történt később</i>
A RÉGI HÁZ
MINDENT A MAGA HELYÉRE!
BODZA-ANYÓKA
A RONGYOK
OLE LUKÖIE
TIZENKETTEN A POSTAKOCSIN
A BOLHA MEG A TANÁR
A GANAJTÚRÓ BOGÁR
„JÓL VAN, APJUK!”
AZ ÖREG UTCAI LÁMPÁS
IB ÉS KRISZTINKA
AZ ELCSERÉLT CÉGTÁBLÁK
AZ ÉRCDISZNÓ

A SZERENCSE-TÜNDÉR SÁRCIPŐJE

1. ÍGY KEZDŐDÖTT

2. HOGYAN JÁRT AZ IGAZSÁGÜGYI TANÁCSOS?

3. A BAKTER KALANDJA

4. FONTOS MOZZANAT EGY SZAVALAT. KÜLÖNÖS UTAZÁS

5. AZ ÍRNOK ÁTVÁLTOZÁSA

6. VÉGRE SZERENCSÉT HOZ A SÁRCIPŐ

A NAGYRAVÁGYÓ TŰ

A LIDÉRCEK A VÁROSBAN VANNAK

A LEN

A HÓEMBER

LEVES HURKAPÁLCIKÁBÓL

1. LEVES HURKAPÁLCIKÁBÓL

2. MIT LÁTOTT ÉS TANULT VILÁGJÁRÓ

ÚTJÁN AZ ELSŐ KISEGÉR

3. MIT MESÉLT A MÁSODIK KISEGÉR

4. MIT MESÉLT A NEGYEDIK KISEGÉR,

MIELŐTT MÉG A HARMADIK SZÓHOZ

JUTOTT VOLNA

5. HOGYAN KÉSZÜL A LEVES

DÁN HOLGER

BIZONYISTEN!

ÖTEN EGY HÜVELYBŐL

AZ URASÁG MEG A KERTÉSZE

A SZÁZSZORSZÉP

PÖTTÖM PANNA

A KAKAS MEG A SZÉLKAKAS

A HAJDINA

A TEÁSKANNA

A RENDÍTHETETLEN ÓLOMKATONA

Volt egyszer huszonöt ólomkatona, egytestvér valamennyi, mert ugyanabból az ócska ólomkanálból öntötték mindegyiket. Puskájuk a kézben, szemük egyenesen előretekint, piros-kék egyenruhájuk pompázó szép. Amikor kinyitották a dobozt, amelyben feküdtek, meghallották az első szót ebből a világból: „Ólomkatonák!” Ezt egy kisfiú kiáltotta, és boldogan tapsolt. Születésnapjára kapta az ólomkatonákat. Sorba állította őket az asztalon. Egyik katona szakasztott mása volt a társának, csak a huszonötödik különbözött valamennyire a többitől: fél lába volt, mert őt öntötték utolsónak, s két lábra már nem futotta az ólomból. De fél lábán is éppen olyan szilárdan állott, mint társai a két lábukon. Mégis éppen ez az egy volt az, akinek a sorsa különösre fordult.

Az asztalon, ahol az ólomkatonákat fölállították, sok más játék is volt, de valamennyi közt a legszembetűnőbb egy takaros kis papírmásé kastély. Apró ablakain egyenest a termeibe lehetett látni. Előtte parányi fák szegélyeztek egy tükördarabkát, amely tavat akart ábrázolni. Viaszhattyúk úsztak a tavon, és visszatükrözöttek benne. Minden takaros és csinos volt a kastélyban, de a legtakarosabb mégis a tárt kastélykapuban álló kis teremtés volt. Őt is csak papírból ragasztották, de szoknyáját a legfinomabb gyolcsból varrták, vállát keskeny kék pántlika fődte - ez volt a ruhadereka -, a mellén pedig egy nagy aranycsillám rózsza tündökölt, akkora, mint a kis hölgy arca. A papírhölgyecske táncosnő volt; két karját kitárta, egyik lábát pedig olyan magasra nyújtotta, hogy az ólomkatona nem is látta, és azt gondolta, hogy féllábú, mint ő maga.

„Ez volna még csak nekem való feleség - gondolta -, bár túlságosan előkelő, lám, kastélyban lakik! Nekem csak egy skatulya a házam, abban is huszonötödmagammal szorongok, oda nem vihetem. Hanem azért mégiscsak meg kell ismerkednem vele!” Azzal lefeküdt, egész hosszában, egy tubákosszelence mögé, innen jól szemügyre vehette a finom hölgyecskét, aki fél lábon álldogálva sem veszítette el egyensúlyát.

Este lett, a többi ólomkatona bevonult skatulya házába, nyugovóra tért a háznép is. Most a játékok keltek életre, s végre maguk is játszhattak: hol az ollót meg rabló-pandúrt játszottak, bált rendeztek. Az ólomkatonák izgatottan dörömböltek skatulya házuk falán: ők is szerettek volna játszani, de nem tudták fölemelni a skatulya födelét. A diótörő bukfenceket hányt, a palavessző csikorogva szaladgált a táblán: olyan lárma kerekedett, hogy a kanári fölébredt a kalitkájában, és énekbe kezdett, méghozzá versben. Ketten voltak csak, akik nem mozdultak a helyükről: az ólomkatona meg a kis táncosnő, aki fél lába hegyén egyenesen állott, s két karját a magasba tárta éppúgy, mint addig; a katona is éppolyan rendíthetetlenül állt a fél lábán, s nem vette le a szemét a táncosnőről.

De tizenkettőt vert az óra, és hopp! - fölpattant a tubákosszelence födele, de nem tubák volt benne, nem bizony, hanem egy fekete ördögfiók, mert amit tubákosszelencének gondoltunk, az bűvös doboz volt.

- Hallod-e, te ólomkatona! - szólította meg az ördögfiók. - Minek mereszted a szemed olyanra, aki ügyet se vet rád?

Az ólomkatona úgy tett, mintha nem hallotta volna.

- No, várjuk meg a holnapot! - mondta az ördögfiók.

Reggel, amikor a gyerekek fölkeltek, az ólomkatonát az ablakpárkányra állították. Az ördögfiók műve volt-e, vagy a szélé: egyszer csak kivágódott az ablaktábla, s az ólomkatona hanyatt-homlok zuhant lefelé a harmadik emeletről. Rettenetes utazás volt. Fejjel zuhant az utcakőre, csákója meg a szuronya hegye két macskakő közé szorult, fél lába az égnek meredt.

A kisfiú rögtön leszaladt a szolgálóval, hogy megkeresse. Ott topogtak a közelében, mégse vették észre. Ha az ólomkatona elkiáltja magát: „itt vagyok!” - biztosan meghallották volna, de a katona nem tartotta illendőnek a kiabálást, mert egyenruhában volt.

Megeredt az eső, egyre sűrűbben kopogott, valóságos felhőszakadás támadt; amikor kisütött a nap, két utcagyerek futott el arra.

- Oda nézz! - kiáltotta az egyik. - Egy ólomkatona! Fölveszem, megcsónakáztatjuk.

Újságpapírosból csónakot hajtogattak, beleültették a közepébe az ólomkatonát, s az már röpielt is lefelé az utcacsatornán; a két gyerek tapsolva futott mellette. Irgalmas isten! mekkora hullámok csapkodtak a csatornában, s micsoda erős sodra volt a víznek! Persze mert nagy eső esett. Táncolt, himbálózott a papírcsónak, forgott is olyan sebesen, hogy az ólomkatona beleremegett, de azért csak állt rendületlenül, arcizma se rándult, szemét előreszőgezte, és keményen markolta a puskáját.

Aztán egyszer csak egy hosszú csatornahíd alá ért vele a papírcsónak. Olyan sötét volt körülötte, mint nemrég a skatulyában.

„Ugyan hová érek? - töprengett magában. - Ez biztosan az ördögfiók műve. Legalább a hölgyecske itt ülhetne mellettem, akkor nem bánnám, ha még egyszer ilyen sötét volna!”

Egy hatalmas vízipatkány bukott föl mellette; itt lakott a híd alatt a csatornában.

- Van útleveled? - kérdezte a katonától. - Ide az útlevéllel!

Az ólomkatona hallgatott, csak a puskáját markolta még keményebben.

Továbbrepült a csónak, és a vízipatkány utána iramodott. Huh! - hogyan vicsorgatta a fogait! Előrekiáltotta a forgácsnak meg a szalmaszálnak:

- Tartóztassátok föl! Tartóztassátok föl! Nem fizetett vámot! Nem mutatta meg az útlevelét!

De a víz sodra egyre erősebb lett; az ólomkatona már-már kiért a híd alól, oda, ahol az isten napját megpillanthatta volna, de ott szörnyű zúgást-morgást hallott, olyat, ami a legbátrabb embert is halálra rémítette volna. Mert képzeljétek csak: a híd túlsó oldalán a csatorna vize a nagy gyűjtőcsatornába zuhogott bele; egy ólomkatonának ez éppen olyan kockázatos utazás, mint nekünk egy roppant vízesésen lehajózni.

A csónak már olyan közel volt a vízeséshez, hogy az ólomkatona nem tarthatta vissza. Már sodorta is lefelé a víz; a szegény ólomkatona erősen megvetette a lábát, ahogy csak bírta, nem vethetné senki a szemére, ha az arcizma is rándult volna. A csónak hármát-négyet fordult maga körül; színültig megtelt vízzel, és süllyedni kezdett. Az ólomkatona már nyakig állt a vízben, egyre jobban süllyedt a csónak, már a papírja is szétázott, már átsapott a víz az ólomkatona fején. A szegény katona akkor a szép kis táncosnőre gondolt, akit soha többé nem láthat, s egy régi dal csendült a fülébe

*Isten áldjon, jó vitéz,
halálba mégy, halálba!*

Kettészakadt a papír, a katona kibukott a csónakból, s a következő pillanatban elnyelte egy nagy hal.

Ó, milyen sötétség volt a hal gyomrában! S még félelmetesebb, mint a csatornahíd alatt. A hely is szűk volt, mozdulni is alig tudott a katona. De azért fektében is rendíthetetlenül markolta a puskáját.

A nagy hal ide-oda úszkált; rettenetes volt, ahogy cikázott a vízben. Egyszer csak elcsöndesedett; az ólomkatona szeme előtt mintha villámfény lobbant volna: ragyogott körülötte a nap, s valaki hangosan kiáltotta:

- Az ólomkatona!

A nagy halat kifogták, piacra vitték, s ott eladták - így került a konyhára, ahol a szakácsnő a nagykéssel fölhasította. Két ujja közé csippentette a katonát, s bevitte a szobába. Mindenki látni akarta a világjárót, aki még hal gyomrában is utazgatott. De az ólomkatonának nem szállt a fejébe a dicsőség. Az asztalra állították, hát - furcsa dolgok esnek meg a világban! Ugyanabban a szobában lelte magát, ahol valamikor meglátta a napvilágot; ugyanazokat a gyerekeket, ugyanazokat a játékokat látta maga körül. Ott volt a kis papírkastély is, kapujában most is ott állt fél lábon a takaros kis táncosnő, másik lába a magasban - ő is rendíthetetlen maradt. Ez úgy meghatotta az ólomkatonát, hogy hajszáj választotta el a sírástól, már-már kicsordultak szeméből az ólomkönnyek. De a sírás mégsem illett volna hozzá. Csak nézte a táncosnőt, a táncosnő meg őt, de szót nem váltottak.

Az egyik kisfiú most, se szó, se beszéd, fölkapta az ólomkatonát, és behajította a kályhába. Senki sem tudta, hogy mért tette. Biztosan a tubákosszelencében lakó ördögfiók műve volt ez is.

Az ólomkatona ott állt a tűz vörös fényében, és kibírhatatlan forróságot érzett, de nem tudta, a kályha tüze hevíti-e vagy a szerelemé. A piros-kék festék is lepattogzott róla; a viszontagságos utazástól-e vagy az emésztő szomorúságtól, azt sem tudta. A táncosnőt nézte, a táncosnő meg őt. A katona egyszer csak érezte, hogy olvad, de csak állt rendíthetetlenül, s keményen markolta a puskáját. Akkor kicsapódott egy ajtó, a léghuzat fölkapta a kis táncosnőt, s az, mint egy lenge tündér, beröppent a kályha nyitott ajtaján a katona mellé, lobbant egyet, s vége volt.

A katona akkor zsugorodni kezdett, kicsi ólomgomolyaggá olvadt, s másnap, amikor a szolgáló kiszedte a kályhából a hamut, egy kis ólomszívet talált benne - ennyi maradt a katonából. A táncosnőből nem maradt más, mint az aranycsillám rózsza, az is szénfeketére perzselődött.

A FENYŐFA

Állt az erdőben egy szép, sudár kis fenyőfa. Jó helye volt: nap is érte, levegő is simogatta, idősebb társai, lucfenyők meg jegenyefenyők zúgtak körülötte. De a kisfenyőnek minden vágya az volt, hogy magasabbra nőjön; a meleg napot, az üdítő levegőt sem élvezte, s ügyet se vetett a parasztgyerekekre, akik ott jártak-keltek, fecsegték körülötte, amikor számócaért, málnáért mentek az erdőre. Sokszor egész köcsöggel szedtek, máskor szalmaszálla fűzték fel a számócaszemeket, aztán leültek pihenni a kisfenyő tövébe, és azt mondták:

- Milyen szép ez a kicsi fa! - S ezt a kisfenyő nem szívesen hallgatta.

A következő esztendőben egy jókora hajtással lett magasabb, újabb év múlva még egy hajtással; a fenyőfák hajtásaiból mindig meg lehet mondani, hány évesek a fák.

- Ó, ha akkora lehetnék én is, mint a társaim - sóhajtott a kis fenyőfa -, akkor messzire szétterjeszhetném ágaimat, koronámmal pedig kitekinthetnék a nagyvilágba! Madarak fészkelnének az ágaim között, s ha szél támad, én is olyan méltóságosan bólogathatnék, mint azok ott!

És nem örült a napfénynek, sem a madárkának, még a szép kis piros felhőknek sem, amelyek napkeltekor, napnyugtakor elvitorláztak fölötte. Elközelgett a tél, csillogó-fehér hótakaró borított körülötte mindent, néha egy-egy nyúl iramodott el arra, és futtában átugrotta a kisfenyőt. Ó, milyen bosszantó volt! Két tél is elmúlt, míg végre a harmadikon akkorára nőtt, hogy a nyulak már nem ugorhatták át, meg kellett kerülniük. Ó, nőni, nőni, nagyra nőni és hatalmasra, mégiscsak ez ér legtöbbet ezen a világon - áhítozott a kisfenyő.

Ősszel favágók jöttek az erdőre, és minden esztendőben kidöntöttek néhányat a legmagasabbak közül. A fiatal fenyő, amely időközben szépen felcseperedett, reszketve figyelt: a fenséges faóriások recsegve-ropogva zuhantak a földre. Fejszével lecsapkodták ágait, csupaszon heverték; így, ágaitól fosztottan, soványan, alig lehetett megismerni őket. Aztán szekérre emelték a rönköket, a lovak közé csaptak, és elvitték őket az erdőből.

Hová vihették? S mi várhat rájuk?

Tavasszal, amikor a fecskék, gólyák visszatértek, megkérdezte tőlük a fenyő:

- Nem tudjátok, hová vitték a társaimat? Nem találkoztatok velük az úton? A fecskék nem tudtak róluk, de egy öreg gólya hosszan elgondolkozott, aztán bölintott, és azt mondta:

- Alighanem láttam a társaidat. Amikor Egyiptomból útra keltem, új hajókat láttam a tengeren. Pompás árbocaik voltak - a társaidból faraghatták őket, mert fenyőillatuk volt. Köszöntem is nekik, de igen magasan hordták a fejüket.

- Ó, lennék csak magasabb! Most a tengert járhatnám. Milyen is az a tenger, mesélj róla!

- Hosszú volna arról a mese! - felelte a gólya, és továbblépdelt.

- Örülj az ifjúságnak! - intették a napsugarak. - Örülj üde hajtásaidnak, a fiatal életerőnek, ami betölt!

És a szél csókot lehelt a fára, a harmat megkönnyezte, de a kis fenyőfa velük sem törődött.

Karácsony táján aztán fiatal fenyőket is kivágtak az erdőn, még olyanokat is, amelyek zsengébbek voltak a nyughatatlan fenyőfánál. Ezekről a zsenge fákról - a legszebbeket válogatták ki - nem csapkodták le a gallyakat, úgy rakták szekérre, s a lovak ezeket is elvitték az erdőből.

- Ugyan hová viszik őket? - töprengett a mi fenyőfánk. - Nem nagyobbak nálam, volt köztük egy, amelyik még kisebb is, mint én. Mért hagyhatták meg az ágait? Hová vihette őket a szekér?

- Mi tudjuk! Mi tudjuk! - zsinatolták a verebek. - Lent a városban benéztünk itt is, ott is a házak ablakán. Tudjuk, hová mentek a szekéren. Olyan pompa és fény veszi körül őket, amilyenről te nem is álmodol! Bekukucsáltunk az ablakon, és láttuk őket: meleg szobában álltak szépséges díszekkel, aranyalmával, mézeskaláccsal, sokféle játékkal aggatták tele az ágait, s az ágak hegyén száz meg száz gyertya fénylett.

- És aztán? - kérdezte a fenyőfa, és reszketett minden ága. - És aztán? Aztán mi történt?

- Többet nem láttunk. De ez gyönyörűséges Szép volt.

- Hátha engem is szerencse ér, s megjárhatom ezt a ragyogó utat! - ujjongott a fenyőfa. - Hiszen ez még nagyszerűbb, mint a tengereket járni! Ó, hogy epedek, hogy vágyakozom! Bár itt volna már újra a karácsony! Vagyok már akkora, mint a társaim, akiket tavaly a városba vittek. Csak már szekérre emelnének! Csak ott állhatnék már a meleg szobában, pompa és fényesség közepette! Vajon mi következik aztán? Biztosan még jobb lesz, még szebb, különben minek díszítenének föl olyan gazdagon? Utána még nagyszerűbb, még pompásabb dolgok várnak rám. De mik azok? Ó, hogy mennék már, hogy vágyom el innét! Magam sem tudom, mi lelt.

- Örülj nekünk! - mondta a levegő meg a napsugár. - Örülj az üde ifjúságnak itt az isten szabad ege alatt!

De a fenyőfa nekik sem tudott örülni. Nőtt, nőtt, ahogy csak erejétől telt, s zöldellt télen-nyáron. Az emberek, akik látták sötétzöld pompájában, azt mondták: „De szép fa ez!” És karácsony táján öt vágták ki elsőnek. Velejéig hatolt a fejsze, s egy mély sóhajjal elzuhant. Kínzó fájdalmat érzett s félájultan feküdt a földön; nem tudott most a szerencséjére gondolni, elszomorította, hogy meg kell válnia szülőföldjétől, a helytől, ahol felnövekedett; tudta, hogy nem látja soha többé kedves öregebb társait, körül a kis bokrokat, virágokat, talán még a madarakat sem. Bizony, az utazás nem volt kellemes.

Csak akkor tért újra magához, amikor társaival együtt lerakták egy udvaron, s hallotta, hogy egy ember így szól:

- Ez a legszebb! Ezt választjuk.

Aztán két libériás inas egy szép, tágas terembe vitte a fenyőfát. A falakon körös-körül arc képek függtek, a cserépkályha mellett magas kínai vázák pompáztak - oroszlán díszítette a tetejüket -, hintaszékek, selyemhuzatú heverők voltak a nagy szobában, meg hatalmas asztalok tele képeskönyvekkel, játékokkal, amelyek százszor száz tallérba kerültek - legalábbis így mondták a gyerekek. A fenyőfát egy homokkal megtöltött, nagy hordóba állították: a hordót senki sem láthatta, mert zöld szövettel vonták be, és egy nagy, tarka szőnyegre állították. Ó, hogy remegett a fenyőfa, hogy leste-várta, mi következik!

Inasok és szobalányok léptek a szobába, és díszítéséhez láttak. Színes papírból kivágott kis hálókát aggattak ágaira; a hálókát cukorkákkal töltötték meg; aranyozott almát, diót függesztettek fel gallyaira - úgy festettek, mintha rajta termettek volna. Ágai hegyére vagy száz piros, kék, fehér gyertyát erősítettek. Zöld tűi között babák ringatóztak, szakasztott olyanok voltak, mint az emberek, csak kicsinyek - a fenyőfa még sohasem látott ilyeneket -, fönt, a fa csúcán pedig egy nagy aranycsillag tündöklött. Szép volt, ó, milyen szépséges szép!

- Ma este - mondták körülötte -, ma este meggyújtjuk minden gyertyáját.

„Ó, csak már este volna! - sóvárgott a fenyőfa. - Csak már meggyújtánák a gyertyáimat! Vajon mi következik aztán? Eljönnek-e társaim az erdőből, s látnak-e engem? Bekukucskálnak-e a verebek? Gyökereket ereszték-e itt, s így állók-e feldíszítve, télen-nyáron, örökéig?”

A roppant vágyakozásba belefájdult a kérge, a kéregfájás pedig éppen úgy gyötri a fákat, mint az embereket a fejfájás.

Aztán végre meggyújtották a gyertyákat az ágain. Micsoda ragyogás! Micsoda pompa! A fenyőfának minden ága beleremegett; az egyik gyertya le is perzselte zöld tűit egy jó darabon.

- Jaj, istenem! - kiáltozták ijedten a szobalányok, s gyorsan eloltották a tüzet.

Most már vigyáznia kellett, nehogy megint elfogja a remegés. Pedig ó, hogy félt! Folyton attól reszketett, hogy elveszíti valamelyik ékességét - szinte esztét vette a kápráztató ragyogás. De egyszer csak kitérült a szárnyasajtó, s egy sereg gyerek rontott be, olyan hevesen, mintha föl akarnák dönteni a fát. A felnőttek nyugodt léptekkel követték őket. A kicsinyek némán álltak egy pillanatig, aztán megint kitört belőlük az ujjongás, de úgy, hogy zengett belé a nagy szoba. Körültáncolták a fenyőfát, és egymás után szedegették le róla az ajándékokat.

- Mit akarnak? - töprengett a fa. - Ugyan mi lesz velem?

A gyertyák tövig égtek az ágain, s akkor gyorsan elfűjták őket, aztán megengedték a gyerekeknek, hogy leszedjék a fáról, amit csak megkívánnak. Azok megrohamozták, hogy csak úgy recsegték az ágai; ha a csúcsát meg az aranycsillagot nem erősítették volna a mennyezethez, talán fel is döntik.

A gyerekek boldogan ugráltak körülötte pompás játékaikkal; a fára már ügyet se vetett senki, legföljebb az öreg dajka pillantgatott ágai közé, de ő is csak azt nézte, nem felejtettek-e egy almát vagy fügét a fán.

- Most egy mesét! Egy mesét! - hízelegtek körül a gyerekek egy alacsony, kövér embert, és odavonszolták a fenyőfa alá. A kövér ember leült a fa tövébe.

- Itt erdőben vagyunk - mondta -, s hátha a fának is hasznára válik, ha meghallgatja a mesét. Hanem igazán csak egy mesét mondok el. Válasszatok: Mákszem Matyiról akartok hallani, vagy Együgyű Jankóról, aki lebucskázott a grádicson, mégis becsületet nyert, és feleségül kapta a királykisasszonyt?

- Mákszem Matyiról mesélj! - kiáltották néhányan. - Együgyű Jankóról! - követelték a többiek. Nagy zsvajv kerekedett. Csak a fenyőfa állt szótlanul és tűnődve, s azt gondolta: „Velem már nem is törődnek!” Pedig hát ő már kivette a részét a dicsőségből.

És a kövér ember mesélt Együgyű Jankóról, aki lebucskázott a grádicson, mégis becsületet nyert, és feleségül kapta a királykisasszonyt. A gyerekek tapsoltak, és azt kiabálták:

- Mesélj még! Mesélj!

Mákszem Matyi történetét is hallani szerették volna, de be kellett érniük Együgyű Jankóval.

A fenyőfa némán és elgondolkozva meredt maga elé: az erdei madaraktól nem hallott efféle mesét soha. „Együgyű Jankó lebucskázott a grádicson, mégis megkapta a királykisasszony kezét! Igen, úgy látszik, ez a világ sora!” - tűnődött, és elhitte a mesét az utolsó szóig, hiszen olyan derék embernek látszott, aki elmondta! „Bizony, bizony, ki tudja! Hátha egyszer én is lebucskázom a grádicson, és királykisasszonyt kapok feleségül!” - álmodozott. S már előre örült a másnapnak; biztosan újra gyertyákkal, játékokkal, aranyos gyümölcsökkel ékesítik fel.

„De holnap nem remegek! - fogadkozott. - Szívből örülök majd a pompámnak. Holnap újra meghallgatom Együgyű Jankó történetét, talán még Mákszem Matyiét is”, és hallgatagon, tűnődve virrasztott egész éjszaka.

Reggel inasok és szolgák léptek a nagy szobába.

„Újra feldíszítenek!” - gondolta ujjongva a fenyőfa.

De megfogták, és kivonszolták a szobából, föl vitték a lépcsőn a padlásra, s egy sötét zugba állították, ahová egyetlen napsugár sem ért el.

„Hát ez meg micsoda? - kérdezte magában a fa. - Mit csináljak itt? Hiszen ide egy hang se jut el hozzám!”

Nekidőlt a falnak, és gondolkozott, gondolkozott: Ráért: napok mentek, éjszakák múltak, de a padlásra nem ment föl senki. Végre megjelent valaki, de csak azért, hogy néhány ládát állítson a sarokba. A fenyőfa ott állt a sötét zugban, s már úgy látszott, hogy mindenki megfélemedezett róla.

„Odakinn most tél van - vigasztalta magát. - Kemény és fagyos a föld, hó takar mindent. Most nem tudnak elültetni, azért kell ebben a zugban megvárnom a tavaszt. Lám, gondot viselnek rám. Milyen jók is az emberek! Csak olyan sötét ne volna, s akadna valami társam!”

- Cin, cin! - cincogta egy előíramodó egérke. Aztán odaszaladt egy másik is. Körülszimatolták a fát, és besurrantak az ágai közé.

- Rettenetesen hideg van! - panaszkodtak a kisegerek. - Különben egészen jó itt, igaz-e, te öreg fenyő?

- Nem vagyok én öreg! - felelte a fenyő. - Vannak nálam sokkal öregebbek.

- Honnan jöttél? - kérdezték az egerek. - És mit láttál? - Szörnyen kíváncsi szerzetek voltak. - Mesélj nekünk a világ leggyönyörűbb helyéről, ha ugyan jártál ott! Voltál-e az éléskamrában, ahol sajtok illatoznak a polcon, és sonkák lógnak a rúdról? Ahol faggyúgyertyán táncol az egérnép? Soványan megyünk be oda, és kövéren jövünk ki. Jártál-e ott?

- Ott nem jártam - felelte a fenyőfa. - De mesélek nektek az erdőről, ahol nap süt, és madarak énekelnek.

És elmesélte egész ifjúságát. A kisegerek még sohasem hallottak ilyen mesét, buzgón hallgatták, és azt mondták a végén:

- Ó, de sok mindent láttál te! És milyen boldog voltál!

- Boldog? - kérdezte a fenyő, aztán újra végiggondolta, amit elmondott. - Csakugyan, egészen szép idők voltak azok!

Aztán elmesélte, mit látott karácsony este, amikor mézeskaláccsal aggatták teli, gyertyákat gyújtottak az ágain.

- Ó! - álmélkodtak az egérkék. - Milyen boldog is lehettél, öreg fenyő!

- Mondtam már, hogy nem vagyok öreg! - bosszankodott a fenyő. - Ezen a télen hoztak az erdőről. A legszebb korban vagyok. Csak nagyon magasra nőttem.

- Olyan szépen tudsz mesélni! - lelkesedtek a kisegerek. És másnap éjjel magukkal hoztak még négy egérkét, hogy azok is hallhassák a fenyőfa meséit. A fenyő pedig minél tovább mesélt, annál jobban emlékezett ifjúságára, és azt sóhajtotta magában:

„Mégiscsak szép idők voltak azok! De visszatérhetnek, még visszatérhetnek egyszer! Együgyű Jankó is lebucskázott a grádicson, mégis megkapta a királykisasszony kezét, hátha

nekem is királykisasszony jut feleségül!” - és az erdő legszebb fiatal nyárfája jutott az eszébe. Az ő számára az a kis nyárfa volt a világ legszebb királykisasszonya.

- Ki az az Együgyű Jankó? - kérdezték az egérek. És a fenyő elmondta nekik az egész mesét - karácsony este minden szavát megjegyezte magának. Az egerek majdnem a fa csúcsáig szökdelték gyönyörűségükben. A következő éjjel már egész sereg egér hallgatta a fenyőfát, vasárnap pedig két patkány is odavetődött, de ezek ócsárolták a mesét, s elszomorították vele az egérekéket. Most már nekik sem tetszett olyan nagyon a fenyőfa meséje.

- Csak ezt az egyetlenegy mesét tudod? - kérdezték a patkányok.

- Csak ezt - felelte a fenyő. - Életem legboldogabb estéjén hallottam, csak hogy akkor még nem tudtam, milyen boldog vagyok.

- Nyomorúságos mese ez! Nem tudsz olyat, ami faggyúról meg szalonnáról szól? Valami éléskamramesét?

- Olyat nem tudok - mondta a fenyő.

- Akkor ajánljuk magunkat! - És a patkányok faképnél hagyták. Lassanként a kisegerek is elmaradoztak, és a fenyőfa keserűen sóhajtotta - Milyen jó is volt, amikor a fürge kisegerek körém telepedtek, és a meséimet hallgatták! Ők is elfelejtettek. Most már csak akkor leszek boldog, ha egy napon levisznek innen.

De mikor lesz az, mikor?

Egy reggel emberek jöttek fel a padlásra, félretolták a ládákat, és kiráncigálták a sötét zugból a fenyőt. Nem bántak éppen szelíden vele, odacsapták a padlóhoz, s egy szolgálja már vonszolta is a lépcső felé, ahol fényesen sütött a nap.

- Újra kezdődik az élet! - ujjongott a fenyő. Érezte az üde levegőt, az első napsugarakat - kinn volt az udvaron. Olyan gyorsan történt vele mindez, hogy ideje sem volt végignézni magát. Volt elég látnivaló körülötte. Az udvaron túl viruló kert illatozott; rózsák hajoltak üdén, mosolyogva az alacsony sövényre, a virágzó hársak között fecskék cikáztak, és boldogan csivitelték: „Csivitt, csivitt, a párom, az van itt!” De persze nem a fenyőfára értették.

- Most aztán élek! - örvendezett a fenyőfa, és kinyújtózta az ágait, de jaj, megsárgult és elszáradt minden kicsi tűlevele.

Ott hevert csalán és gaz között az udvar sarkában. De a csúcsán még ott tündöklött az aranycsillag, s visszaverte a napsugarakat.

Az udvaron vidáman játszottak a gyerekek, akik karácsony este körültáncolták a fenyőfát, és annyszor örültek neki. A legkisebbik most odaszaladt hozzá, és leszakította csúcsáról az aranycsillagot.

- Nézzétek, mit találtam ezen a csúnya, vén karácsonyfán! - kiáltotta, és rátaposott a száraz ágakra, amelyek recsegtve törtek le kis csizmája alatt.

A fenyőfa elnézte az üdén virágzó, szép kertet, aztán végigtekintett magán, és szégyenkezve vágyott vissza a padlás sötét zugába. Az erdőre gondolt, üde ifjúságára, a vidám karácsony-estre meg a kisegerekre, akik olyan gyönyörűséggel hallgatták Együgyű Jankó meséjét.

- Elmúlt, minden elmúlt! - sóhajtotta a szegény fenyőfa. - Mért is nem örültem akkor, amikor még örülhettem volna? Most már késő!

Jött egy fejszés ember, és fölvágtá a fenyőfát; jókora nyaláb aprófa lett belőle. Föllobogott a nagy üst alatt, s mélyeket sóhajtott, olyan hangosan, hogy puskaropogásnak hallatszott. A kint játszadozó gyerekek be is szaladtak, leguggoltak a tűzhely elé, belenéztek, és harciasan

kiabálták: „Piff-puff!” A fenyőfa pedig minden roppanásnál - egy-egy sóhaj volt minden roppanása - egy nyári napra gondolt, vagy egy téli éjre kinn az erdőben, amikor csillagok szikráztak fölötte; a karácsonyestire gondolt meg Együgyű Jankóra, az egyetlen mesére, amit hallott és elmesélt. Végül nem maradt belőle más, csak egy marék hamu.

A gyerekek tovább játszottak az udvaron; a legkisebbik a mellére tűzte az aranycsillagot, amely azon a boldog estén a fenyőfa legszebb ékessége volt. De annak az estének vége; vége a fának is, vége a mesének is; vége, vége - minden mesének ez a vége.

BORSÓSZEM-HERCEGKISASSZONY

Volt egyszer egy királyfi, aki hercegkisasszonyt akart feleségül venni, de nem ám holmi jött-ment hercegleányt, hanem olyat, aki igazán trónra termett. Bejárta az egész világot, hogy meglelje a hozzá illőt, de minden választottjában talált valami kivetnivalót. Hercegkisasszony akadt ugyan elég, de a királyfi kételkedett benne, hogy vérbeli hercegkisasszonyok, mert mindegyik tett valami olyat, ami nem illett hozzá. Hazatért hát a királyfi a birodalmába, és igen elbúsult, hogy nem lel magához való feleséget.

Egy este szörnyű vihar kerekedett, dörgött-villámlott, az eső meg úgy zuhogott, mintha dézsából öntötték volna. A nagy ézengésben egyszer csak megverte valaki a palota kapuját. Az öreg király maga ment kaput nyitni.

Egy hercegkisasszony állt a küszöbön. De uram teremtőm, hogy megtépázta a zuhogó eső meg a vad szél! A hajáról, ruhájáról patakokban szakadt a víz, a cipője orrán befolyt az eső, a sarkán meg kifolyt. S mégis azt merte mondani, hogy ő vérbeli hercegkisasszony!

- No majd elvállik, hogy igazat mondott-e - gondolta magában az öreg királyné, de nem szólt senkinek; bement a hálókamrába, kiemelt az ágyból minden dunnát, párnát, derékaljat, s egy szem borsót tett az ágydeszkára. Aztán rárakott a borsószemre húsz derékaljat, azokra meg húsz vastag pehelydunnát, s oda vezette éjjeli hálásra a hercegkisasszonyt.

Reggel aztán megkérdezte tőle, hogy esett az alvás.

- Egy szemhuntyást sem aludtam - panaszkolta a hercegkisasszony. - Isten tudja, mi volt abban az ágyban! Egész éjjel nyomott valami, akármelyik oldalamba fordultam. Csupa kék-zöld folt a testem. Restellem megmondani, de sosem volt még ilyen kényelmetlen ágyam!

Most már aztán láthatták, hogy vérbeli hercegkisasszony a vendégük, mert húsz derékaljon és húsz pehelydunnán keresztül is megérezte azt a kicsi borsószemet. Csak egy javából való, igazi hercegkisasszony lehet ilyen kényes.

A királyfi nyomban feleségül vette, úgy megörült, hogy igazi hercegkisasszonyra akadt. A borsószem meg a királyi kincseskamrába került, ott mutogatják mind a mai napig, ha ugyan azóta el nem lopta valaki.

Aki nem hiszi, járjon utána.

A PÁSZTORLÁNY MEG A KÉMÉNYSEPRŐ

Láttatok-e valaha időtől megfeketedett, öreg-öreg almáriumot, faragott cirádákkal, levél-füzérekkel díszített ódon szekrényt? Hát ilyen almárium állt egy szobában; régi jószág volt, még dédanya hagyta örökül. Farózsák meg tulipánok és a legcikornyásabb faragványok ékeskedtek rajta; közülük szarvasok dugták ki agancsos fejüket. Odafele pedig, az almárium ormán, egy faragott alak állt, nevetséges formájú ember, aki maga is nevetett, vagy inkább vigyorgott, mert vidám fintorát nemigen lehet nevetésnek mondani. Patás kecskelába volt, hosszú, hegyes szakálla, még szarvat is viselt a homlokán. A szobabéli gyerekek elnevezték Bakkecskelábú Fő- és Altábornoki Örmesterkapitánynak, mert ezt a nevet mulatságosan nehéz volt kimondani, és ezzel a ranggal ugyan kevés katona dicsekedhet! De kifarni se lehetett ám könnyű a kecskelábút! Valaki mégis kifarnagta, s most ott állt az öreg szekrény ormán. Állt, és nem vette le a szemét a tükör előtti asztalkáról, mert ott meg egy gyönyörűsége szép kis porcelán pástorlány állt: aranyos cipőjű, aranykalapos, pástorbotot tartó kis teremtes; szoknyája széle egy piros rózsával takarosán föltűzve - mondom, gyönyörű szép volt. Szorosan mellette egy kis kéményseprő állt, fekete, mint a korom, s ugyancsak porcelánból. Éppen olyan tiszta és takaros volt, mint akárki más; hogy kéményseprőnek született, az pusztán véletlen volt, hiszen a porcelánformázó munkás ugyanannyi fáradtsággal porcelán királyfit is formálhatott volna belőle.

Milyen délcegen állt az asztalon, kicsi létrájával a vállán! Fehér-piros volt az arca, mint egy szép hajadoné, s ez hiba is volt, mert a kéményseprőknek, tudjuk, mindig korommaszatos az arcuk. Ott állt, mondom, a pástorlány mellett, mivel oda állították, s ha már egymás mellé rendelték őket, el is jegyezkedtek, mert mindenképpen illettek egymáshoz. Fiatalok voltak mind a ketten, törekenyek, s egyfajta porcelánból formálták őket.

Egy harmadik porcelán figura is állt azon az asztalon, háromszor akkora, mint ők. Ez egy öreg kínai volt, aki bólogatni is tudott; azt mondta, hogy ő a kis pástorlány nagyapja, de ezt semmivel sem tudta bizonyítani. Mégis azt hajtogatta, hogy a kis pástorlány engedelmességgel tartozik neki, s ezért beleegyezően igent bólintott a Bakkecskelábú Fő- és Altábornoki Örmesterkapitánynak, amikor az megkérte tőle a pástorlány kezét.

- Olyan férjed lesz - mondta a vén kínai a pástorlánynak -, hogy különbet nem is kívánhatsz magadnak! Szinte azt hiszem róla, hogy mahagónifából faragták. Bakkecskelábú Fő- és Altábornoki Örmesterkapitánynévá tehet téged, és ezüsttel van tele az almáriumfa. Nem is szólva arról a sok mindentől, amit a titkos fiókokban rejteget.

- De én nem akarok abban a sötét almáriumban lakni! - kiáltotta a kis pástorlány. - Azt hallottam, hogy abban már tizenegy porcelán feleséget őriz!

- Hát te leszel a tizenkettedik! - mondta a vén kínai. - Ma éjjel, amikor megreccsen az öreg almárium, kezdődik a lakodalom; ez olyan igaz, mint hogy kínai vagyok.

Azzal bólintott egy utolsót, és elaludt.

De a kis pástorlány nem nyugodott bele a sorsába. Sírt, és szívszakadva nézte a kéményseprőt, választott jegyesét.

- Nem tehetünk mást - mondta végül -, nekivágunk a messzi világnak, mert itt nincs tovább maradásunk.

- Amit te akarsz, azt akarom én is! - felelte a kis kéményseprő. - Vágjunk neki, de mindjárt! Azt hiszem, a mesterségemmel el tudlak majd tartani becsülettel.

- Csak előbb az asztalról jussunk le szerencsésen! - sóhajtotta a pásztorlány. - Addig nincs nyugtom, amíg kinn nem leszünk a messzi világban.

A kéményseprő vigasztalta, nyugtatgatta, megmutatta neki, hogyan rakosgassa a lábát az asztalláb faragott cirádáira, aranyozott leveleire, még a létráját is alája tartotta, és lesegítette rajta. Végre-valahára leértek a földre. Fölnéztek az öreg almáriumra, s látták ám, hogy nagy a nyugalanság odafönn: a faragott szarvasok a nyakukat nyújtogatják utánuk, agancsukat emelik, és kíváncsian bámulják őket. A Bakkecskelábú Fő- és Altábornoki Örmesterkapitány pedig ugrott egyet mérgében, és lekiáltotta a vén kínainak:

- Megszöknek! Megszöknek!

A jegyesek nagyon megijedtek, és besurrantak az ablakmélyedésben álló szekrénykébe.

Három-négy hiányos kártyacsomó volt a kis szekrényben meg egy ügyesen összetákolt kicsiny bábszínház - éppen előadás folyt benne, s a hölgyek, a káró, a treff, a kör és a pikk dámák ott ültek az első sorokban, és tulipánjaikkal kényesen legyezgették magukat; a filkók ott álltak mögöttük, és azzal dicsekedtek, hogy alul is meg fölül is van fejük, mint minden becsületes játékkártyának. A komédia, amit játszottak, egy szerelmespárról szólt, akiket elszakítottak egymástól, s a kis pásztorlány megkönnyezte, mert tulajdon sorsára ismert benne.

- Nem, nem bírom tovább! - zokogott fel. - Menjünk ki a szekrényből! - De amikor újra lent voltak a padlón, és fölnéztek az asztalra, látták, hogy a vén kínai fölébredt, és izgatottan döntögeti előre-hátra a testét. Tehette, mert alul nehézék volt benne.

- Mindjárt üldözőbe vesz bennünket! - kiáltott fel ijedten a kis pásztorlány, és kétségbeesésében törekeny porcelán térdére roskadt.

- Mondanék én valamit! - állt elő a kis kéményseprő. - Bújjunk abba a nagy virágvázába ott a sarokban; rózsza meg levendula között pihenhetünk, a vén kínainak meg, ha utánunk talál jönni, sőt szórunk a szemébe.

- Ott se lennénk biztonságban - sóhajtott a kis pásztorlány. - És aztán úgy hallottam, hogy a virágváza meg a kínai jegyesek voltak valamikor, s az efféle szerelem sohasem múlik el egészen. Nem, nem tehetünk mást: neki kell vágnunk a messzi világnak.

- Hát csakugyan volna hozzá bátorságod? - kérdezte meghatottan a kis kéményseprő. - Tudod-e, milyen irdatlan nagy a világ? S ha nekivágunk, soha többé nem jöhetünk ide vissza?

- Tudom, s még így se félek! - felelte a pásztorlány.

A kéményseprő mélyen a szemébe nézett, aztán így szólt:

- Nem választhatunk más utat, mint az én utamat: a kéményen kell kimennünk a messzi világba. De van-e igazán bátorságod, hogy bebújj velem a kályhába, hideg vasgyomrába, kormos csövébe? Mert csak így tudunk eljutni a kürtőbe, de ott már ne félj, ott én ismerem a járást! Fölmászunk a magasba, föl, egészen a kéménybe, s azon át kijutunk a nagyvilágba.

Azzal odavezette szíve választottját a kályhaajtó elé.

- Istenem, milyen koromsötét van odabenn! - mondta a pásztorlány, de azért nagy bátran belépett a kályhaajtón, és megindult fölfelé a kürtőben, ahol rájuk borult a fekete éjszaka.

- Mindjárt fönn leszünk a kémény tetején! - mondta a kéményseprő. - Már látom az eget. Nézd, éppen fölöttünk ragyog az ég legfényesebb csillaga!

Csakugyan, éppen rájuk ragyogott a legtündöklőbb csillag, mintha utat akart volna mutatni nekik. Tovább másztak-kapaszkodtak fölfelé a nyaktörő úton, igen-nagyon magasra. A

kéményseprő emelte, támogatta, óvta jegyesét, mutatta neki, hová lépjen finom kis porcelán lábával, s így érték föl nagy sokára a kémény tetejére. Ott leültek megpihenni, mert a keserves út bizony nagyon elfárasztotta őket.

Magasan a fejük fölött tenger sok csillagát szikráztatta az ég; alattuk a mélyben a város háztetői - most látták először a messzi világot; olyan véghetetlen nagy volt! A szegény kis pásztorlány sohasem hitte, hogy ilyen nagy és félelmetes a világ. Kicsi fejét jegyese vállára hajtotta, és olyan keservesen zokogott, hogy övéről lepattogzott az aranyfesték.

- Rettenetesen nagy a világ - sírdogált. - Mi lesz velünk, hiszen elveszünk benne! Bár ott állhatnék régi helyemen, a kis asztalon a tükör előtt! Én már csak akkor leszek boldog, ha oda visszamehetek! Elindultam veled a messzi világba, de ha igazán szeretsz, vigyél vissza, kérlek, vigyél vissza!

A kéményseprő megpróbált a lelkére beszélni, a vén kínaira emlékeztette, meg a Bakkecskelábú Fő- és Altábornoki Örmesterkapitányra, de hiába beszélt. A kis pásztorlány olyan szívettépően zokogott, és olyan könnyörögve csókolgatta szíve választottját, hogy az nem tehetett mást, belenyugodott akaratába, még ha esztelenségnek tartotta is azt.

Nagy kinnal-keservvel visszamásztak a kéménybe, leereszkedtek a kürtön; bizony, megtépázta őket az út! Megálltak a kályha hideg gyomrában, s kihallgatóztak a kályhaajtón: ugyan mi történt a szobában, míg ők úton voltak? A szobában csönd volt, kilestek az ajtón: hát ott feküdt a vén kínai összetörve a padlón. Amikor üldözőbe vette őket, lebukott az asztalról, s most élettelen hevert háromfelé törten: hátának egy jókora darabja levált, feje meg a sarokba gurult. A Bakkecskelábú Fő- és Altábornoki Örmesterkapitány ott állt a régi helyén, és elgondolkodva bámult maga elé, mintha mi sem történt volna.

- Ó, istenem! - kiáltott fel a pásztorlány. - Vége szegény nagyapónak, s ez a mi lelkünkön szárad! Ó, istenem, ezt nem élem túl! - zokogott, és tördelte törékeny kis kezét.

- Ne búsulj, még össze lehet ragasztani - vigasztalta a kéményseprő. - Nagyon szépen összeragasztják, majd meglátod! Csak ne sirasd olyan nagyon, mert ha visszaragasztják a hátát, a fejét meg odasrófolják a törzséhez, még éppen elég bajunk lesz vele!

- Úgy gondolod? - kérdezte a kis pásztorlány. És fölkapaszkodtak régi helyükre, az asztalra, s körülnéztek:

- Nagy utat megjártunk, mégis ott vagyunk, ahonnan elindultunk - sóhajtott föl a kis kéményseprő. - Kár volt a sok fáradságért!

- Jaj, csak összeragasztanák szegény nagyapót! - suttogta bűnbánóan a pásztorlány. - Nagyon sokba kerül az?

A vén kínait hamarosan összeragasztották: helyére tették a háta levált darabját, a fejét egy jókora sróffal odaerősítették a nyakához.

Olyan volt megint, mint valamikor új korában, de bólogatni, azt nem tudott többet.

- Kegyed nagyon magasan hordja az orrát, amióta darabokra törött - mondta meg neki a véleményét a Bakkecskelábú Fő- és Altábornoki Örmesterkapitány -, mintha bizony az olyan nagy dicsőség volna! Hozzám adja hát az unokáját, vagy nem adja?

A kéményseprő meg a pásztorlány esdekelve nézett a kínaira, attól rettegetek, hogy bólítani talál; de a vén kínai nem mozdította a fejét, mert sróf volt a nyakában, ezt pedig restellte volna elárulni egy idegennek.

A porcelán jegyespár hát egymás mellett maradhatott; áldották a vén kínai srófját, és hűségesen szerették egymást, míg csak össze nem törtek.

A KIS HABLEÁNY

Messze kinn a tengeren kékséges kék a víz, akár a búzavirág szirma, s átlátszó, mint a leg-tisztább üveg. És mély, nagyon mély, a leghosszabb horgonykötél se ér le a fenekére; sok-sok templomtornyot kellene egymásra állítani, hogy a tengerfenékről a víz színéig érjenek. Odalenn a mélységes mélyben lakik a tenger népe.

Ne higgye ám senki, hogy odalenn nincs egyéb sós, fehér fővenynél; különös fák, virágok ringatóznak ott, száraik, indáik olyan hajlékonyak, hogy a legenyhébb hullám is megrezdíti őket, s úgy imbolyognak, hajladoznak, mintha élnének. Ágaik között halak suhannak el, aprók és nagyok, úgy, mint idefönn a madarak a fák koronái közt.

Ahol a legmélyebb a tenger, ott áll a vízikirály palotája; piros korallból rakták a falait, csúcs-íves, nagy ablakait átlátszó borostyánkővel üvegezték, tetejét meg kagylóhéjjal fődtek, s ezek nyitódnak-csukódnak a hullámok érintésére. Csak úgy tündöklök tőlük a palota teteje, mert minden kagyló fényes gyöngyszemeket rejt, olyanokat, amikből egy szem is királyi korona ritka ékessége lehetne.

A vízikirály már hosszú esztendők óta özvegy volt, s öreg édesanyja viselte gondját. Okos asszony volt a vén királyné, bár túlságosan büszke a rangjára, s ezért tizenkét osztrigát hordott halfarkán, ezzel különböztette meg magát mástól, akinek csak hat osztriga járt. De különben csak dicséretet érdemel, kiváltképpen azért, mert olyan nagyon szerette unokáit, a vízi-királykisasszonyokat. Hatan voltak, szépséges szépek valamennyien, de azért mégis a legkisebbik volt a legszebb mindnyájuk között. Arca olyan finom és tiszta, mint a gyöngy rózsaszírom, szeme kék, mint a tenger mélye, de lába neki sem volt, akár a többinek: halfarokban végződött a teste.

Nénjeivel egész nap a palota tágas termeiben játszadozott, ahol a falakból eleven virágok hajtottak, s ha kinyitották a nagy borostyánkő ablakokat, besuhantak hozzájuk az aranyos pikkelyű halak, mint hozzáuk a fecskék, ha ablakot tárunk. De ezek a halak szelídek voltak, odaúsztak a királykisasszonyokhoz, a tenyerükből ettek, és békésen túrték simogatásaikat.

A palota előtt nagy kert volt, tűzpiros meg sötétkék fák pompáztak benne, aranyos fényű gyümölcsök csillogtak ágaik között; alattuk a sok virág úgy ringott-hajladozott, mint megannyi lobogó láng. A kert földje a legfinomabb tengeri fővény volt, csak kék, mint a kénes gyújtó lángja. Csodálatos kék fényben úszott odalenn minden; aki a kertben megállt, úgy érezte, hogy felemelkedett az égbe, a legkékebb magasságba - elfelejtette, hogy a tenger mélységes mélyében van. Szélcsendes időben még a nap is leragyogott ide; úgy látszott innen, mint egy fényt árasztó, roppant nagy bíborvirág.

A királykisasszonyok kaptak egy-egy virágágyat a kertben, azt kedvükre kapálhatták, gyomlálhatták, s azt ültettek bele, amit akartak. Az egyik cethal formájúra egyengette a maga ágyását, a másik hableány alakot próbált formázni belőle, a hatodik meg, a legfiatalabbik, kerekre alakította, mint a nap korongja. Virágokat is olyanokat ültetett bele, amik a nap bíborvirágához hasonlítottak.

Különös gyermek volt ez a legkisebbik, hallgatag és tűnődő; amikor nénjei magukra aggatták az elsüllyedt hajókban lelt különös ékességeket, ő nem kívánt egyebet, csak egy kis fehér márványszobrot, ami olyan szépen illett bíborvirágai közé. A szobor egy szépséges ifjút ábrázolt - ott találta a tengerfenéken, egy hajó roncsai között. Rózsapiros szomorúfüzfát ültetett melléje, s ahogy a fűz megnőtt, piros ágai ráborultak a fehér márványszoborra, s violakék árnyékot vetettek rá meg a kék fővényre; az árnyék szünetlen ringott-imbolygott,

mint maguk a fűzfaágak. Olyan volt ez, mintha a fa koronája meg gyökere játszadozott, csókolózott volna egymással.

A legkisebbik vízi-királykisasszonynak az volt a legnagyobb öröme, ha az emberek világaról beszéltek neki. Nagyanyját, az öreg királynét kifaggatta mindenről, amit csak tudott a nagy hajókról, földi városokról, emberekről meg állatokról. A kis királynénak az tetszett a legjobban, hogy odafenn a földön illatosak a virágok, és zöldek az erdők, a halak meg, amik az ágak között röpdösnek és szökdelnek, zengő hangon énekelnek - a nagyanyja halaknak nevezte a madarakat, mert az unokái másképp nem értették volna meg, hiszen sohasem láttak még madarat.

- Majd ha tizenöt esztendősek lesztek - mondta az öreg királyné -, fölmerülhettek a tengerből, kiülhettek egy sziklára, és nézhetitek a holdfényben a nagy hajókat, amelyek elvitorláznak elöttetek. Majd akkor láttok erdőket is, városokat is.

Közelgett a legidősebb királykisasszony tizenötödik születése napja. Egy-egy esztendő volt a testvérek között, s bizony a legkisebbik királykisasszonyra csak öt év múlva kerülhetett sor, addig kellett várnia, hogy megláthassa a mi világunkat. Hanem azt megfogadták a testvérek, hogy elmondják egymásnak apróra, mit láttak odafönn, és mit tartanak a legszebbnek. Azzal nem érték be, amit a nagyanyjuktól hallottak, hiszen annyi mindent szerettek volna még látni!

De egyikük se vágyott annyira meglátni a földi világot, mint a legkisebbik húguk, akire csak utolsónak kerül sor. A tündő, álmodozó kis királyné éjszakánként megállt a nyitott ablakban, s fölneézett a magasba, föl a sötétkék víztömegre, ahol fürge halak cikáztak. Ablakából láthatta a holdat, még a csillagokat is; elsápadt a fényük, amíg ide leért, hanem a tenger mélyéről sokkal nagyobbak látszottak, mint a földről. Néha sötét árnyék borult a megszárt fényű holdra, s a királykisasszony ilyenkor tudta, hogy egy nagy cethal úszott el fölötte vagy hajó, rajta sok-sok ember; biztosan egyiküknek se jutott eszébe, hogy lenn a mélyben egy szépséges kis habléány nyújtogatja feléjük vágyakozva fehér karját.

A legnagyobb királyné betöltötte végre-valahára tizenötödik esztendejét, s fölmerülhetett a tenger színére.

Amikor visszatért, ezerfélélt mesélt.

- Azért a legszebb - mondta - mégiscsak az volt, amikor megpihentem egy homokzátonyon a holdfényben, és néztem a nagy parti várost, a lámpákat, amelyek úgy ragyognak, mint az ég csillagai, s hallgattam a muzsikát, kocsik robaját, emberek lármáját meg a karcsú templomtoronyok harangszavát. - A városba vágyódott a legjobban, éppen mert oda nem juthatott el soha.

Ó, hogy leste-várta a szavát a legkisebbik! Éjszaka megint ott állt kitárt ablakában, nézte a tenger sötétkék vizét, a zajos, lármás parti városra gondolt, és úgy tetszett neki, hogy leszűrődik hozzá a templomok harangszava.

Eltelt egy esztendő, s a második testvér is felúszhatott a tenger színére. Éppen napszálltakor bukkant fel, s neki ez volt a legszebb, a tengeri alkonyat. Elmondta testvéreinek, hogy az égbolt tiszta színarany volt, s a felhők - azoknak a szépségét úgyse tudná hasonlítani semmihez! Tűzpirosak voltak meg violakékek, kibontották vitorláikat a feje fölött, sebesen úsztak a magasban; de még a felhőknél is gyorsabban suhant az égen a vadhattyúk hófehér csapata. Egyenest a nap felé tartottak; olyan volt a hattyúcsapat, mint egy égre lebbenő, könnyű, fehér fátyol. Ő utánuk úszott, de egyszer csak lebukott a nap, belemerült a tengerbe, s a vízen meg a felhők vitorlái kilobbant a rózsaszínű fény.

Megint elmúlt egy év, s már a harmadik királykisasszony töltötte be tizenötödik esztendejét. Ő volt a legbátrabb testvérei között, s mindjárt egy tengerbe szakadó, széles folyó torkolatához úszott. Szőlő borította, gyönyörű zöld dombokat látott, sűrű erdőket, amelyeknek lombjai

közül régi kastélyok falai derengtek; a madarak énekét is hallotta, s olyan melegen tűzött rá a nap, hogy többször alámerült, lehűteni égő arcát. Egy öbölben nagy sereg apró gyermeket látott, pucéran szaladgáltak a parton, s vígan lubickoltak a vízben. A hableány játszani akart velük, de azok ijedten szétszaladtak; egyszer csak előtte termett egy kis fekete állat - kutya volt, de hát azt ő nem tudta -, s olyan mérgesen csaholt rá, hogy most ő ijedt meg, és vissza-úszott a nyílt tengerre. De sohasem felejtí el a gyönyörű zöld halmokat, a sűrű erdőket, meg a gyermekeket, akiknek nincs halfarkuk, mégis tudnak úszni.

A negyedik királykisasszony már óvatosabb volt, ő kinn maradt a háborgó tenger közepén, s azt mondta, hogy az volt a legszebb. Körös-körül messzire ellátott, az égbolt úgy borult a tengerre, mint egy roppant, kék üvegharang. Hajók is úsztak arra, de nagyon messze, akkorák voltak csak, mint a sirályok. A delfinek bukfencet vetettek a levegőben, a cethalak meg úgy fecskendezték orrlyukaikból a vizet, mint a szökőkút.

Aztán az ötödik testvérre került a sor - neki télen volt a születésnapja, s olyat látott, amit eddig egyik nővére sem. Odafönn haragoszöld volt a tenger, s jéghegyek úszkáltak rajta, olyan színűek, mint a kagyló rejtette gyöngy, de sokkalta nagyobbak még az emberek templom-tornyainál is. Különös alakúak voltak, s úgy tündöklöttek a napfényben, mint a gyémánt. Fölült a legmagasabb jéghegy tetejére, s a vitorlás hajók ijedten keringtek körülötte - az emberek látták őt, ahogy ott ül, és hosszú haját cibálja a szél. Estefelé aztán felhők vonták be az eget, villámok szántották, mennydörgések rázták; a fekete hullámok megrengették a jéghegyeket, s azok csak úgy szikráztak a villámfényben. A hajók bevonták vitorláikat, a hajós nép borzadva várta a szörnyű vihar végét, de ő nyugodtan ült a gyémántos jéghegyen, s nézte a tengerbe cikkano, kékes és sustorgó villámokat.

Amikor a királykisasszonyok először látták meg a földi világot, úgy érezték, nem tudnak betelni szépségével és újdonságával, de most, hogy felnöttek és akármikor fölmerülhetnek a tenger mélyéből, már nem csábította őket annyira a fenti világ. Alighogy fölbukkantak, már vágyódtak is haza, a mélységes mélybe, s egy hónap múlva azt mondták, hogy mégis a tengerfenék a legszebb és a vízipalotában a legjobb.

Alkonytájban néha átkarolta egymást az öt nővér, s fölmerült a vízből. Lágyan énekeltek - szép hangjuk volt, szebb minden földi hangnál. Ha vihar tombolt a tengeren, s a hajós nép rettegette várta, mikor süllyed a hajó, ők ott úszkáltak körülöttük, és lágyan énekeltek arról, milyen szép is odalenn a mélyben; bátorították a hajósokat, ne féljenek, merüljenek csak alá a tengerbe. De ezek nem értették a dalukat, a szél zenéjének vélték, s ha a hajó elsüllyedt velük, bizony nem láttak odalenn semmi szépet. Hiszen holtan értek le a tengermélybe, élve nem juthattak a vízikirály palotája elé.

Estetájt, amikor a nővérek egymást átkarolva úszkáltak a felszínen, a legkisebbik királykisasszony maga maradt a tágas teremben, és szívszakadva nézett utánuk. Sírt is volna, de a hableányok nem tudnak sírni, mert a könnyeiket mindjárt elmossa a víz, s ezért még fájóbb a szenvedésük.

- Ó, ha már tizenöt esztendő lehetnék! - sóhajtotta sokszor. - Tudom, hogy nagyon megszereztem majd a fönti világot, meg az embereket, akik benépesítik és megművelik a földet.

Végre-valahára elérkezett a tizenötödik születésnapja.

- Hát most téged bocsátunk ki szárnyaink alól - mondta a nagyanyja, az öreg királyné. - Gyere, leánykám, vedd magadra ékességeidet, mint a nővéreid. - Azzal fehér liliom koszorút illesztett a fejére; a liliomok minden szirma egy-egy fél gyöngyszem volt. Aztán megparancsolta nyolc osztrigának, hogy csipeszkedjenek a legkisebbik unokája halfarkába, magas rangjához illően.

- De az fáj! - húzódozott a kis hableány.

- A rangért bizony meg kell szenvedni néha - oktatta a nagyanyja.

Ó, de szívesen lerázta volna fejéről a nehéz gyöngykoszorút! Jobban illettek volna hozzá a tűzpiros virágok. De ezen most nem változtathatott.

- Isten veletek! - intett búcsút, s olyan könnyedén szállt fel a tenger mélyéből, mint egy buborék.

Éppen a tengerbe temetkezett a nap, amikor a kis hableány fölbukott a víz színére, de a felhők még tiszta aranyban és rózsaszínben fénylettek, s a bágyadtvörös égen kigyúlt az első esti csillag; enyhe, üdítő volt a levegő, csöndes és nyugodt a tenger. Háromárbocos, nagy hajó vesztegelt a közelben, vitorlái félárbocra eresztve, mert szellő se mozdult, s a matrózok tétlenül ültek a kötélcsomókon meg a párkányokon. A hajón vidám muzsika zengett, s ahogy besötétedett, száz meg száz színes lampiont gyújtottak; mintha a föld valamennyi népének apró lobogói világítottak volna.

A legkisebbik vízi-királykisasszony odaúszott a hajókabin kerek ablaka alá, s ha emelt rajta egyet-egyet a hullám, a tiszta ablakon át meglátta a hajó ünneplő ruhás népét. Egy ifjú királyfi volt köztük a legszebb, szép fehér arcú, nagy, fekete szemű - tizenöt esztendőssé lett éppen, most ülték a születése napját, azért vigadt a hajó népe. A matrózok a fedélzeten táncoltak, s amikor a kis királyfi kilépett köztük, rakéták, petárdák százai röppentek a levegőbe. Úgy tündöklöttek, mint a nap, meg is ijedt a kis hableány, s alámerült a vízbe, de nyomban fel is bukkant, s úgy látta, mintha az ég minden csillaga reá záporozna. Sohasem látott még tűzijátékot. Napkorongok keringtek fölötte, tűztestű halak ficáinkoltak a levegőben, s a sima tenger visszaverte, megkettőzte a nagy ragyogást. A hajó maga is olyan fényben úszott, hogy még a verítékcseppet is látni lehetett az emberek homlokán. Ó, milyen szépséges szép volt az ifjú királyfi! Kezet szorított az emberekkel, és nevetett, a muzsika pedig messzire elszállt a csöndes éjszakában.

Késő éj volt már, de a kis hableány még mindig nem tudott betelni a fényben úszó hajóval meg a szépséges királyfival. Kihunytak rég a színes lámpások, petárda se röppent több, az ünnepi ágyúk se dörögtek. Csak a tenger mélyében morajlott, zúgott a közeledő vihar. A hableányt mind magasabbra emelgették a hullámok, s beláthatott a királyfi kabinjába, de a hajó egyre gyorsabban siklott a vízen, röpítették dagadó vitorlái. Körülötte mind magasabb hullámok tornyosodtak, viharfelhők terítették be az eget, s messze már a villámok lobbantak. A matrózok bevonták a feszülő vitorlákat, de hiába: a nagy hajó veszettül száguldott a tomboló hullámok taraján, a tenger vize fekete hegyekké magaslott, s már-már rázúdult a hajóra, de az, mint valami kecses hattyú, hullámvölgybe siklott, aztán hullámhegyre szökkent. A kis hableány ezt mulatságos utazásnak gondolta, de bezzeg nem a hajósnép! Recsegett-ropogott a nagy hajó, vastag bordáit behorpasztotta a tenger irtózatossága, a fedélzeten átsöpörtek a hullámok, és derékban kettétörték a főárbocot, mint a gyöngy nádszálat. Megdőlt a hajó, süllyedni kezdett. A kis hableány most látta csak, milyen veszedelemben forog a hajósnép, de ő maga is: vigyáznia kell, nehogy agyonnyomják a vízen hánykolódó vastag gerendák, fadarabok. Hirtelen koromsötét lett, semmit sem látott, de egy fellobbanó villám fényénél megpillantotta a hajót és utasait: mindenki menekülni próbált. Megkereste szemével az ifjú királyfit; abban a pillanatban kettészakadt derékban a hajó, s ő látta, hogy a királyfi a tengerbe zuhan. Az első pillanatban megörült neki, hogy így most lemerül hozzá a tenger mélyi birodalomba, de aztán elszomorodott, mert eszébe jutott, hogy földi ember csak holtan juthat a vízikirály palotájához. Nem, nem engedi, hogy a királyfi meghaljon! Gyorsan odaúszott hozzá a hullámokon bukdácsoló gerendák között, nem is gondolva vele, hogy kárt tehetnek benne. Le-lebukott, föl-fölemelkedett, végre odaért a királyfihoz, aki már-már elmerült, minden ereje elhagyta, nem bírta tovább a harcot a tomboló tengerrel. Éppen lecsukódott szép

fekete szeme, amikor a habléány odaért. Átkarolta a királyfi nyakát, s kiemelte a vízből a fejét, aztán hagyta, hadd vigyék-sodorják őket a hullámok.

Reggelre elült a vihar; a hajóból egy forgács se maradt, kibukott a tengerből a nap pirosan ragyogó arca, s mintha a királyfi arca is élettel telt volna meg. Csak a szeme maradt csukva. A habléány megcsókolta fehér homlokát, hátrasimította csapzott haját, s akkor vette észre, mennyire hasonlít az ő kis fehér márványszobrához. Még egyszer megcsókolta, s szíve mélyéből kívánta, bárcsak életre kelne.

Végre szárazföldet pillantott meg, ködösen kéklő, magas hegyeket; ormaikon a fehér hó, mint hattyúk pihenő csapata. A partot szép zöld erdők szegélyezték, s a fák közül templom vagy kolostor magaslott ki - a habléány nem tudta biztosan, miféle épület lehet. Körülötte citrom- és narancsfák virultak, karcsú pálmák bólogattak a kapuja előtt. Egy kis öblöt formált itt a tenger, nyugodtan, simán kéklött a víz a fehér fövény lepte magas szirtek között. A habléány odaúszott a királyfival az egyik szirthez, lefektette a fövényre, s úgy fordította a fejét, hogy jól érje a meleg sugarú nap.

Egyszer csak megzendültek a nagy, fehér épület tornyában a harangok, s egy csapat fiatal lány sereglett a kertbe. A habléány kijebb úszott a tengerbe, megbújt egy szirt mögött, s fehér tajtékkal borította be haját, keblét, hogy elrejtőzzék az emberi szemek elől. Aztán leste-várta, mi történik a szépséges királyfival.

Nemsokára egy fiatal lány lépett az eszméletlen fekvő királyfi mellé. Látszott rajta, hogy nagyon megijedt, de aztán embereket hívott oda; később látta a kis habléány, hogy a királyfi magához tér, rámosolyog a körülötte állókra, mindenkire, csak éppen a kis habléányra nem, hiszen nem is tudta, hogy ő mentette meg az életét. Elbúsult nagyon szegényke, s amikor a királyfit bevezették a parti fehér épületbe, szívszakadva nézett utána, aztán alámerült a tengerbe, apja birodalmába. Azelőtt is hallgatag teremtes volt, most még csendesebb lett. El sem beszélte néneinek, mit látott odafönn a földi világban.

Estetájt meg kora reggel föl-fölúszott oda, ahol partra tette a királyfit. Látta, hogy a kertben leszedték a megérett gyümölcsöt; látta, hogy a magas ormokon olvadozik a hó. Csak a királyfit nem látta többé. Egyre szomorúbban tért haza a korallpalotába, s egyetlen öröme az volt, ha leülhetett a kertjében, és átölelhette a szép fehér márványszobrot, amely annyira hasonlított a királyfihoz. De a tűzpiros virágait nem gondozta többé, s azok kedvükre nőttek-virultak, felverték az utakat is, hosszú indáikkal fölkapaszkodtak a faágakra, és vörös homályba borították a kertet.

A legkisebbik királykisasszonynak úgy fájt a szíve, hogy nem tudta magában tartani a titkát. Elmondott mindent az egyik nénjének. Megtudta persze a többi is, de ők nem mondták tovább senkinek, legföljebb egy-két idegen habléánynak, azok meg csak a legbizalmasabb barátnőiknek. Az egyik habléány ismerte a királyfit: látta az ünnepséget, s azt is tudta, hol van a királyfi birodalma.

- Gyere, húgocskánk! - karolták át a nénjei a legkisebbik királykisasszonyt, s fellibbentek hosszú sorban a tenger színére. A királyfi tengerparti palotája felé tartottak.

Halványsárga, tündöklő kőből épült ez a palota, egyik széles márványlépcsője belenyúlt a tengerbe. Aranyos kupolái messze csillogtak, s a palota körül vonuló oszlopsor között márványszobrok fehérlettek, olyan szépek, mintha csak élnének. Tiszta tükrű, tágas ablakain ragyogó termeibe lehetett látni, ahol drága selyemfüggönyök, szőnyegek pompáztak, s a falakat gyönyörű festmények borították el - öröm volt nézni! A legnagyobbik terem közepén szökőkút szórta gyöngyeit, a vízcseppek felszökelltek a terem üvegkupolájáig, s az üvegen átszűrődő napfény megaranyozta a vizet meg a medencében nyiladozó ritka virágokat.

Megtudta hát a kis hableány, hol lakik a szépséges királyfi. Majd minden este és éjszaka fölbukott a tengerből, elúszott a messze parthoz - egyik nénje se mert volna ilyen nagy útra kelni -, még a keskeny csatornán is fölúszott, amely ott kanyargott a hosszú árnyékot vető márványerkély alatt. Ott üldögélt az árnyékban, és nézte, nézte a királyfit, aki azt hitte, egymaga álmodozik a holdfényes éjszakában.

Voltak olyan esték, amikor lengő zászlajú, szép vitorlás csónakján ringatózott a királyfi; a hableány ott rejtőzött a sűrű sásban, hosszú ezüstös fátylába belekapott a tengeri szellő; ha látta volna valaki, szárnyát emelgető hattyúnak véli.

Máskor halászokat hallgatott ki, akik fáklyák világa mellett vonták a hálót a tengeren. Boldog volt, hogy olyan sok jót hall a királyfiról, s örült, hogy megmentette az életét, amikor el akarta nyelni a tenger mélye. Eltűnődött rajta, hogyan ölelte a királyfi nyakát, s milyen melegen csókolta a homlokát. De hát az nem tudott róla, s nem is sejtette, hogy a kis hableány volt az élete megmentője.

A vízikirály legkisebbik lánya egyre jobban megszerette a földi embereket, s mind erősebben vágyott rá, hogy fölszálljon, és közöttük éljen. A földi világot szebbnek látta, mint a tenger-mélyi birodalmat; s az embereket hatalmasabbnak, mint apja népét: hajókon járhatták a tengert, főlhághattak a legmagasabb ormokra, felhők fölé, erdeik, rétjeik olyan messzire nyúlottak, hogy a kis hableány nem is látta a határukat. Sokat, nagyon sokat szeretett volna tudni az emberek birodalmáról, de nénjei nem tudtak mindenre felelni, ezért nagymamájához, az öreg királynéhoz fordult, aki jól ismerte a felsőbb világot, ahogy a tenger fölötti országokat nevezte.

- Ha a földi emberek nem fúlnának a tengerbe, örök időig élnek? - kérdezte a kis hableány.
- Nem halnának meg, mint mi ideleln a tenger mélyén?

- Dehogynem - felelte a nagymama. - Akkor is meghalnak, még hozzá az ő életüket rövidebbre szabta a természet, mint a mienket. Mi háromszáz esztendeig élhetünk, de ha meghalunk, csak fehér tajték lesz belőlünk, még sírunk sincs a tenger mélyén, kedveseink között. Mert a lelkünk is halandó; olyan a mi életünk, akár a gyenge nádszál: ha egyszer letörik, nem hajt ki többé. De az ember lelke halhatatlan, akkor is él, amikor a test már rég elporladt.

- És miért halandó a mi lelkünk? - kérdezte szomorúan a kis hableány. - Én odaadnám szívesen mind a háromszáz kiszabott esztendőmet, csak emberré lehetnék egy napra!

- Erre gondolnod se szabad! - kiáltotta ijedten a nagymama. - Mi sokkal boldogabban élünk, mint odafönn a földi emberek.

- Ha meghalok, fehér tajték lesz belőlem, hullámokon hanykolódom, és soha többet nem hallhatom a tenger moraját, nem láthatom a szépséges virágokat, a bíborszínű napot? Mit tegyek, hogy az én lelkem is örökkéig éljen?

- Nem tehetsz semmit - felelte az öreg királyné. - Csak akkor válhatna halhatatlanná a lelked, ha egy földi ember úgy megszeretne, hogy előbbre helyezne apjánál, anyjánál; ha a tied volna egész szíve és minden gondolata; ha megfogná a kezéd, és örök hűséget fogadna neked. Akkor az ő lelke átömlene a tiédbe, s emberré válnál magad is. Csakhogy ez nem történhet meg soha. A halfarkadat, legszebb ékességedet rútnak tartják odafönn, mert nem tudják, mi a szép. A felsőbb világban két esetlen dorong kell a szépséghez - lábnak nevezik.

Felsóhajtott a kis hableány, és csüggedten nézte pikkelyes halfarkát.

- De hát azért ne szomorkodjunk! - mondta az öreg királyné. - Táncoljunk, vigadjunk, amíg a háromszáz esztendőből futja. Ez bizony elég hosszú élet, sokáig örülhetünk neki, s utána annál nyugodtabb lesz a pihenésünk. Rendezzünk ma este udvari bált!

Az volt még csak a pompa! Sohasem láthat olyat emberi szem! A terem minden fala kristálytiszta, vastag üvegből volt, s a falak mentén tűzpiros meg élénkzöld kagylóhéjak sorakoztak; kékes láng csapott ki a belsejükből, bevilágították az üvegfalú termet, s a kékes fény messze sugárzott a tenger mélyén, megragyogtatta a palota mellett elsuhanó halak aranyosan vagy bíborpirosan csillámló pikkelyét. Széles folyam hömpölygött át a nagy terem közepén, azon táncoltak a víziifjak meg a habléányok, s édes, lágy énekszóval kísérték táncukat. Csodálatos ének volt, földi ember nem hallhat hozzá foghatót. A vízikirály legkisebb leánya énekelt a legszebben mindenki között, meg is tapsolták érte, s a kis habléány szíve felderült egy pillanatra, mert tudta maga is, hogy se a tenger alatt, se a tenger fölött nincs párja a hangjának. De aztán megint csak elfogta a vágy a földi világ után; nem tudta elfeledni a szépséges királyfit meg bánatát, hogy neki nincs halhatatlan lelke. Nemsokára ki is suhant a palota terméből, s miközben odabenn vigadt s énekelt a tenger népe, ő a kertjében üldögélt tűzpiros virágai között. Hirtelen rézkürtök zengése szűrődött le hozzá.

„Ő vitorlázhat odafönn! - mondta magában a kis habléány. - A királyfi, akit jobban szeretek édes szüleimnél, aki felé minden gondolatom száll, s akinek kezébe akarom helyezni egész életemet. Nem félek semmitől, csak halhatatlan lelket nyerhessek tőle! Nővéreim most benn táncolnak az üvegfalú teremben, nem keresnek: elmegyek a tenger boszorkányához, akitől mindig annyira féltem, de hátha most segíthet rajtam.”

Ki is suhant a kertből, s a morajló örvény felé tartott - azon túl lakott a tenger boszorkánya. Nem járt még soha azon az úton - nem nőtt arra se virág, se tengeri fű; kopár, szürke főveny vezetett az örvényhez, amely úgy forgott a vízben, mint a malomkerék, s ami a sodrába került, magával rántotta a feneketlen mélységbe. Ezen a mindent beszippantó forgón kellett átvergődnie a kis habléánynak, hogy eljusson a boszorkány tanyájához a fortyogó, bugyborékoló, forró iszapmezőn keresztül amit a boszorkány az ő gyógyfürdőjének nevezett. Azon túl állt a háza, egy különös erdő közepén. Fák, bokrok helyett polipok ringatóztak ebben az erdőben, félig állatok, félig növények; földből kinőtt százfejű kígyókhoz hasonlítottak. Hosszú, nyálkás karok voltak az ágaik, nyúlós, puha férgek a gallyaik, s gyökerüktől a csúcsukig külön imbolygott, tekergőzött minden kis ízük. Ami csak a kőzetükbe került, azt tapadós karjaik közé kapták, és soha többé el nem eresztették. A kis habléány elrémült, amikor meglátta őket, torkában dobogott a szíve, s már vissza akart fordulni, de megint eszébe jutott a királyfi meg az emberi lélek, s ez új reményt öntött belé. Elomló, hosszú haját feltűzte, hogy a szörnyű polipok bele ne kapaszkodhassanak, kezét a mellére kulcsolta, s úgy suhant tovább, mint egy karcsú hal, az utálatos polipok között, amelyek mohón nyúlkáltak utána. A királykisasszony látta, hogy mindegyik zsákmányt szorongat száz meg száz apró karja között: elsüllyedt hajók kincseit, halakat, még egy hatalmas cethalat is.

Aztán egy süppedős tisztásra ért, ahol hatalmas, kövér vízikígyók gyűrűztek, és csúf sárga hasukat mutogatták. A tisztás közepén állt a boszorkány háza; gazdasszonya éppen kinn ült a küszöbén, s egy varangyos békát etetett, mint az emberek a jószágukat. Az utálatos kövér vízikígyókat kiscsirkéinek becézgette, és tenyeréből adott nekik enni.

- Tudom, hogy mi járatban vagy - mondta a tenger boszorkánya, amikor a kis habléányt meglátta. - Ostobaság, amit kívánsz. De megteszem, amit kérsz tőlem, mert még elemészted magad, kis királykisasszonyom! Tudom: a halfaroktól szeretnél megszabadulni, s két otromba lábat akarsz helyette, hogy járn tudj a szárazon, mint az emberek, beléd szeressen a szép királyfi, s halhatatlan lelket nyerj tőle. - És visítva, gonoszul nevetett, még a varangyot meg a vízikígyókat is elejtette. - Éppen jókor jöttél - folytatta. - Holnap, ha fölkelt a nap, már nem

tudtam volna segíteni rajtad, kerek egy esztendeig kellett volna várnod. Most főzök neked egy bűvös italt, azzal napkelte előtt kiúszol a tengerből, leülsz a partra, és megiszod. Eltűnik tőle a halfarkad, két doronggá alakul, amit az emberek szép lábacsának neveznek. Csakhogy ez nagyon fáj ám, olyan, mintha éles kardok hasítanának beléd. De szép leszel, gyönyörű szép, aki csak lát, azt mondja majd, sose látott hozzád foghatót. Megmarad lebegő, könnyű mozgásod, nem akad táncosnő, aki olyan puhán lépkedne, mint te, de valahányat lépsz, mintha kés élére hágnál, s még a véred is kiserked. Ha ezt a sok szenvedést békén eltűröd, akkor segíthetek rajtad.

- Eltűröm - felelte a kis habléány reszkető hangon. A királyfira gondolt meg a halhatatlan lélekre.

- De tudnod kell - folytatta a tenger boszorkánya -, hogy ha egyszer emberi alakot öltesz, soha többé vissza nem változhatsz habléánnyá. Nem merülhetsz a tenger mélyébe nénédhez a vízpalotába, ha pedig nem szeret meg a királyfi úgy, hogy apjánál-anyjánál előbbre helyez szívében, ha nem a tiéd minden gondolata, és nem fogad neked örök hűséget, sohasem nyersz halhatatlan lelket. Ha meg más hajadont vesz feleségül, a menyegzője reggelén meghasad a szíved, meghalsz, s hullámokon hányódó maroknyi fehér habbá változol.

- Azt se bánom - felelte a kis habléány, s fehér lett az arca, mint a gyolcs.

- De nekem is fizetség jár ám! - mondta a boszorkány. - S nem is kevés. A tengermélyi birodalomban senkinek sincs olyan szép hangja, mint neked. Talán azt hiszed, hogy azzal bűvölöd meg a királyfi szívét. Csakhogy a hangodat nekem kell adnod. Ez a fizetség, ez az ára az én bűvös italomnak! Nagy ára van, mert a tulajdon véremet csepegtetem belé, hogy metsző legyen az ital, mint a kétélű kard!

- De ha neked adom a hangomat - remegett meg a kis királylány -, mi marad akkor nekem?

- Karcsú, szép termeted, lebegő járásod, beszédes szemed - mondta a boszorkány. - Elég ennyi ahhoz, hogy megbűvölj egy emberi szívet. Nyújtsd ki hát a nyelvecskédet, mert előre kérem az árát. Aztán megkapod a bűvös italt!

- Legyen, ahogy akarod! - felelte a kis habléány, s a boszorkány elvette tőle a fizetséget.

Aztán vette az üstöt, hogy megfőzze a bűvös italt. - Fő a tisztaság! - mondta, miközben nyalábba kötött egy csomó vízikígyót, és kisúrolta velük az üstöt. Aztán megkarcolta a mellét, és belecsepegtette fekete vérét. Különös alakok imbolyogtak a gőzében, reszketett, aki belenézett. Hol ezt, hol azt vetett az üstbe, s abban fortyogott, sustorgott a bűvös folyadék; amikor aztán elkészült, olyan volt, mint a legtisztább forrásvíz.

- No, fogjad - mondta a boszorkány. A kis habléány elvette a varázsitalt, szólni sem szólhatott, mert se beszélni, se énekelni nem tudott többé.

- Ha visszafelé elkapnának a polipok - tanácsolta a tenger boszorkánya -, cseppents rájuk egy parányit ebből az italból, ezer darabra törik le minden karjuk.

De a kis habléány most nem forgott veszedelemben, mert amikor a polipok meglátták a messze világló, tüzes italt, rémülten hajoltak félre útjából, s ő szerencsésen kijutott a szörnyű erdőből, átvergődött a fortyogó iszapon meg a morajló örvényen.

Már látta apja palotáját; az üvegfalú bálteremben rég kihunytt a kék fény, nyugovóra tért mindenki. De a kis habléány nem mert belépni a palotába, mert néma volt, s mindörökre el kellett válnia szeretteitől. Csak a kertbe lopózott be; letépett egy-egy virágot öt nénje ágyásából, csókot intett a palota felé, aztán fellebbent a sötétkék vízből a tenger színére.

A nap még nem merült fel a tengerből, de a habléány már látta a királyfi palotáját. Odaúszott, s leült a vízbe vezető széles márványlépcsőre. Szelíden, ezüstösen ragyogott a hajnali hold. A

kis hableány összeszedte minden erejét, és kiitta a metsző erejű italt. Abban a pillanatban úgy érezte, mintha kétélű kardok hasogatnák gyöngé testét; eszméletét veszítette, s úgy hanyatlott le a lépcsőn, mintha minden élet kiszállt volna belőle. Amikor felpiroslott a nap, lassan magához tért. Éles fájdalom járta át, de ott állt előtte a szépséges királyfi. Bársonyos, fekete szeme a hableány arcát kutatta, s ő szemérmesen sütötte le a szemét. Akkor vette csak észre, hogy eltűnt testéről a pikkelyes halfarok, s szép kis fehér lábak voltak a helyén, mint a legszebb földi lánynak. A kis hableány beleburkolózott hosszú, selymes hajába, mert nem volt egyebe, amivel elfödje testét.

A királyfi a nevét tudakolta, megkérdezte, hogyan került oda, de a hableány csak rávetette tengerkék szemét, gyöngéden és szomorúan nézte, mert szólni nem tudott. A királyfi akkor megfogta a kezét, és palotájába vezette. Minden lépésnél úgy érezte, mintha kések élére hágnak - ahogy a boszorkány megjósolta -, de ő tűrte szívesen, hiszen a királyfi vezette! Olyan könnyedén libbent a karján, mint a buborék, s a királyfi meg az udvari nép ámulva nézte gyönyörű, lebegő járását.

Hímes, szép selyem- meg brokátruhákba öltöztették; ő volt a legszebb lány az egész palotában, de néma volt - nem tudott beszélni, nem tudott énekelni. Aranyba meg selyembe öltözött szép rabszolganők léptek elő, és énekeltek a királyfinak meg az öreg királyi párnak. Egyiküknek különösen szép, lágyan zengő hangja volt, a királyfi tapssal és mosolyával jutalmazta; a kis hableánynak majd megszakadt a szíve: eszébe jutott, mennyivel szebben tudott ő énekelni.

„Ha tudná, hogy magam adtam oda a hangomat, csak hogy mellette maradhassak” - gondolta szomorúan.

A rabszolganők ringó, lassú táncba kezdtek. Egyszer csak a hableány is fölemelte szép fehér karját, lábujjhegyre emelkedett, és lágyan lebegő, csodálatos táncot lejtett, ahogy még nem táncolt földi lány, s minden mozdulata többet mutatott meg szépségéből, szeme pedig ékes-szólóbb volt, mint a rabszolganők éneke.

Táncával mindenkit megigézett, kivált a királyfit, aki kicsi talált gyermekének nevezte, s a kis hableány csak táncolt, pedig valahányszor a földet érintette a lába, mintha éles kések élére lépne. A királyfi arra kérte, maradjon nála örökre, s megengedte neki, hogy egy bársonypárnán az ajtaja előtt aludhasson.

Apródruhát is adott neki a királyfi, hogy kísérhesse, ha lovagolni megy. És ketten vágtattak a jó szagú erdőkben, ahol zöld ágak simogatták a vállukat, és madarak énekeltek a fák sűrűjében. Fölhágott a királyfival a legmagasabb ormokra; cipellőjén átütött a vér, de ő csak mosolygott, és követte a királyfit, föl, szédítő magasra, míg csak alattuk nem maradt a felhőseleg, amely messzi országokba költöző fehér madárcsapathoz hasonlított.

Éjjelente, míg az udvari nép az igazak álmát aludta a palotában, a kis hableány leosont a vízbe nyúló márványlépcsőre, sajgó lábát a tenger hús vizében fürösztgette, s övéire gondolt, akik lenn élnek a tenger mélységes mélyében.

Egy éjszaka után felbukkantak a nővérei; egymást átkarolva lebegtek a vízen, és messze csengett lágy, szomorú énekük. A kis hableány intett nekik, azok ráismertek, odaúsztak hozzá, s elpanaszolták neki, mennyit bánkódnak miatta. Attól fogva minden éjszaka meglátogatták; egy ízben az öreg királyné is felbukott a tengerből, és messziről nézte legkisebbik unokáját, s feljött leánya látására a vízikirály is, megcsillant a holdfényben aranyos koronája. Kezüket nyújtogatták feléje, de nem merészkedtek közel a parthoz, mint az öt királykisasszony.

A kis hableány napról napra kedvesebb lett a királyfi szívének; de úgy szerette, ahogy egy kedves, jó gyermeket szokás, és meg sem fordult a fejében, hogy feleségül vehetné. Pedig a

boszorkány megmondta: ha a királyfi mással ül lakodalmat, a menyegző reggelén meghal a kis hableány, hullámokon táncoló, maroknyi fehér habbá változik.

- Nem engem szeretsz-e legjobban a világon? - kérdezte a kis hableány szeme, amikor a királyfi átölelte, és megcsókolta a homlokát.

- Te vagy a legkedvesebb a szívemnek - felelte a királyfi -, mert jólelkű teremtes vagy, hűségesen ragaszkodol hozzám, s emlékeztetsz egy fiatal lányra, akit egyszer láttam életemben, s talán akkor utoljára. Hajótörést szenvedtem, a hullámok partra sodortak, s egy szent templom közelében vetettek ki, ahol fiatal lányok, isten szolgálói laktak. Az egyik, a legszebbik, rám talált a parton, és megmentette az életemet. Azóta sem láttam, de tudom, hogy ő az egyedüli, akit szeretni tudnék. Te úgy hasonlítasz hozzá, hogy szinte kiszorítod a képét a szívemből. Ő isten szolgálója marad, s úgysem találkozhatunk többé, de a jó sorsom téged küldött ide helyette. Mi ketten sohasem válunk el egymástól!

„Ó, ha tudná, hogy én voltam az élete megmentője! - gondolta szomorúan a kis hableány. - Hogy én vittem ki a viharos tengerből a partra, a templom közelébe, s figyeltem a szirt mögül, megtalálják-e! Láttam azt a szép lányt is, az egyedülit, akit szeretni tudna. - És mélyet sóhajtott, mert sírni nem tudott. - De hiszen az a lány az isten szolgálója, nem megy ki többé a világba, s nem találkozhatnak soha-soha, én meg itt vagyok mellette, naponta látom, a gondolatát is lesem, egész életemet neki áldozom!”

Eljött az ideje, hogy a királyfi megházasodjék, s azt beszéltek, hogy a szomszéd király szépséges leányát szemelték ki a számára. Föl is szereltek már egy pompás vitorlás hajót, azon kel útra a királyfi, persze csak mintha a szomszéd király birodalmára volna kíváncsi, pedig hát a kiszemelt mátkát akarta látni. A kis hableány bele is látott a szívébe, látta a szándékát, tisztábban, mint akárki más, hiszen ő szerette a legjobban a világon.

- Elmegyek - mondta a királyfi -, látnom kell a szép királykisasszonyt, mert a szüleim úgy kívánnák. Még szerencse, nem erőltetnek, hogy feleségül vegyem: úgysem tudnám szeretni. Biztosan nem hasonlít ahhoz a templombéli leányhoz úgy, mint te. Bizony, inkább téged választanálak, beszédes szemű, néma kis teremtes! - És megcsókolta a kis hableány piros ajkát, eljátszadozott selymes hajával, fejét a keblére hajtotta; a szegény kis hableányban megint föltámadt a remény, földi boldogságról, halhatatlan lélekről álmodozott.

- Nem félsz a tengertől, néma gyermekem? - kérdezte tőle a királyfi, amikor a pompás hajón útra keltek a szomszéd király birodalmába. És beszélt a kis hableánynak a tomboló tengeri viharokról, a szélsendről, a tenger mélyén élő különös halakról, mindarról, amit a bűvárok láttak odalenn. A hableány hallgatta és mosolygott, hiszen ő tudta a legjobban, mit rejtene a tenger mélyei.

A holdfényes éjszakában, amikor csak a kormányos virrasztott a kormányrúdnál, kiült a kis hableány a hajó orrára, s nézte, nézte a tenger áttetsző vizét - úgy tetszett neki, hogy apja palotáját látja a mélyben. Lépcsőjén ott állt ezüstkoronás nagyapja, s a kék víztömegén át felnézett a suhanó hajóra. Nővérei a tenger színén úszkáltak, szomorúan nézték legkisebb hógukat, fehér kezüket tördelték; ő mosolyogva intett feléjük, és el akarta mondani, hogy jól megy a sora, és boldog a földön. De a hajósinas kilépett a fedélzetre, és nénjei ijedten merültek le a mélybe. A hajósinas csak örvénylő fehér tajtékot látott a víz színén.

Reggelre kikötőbe ért a hajó, a szomszéd király székvárosának kikötőjébe. A tornyokban megzendültek a harangok, a bástyákon kürtjükbe fújtak az apródok, a katonák lengő zászlókkal, villogó szuronyaikkal sorfalat álltak. Egymást követték a fényes ünnepek. Udvari bálakat, vidám multságokat rendeztek, de a király leánya még nem érkezett meg a városba, azt mondták, messze vidéken egy szent templomban nevelik, ott sajátítja el a királyi erényeket.

Egy nap aztán hazaérkezett apja székvárosába.

A kis hableány alig várta már, hogy lássa: szép-e, tetszik-e majd az ő királyfijának. S amikor meglátta, el kellett ismernie, hogy soha nem látott még gyönyörűbb teremtet. Gyöngé, fehér arca, akár a rózsaszirm, hosszú pillái alól kéken ragyogott hűséges tekintetű szeme.

- Te vagy az! - ujjongott-fel a királyfi, amikor elébe lépett. - Te mentetted meg az életemet, te hajoltál fölém, amikor élettelen feküdtem a tenger partján. - És karjaiba zárta szépséges mátkáját.

- Boldog vagyok, nagyon boldog - tárta ki szívét a kis hableánynak. - Beteljesült, amiről álmodni sem igen mertem! Tudom, te is örülsz a boldogságomnak, hiszen te vagy hozzám a legjobb szívvel!

A szegény néma kis teremtet megcsókolta a királyfi kezét, s úgy érezte, megszakad a szíve. Tudta, hogy a menyegző reggelén örökre eltűnik ebből a világból, hullámokon hanykódó maroknyi habbá változik.

Csengett-bongott valamennyi templom harangja, hírnökök vágattak szerte a városba, s hírül adták a népnek, hogy királykisasszonyuk menyegzőt ül a királyfival. Drága ezüsttartókban illatos olaj égett az oltárokon, a papok füstölőket lóbáltak, s a mátkapár meg a kísérete bevonult a templomba. A kis hableány aranyhímes selyemruhában a menyasszony uszályát vitte. De nem hallotta az orgonák zúgását, nem is látta a felékesített templomot - a halált hozó éjszakára gondolt, és mindarra, amit itt kell hagynia ezen a világon.

A násznép még aznap este hajóra szállt, ünnepi ágyúk dörögtek, zászlók lobogtak; bíbor- meg aranykelméből sátrat emeltek a hajó közepén, s gyönyörű vánkosokkal ott vetettek fekhelyet a királyi párnak a hűvös éjszakában.

A szél nekifeszült a vitorláknak, s a hajó lágyan ringatózva siklott a tiszta tengeren.

Alkonytájban tarka lámpákat gyújtottak, s a matrónép vidáman táncolt a fedélzeten. A kis hableány tűnődve gondolt arra az estére, amikor először bukkant fel a tengerből, s meglátta az ünnepi fényben úszó hajót. Táncba kezdett most maga is, ringott, suhant, cikázott, akár a fecske, s a násznép álmélkodva nézte, mert ilyen táncot még sohasem látott. Mintha kések élén lépkedett volna, most is úgy érezte, de nem törődött fájdalmával, mert a szívét még gyötrőbb szenvedés marcangolta. Tudta, hogy ez az utolsó estéje, soha többé nem láthatja a királyfit, akiért odahagyta szeretteit és apja palotáját, akiért odaadta lágyan csengő hangját, s akiért mindennap a kínok kínját szenvedte el anélkül, hogy az valamit is sejtett volna fájdalmáról. Utoljára lehet mellette ezen az éjszakán, utoljára láthatja a végtelen tengert meg a csillagos eget; aztán belevész az örök éjszakába, ahol szétfoszlik minden emlék, minden gondolat.

A hajón még éjfél után is vigadt a násznép, s ő is táncolt és kacagott, pedig szíve tele volt a halál rettegésével. A királyfi megcsókolta ifjú feleségét, simogatta fénylő fekete haját, aztán átkarolta, és bevezette a pompás sátorba.

Csönd és nyugalom borult a hajóra, aludni tért mindenki, csak a kormányos virrasztott a kormányrúd mellett. A kis hableány nekidőlt a korlátnak, s nézte, nézte a keleti ég alját, mert tudta, hogy a felkelő nap első sugara véget vet életének. Egyszer csak megcsobbant a tenger, s a hajó mellett felbukkantak a nővérei; sápadt volt az arcuk, akár a legkisebbik húguké, s hosszú, selymes hajukat nem kapdosta már a szél: tövig levágták.

- A boszorkánynak adtuk a hajunkat, hogy segítsen rajtad, s ne kelljen meghalnod napkeltekor! Fogd ezt a kést, a boszorkány adta! Látod, milyen éles? Mielőtt támad a nap, szúrd a királyfi szívébe; ha meleg vére ráhull a lábadra, az megint halfarokká változik, s te leszáll-

hatsz velünk a mélybe, kitöltheted háromszáz esztendődet, aztán válsz csak fehér tajtékká. Siess hát, mire a nap felkel, egyikőtöknek meg kell halnia! Öreg nagyanyánk olyan mélyen gyászol, hogy ősz haja mind kihullott; az övét a bánat vette le, a miénket a tenger boszorkánya. Öld meg a királyfit, és jöjj vissza közénk! Siess, siess! Látod azt a bíborszín pásztát az ég alján? Néhány pillanat, és felkél a nap. Akkor pedig meg kell halnod! - És egy különös, mély sóhajjal leszálltak a tenger mélyébe.

A kis habléány tűnődve nézett utánuk, aztán félrevonta a királyi sátor függönyét, s meglátta az egymás mellett pihenő két fejet; fölébük hajolt, és megcsókolta a királyfi szép homlokát. Fölnézett a halványodó égre, aztán az éles kést nézte, megint a királyfira tekintett, aki ifjú felesége nevét suttogta álmában is. Megremegett a gyilkos kés a kis habléány kezében, s kihajította a tengerbe, a hajnali fényben csillámló hullámok közé. Megtört tekintetével utoljára végigsimította a királyfit, aztán belevetette magát a tengerbe, s érezte, hogy lassan-lassan maroknyi fehér habbá foszlik szét a teste.

Ebben a pillanatban merült fel a tengerből a nap. Nyájas, meleg sugarai ráhullottak a hidegülő habra, s a kis habléány már nem érezte a halál rettegését. Egyszerre meglátta a bíborszín napot, a hajók fehérló vitorláit, a piros szélű felhőket, s a tenger fölött áttetsző, könnyű lényeket látott suhanni. Lágyan zsongó hangjukat is hallotta, olyan halk volt, hogy azt emberi fül föl nem foghatja, mint ahogy emberi szem se veheti észre őket soha. Az áttetsző, könnyű lények szárnyak nélkül suhantak a magasban, mert a levegőnél is könnyebb volt a testük. A kis fehér tajték nőni kezdett, a habléány lassan kiemelkedett belőle, s akkor látta, hogy neki is olyan teste van, mint azoknak.

- Hol vagyok? - kérdezte, s éppen olyan lágyan zsongott a hangja, mint az áttetsző lényeké.

- A levegő leányai között - felelték azok. - A habléányok nem kaptak halhatatlan lelket, csak egy földi ember szerelmével együtt nyerhetik el, s örökké földi hatalomtól függ az életük. A levegő leányainak is halandó a lelkük, de ha sok jót cselekszenek, örökkéig él az ő lelkük is. Mi most meleg országba szállunk, ahol pusztító járvány aratja az emberi életet. Enyhítő, hűvös levegőt lehelünk azokra a tájakra, virágok illatát, felüdülést és gyógyulást viszünk. Háromszáz esztendőre szabták ki a mi életünket is, de ha annyi jót teszünk, amennyit csak tehetünk, akkor a mi lelkünk is halhatatlanná válik. Te, szegény kis habléány, te is jót cselekedtél, túrtél és szenvedtél, a szenvedéseid árán feljutottál a levegő leányainak birodalmába. Ha igyekszel mindig jót tenni, mint mi, a háromszáz esztendő leteltével elnyerheted lelked halhatatlanságát.

A kis habléány boldogan tárta ki fehér karját, s kicsordult szeméből az első könny, a boldogság könnye.

Lenn, a hajón, megbolydult a násznép; a kis habléány látta a magasból, hogy a királyfi meg ifjú felesége őt keresi: szomorúan nézik a tajtékos hullámokat, mintha tudták volna, hogy a tengerbe vetette magát.

A levegő új leánya láthatatlanul csókot lehelt az ifjú asszony homlokára, rámosolygott a királyfira, s társaival együtt rálebbent a hajó fölött úszó rózsaszínű felhőre.

- Így szállunk majd az öröklétbe háromszáz esztendő múlva - mondta a levegő egyik leánya.

- Talán még előbb - suttogta a másik. - Szállunk, lebegünk a világban, láthatatlanul besuhunk az emberek házába, ahol gyermekek vannak. Valahányszor olyan gyermeket találunk, aki csupa örömet szerez szüleinek, egy esztendővel megrövidül kiszabott próbaidőnk. Nem is veszik észre, amikor a szobába lebbenünk. Ha jó gyermeket látunk, elmosolyodunk örömlésükben, s egy évvel megrövidül a háromszáz esztendő, de ha nevetlen, rossz gyermekre találunk, könnyet ejtünk, s minden könnyünk egy nappal toldja meg kiszabott időnkét.

A TŰZSZERSZÁM

Az országúton délcegen lépkedett egy katona: egy-kettő, egy-kettő! A hátán bornyú, kard az oldalán, mert háborúból igyekezett hazafelé. Ahogy ment, ment, egyszer csak egy vén boszorkánnyal találkozott az úton. Fertelmes banya volt, alsó ajka olyan mélyen lelógott, hogy a mellét verte.

- Adjon isten, vitéz uram! - köszönt rá a boszorkány. - Milyen szép kardod van, s milyen pompás bornyúd! Látszik rajtad, hogy derék katona vagy. Most már csak pénzed legyen, amennyit akarsz.

- Köszönöm a jókívánságodat, öreganyám!

- Látod azt a nagy fát? - kérdezte a boszorkány, s egy közeli fára mutatott. - Annak a fának odvas a belseje. Mássz föl a csúcsára, ott egy üreget találsz, azon leeresztkedhetsz a fa odvába. A derekadra majd kötelet csavarok, hogy fölhúzhassalak, ha kiáltasz.

- De hát mit csináljak én a fa odvában? - kérdezte a katona.

- Szerezz pénzt magadnak - mondta a boszorkány. - Tudd meg: ha leérsz az odú mélyére, egy tágas folyosóra jutsz. Nappali világosság van a folyosón, mert száz meg száz lámpás ég oda-lenn. Három ajtóra találsz, kinyithatod akármelyiket, mert a zárban a kulcs. Ha belépsz az elsőn, egy nagy ládát találsz a szoba közepén; a ládán egy kutya ül, akkora szeme van, mint egy teásfindzsa, de te meg ne ijedj tőle! Odaadom neked a kék kockás kötényemet, azt terítsd le a padlóra, aztán kapd föl a kutyát, és ültess a kötényemre. Nyisd ki a ládát, és markolj ki belőle annyi rézpénzt, amennyi csak kell. Ha inkább ezüstpénzt akarsz, nyisd ki a második ajtót. Az ezüstöt is egy kutya őrzi, de ennek akkora a szeme, mint egy malomkerék. Ettől se ijedj meg, vissza ne fordulj! Ültess csak a kötényemre, s végy az ezüstpénzből, amennyit csak elbírsz. Ha aranypénzt kívánsz, vehetsz azt is, csak nyiss be a harmadik szobába. Az aranyat őrző kutyának akkora szeme van, mint a koppenhágai Kerek-torony. Ez aztán már kutya a javából, elhiheted! De még ettől se kell megijedned! Csak kapd föl, ültess a kötényemre, s végy a ládából annyi aranypénzt, amennyit haza tudsz cipelni.

- Ez nem is volna rossz - örült meg a katona. - Még csak azt mondd meg, hogy te milyen fizetséget kérsz, öreganyám. Mert bizonyos, hogy azért adtad nekem ezt a tanácsot, mivel magad is hasznot akarsz látni belőle.

- Dehogy akarok! - felelte a boszorkány. - Nekem nem kell egy árva rézpénz se! Legföljebb az az ócska tűzszerszám, amit a nagyanyám felejtett ott, amikor utoljára ereszkedett le a fa odvába. Azt a tűzszerszámot hozd föl nekem!

- No, akkor csavard a derekamra azt a kötelet! - veselkedett neki a katona.

- Gyere, itt a kötél - mondta a boszorkány -, és fogd a kék kockás kötényemet.

Fölmászott a katona a fa csúcsára, leereszkedett az odvába, s egy tágas folyosón találta magát. Száz meg száz lámpás világította meg azt a folyosót, ahogy a boszorkány mondta.

Megfordította a kulcsot az első ajtóban, és benyitott. Huh! Ott ült a láda tetején a kutya, a teásfindzsaszemű, s rábámult a katonára.

- Deli legény vagy! - dicsérte meg a katona, azzal fölkapta, ráültette a boszorkány kötényére, s degeszre tömte a zsebét rézpénzzel. Aztán becsukta a ládát, visszaültette rá a kutyát, s benyitott a második szobába. Úgy volt, ahogy a boszorkány megmondta. Ott ült a kutya, a malomkerékszemű, s rábámészkodott a katonára.

- Mit bámulsz rám, mint borjú az új kapura?! - szólt rá mérgesen a katona. - Még kiesik a szemed!

Kapta, ráültette a boszorkány kötényére. De amikor a ládában meglátta a tömérdek ezüstpénzt, elszórta a rézpénzt, és ezüsttel tölte meg minden zsebét, még a bornyúját is. Aztán belépett a harmadik szobába. Hát az aztán rettenetes volt! Az aranyat őrző kutyának csakugyan akkora volt egy-egy szeme, mint a Kerek-torony; úgy forogtak a fejében, mint a kerekek.

- Jó estét! - köszönt neki a katona, még szalutált is, mert ilyen kutyát nem mindennap láthatott. Nézte egy darabig, aztán úgy gondolta, eleget nézte, fölkapta a kutyát, ráültette a kék kockás kötényre, és kinyitotta a ládát.

Uramisten, mennyi tömérdek arany volt abban! Megvehetné volna rajta Koppenhága városát, a kalácssütő asszonyok minden marcipán malacát, a világ valamennyi ólomkatonáját, kisostorát meg hintalovát. Ez volt még csak az igazi pénz!

Nekiállt a katona, most meg az ezüstpénzt hányta el a zsebeiből meg a bornyújából, s aranyat tömött a helyébe; a sapkáját is telemerte arannyal, még a csizmaszárát is, hogy alig bírta. Volt már pénze, amennyiről nem is álmodhatott soha. A Kerek-toronyszemű kutyát visszaültette a ládára, becsapta maga mögött az ajtót, s fölkiáltott a fa odvából a boszorkánynak:

- No, fölhúzhatsz, öreganyám!

- Hozod-e a tűzszerszámot? - kérdezte a boszorkány.

- Az ám - kapott észbe a katona -, arról bizony megfeledeztem!

Visszafordult hát, és megkereste. A boszorkány fölhúzta a fa odvából, s a katona újra ott állt az országúton, csak hogy most már arannyal volt tele a zsebe, a bornyúja, a sapkája, még a csizmája szára is.

- Aztán minek neked ez a tűzszerszám? - kérdezte a boszorkánytól.

- Semmi közöd hozzá! - nyelvelt a boszorkány. - Érd be a pénzeddel! Ide azzal a tűzszer-számmal!

- Nem addig van az! - mondta a katona. - Mondd meg, minek, mert ha nem mondd, úgy itthagylak, hogy sose látsz többet.

- Bizony nem mondom meg! - kiáltotta a boszorkány, és ki akarta kapni a tűzszerszámot a katona kezéből. No de jóval húzott ujjat! A katona megmérgesedett, földhöz vágta a boszorkányt, s mire az nagy nehezen föltápáskodott, már messze járt. Minden aranyát belekötötte a boszorkány kötényébe, a vállára dobta, a tűzszerszámot meg a zsebébe rejtette, s ment tovább öles léptekkel.

Addig ment, míg egy nagy városba nem ért. Itt a legszebb fogadóba tért be, kinyitatta magának a legpompásabb szobát, a legjobb ételeket rendelte; tehette, hiszen tenger sok pénze volt.

Az inas, aki a csizmáját tisztította, sehogy sem értette: hogy lehet ennek a gazdag úrnak ilyen vedlett csizmája. De másnap aztán vett a katona olyan csizmát, hogy az hét nyelven beszélt; ruhákat is rendelt, finom ruhákat, s most már igazán úgy festett, mint egy előkelő, gazdag úr. A városbéliek eldicsekedtek neki, hogy milyen szép az ő városuk, milyen hatalmas a királyuk, s milyen szépséges szép lánya van.

- Aztán hol lehet látni azt a királykisasszonyt? - kérdezte a katona.

- Nem lehet azt látni - mondták az emberek. - Hatalmas rézpalotában lakik, kőfalak meg őrtornyok veszik körül. Senki nem teheti be oda a lábát, csak a király, mert megjósolták, hogy a királykisasszonyt egy közönséges katona veszi feleségül, s ebbe a király nem törődhet bele. Azért őrzi így a lányát.

„Én bizony szeretném látni” - mondta magában a katona, de hát ami tilos, az neki is tilos.

Vígan élte világát a városban, színházba járt, a király kertjében kocsikázott, sok pénzt osztogatott szét a szegényeknek, s ez igazán szép cselekedet volt. Tudta ám a katona még szegény korából, milyen keserves dolog, ha egy árva rézgarasa sincs az embernek!

Gazdag lett hát, szép ruhákban járt, és sok barátja volt, akik mind azt mondogatták róla, hogy igazi nemesúr. Örült ennek nagyon a katona.

Csak hogy minden pénz elfogy egyszer, ha nem gyarapítják. Egy reggel arra ébredt a katona, hogy két árva rézpénz csörög a zsebében. Ki kellett költöznie szép szobájából, egy nyomorúságos kis padlásszobában meghúzódnia. Maga tisztogatta a csizmáját, maga foldozgatta, ahol elszakadt, s a sok barátja közül egy se látogatta meg, mert igen sok lépcsőt kellett volna megmásznia.

Egy este még a gyertyája is elfogyott, s koromsötétben üldögélt. Egyszer csak eszébe jutott a tűzszerszám, amit az odvas fából hozott fel. Úgy emlékezett, hogy abban van még egy kis gyertyavég. Elővette a tűzszerszámot, tüzet csiholt vele - hát alig pattant ki a kovából az első szikra, kitarult az ajtó, s előtte termett a rézpénzt őrző kutya, a teásfindzsaszemű. Megállt a katona előtt, és azt kérdezte:

- Mit parancsolsz, édes gazdám?

- Hát ez mi? - ámult el a katona. - Ugyancsak derék tűzszerszám ez, ha minden kívánságomat teljesíti! Szerezz nekem egy kis pénzt - parancsolta a kutyának.

A kutya elloholt, s egy szempillantás múlva vissza is tért. Teli erszény pénzt hozott a szájában.

Most tudta meg a katona, mit ér az az ócska tűzszerszám. Ha egyszer ütött a kovára, mellette termett a rézpénzt őrző kutya, a teásfindzsaszemű, ha kétszer, az ezüstpénz őrizője, a malomkerékszemű kutya jelent meg előtte, ha meg háromszor vert rá a kovára, az aranyat őrző kutya, a Kerek-toronyszemű termett elő, s hozta a pénzt számlálatlan.

A katona megint beköltözött a fogadóbeli pompás szobába, megint szép ruhákban járt, a barátai így megint ráismertek, és csupa jót mondtak róla.

Egy napon azt mondta magában:

- Mégiscsak különös, hogy azt a királykisasszonyt senkinek sem szabad látnia. Azt beszélik, hogy csudálatosan szép teremtés, de hát mi haszna, ha nem léphet ki abból a tornyos, nagy rézpalotából? Talán soha életemben nem láthatom. Hol is az a tűzszerszám?

Ráütött a kovára, s egy szempillantás múlva előtte termett a kutya, a teásfindzsaszemű.

- Igaz, hogy már éjfélre jár - mondta neki a katona -, de én nagyon szeretném látni a királykisasszonyt, ha csak egy pillanatra is.

A kutya nyomban kiloholt az ajtón, s mielőtt még a katona becsukhatta volna utána, már vissza is tért. A hátán hozta az alvó királykisasszonyt, aki olyan szépséges volt, hogy aki ránézett, rögtön kitalálhatta, hogy igazi királykisasszony. A katona nem is tudta megállni, hogy meg ne csókolja, mert ő meg igazi katona volt.

A teásfindzsaszemű kutya visszairamodott a királykisasszonnyal a rézpalotába, s másnap reggel, amikor a király meg a királyné reggeli teáját itta, a királykisasszony elmondta nekik,

hogy csodálatos álma volt. Azt álmodta, hogy egy kutya a hátára kapta, elvitte egy katonához, s a katona megcsókolta.

- No, az kellene még csak! - rémüldözött a királyné.

A következő éjszaka egy öreg udvarhölgy virrasztott a királykisasszony ágya mellett, hogy meglássa: igazán álmot látott-e a királylány, vagy valami egyéb történt vele.

A katona erősen vágyott rá, hogy a királykisasszonyt viszontláthassa. Éjfélkor magához parancsolta a kutyát, s az eliramodott a rézpalotába, s hátára kapta a királykisasszonyt. Hanem a vén udvarhölgy hétmérődes csizmát húzott, a kutya után sietett, utol is érte, s látta, hogy beszalad egy nagy házba. Krétát vett elő a zsebéből, és egy nagy keresztet rajzolt a ház kapujára. Aztán hazament, és nyugodtan lefeküdt.

De amikor a kutya visszaindult a királykisasszonnyal a rézpalotába, meglátta a keresztet a fogadó kapuján. Ő is vett egy krétát, s a város valamennyi kapujára ugyanolyan keresztet rajzolt. Ezt nagyon okosan cselekedte, mert így az udvarhölgy nem akadhatott rá a fogadóra, amelynek kapuját maga jelölte meg kereszttel.

Kora reggel elindult a király, a királyné, az udvarhölgy meg a főrangú lovagok, hogy megkeressék a házat, ahova a kutya elvitte a királykisasszonyt.

- Ez az! - kiáltotta a király, amikor az első kapun megpillantotta a krétával írt keresztet.

- Nem az, felséges férjem, hanem ez - mondta a királyné, s egy másik kapura mutatott.

- De hiszen minden kapun kereszt van! - mondták a főrangú lovagok, mert ahova csak néztek, mindenütt keresztet fehérfettek a kapukon. Belátták, hogy hiába keresik a házat, amit az udvarhölgy megjelölt.

A királyné nagyon okos asszony volt, máshoz is értett, nemcsak a hintóban ringatózáshoz. Elővette nagy aranyollóját, szétszabdalt egy nagy darab selymet, és egy szép kis tarsolyt varrt belőle. A tarsolyt színültig megtöltötte kölessel, hátára kötötte édes leányának, aztán egy kicsi lyukat vágott a tarsolyon úgy, hogy a kölesszemek kiszóródjanak belőle, és megmutassák a királykisasszony útját.

Amikor éjfél ütött az óra, megint ott termett a rézpalotában a kutya, hátára kapta a királykisasszonyt, és vitte a katonához, aki nagyon megszerette a szépséges szép leányt. Most már csak az volt a vágya, hogy fejedelem lehessen, és feleségül kérhesse.

A kutya nem vette észre, hogy a köles elárulja az utat a katona ablakáig, ahol beugrott a királykisasszonnyal. A király meg a királyné reggel könnyen megtalálhatta a házat, ahol a katona lakott. Elfogták hát a katonát, és börtönbe vetették.

Ott sínylődött hát a szegény a börtönben. Huh, micsoda sötét, komor hely volt az! Egyszer csak beléptek az őrök, és azt mondták:

- Holnap felkötnek!

Elbúsult a katona, s akkor kapott észbe, hogy a tűzszerszámát a fogadóban felejtette. Kora reggel kinézett a vasrostélyos kis ablakán, s látta, hogy tódul a nép a város piacára, hogy megnézze az ő akasztását. Elfutott a börtön előtt egy bőrkötényes, fapapucsos suszterinas is, úgy vágatott, hogy az egyik fapapucs a leröpült a lábáról, s odaesett egyenesen a rostélyos ablak elé.

- Hé, te suszterinas! - kiáltott ki neki a katona. - Ne siess, hallod-e? Úgyse kezdik, amíg én ott nem leszek! Szaladj el inkább a fogadóba, ahol laktam, s hozd el a tűzszerszámomat, négy ezüstpénz üti a markodat! De egyik lábad itt, a másik ott legyen!

Nagy pénz volt a suszterinasnak a négy ezüst, elszaladt hát a tűzszerszámért, s vitte a katonának.

Hogy aztán mi történt? Elmondom szép sorjában.

A város végén nagy akasztófát ácsoltak, már ott álltak körülötte a katonák megy tengernyi nép. Ott ült pompás trónusán a király meg a királyné is, szemben a bírák tanácsával.

A katonák már a nyakába vetették a kötelet, de akkor így kiáltott föl a királyhoz:

- Minden szegény bűnösnek teljesítik az utolsó kívánságát. Én csak annyit kérek, hogy még egy pipa dohányt elszívhasak, úgysem szívok több pipát ezen a világon.

A király nem is tagadta meg tőle, és a katona elővette a tűzszerszámát. Ráütött a kovára egyszer, kétszer, háromszor. Abban a szempillantásban előtte termett mind a három kutya: a teásfindzsaszemű, a malomkerékszemű meg a Kerek-toronymszemű.

- Föl akarnak kötni, segítsetek rajtam! - kiáltott nekik a katona, s azoknak több se kellett. Nekiugrottak a bírák tanácsának, az egyiknek a lábikráját harapták meg, a másiknak az orrába kaptak, s olyan magasra hajigálták őket, hogy amikor visszaestek a földre, kékre-zöldre ütötték magukat.

- Én a felséges király vagyok! - kiáltotta a király, de a kutya megragadta őt is, meg a felséges felségét is, s a többiek után hajította. Megrémültek a katonák, a sokaság megbolydult; így kiáltottak:

- Derék vitéz, légy te a királyunk, s vedd feleségül a szépséges királykisasszonyt.

Beültették a katonát a királyi hintóba, s elindultak a rézpalotába. A három kutya éljent kiáltott, és körültáncolta a hintót, a suhancok fűtyültek, a katonák tisztelegtek a fegyverükkel. A királykisasszony otthagytá a rézpalotát, és királyné lett. Nyolc álló napig tartott a lakodalom, a kutyák is ott ültek a vendégek között, és még nagyobbra meresztették a szemüket.

A FÜLEMÜLE

Kínában, ezt ugye ti is tudjátok, a császár is kínai, s a császár udvari emberei is egytől egyik kínaiak. Régi-régi história, amit most elmondok, de annál nagyobb figyelemmel hallgassátok, mielőtt feledésbe merül.

A kínai császár palotája olyan gyönyörű volt, hogy csodájára járt az egész világ: ritka fajtájú, drága porcelánból rakták a falait, legmagasabb tornya hegyétől egészen a földig. Gyönyörűsége szép volt ez a porcelán palota, de olyan kényes, olyan törekeny, hogy csak nagy vigyázva nyúlhattak hozzá. Kertjében csodálatos virágok nyíltak; a legszebbeken ezüstcsengettyűk hintáztak, s megcsendültek, ha valaki arra ment, hogy figyelmeztessék a virágok szépségére. Csudákkal teli kert volt a kínai császár kertje; olyan messzire nyúlt, hogy maga a kertész sem tudta a végét. Ha igen nagyon sokáig ment benne az ember, rengeteg erdőbe ért, ahol mély tavak csillogtak az öreg fák alatt. Az erdő egészen a tengerpartig húzódott, s a vízre hajló fák alá bevitörlázhattak a tengerjáró, nagy hajók.

Ebben az erdőben egy édes hangú fülemüle lakott; olyan gyönyörűen énekelt, hogy még a szegény halászszer is odahagyta minden dolgát, és csak a hangjára figyelt, amikor éjjel hálót vont a tengeren.

- De szépen énekel, uramisten! - sóhajtott föl, de aztán elfeledkezett róla, mert a hálójára kellett ügyelnie. Másnap éjszaka azért megint csak elandalodott a fülemüle énekén.

A világ minden tájáról odagyűltek a kíváncsiak a császár városába, megcsodálták a porcelán palotát, elgyönyörködtek a kertjében, de amikor a fülemülét énekelni hallották, felkiáltottak:

- Mégiscsak ez a legcsodálatosabb!

A világjárók aztán hazatértek, s elmondták otthon, mit láttak, hallottak. A tudósok könyveket írtak a császár városáról, palotájáról meg kertjéről, de nem felejtették ki a fülemülét sem, róla írtak a legtöbbet s a legszebbet; a költők versekben dicsőítették a fülemülét, amely ott él a tenger partján, a kínai császár rengeteg erdejében.

A könyvek vándorútra keltek a világban, s néhányuk a kínai császárhoz is eljutott. A császár ott ült aranyos trónusán, és olvasott, olvasott sűrűn bólogatva, mert hízelgett neki, hogy ennyi szépet írnak a városáról, palotájáról meg kertjéről. „A legcsodálatosabb mégiscsak a fülemüle!” - ez állt a könyvben is.

- Miféle fülemüle? - ütötte fel a fejét a császár. - Én nem is tudok róla! Ilyen madár van a birodalmamban, méghozzá a tulajdon kertemben, s ezt könyvből kell megtudnom!

Hívatta a főudvarmesterét, aki olyan előkelő volt, hogy ha egy alacsonyabb rangú ember odáig merészkedett, hogy megszólítsa, csak annyit mondott: „Ph!” - egy kukkal se többet. Ez pedig semmit sem jelent.

- Ez a könyv azt mondja, hogy van itt valahol egy fülemüle nevű csodálatos madár! - mondta a császár. - Azt írják, hogy az ér a legtöbbet az egész birodalmamban! Mért nem szóltatok róla?

- Nevét se hallottam - rázta fejét a főudvarmester. - Az udvarnál még nem mutatták be.

- Ma este látni akarom és meghallgatni az énekét! - kiáltotta a császár. - Micsoda dolog: az egész világot telekürtölik a hírével, s éppen én nem tudok róla?

- Mondom, felség, a nevét se hallottam - mondta megszeppenve a főudvarmester. - De utánajárok és előkerítem!

De hol, de hogyan? A főudvarmester föl-le szaladgált a tenger sok lépcsőn, bejárta a termeket, a folyosókat, megszólított mindenkit, de bizony a híret se hallotta a fülemülének senki. Mit tehetett, visszament a császárhoz, s azt mondta neki, hogy amit a könyvben olvasott, éppen olyan hazug mese lehet, mint a többi, amivel a könyveket teleírják.

- Csak nem hiszi el felséged? Hazug fickó lehet, aki írta, vagy az ördöggel cimborál.

- Ezt a könyvet a nagy hatalmú japán császár küldte nekem, nem lehet hazugság - mondta haragosan a császár. - Hallani akarom a fülemüle énekét! Előteremtsd ma estére! Fölkeltette felséges kíváncsiságomat! Ha nem kerül elő, vacsora után huszonötöt méretek az egész udvarra!

- Csing-pe! - mondta a főudvarmester, ami talán annyit jelent: parancsára! Azzal elsietett, föl-le loholt megint a sok lépcsőn, bejárta minden termet, folyosót, s a nyomában ott szaladt az udvar megbolydult népe, mert meg akartak menekülni a huszonötötől. Mindenki a csodálatos fülemüle után kérdezősködött, amelynek híre bejárta a világot, csak éppen a császár meg az udvara nem tudott róla.

Végre találtak egy szegény kis konyhalányt, aki azt mondta a kérdezősködőknek:

- Ó, istenem, a fülemüle! Ismerem, hogyne ismerném! Hogyan tud az énekelni! Megengedték itt a konyhán, hogy minden este vihessek egy kis ételmaradékot szegény beteg anyámnak a tengerpartra. Visszafelé, ha elfáradok, megpihenek egy kicsit az erdőben, s olyankor mindig hallom énekelni azt a fülemülét. Úgy csattog, úgy zeng, hogy a szememből kicsordul a könny a hallatára, s mintha az édesanyám csókját érezném.

- Gyermeke - mondta kegyesen a főudvarmester -, udvari főkonyhalánynak neveztetlek ki, s talán még azt is kieszközlöm, hogy ebédelni lásd a császárt, csak vezess el a fülemüléhez, mert a császár ma estére felséges színe elé rendelte.

Azzal kivonultak az erdőbe, a kis konyhalány vezette őket. Ott volt a fél udvar. Már jó darab utat megtettek, amikor valahol elbődült egy tehén.

- Megvan! - örvendeztek az apródok. - Micsoda erő egy csepp madár torkában! Hiszen ezt az éneket régebben is hallottuk már!

- Ez tehénbögés volt - mondta a kis konyhalány. - A fülemüle tanyája még jó messze van.

Egy láphoz értek, ahol kórusban kuruttyoltak a békák.

- Csodálatos ének! - kiáltott fel az udvari pap. - Végre hallhatom: mintha templomi harang szólana.

- Hiszen ezek békák! - mondta a konyhalány. - Gyerünk csak tovább, most már nemsokára odaérünk.

Akkor felzengett a fülemüle éneke.

- Ez az! - suttogott a leány. - Hallják? Figyeljenek! Ott ül ni, azon az ágon! - És felmutatott egy sötét tollú kis madárra.

- Lehetetlen! - kiáltott fel a főudvarmester. - Én bizony nem ilyennek képzeltem! Milyen igénytelen, fakó a tolla! Talán az izgatottságtól fakult meg, hogy ennyi rangos urat lát itt együtt!

- Kicsi fülemüle! - szólt fel a konyhalány. - Legkegyelmesebb császáruk azt óhajtja, hogy énekelj előtte!

- Szívest örömet! - felelte a fülemüle, s rákezdte gyönyörűsége, hogy öröm volt hallgatni.

- Akár az üvegszengettyű! - lelkenedett a főudvarmester. - És nézzétek, hogy lüktet a kicsi torka! Különös, hogy sohasem figyeltünk fel rá. Nagy sikere lesz az udvarnál!

- Énekeljek még a császárnak? - kérdezte a fülemüle, mert azt hitte, a császár is ott van a rangos urak között.

- Nagyéremű kis fülemülém! - szólt fel neki az udvarmester. - Van szerencsém meghívni a ma esti ünnepségre, ahol bájos énekével bizonyára megigézi kegyelmes császárunkat.

- A szabad ég alatt szebben hangzik az énekem - felelte a fülemüle, de hát a császár meghívását nem utasíthatta vissza.

A palotában lázasán készültek az esti ünnepségre. A porcelán falak, a padlók visszaverték az aranycirádás lámpák ragyogását, a folyosókat a legszebb ezüstcsengettyűs virágokkal díszítették föl; a nagy sürgés-forgásban egyszerre szólalt meg valamennyi csengettyű, az udvar népe a tulajdon szavát sem értette, olyan csengés-bongás támadt.

A trónterem kellős közepén fölállítottak egy aranyrudat - ezen foglalt helyet a megbecsült vendég, a fülemüle. Ott volt az egész udvar, még a kis konyhalány is bekukkantott az ajtóból, hiszen magas rangra emelték - nem is főkonyhalánynak, de udvari főszakácsnének nevezte ki a főudvarmester. Mindenki ünnepi ruhában pompázott, s nem vette le szemét a fakó tollú kis madárról, akinek a császár most főbólintással adott jelet.

Rákezdte a kis fülemüle, csattogott az éneke, csak úgy áradt csepp torkából a gyönyörű dallam. A császárnak kicsordult a könnye, végigpergett az arcán; a fülemüle meglátta, s még szíváfájdítóbban énekelt.

Öröm és büszkeség töltötte el a császárt, s nyomban elrendelte, hogy a fülemülét tüntessék ki az Aranypapucsrenddel, vagyis akasszák a nyakába az ő aranyhímes papucsát. De a fülemüle szépen megköszönte, s azt mondta, hogy ő már megkapta a maga jutalmát.

- Könnyet láttam a felséges császár szemében, ennél nagyobb jutalmat úgysem kaphatok! A császár könnye csodálatos erejű igazgyöngy. Bizony, gazdagon jutalmazta énekemet!

És tovább énekelt, szívet-lelket gyönyörködtetve.

- Milyen kacér ez a fülemüle! De igazán bájos - mondogatták az udvari dámák, aztán vizet vettek a szájukba, s ők is csattogni próbáltak, hogy fülemülének véljék őket.

Nagy sikert aratott a fülemüle a császári udvarban, még a lakájok és a komornák is elismeréssel nyilatkoztak róla, ami igazán nagy dolog, mert az ő tetszésüket a legnehezebb megnyerni. Egyszóval a fülemüle megcsinálta a szerencséjét.

Csak hogy most már a palotában kellett maradnia, külön kalitkájában. Napjában kétszer és éjszakánként egyszer kiengedték azért a szabadba, de tizenkét szolgál kíséretében, akik selyemzsinórt kötöttek a lábára, s erősen fogták a zsinór végét: A fülemülének nem sok öröme tellett ezekben a kirándulásokban.

Másról se beszéltek a városban, mint a csodálatos fülemüléről, minden utca az ő nevével volt hangos, s ha két ember találkozott, az egyé így köszömm rá a másikra: „Füle”, az pedig így fogadta: „Müle”. Aztán sóhajtottak, s egyet gondoltak. Tizenegy kofa a fülemüle nevére kereszteltette a gyermekét, de hiába, mert egyik sem tudott énekelni.

Egy napon csomagot kapott a császár. A csomagon egyetlen szó állott: „Fülemüle”.

- Biztosan új könyvet írtak a mi nagy hírű madarunkról - vélte a császár. De nem könyvet talált a csomagban, hanem egy fülemülét - mesteri kéz művét, egy felhúzható madarat, amely az eleven mása akart lenni. De ez nem volt ám fakó ruhájú! Véges-végig gyémánttal, rubinnal meg zafírral rakta ki a készítője, s ha felhúzták, elénekelt egy dalt az igazi fülemüle dalai

közül. Miközben énekelt, föl-alá billegett a farka, s csak úgy szikrázott rajta a sok arany meg drágakő. Egy kis szalag lógott a nyakában, s azon néhány szó: „A japán császár fülemüléje csak hitvány mása a kínai császár csodálatos fülemüléjének.”

- Gyönyörű! - álmélkodott az egész udvar, s aki a föl húzható madarat hozta, nyomban megkapta „A kínai császár fő-fülemüle-szállítója” címet.

- Énekeljen egyszerre a két fülemüle! Micsoda dalnokverseny lesz az! Intettek hát az igazi fülemülének, s föl húzták a kulcsra járó - rákezdte mind a kettő. De a dalnokverseny bizony nem sikerült. Az igazi fülemüle a maga módján csattogta az énekét, a másik pedig rugóra járt.

- Nem ő a hibás - vette védelmébe a karmester. - Kitűnően betartja az ütemet, az én iskolám követője.

Aztán egyedül énekeltették a rugóra járó madarat. Éppen olyan sikert aratott, mint az igazi, sőt még nagyobb, mert ez ragyogott is, mint egy drágálatos ékszer.

Harmincháromszor énekelte végig a maga dalát, s még csak el se fáradt. Az udvari nép reggelig is elhallgatta volna, de a császár végül az eleven fülemüle énekét áhította meg, s már inteni akart neki - de hová lett? Nem vette észre senki, amikor kiröppent a nyitott ablakon, vissza a tengerparti rengeteg erdőbe.

- De hát miért tette? - töprengett a császár, s az udvar népe szidta-gyalázta, hálátlan gonosznak kiáltotta ki a fülemülét.

- Azért a mi énekesünk mégis különb! - vigasztalták magukat, s a drágaköves madárnak harmincnegyedszer is el kellett énekelnie a dalát. Még mindig nem tudták megjegyezni, mert nehéz és cikornyás dallam volt; a karmester égre-földre magasztalta a gép-fülemülét, s azt erősítgette, hogy nemcsak pompás külsejével, de belső értékével is túlszárnyalja az igazit.

- Mert higgyék el, uraim, s mindenekelőtt felséges császárom, az eleven fülemülénél sohasem lehet tudni, mit csinál a következő pillanatban, de a rugókra járó madárra mindig számíthatunk! Így meg így énekel és nem másképp! Meg lehet ismerni a szerkezetét, ki lehet nyitni, s akárki megláthatja, hogyan működnek benne a rugók, hengerek, kerekék.

- Mi is úgy véljük! - mondta az udvar, s a karmester engedélyt kapott, hogy az elkövetkező vasárnapon a népnek is bemutathassa a madár művészetét. A nép meg is hallgatta, s olyan jókedve kerekedett tőle, mintha sok teát ivott volna, mert Kínában attól lesznek pityókások az emberek. Azt mondták: „Ó!” - és fölemelték fazéknyaló ujjukat, a mutatóujjat, s szaporán bólogattak. Hanem a szegény halászok, akik sokszor hallották az igazi fülemüle énekét, csak legyintettek.

- Szépen hangzik, meg kell adni, de hiányzik belőle valami, csak magunk se tudjuk, hogy mi.

Hanem az igazi fülemülét száműzték a kínai császár birodalmából.

A kulcsra járó madárnak a császár mennyezetes ágya mellett volt a helye egy díszes selyempárnán, körülötte heverték az ajándékok, amelyekkel elhalmozták: aranyholmik, drágakövek. Még rangja is volt, magas udvari címe: „A legkegyelmesebb császár asztali énekese”, s rangsorban bal felől a legelső volt. A kínaiak császára a baloldalt tartotta az előkelőbb oldalnak, mivel az embernek a szíve is bal oldalon dobog, még ha császárnak születik is. A karmester huszonöt kötetes könyvet írt a csodálatos madárról, tudós és alapos munka volt, tele a legficamosabb kínai szavakkal, ezért mindenki azt mondta, hogy elolvasta, s meg is értette, nehogy ostobának tartsa őket a császár, és huszonötöt méressen rájuk.

Így folyt ez egy kerek esztendeig; a császár, az udvari nép meg a birodalom apraja-nagyja már betéve tudta a föl húzható madár dalának minden kis cikornyáját, s így még jobban élvezték,

mert vele együtt fújhatták, s ezt nem is mulasztották el. Már az utcagyerekek is azt énekeltek: „Fü-fü-fü, iu-iu-iu!” És azt fújta a császár is napestig. Igazán gyönyörű volt!

Hanem egy este, amikor a császár mennyezetes ágyában fekvé hallgatta a fölhúzható fülemüle énekét - sose énekelt olyan szépen, mint akkor! -, egyszer csak kattant egyet valami a madár gyomrában, aztán krrrr! A kerekek veszett iramban pörögtek a belsejében, s utána csönd lett. A madár megnémult.

A császár nyomban fölpattant az ágyából, s az udvari orvosért futott, de a madáron bizony az sem tudott segíteni. Akkor órásmesterért szalajtott a császár, s az, hosszas fejtörés és vizsgá-lódás után, megjavította úgy-ahogy a madár szerkezetét, de megmondta, hogy a fülemülét kímélni kell: a csavarjai elhasználódtak, s nem lehet kicserélni őket, mert nem biztos, hogy akkor is énekelne.

Nagy volt a szomorúság a császári palotában. A madarat esztendőben csak egyszer volt szabad felhúzni, s még ez is a halálát okozhatta. De a karmester elmondott egy ünnepi beszédet, a legnehezebb kínai szavakkal, kijelentette, hogy nem változott semmi, s ebben mindenki megnyugodott.

Teltek az évek, őt is elszállt, s akkor igazi mély gyász érte a kínaiak birodalmát; halálos beteg lett a császáruk, akire voltaképpen nagyon büszke volt az egész nép. Az orvosok már lemondtak életéről, s a nép kiszemelte az új császárt; mindenki a palota előtt tolongott, s a főudvarmestert faggatta, hogy van a császár.

- Ph! - a főudvarmester csak ennyit szólt, és a fejét rázogatta.

Sápadtan és dermedt testtel feküdt a császár pompás, mennyezetes ágyában, udvara már halottnak hitte, s futott az új császár kegyeit keresni.

A komornyikok a palota tornácán súgtak-búgtak, a komornák kávé mellett ültek, ott pusmog-tak. A termeket és folyosókat vastag szőnyegekkel terítették be, hogy fölfogják a léptek neszt; halotti csönd ülte meg a porcelán palotát. Pedig még élt a császár: mozdulatlan, gyolcsfehéren feküdt bársonyfüggönyös, aranybojtos ágyában. Magasan a feje fölött nyitva volt az ablak, s a holdvilág beragyogott rá meg a gyémántos madárra.

A szegény császár már lélegezni is alig tudott, úgy érezte, mintha valami ránehezedett volna. Kinyitotta a szemét, s akkor látta: a halál telepedett a mellére. Fejére tette már a császár aranykoronáját, kezébe ragadta aranyveretes kardját meg császári jogarát. A mennyezetes ágy függőyeinek redői közül különös arcok meredtek a császárra, rútak és vigyorgók, de szép, szelíd arcok is: ezek a császár hajdani jó és gonosz cselekedetei voltak.

- Emlékszel-e rám? - suttogta az egyik. - Hát énám emlékszel-e? - kérdezte a másik. És meséltek neki annyit, hogy a császár homlokáról patakzott a veríték.

- Nem tudtam, hogy visszajöttök! - nyögte a szegény császár. - Zenét! Zenét! Kínai dob, a legnagyobb! - kiáltott fel. - Hadd harsogja túl a szavukat!

De a furcsa arcok tovább mondták a magukét, s a halál szaporán bólogatott akár egy igazi kínai.

- Jaj, zenét! zenét! - kiáltotta a császár. - Kedves szép aranymadaram! Énekelj, no, énekelj! Elhalmoztalak arannyal meg drágakövel, még aranyhímes papucsomat is a nyakadba akasztottam, énekelj hát, vigasztalj meg az énekeddel!

Hanem a madár csak hallgatott; hogyan is énekelhetett volna, amikor nem húzta föl senki! A halál pedig nem tárgított, nézte a császárt, s körös-körül mélységes csend volt.

Egyszerre csak gyönyörűséges szép ének áradt be az ablakon. A hajdani fülemüle ült kinn egy faágon, a száműzött kis énekes: hírért vette, hogy a császár halálán van, s hozzáröpült, hogy énekével vigaszt és reményt adjon neki.

Csattogott, zengett a hangja, s ahogy énekelt, a függöny redőiben elhalványodtak az arcok, egyre frissebben áradt a vér a császár ereiben, s még a halál is felfigyelt a dalra, és biztatta a fülemulét: - Tovább, kicsi madár, tovább!

- Énekelek én, de csak ha visszaadod a császárnak aranyveretű kardját! Énekelek, de előbb a császári jogart is add vissza neki! Még tovább énekelek, ha a koronáját is visszaadod!

És a halál mind a hármat visszaadta egy-egy dalért, s a fülemüle tovább énekelt: a csendes temetőről szólt a dala, ahol fehér rózsák nyílnak, orgonabokrok illatoznak, s ahol a zsenge füvet az árvák könnyei öntözik. Olyan szépen énekelt róla, hogy a halál egyszerre visszakíváncozott a kertjébe, s hideg, fehér felhő képében kisuhant az ablakon.

- Köszönöm neked, égi madárkám! - mondott neki hálát a császár. - Ismerlek téged! Száműztelek birodalmamból, s te mégis megmentettél. Gyönyörű énekeddel elkergetted ágyam körül a rémeket, szívemről a halált. Hogyan jutalmazhatnák meg érte?

- Én már megkaptam a jutalmamat! - mondta a kis fülemüle. - Könnyet csaltam a szemedbe, amikor először énekeltem neked, s ezt nem felejttem el soha. Ez az igazgyöngy az énekes legszebb jutalma. Most csak aludj, s frissen, egészségben ébredj! Én majd altatót énekelek neked.

S a császár álomba merült az édes énektől, gyógyító mély álomba.

Amikor jó erőben, egészségben fölébredt álmából, az ablakon beragyogott a nap. A lakájok, komornák, udvari emberek közül senki sem volt mellette - azt hitték, uruk már rég itthagya a földi világot. De a fülemüle nem hagyta el, ott ült az ágon, és énekelt.

- Maradj nálam mindörökre! - kérlelte akkor a császár. - Akkor énekelj csak, amikor jólesik, a kulcsra járó madaramat meg ezer darabra töröm.

- Azt ne tedd! - mondta a fülemüle. - Híven végezte kötelességét, megtette, ami tőle tellett. Tartsd meg továbbra is. Én úgyse rakhatok fészket a palotádban, mert nekem az erdő az otthonom. De eljövök hozzád, valahányszor magamnak is jólesik, ráülök erre a faágra, és énekelek neked, hogy felvidulj és eltűnődj énekemen. A boldogokról meg a szenvedőkről szól majd a dalom. Meg a sok rosszról és jóról, ami körülötted történik, de te nem tudsz róla. A madarat mindenüvé elviszi a szárnya, a szegény halász kalyibájába meg a paraszt kunyhójába is; eljutsz azokhoz is, akik messze vannak tőled és udvarodtól. Nekem drágább a te szíved, mint a koronád, pedig a korona megszentelt holmi. Ellátogatok majd hozzád, s énekelek neked, de egyet meg kell ígérem.

- Kívánj akármit! - kiáltotta a császár. - Teljesítem.

- Csak egyet kérek - mondta a fülemüle. - Ne mondd el senkinek, hogy van egy madarad, aki mindent elmond neked. Ha ezt titokban tartod, még boldogabb és szerencsésebb lesz az életed!

Azzal elrepült, vissza a tengerparti rengeteg erdőbe.

Beléptek az udvari emberek, hogy megnézzék halott császárukát. Elhűlve álltak meg az ajtóban, amikor a császár rájuk köszönt: „Jó reggelt!”

A KISKONDÁS

Volt egyszer egy szegény királyfi; volt ugyan egy kis birodalma, ha kicsi is, ahhoz elég nagy, hogy megházasodhassék. Mert azt vette a fejébe.

Hanem azért vakmerőség volt, hogy éppen a császár leányát szemelte ki magának, s megkérdezte tőle:

- Feleségül jönnél-e hozzám?

Mégis meg merte kérdezni, mert nevét-hírét messze földön ismerték, s százával akadtak volna királykisasszonyok, akik azt felelték volna neki:

- Szíves-örömet!

De hogy a császár leányát okos dolog volt-e feleségül kérni? No, majd megtudjátok.

A királyfi apjának sírján egy csodálatos rózsabokor nyílt. Virágot ugyan csak minden ötödik esztendőben nyitott, akkor is egyetlenegy szálát, de az olyan édesen illatozott, hogy aki megszagolta, egy csapásra elfeledte minden bűjét-baját. Egy fülemüléje is volt a királyfinak; olyan gyönyörűségesen tudott énekelni, mintha a világ valamennyi szép dallama a torkában lakozott volna. A királyfi a rózsát meg a fülemülét szánta a császár leányának ajándécul; díszes ezüstszelencébe helyezte mind a kettőt, és elküldte neki a palotába.

A császár maga elé bocsáttatta az ajándékot vivő szolgákat díszes termébe, ahol a császárkisasszony éppen vendégesdit játszott az udvarhölgyeivel. Amikor a szép ezüstszelencéket megpillantotta, tapsolt örömeiben.

- Bár egy kis cirmos volna! - kiáltott fel.

De a szelencéből a csodálatos rózsza került elő.

- Igazán csinos munka - vélték az udvarhölgyek.

- Nem hogy csinos - mondta a császár -, de gyönyörű!

Hanem a császár leánya megérintette a rózsát, és hajsza híja, hogy sírva nem fakadt.

- Fúj! - kiáltotta. - Hiszen ez igazi rózsza! Nem mesterkéz munkája!

- Fúj! - visszhangozták az udvarhölgyek. - Igazi rózsza!

- Mielőtt megharagudnánk, lássuk, mi van a másik szelencében - mondta a császár.

Kiröppent a fülemüle, s olyan gyönyörűséges énekbe kezdett, hogy akarva se lehetett volna rosszat mondani róla.

- *Superbe! Charmant!* - lelkesedtek az udvarhölgyek; franciául csevegtek, nem törődtek vele, ha hibásan is.

- Mennyire emlékeztet ennek a madárnak a hangja a megboldogult császárné zenélő dobozára! - sóhajtott egy öreg lovag. - Ugyanaz a hang, ugyanaz az előadás.

- Igazad van - mondta a császár, és sírt, mint a gyermek.

- Remélem, ez aztán nem igazi madár - szólalt meg a császárkisasszony.

- De bizony igazi - felelték a királyfi szolgái.

- Akkor csak repüljön, amerre a szárnyai viszik - legyintett a császár leánya, és hallani sem akart róla, hogy a királyfit a színe elé bocsássák.

Hanem a királyfi nem törődött vele, hogy kosarat kapott; barnára meg feketére mázolta az arcát, fővegét mélyen a szemére húzta, és bekopogott a palotába.

- Adj isten, császár uram! - köszönt illedelmesen. - Akadna-e itt valami nekem való munka?

- Sokan keresnek ám itt munkát! - felelte a császár! - De várj csak! Éppen kellene valaki a kondám mellé, mert igen sok a disznóm.

Elszegődött hát a királyfi kiskondásnak a császárhoz. Beköltözött nyomorúságos kis kamrájába a disznóól mellé. Egész áldott nap ott ült a kamrája előtt, és egy bögrén dolgoztatott. Mire beesteledett, el is készült vele. Takaros kis bögre volt: körös-körül csengettyűk lógtak róla, s amikor a bögrében étel főtt, azt a régi dalt csilingelték

*Kár, bizony nagy kár,
minden oda van már!*

Hanem a legcsudálatosabb fortély a mégis az volt a bögrének, hogy aki a gőze felé tartotta az orrát, az nyomban kiszimatolhatta, milyen ételek főnek szerte a városban. Ez bizony más- valami volt, mint a rózsa!

A császár leánya egy nap arra sétált az udvarhölgyeivel. Amikor a régi dalt meghallotta, csodálkozva állt meg: ezt a dalt ő is tudta játszani, igaz, hogy csak ezt az egyet és ezt is csak egy ujjal.

- Hiszen ez az a dal, amit én is tudok játszani! - kiáltotta. - Nagyon tudós ember lehet az a kiskondás! Szaladj, kérdezd meg tőle, mennyiért adja nekem a hangszerét.

Az egyik udvarhölgy kénytelen-kelletlen odament a disznóólhoz, de előbb fapapucsot rántott, nehogy sáros legyen a cipellője.

- Mit kérsz a bögrédért? - kérdezte a kiskondástól.

- Tíz csókot a császárkisasszonytól - felelte.

- Nem félsz az istentől, te szemérmetlen? - szörnyülködött az udvarhölgy.

- Ez az ára, olcsóbban nem adom - mondta a kondás. Az udvarhölgy visszasietett.

- No, mit mondott? - kérdezte a császárkisasszony.

- Nem is merem megmondani - felelte az udvarhölgy. - Szörnyűség!

- Akkor hát súgd meg! - S az udvarhölgy a fülébe súgta, mit mondott a kiskondás.

- Arcátlan fickó! - haragudott meg a császár leánya, és továbbment.

De alig tett pár lépést, utánaszállt a csengettyűk szava. Olyan szívhez szólón csilingelték a dalt:

*Kár, bizony nagy kár,
minden oda van már!*

- Eredj vissza - küldte a császárkisasszony az udvarhölgyet -, kérdezd meg tőle, beéri-e tíz csókkal valamelyik udvarhölgyemtől.

- Köszönöm, nem kérek belőle - felelte a kiskondás. - Tíz csók az ára, de a császárkisasszonytól, különben nem adom a bögrét.

- Micsoda makacs szerzet! - sóhajtott a császár leánya. - Legalább takarjatok el, nehogy meglásson valaki!

Az udvarhölgyek köréje álltak, s valóban eltakarták szétterjesztett szoknyaikkal, a kiskondás megkapta a tíz csókot, a császárkisasszony meg a csudálatos bögrét.

Örült a császár leánya, majd kibújt a bőréből. A bögrének reggeltől estelig főznie kellett; nem akadt a városban tűzhely, amelyikről ne tudták volna, mi sül-fő rajta, a kamarás urak konyhájától a legszegényebb varga konyhájáig. Az udvarhölgyek tapsolva táncolták körül a bögrét.

- Tudjuk, ki eszik gyümölcslevest meg palacsintát ebédre, tudjuk, hol kerül pirított dara meg rostélyos az asztalra! Milyen érdekes ez!

- Igen, nagyon érdekes! - örvendezett a főudvarmesternő.

- Hanem aztán el ne áruljatok ám, mert nagy szégyen volna a császár leányára!

- Nem árulunk el a világért sem! - ígérték az udvarhölgyek.

A kiskondás, mármint a királyfi - a palotában mindenki úgy tudta, hogy közönséges kondás - most sem lógatta hiába a lábát. Készített egy csodálatos kereplőt, amit ha megforgattak, eljátszott minden keringőt, hopszaszát és polkát, ami csak elhangzott a világ teremtése óta.

- Elragadó! - kiáltott fel a császárkisasszony, amikor arra sétált. - Sosem hallottam szebb zenedarabot. Szaladj oda, kérdezd meg a kiskondást, mit kér azért a hangszerért. De kikötöm, hogy csókot nem adok!

- Száz csókot kér érte a császárkisasszonytól - hozta a hírt az udvarhölgy.

- No, ennek sincs ki a négy kereke - mondta a császár leánya, és továbbment. De alig tett néhány lépést, újra megállt. - A művészetet pártfogolnia kell a császár leányának - vélte. - Mondd meg neki, érje be tíz csókkal, a többit majd megadják az udvarhölgyeim.

- Csakhogy nekünk nincs sok kedvünk hozzá - húzódoztak az udvarhölgyek.

- Eh, számárság! Ha én nem restellem megcsókolni, ti is megtehetitek - mondta a császárkisasszony. - Ne felejtsetek el, hogy az én kenyéremet eszitek!

Mit tehetett az udvarhölgy, visszament a kiskondáshoz.

- Száz csók a császárkisasszonytól, ez az ára - kötötte meg magát a kiskondás. - Különben nem áll a vásár.

- Álljatok körém - parancsolta a császár leánya az udvarhölgyeknek, s a kiskondás számolni kezdte a fizetséget.

- Mi az a nagy tolongás ott a disznóól mellett? - csodálkozott el a császár, amikor kilépett a tornácára. Megdörzsölte a szemét, még a pápaszemét is az orrára illesztette. - Látom már, az udvarhölgyek rendetlenkednek. No, ennek a végére járok! - Megigazította a papucsá letaposott kérést, azzal lesietett az udvarra.

Tyű, hogy sietett!

Az udvaron egészen nesztelenül lépkedett; az udvarhölgyek különben is a csókok számlálásával voltak elfoglalva, ügyeltek, hogy a kiskondás se több, se kevesebb csókot ne kapjon, mint amennyit kialkudott. Nem vették észre a császárt, aki lábujjhegyre ágaskodott mögöttük.

- Micsoda-a?! - kiáltott a császár, amikor látta, hogy a leánya csókolózik ott a kiskondással. Lerántotta a papucsát, s közéjük vágta, amikor éppen a nyolcvanhatodik csóknál tartottak. - Takarodjatok! - És kikergette országából a kiskondást is, meg a leányát is.

Ott állt a császárkisasszony a szabad ég alatt a szakadó esőben, és sírt, sírt keservesen.

- Ó, milyen boldogtalan teremtés vagyok én! - kesergett. - Mért is adtam kosarat a szép királyfinak? Ó, én szerencsétlen!

A kiskondás akkor egy fa mögé rejtőzött, letörölte arcáról a barna meg fekete mázt, eldobta rongyos gúnyját, és királyi pompában lépett a császárkisasszony elé. Olyan szép volt, olyan daliás, hogy a császár leánya álmélkodva hajolt meg előtte. De a királyfi haragosan végigmérte.

- Semmire sem becsüllek! - mondta neki. - A derék királyfit kikosaraztad, a rózsát meg a fülemülét lekicsinyelted, de a haszontalan játékszerekért nem sajnáltad a csókot a kondásotoktól! Megérdemled a sorsodat!

Azzal visszament a birodalmába, és becsapta a palotája kapuját a császárkisasszony orra előtt. Az meg álldogálhatott a palota előtt, s énekelhette, hogy:

*Kár, bizony nagy kár,
minden oda van már!*

A RÚT KISKACSA

De szép is volt azon a nyáron a határ! Sárgultak a búzatáblák, a zab még zölden bólogatott, a kaszálókon petrencékbe hordták a szénát; piros lábú gólyák lépdelték méltóságteljesen a réteken, és egyiptomi nyelven kerepeltek - ez volt az anyanyelvük. A gabonaföldeket, kaszálókát sűrű erdők övezték, s az erdők ölén mély vizű tavak csillogtak. Szép volt, nagyon szép volt a határ!

Mély árkokkal körülszegett, régi udvarház melengette öreg falait a napsütésben. Környékét fölverte a lapu, falai tövétől az árkok széléig kedvükre nőttek-terpeszkedtek az óriási lapulevelek; egy-egy magasabb bokor alatt kényelmesen megállhatott volna egy kisgyerek.

Ez a zöld sűrű valóságos rengeteg erdő volt annak a kacsának, amelyik itt ült a fészken, hogy tojásait kiköltse. Sokáig kellett melengetnie a tojásokat, s a kacska sokat unatkozott: vendég ritkán vetődött el hozzá, a társai meg az árkok vizében bukdácsolnak, nem szívesen totyogtak ki a szárazra, hogy a világ folyásáról társalogjanak vele a lapulevelek alatt.

Egy nap aztán fölpattant az első tojásbéj, utána a második, s a többi. „Sip-sip!” - örültek meg a világnak a fiókák, s kigombolyodtak a tojásból, mint megannyi megelevenedett tojássárgája.

- Háp-háp! - az öreg kacska csak ennyit mondott. A kiskacsák ott nyüzsögtek körülötte, kíváncsian nézték a lapulevelek zöld sűrűjét, s az anyjuk hagyta, mert a zöld szín jót tesz a szemnek.

- Ó, micsoda óriási nagy a világ! - álmélkodtak a kicsinyek; persze itt már másképp érezték magukat, mint benn a szűk tojásban.

- Azt hiszitek, ez az egész világ? - kérdezte az anyjuk. - A kert túlsó fele is hozzátartozik, de még a pap földje is. De ott még én se jártam. No, megvagytok-e valamennyien? - Kinyújtotta a nyakát, és végignézett a kis seregen. - Dehogy vagytok, hiszen lám, a legnagyobbik tojás még ott hever a fészeken. Jaj, meddig melengessem még? Most már igazán unom! - De mit tehetett, visszaült a tojásra.

- Hogy vagyunk, szomszédasszony? - kérdezte egy öreg kacska, aki látogatóba jött hozzá.

- Annyi bajom van ezzel az egy tojással - panaszkodott a kacska. - Nem győzöm kivárni, hogy felpattanjon. Hanem nézd meg a többit! Soha életemben nem láttam külön kiskacsákat. Egytől egyig arra a semmirekellő apjukra ütöttek. Még csak el se jött hozzám.

- Hadd látom azt a csökönyös tojást! - mondta a kacsanéne. - Alighanem pulykatojás, nekem elhiheted! Én tudom, mert egyszer én is megjártam. Pulykatojásokat költöttem ki, s mennyit vesződtem a kicsinyekkel! Mert a pulyka mind retteg a víztől. Nem mentek azok a vízbe, se szép szóra, se parancsra! Mutasd csak azt a tojást! Hát ez bizony pulykatojás! Hagyd csak itt a fészeken, s inkább a többit tanítsd úszni.

- Még elüldögelek rajta egy kicsit - mondta a kacska -, most már nem hagyom itt, ha már ennyit melengettem.

- Ahogy tetszik! - mondta az öreg kacsanéne, azzal eltotyogott.

Végre-végre megpattant a nagy tojás béja. - Pip, pip! - sipogta a fióka, és kikászálódott a nagyvilágra. Milyen rút volt szegény, és milyen nagy! Az anyja jól szemügyre vette. „igen nagy ez kacsának - gondolta magában. - Egészen más, mint a többi. Kispulyka volna? Majd elválík mindjárt, gyerünk csak a vízhez! Úsznia kell, ha másképp nem, hát magam lököm bele!”

Verőfényes, szép idő volt másnap, a lapulevelek közé betűzőtt a napfény. A kacsza lerándult kicsinyeivel a vizesárok partjára. Zsupsz! - már bele is csobbant a vízbe. A kiskacsáknak nem kellett sok biztatás, vígan loccsantak utána; a víz összezapott a fejük fölött, de nyomban fölbukkantak, és úgy úsztak, hogy gyönyörűség volt nézni: a lábuk magától gyúrta a vizet; mind jól érezte magát benne. És a rút kiskacsa is ott lubickolt közöttük.

- Mégsem pulykafi ez - mondta a kacsza -, lám, milyen pompásan evez, és milyen szépen tartja a nyakát! Hiába, az én vérem! Ha jobban megnézem, egészen takaros formájú. Háp-háp! Gyertek hát, hadd mutatom meg nektek a világot! Be kell mutatkoznotok a réceudvarnak, de mindig mellettem maradjatok, nehogy rátok taposson valaki. Különösen pedig a macskától óvakodjatok.

Elvezette hát őket a réceudvarba. Ott éppen hangos csetepaté volt: két récecsalád összemarakodott egy halfejen, amit végül is a macska kaparintott meg.

- Látjátok, ilyen a világ sora! - mondta oktatón a kacsza, és megvakarta a csőre tövét, mert maga is nagyon megkívánta a halfejet. - No, szedjétek a lábatokat, menjetek oda ahhoz az öreg kacsahölgyhöz, és hajoljatok meg szépen előtte. Ő a legelőkelőbb az egész udvarban: spanyol származású, azért olyan kövér, s nézzétek, piros rongyot visel a lába szárán. Ez rendkívül nagy kitüntetés, nem is kívánhat többet egy kacsza; azt jelenti, hogy vigyáznak rá, azt akarják, hogy ember, állat mind megismerje. Sipogjatok neki illedelmesen, s a lábatok fejét kifelé rakjátok! A jól nevelt kiskacsa nem rakosgatja csámpásan a lábát, úgy jár, ahogy a szüleitől tanulta, így ni! Hajtsatok szépen fejet, és mondjátok: „Sip!”

A kicsinyek szót is fogadtak; az udvar népe mind őket szemlélgette, aztán megmondták, amit gondoltak: - Még ez hiányzott! Nem vagyunk elegen, most ezek is a nyakunkra jönnek! Hát az meg miféle, az a rút jószág? Ezt már nem tűrhetjük! - Egy kacsza mindjárt neki is ugrott, és megcsípte a nyakát.

- Ugyan, hagyjátok! - védte az anyja. - Nem vét ez senkinek!

- De nagyobb, mint más becsületes kiskacsa, és rút is! Ezért bizony verést érdemel! - kiáltotta az indulatos kacsza.

- Olyan szép a többi fiókád! - mondta a piros kapcsás kacsahölgy. - Takarosak és jó növésűek. Csak ez az egy ilyen szerencsétlen formájú. A legjobb volna, ha újra kikölténéd.

- Azt nem lehet, kegyelmes asszonyom - felelte a fiókák anyja. - Rút kis jószág, az igaz, de jólelkű teremtés, úszni meg éppen úgy úszik, mint akármelyik, sőt, bátor vagyok kijelenteni, hogy még különbül. Remélem, majd kikupálódik, vagy kisebb lesz idővel; túlságosan sokáig kuporgott a tojásban, azért ilyen formátlan. - Csőrével egyenesre igazította a rút kiskacsa nyakát, és anyai gonddal rendezgette a pihéit. - Különben is, gácsér - folytatta -, hát nem olyan fontos, hogy szép legyen. Erős legény lesz, úgy nézem, megállja majd a helyét az életben.

- A többi kicsinyed takaros - mondta kegyesen az előkelő kacsza. - Éreztétek hát otthonosan magatokat, és ha véletlenül halfejet találtok, elhozhatjátok nekem.

De a szegény kiskacsát, amelyik utolsónak bújt ki a tojásból, szünetlen csípték, rúgták, tépázták és csúfolták a többiek, nemcsak a kacsák, de még a tyúkok is. „Túlságosan nagy!” - vélte mindenki; a pulykakakas meg, aki sarkantyúval jött a világra, és legalábbis császárnak képzelte magát, földuszmaszkodott, mint egy dagadó vitorla, nekirontott a rút kiskacsának, és olyan dühösen hurukkolt, hogy belekékült a vörös bőrlebernyege. A szegény kiskacsa azt se tudta, hová legyen ijedtében, de meg búsult is, amiért olyan rút, hogy az egész baromfiudvar őt csúfolja.

Így telt el élete első napja. A többi még keservesebb lett. A szegény kiskacsát mindenki üldözte, még a tulajdon testvérei sem állhatták, s ha szóltak hozzá, csak így: - Bárcsak elvinne a macska, te utálatos szerzet! - Az anyja se volt jobb hozzá: - Ó, csak már ne látnálak! - A kacsák csípték, a tyúkok vágták, még a szolgáló is rúgott rajta egyet, valahányszor etette az aprójószaát.

Egy nap aztán nem bírta tovább a szerencsétlen kiskacsa, nekifutott a világnak, s átröppent a kerítésen. A kerten túl, a bokrosban ijedten rebbentek szét közeledtére az apró madarak. „Még ők is megrémülnek tőlem, olyan rút vagyok” - gondolta a szegény kiskacsa, és szégyenletében lesütötte a szemét, de azért csak szaladt tovább. Így ért el egy sűrű nádasba, ahol vadkacsák tanyáztak. Meghúzódott a nád között, és elcsigázottan pihent egész éjszaka. Nagyon fájt a szíve.

Reggel, mielőtt a vadkacsák szárnyra keltek volna, jól szemügyre vették az idegent.

- Hát te miféle szerzet vagy? - kérdezték tőle; a kiskacsa jobbra-balra köszönetet, illedelmesen, ahogy az anyja tanította.

- Fertelmes rút vagy! - mondták meg kereken a vadkacsák. - Szerencséd, hogy nekünk mindegy. Csak nehogy beházasodj a családunkba!

Szegény, rút kiskacsának esze ágában sem volt házasodni, beérte annyival, hogy tanyát verhetett a nád között, s ihatott a láp vizéből.

Már két napja tanyázott a nádasban, amikor elébe állt két vadgácsér; nemrég bújhattak ki a tojásból, mert igen hetyke legények voltak.

- Ide süss, pajtás! - szólították meg a rút kiskacsát. - Olyan csúf vagy, hogy szinte tetszel nekünk! Állj be közénk, vándorolj velünk. Nem messze innen van egy másik nádas, ahol szemrevaló kis vadlibuskák lubickolnak. Kisasszony valamennyi, s olyan szépen tudják mondani: „Gi-gá-gá!” Ott talán szerencséd akadhat, ha még olyan csúnya vagy is!

- Dirr! Durr! - dördült valahol a közelükben, s a két hetyke kiscácsér holtan fordult bele a vízbe; pirosra festették a vérükkel. - Dirr! Durr! - hangzott újra, s a vadludak népes csapatban menekültek föl a magasba. Aztán újra eldördült a rémséges hang. Vadászat volt a vidéken; a vadászok körülcserkészték a nádas, néhányan meg lesből lőttek a víz fölé hajló fűek ágai közül. Felhőkben gomolygott a löpor kék füstje, megakadt a sűrű lomb között, aztán rátespedt a vízre; vizslák caplattak az iszapban, törték a nádat, a sást, szimatoltak. A szegény kiskacsa iszonyúan megijedt, rémülten forgatta a fejét, s éppen a szárnya alá akarta dugni, amikor egy irdatlan nagy kutya termett előtte. Hosszan lógatta vörös nyelvét, rémítően villogtatta a szemét, az ínyét felhúzta; már-már fogai közé ragadta a kiskacsát. De aztán, mintha hirtelen mást gondolt volna, megfordult és otthagya.

- Ó, hála istennek! - lélegzett föl a kiskacsa. - Úgy látszik, olyan rút vagyok, hogy még a kutya is átall a fogai közé kapni.

Most már megnyugodott, nem moccan, míg a feje fölött sörét kaszálta a nádat, és lövések dőreje verte föl a vidéket.

Csak estefelé ültek el a félelmetes hangok. A szegény kiskacsa még mindig nem mert mozdulni, órákig gubbasztott a nád sűrűjében, míg végre előmerészkedett. Akkor aztán futásnak eredt, ahogy csak a lába bírta, menekült a nádasból. Nekivágott a réteknek-mezőknek, de olyan vihar érte utol, hogy alig bírt vánszorogni.

Estére mégis elért egy rozzant kis parasztházikóhoz. Olyan volt az a kis ház, hogy a falai csak azért álltak, mert még nem tudták elhatározni, merre dőljenek. Úgy dühöngött a szél, hogy a kiskacsa leült a farkára, s a földhöz támaszkodott, nehogy elröpítse a vihar. Ahogy ott várta a

szél szelődülését, elnézte a rozzant viskót: látta, hogy az ajtaja kifordult az egyik sarokvasból, s a résen éppen besurranhatna a házba. Úgy is tett.

A rozoga házikóban egy öreganyó édegett kandúrával meg tyúkjával. A kandúrnak - akit az anyóka fiacskámnak nevezett - sokféle tudománya volt: föl tudta görbíteni a hátát, tudott dorombolni; még szikrát hányni is, ha visszajáról simogatták a hátát. A tyúk csak arról volt nevezetes, hogy kurta kis lába volt, s ezért az anyóka kurta lábú tyúkocskámnak becézgette. Igaz, ennek is volt egy tudománya: szép nagy tojásokat tojott; az anyóka úgy szerette, hogy édes gyermekét se szerethette volna jobban.

A háznép csak reggel vette észre a kis jövevényt. A macska hangos dorombolással, a tyúk kárálással jelezte, hogy idegen van a házban.

- Mi az? - tekingetett körül az anyóka. Aztán meglátta a kiskacsát, de mert gyöngé volt a szeme, úgy látta, hogy egy szép, hízott kacska tévedt a házába. - Ez aztán a szerencse! - örvendezett. - Most majd lesz kacsatojás a háznál. Ha ugyan nem gácsér. No, majd megtudjuk.

Három hétig leste a kiskacsát, de az bizony nem tojott. A házban a kandúr volt az úr, a tyúk pedig a gazdasszony. Ez volt a szavuk járása: „Mi ketten meg a világ másik fele!” Mert hát azt hitték, hogy ők a világ egyik fele, mégpedig a jobbik. A kiskacsa úgy vélte, hogy nem egészen ez az igazság, de a tyúk mindig letorkolta:

- Tudsz tojni?

- Azt bizony nem!

- Akkor fogd be a csőrödet.

A kandúr meg azt kérdezte tőle:

- Föl tudod-e görbíteni a hátadat? Tudsz-e dorombolni meg szikrát hányni?

- Bizony azt sem!

- Akkor ne ellenkezz az okosabbakkal!

A kiskacsa hát behúzódott a sarokba, és ott búslakodott. Maga sem tudta, mi ütött belé: egy napon igen megkívánta a friss levegőt meg a napfényt; víz után vágyakozott, úszni szeretett volna. Addig-addig sóvárgott, míg végül kiöntötte szívét a tyúknak.

- Mi bajod? - ámult el a tyúk. - Már belehibbantál a semmittevésbe! Tojjál tojást, vagy tanulj meg dorombolni, meglátod, kigyógyulsz a bolondságaidból!

- De mikor olyan nagyszerű úszni! - áhítozott a kiskacsa. - Milyen felséges érzés, amikor a víz összecsap a fejem fölött, aztán újra fölbukkanok!

- Nagy élvezet lehet, mondhatom! - mondta kicsinylően a tyúk. - Alighanem megháborodtál. Kérdezd csak meg a kandúrt, ő a legokosabb állat a világon. Kérdezd meg, szeret-e úszkálni, vízben lubickolni? Magamról nem is beszélek, de kérdezd meg az úrnőnket, az anyókat, akinél aztán csakugyan nincs okosabb a földön, örömet lelné-e az úszkálásban, meg hogy a hullámok összecsapjanak a feje fölött?

- Nem, ti nem érthettek meg engem! - sóhajtott a kiskacsa.

- Ki ért meg akkor, ha mi sem? Talán okosabbnak képzeled magad a kandúrnál meg az anyókánál, hogy magamról ne is beszéljek? Verd ki a fejedből ezeket az ostobaságokat, s köszönd meg a teremtődnek, hogy ilyen jó helyre vezérelt! Itt meleg szobád van s olyan társaságod, hogy elég bölcsességet tanulhatsz. De te hetet-havat összehordasz, mondhatom, nem könnyű boldogulni veled! Nekem elhiheted, hogy jóakaród vagyok; megmondom az igazságot, ha

neked rosszul esik is. Ilyen az igazi jó barát. Hát igyekezz; tanulj meg tojáshoz tojni, szikrát hányni, vagy legalább dorombolni!

- Inkább kimennék a messzi világba - mondta sóvárogva a kiskacsa.

- Hát csak eredj, ha nincs maradásod! - mérgesedett meg a tyúk.

Neki is vágott a kiskacsa a messzi világnak; sok vízen úszkált, kedvére bukdácsolhatott, a többi állat békében hagyta, mert olyan igen rút volt. Megérkezett az ősz, csupa rozsdás meg arany lett az erdő, szél markolt a levelekbe, és megforgatta őket a levegőben. Odafönn a magasban egyre hidegebb lett, jégszemek, hópihéket nehezítették a szürke felhőket, s egy palánk tetején gyászos hangon kiáltotta egy holló: „Kár! Kár!” Aki hallotta, végig szaladt a hideg a hátán. Komor lett a messzi világ a szegény kiskacsa körül.

Egy este csodálatos színekben bukott le a nap, s a rózsás fényben egy sereg pompás, nagy madár szállt föl egy bokrosból. A kiskacsa még sohasem látott efféle madarakat: ragyogó fehér volt a tolluk, a nyakuk karcsú és szépen ívelő - hattyúk voltak. Különös volt a hangjuk is, az is, ahogy meglendítették karcsú szárnyukat, és szálltak a hideg ég alól meleg ég alá, tengerek partjára. Magasan repültek, igen magasan, s a rút kiskacsát különös érzés járta át, szédelegve forgott a vízben, nyakát nyújtogatta a pompás madarak után, s felrikoltott, de olyan furcsa hangon, hogy maga is megrémült tőle.

Nem tudott másra gondolni, csak a ragyogó tollú, boldog madársereg; amikor eltűntek a szeme elől, lebukott a mélybe, s amikor felmerült, egészen különös érzések kerítették hatalmukba. A nevüket sem tudta azoknak a madaraknak; azt se sejtette, hová repültek, mégis úgy megszerette őket, mint még senkit a világon. Nem irigyelte őket, hogy is vágyakozhatott volna arra, hogy hasonló legyen hozzájuk! Hiszen azzal is beérte volna a szegény, rút kiskacsa, ha a baromfiudvar népe megtűri!

Aztán lehullott a hó, beköszöntött a hideg-hideg tél. A kiskacsának szakadatlan úszkálnia kellett, hogy be ne fagyjon körülötte a víz, de a lék, ahol úszkált, minden éjjel keskenyebb lett. Olyan kemény hideg volt, hogy a jég ropogott, mint az üveg, s a kiskacsa már a lábával törögte a lék vékony jéghátyáját. A végén minden ereje elhagyta, s belefagyott a jégbe.

Másnap reggel egy paraszt ment arra, meglátta, fabocskorával föltörte a jeget, és hazavitte a kiskacsát a feleségének. Ott a melegben aztán feléledt a dermedt kis jószág.

A gyerekek játszani akartak vele, de a kiskacsa azt hitte, hogy ők is bántani akarják, riadtan fölroppent, de egyenesen a tejcsőbe esett, és szétloccsantotta belőle a tejet. Az asszony sápitozott, összecsapta a kezét; a kiskacsa akkor a vajasbödönbe röpült ijedében, onnan a lisztesszusékba, s újra ki. Ó, istenem, milyen tépázottan került elő! Az asszony mérgesen vágta utána a piszkavasat, a gyerekek egymás hegyén-hátán rohantak, hogy megfogják, kacagtak és visongtak; szerencse, hogy az ajtó nyitva volt, s a szerencsétlen kiskacsa kimenekülhetett a bokrok alá, a frissen esett hóba. Ott kimerülten leroskadott.

Nagyon szívfájdító volna elmondani, mennyi ínség meg nyomorúság jutott azon a kemény télen a szegény rút kiskacsának!

Aztán végre kisütött a jó meleg nap, pacsirta szántotta az eget - tavasz volt! A kiskacsa ott feküdt a nád között, ahol tanyát vert.

Egyszerre csak kiterjesztette a szárnyát, és suhogva fellendült a magasba repült! Még magához sem tért, egy pompázó kertben találta magát, ahol almafák virultak, orgonabokrok illatoztak, s hosszú, zöld ágait kanyargó patak vize fölé nyújtották. Milyen szép, milyen üde volt itt a tavasz!

A vízre hajló ágak közül három gyönyörű hattyú siklott elő; hófehér tolluk halkán zizegett, s könnyedén ringatóztak a patakban. A rút kiskacsa tudta már a pompás madarak nevét, s most nagyon megsajdult a szíve.

- Leszálok közétek, királyi madarak! Azt se bánom, ha halálra vagdaltok, amiért ilyen rút létemre közétek merészkedtem! Inkább ti öljetek meg, mint kacsák csípjenek, tyúkok vágjanak, szolgáló rugdosson, vagy a kegyetlen tél végezzen velem! - Azzal letelepedett a patak vizére, s a hattyúk felé úszott. Azok észrevették, és sietve siklottak elébe. - Csak öljetek meg! - mondta a szegény kiskacsa, és fejét a víztükörrre hajtotta, úgy várta a halált. De mit pillantott meg a tiszta vízben? Nem a hajdani idomtalan, szürke tollú, rút kiskacsa képét, hanem egy pompás, gyönyöreire hattyúét - tulajdon képe mását.

Ha valaki hattyútojásból kel ki, hattyú marad, ha baromfinép között nevelődik is!

Most már örült a hattyú, hogy annyi bajt és nyomorúságot ért; így tudta igazán értékelni a boldogságot. Hattyútársai körébe gyűltek, gyöngéden simogatták csőrükkel.

Gyerekek szaladtak a kertbe, morzsát meg búzát vetettek a vízbe, s a legkisebb így kiáltott fel:

- Nézzétek, új hattyú! - És a többiek vele örvendeztek: - Új hattyú érkezett! Tapsoltak, ugráltak örömeikben, futottak apjukért, anyjukért, fehér kenyeret meg kalácsot szórtak a vízbe, és azt hajtogatták:

- Ez a legszebbik, ez az új. Olyan fiatal és olyan gyönyörűek a hófehér tollai!

És az öreg hattyúk fejet hajtottak a hajdani rút kiskacsa előtt.

A fiatal hattyú azt se tudta, hová legyen a nagy megtiszteltetéstől. Fejét a szárnya alá dugta, úgy megszegényítette a dicséret. Boldog volt, nagyon boldog, de mégsem fuvalkodott fel, mert a jó szív sohasem kevély. Arra gondolt, mennyit üldözték és csúfolták, most pedig mindenki a szépséges madarak legszebbikének mondja. Az orgonabokor ágai lehajoltak hozzá, megsimogatták; melegen, nyájasan sütött a tavaszi nap, s a fiatal hattyú szíve csordultig telt örömmel. Megrázta finom tollait, karcsú nyakát magasra emelte, s forró hálával mondta:

- Álmodni sem mertem volna ennyi boldogságról, amikor még rút kiskacsa voltam!

A VADHATTYÚK

Messze tájon, ahová a tél elől költözik a fecske, élt egy özvegy király. Tizenegy fia volt, s egyetlenegy leánykája. A tizenegy királyfi csillagot viselt a mellén, díszes kardot az oldalán, úgy járt iskolába. Gyémánt palavesszővel arany palatáblára írtak, szépen olvastak. Jó tanulók voltak mind a tizenegyen, meglátszott rajtuk, hogy igazi királyfiak. Kicsiny húguk meg naphosszat tükörüveg zsámolyán üldögélt, és képeskönyvét nézegette - olyan képeskönyve volt, aminek fél ország az ára. Boldogan éltek a királyi gyermekek, csak hogy ez a boldogság nem tartott sokáig.

Apjuk, az ország ura, egy gonosz szívű királynőt vett feleségül, aki a tizenkét árva gyermeket sehogy sem szívlelhette. Kitűnt ez már a legelső napon: a palotában fényes ünnepség volt, s a gyerekek is vendégesdit játszottak; máskor annyi kalácsot meg sült almát kaphattak a játékhoz, amennyit csak akartak - a mostohájuk meg csak homokot öntött kis edényeikbe, és azt mondta nekik, hogy tekinthetik akár a legfinomabb ételnek.

A kicsi királylányt sietett is elemészteni a háztól, falura küldte, s egy parasztasszonyra bízta, a királyfiakat meg addig szidta-gyalázta a király előtt, hogy az végül már törödni se kívánt velük.

- Szálljatok ki a messzi világba, és gondoskodjatok magatokról! - mondott rájuk gonosz átkot a királyné. - Néma, fekete madarakká változtatok!

De az átok csak félig teljesedett be: a tizenegy királyfiból tizenegy hófehér vadhattyú lett. Különös kiáltással kiröppentek a palota ablakán, elsuhantak a kert fölött, a messzi zöld erdő felé.

Napkelte előtt rátaláltak a parasztházra, ahol kicsi húguk még az igazak álmát aludta. A vadhattyúk suhogva kerengtek a zsúptető fölött, karcsú nyakukat nyújtogatták; csapkodtak széles szárnyukkal, de nem vette észre őket senki. Tovább kellett hát szállniuk, fellegek fölé, messze vidékre. Egy tengerparti rengeteg erdőben telepedtek le.

Kicsi húguk, a királylány ott állt a parasztszobában, s egy zöld levéllel játszogatt, mert egyéb játéka nem volt. Lyukat szúrt a levél közepébe, a nap felé tartotta, keresztülnézett rajta, s úgy tetszett, hogy bátyái ragyogó szemét látja. Attól fogva valahányszor végigsimították arcát a napsugarak, az ő csókjaikra gondolt.

Egyformán teltek a napok. A szél néha végigfutott a ház előtt viruló rózsabokrokon, s odasúgta nekik: „Ti vagytok a legszebbek az egész világon!” De a rózsák a fejüket ingatták, és visszasúgták a szélnek: „Szebb a kis királylány!” Az öreg parasztasszony vasárnaponként kiült a küszöb elé, zsoltároskönyvét lapozgatta; a szél megforgatta a könyv leveleit, és azt mondta nekik: „Ti vagytok a legjámborabbak a világon!” S a lapok azt zizegték: „A kis királylány jámborabb!” - Bizony igazat mondták a rózsák is, a zsoltároskönyv levelei is!

Amikor a királylány betöltötte tizenötödik esztendejét, hazavitték apja palotájába. De alighogy meglátta a mostohája, elöntötte a sárga irigység s a fekete gyűlölet, olyan szépséges hajadonná serdült. A legszívesebben hattyúvá változtatta volna őt is, mint bátyjait, de nem merte mindjárt megtenni, mert a király már látni akarta a lányát.

A gonosz királyné reggel bement puha párnákkal, szőnyegekkel ékesített márványfürdőjébe, tenyerére vett három fertelmes varangyot, megcsókolta sorra mind a hármat, s az elsőnek azt mondta: - Ülj a királylány fejére, hogy lomha legyen, mint te! - Ülj a homlokára - Mondta a másodiknak -, hogy rút legyen, mint te, s rá se ismerhessen az apja! - Te meg a mellére ülj! - súgta a harmadiknak -, hogy megromoljon szívében, s a kínok kínját szenvedje miatta!

Aztán beledobta a varangyos békákat a fürdő tiszta vizébe, amely nyomban megzöldült a testüktől, s beparancsolta a kis királylányt. Levetköztette, rákiáltott, hogy lépjen a fürdőbe, s amikor a királylány belemerült a vízbe, az egyik béka nyomban a haja közé bújt, a másik rátelepedett a homlokára, a harmadik a szíve fölött ült meg, de a kis királylány mintha észre se vette volna őket. Amikor kilépett a fürdőből, három piros mákvirág libegett a víz színén; ha a békák nem mérges varangyok, s a gonosz királyné nem csókolja meg őket, piros rózsákká válnak, de így is virág lett belőlük, mert a kis királylány testét érintették. Olyan tiszta volt annak a szíve, hogy gonosz varázslat nem foghatott rajta.

Dúlt-fúlt a mostoha, amikor ezt látta, de aztán bedörzsölte a királylány testét dió levéllel, ami sötétbarnára festette gyöngy fehér bőrét. Szép arcát boszorkánykenőccsel csúfitotta el, selymes haját összekócolta - senki sem ismerhetett a szépséges lányra.

Meg is rémült az apja, amikor színe elé vezették, s azt mondta, hogy ez a rút teremtés nem lehet az ő leánya. Nem ismerte meg a királylányt senki, csak a házőrző kutya meg az ereszalji fecske, de ezek oktalán állatok voltak, nem szólhattak senkinek.

Sírva fakadt a szegény kis királylány, távollevő bátyjaira gondolt. Otthagytá apja palotáját, s nekivágott a végtelen világnak. Ment, mendegélt egész nap, széles mezőkön, mocsarak zsombékján, végül egy sűrű rengetegbe ért. Nem tudta maga se, hová, merre tartson, csak a fájó szíve üzte; bátyái után vágyódott, megérezte, hogy azokat is kikergették a messzi világba. Őket akarta megtalálni.

Ahogy az erdőbe ért, hamarosan rásötétedett. Le is tévedt a szegény kis teremtés az útról; a fák sűrűjében lefeküdt a moha puha vánkósára, elmondta az esteli imádságot, s egy korhadat fatönkre hajtotta a fejét. Mélységes csend borult az erdőre, langyos volt az éjszaka, a fű meg a moha sűrűjében szentjánosbogarak világítottak, mint megannyi zöldes fényű szikra, s ha a királylány megrezdített egy faágat, arról is hullottak a zöld lámpásos bogárkák, mintha csillageső szakadt volna.

Egész éjszaka bátyáiról álmodott: mintha újra gyerekek lettek volna, gyémánt palavesszővel szép betűket róttak arany palatáblájukra, s nézegették kicsiny húgukkal a fél országot érő képeskönyvet. De a palatáblára nem köröket meg vonalakat írtak, mint régen, hanem merész tetteiket jegyezték fel rá. S ahogy leírták, megelevenedett a képeskönyv, a madarak zengő énekbe kezdtek, az emberek leléptek a lapról, és elbeszélgettek vele meg a bátyáival. Ha aztán tovább lapozott a könyvben, visszasiettek a helyükre, nehogy a képek összekeveredjenek.

Magasan járt már a nap, amikor kinyitotta a szemét. A királylány nem láthatta a napot, mert a sűrű ágak, futó indák eltakarták a szeme elől, de résein átszűrődtek a sugarak, könnyű, aranyos fátyollá szövődtek az ágak között, az erdő illatozott, s a madarak a feje körül röpködtek. Halk csobogást hallott: források vize zubogott a közelben, egy homokos medrű mély tóba szakadt valamennyi. A tavat sűrű bokrok szegték, de egy helyen rést törtek köztük az inni járó szarvasok.

A kis királylány itt odajuthatott a vízhez. Olyan tiszta volt a tó tükre, hogy ha a szél nem rezdíti néha a bokrok leveleit, tükörre festett képnek gondolhatta volna őket, aki látja, mert olyan tisztán verte vissza minden kis águkat, minden napsütötte meg árnyék felhőzte levélkéjüket a víz.

A kis királylány megpillantotta arcát a tó tükrében, s elrémült barna bőre rútságán, de amint belemártotta a vízbe kezét, és megmosta arcát, homlokát, olyan gyöngén fehér lett a bőre, mint volt. Akkor levetkezett, s megfürdött a tiszta vizű tóban. Amikor kilépett belőle, olyan szép volt megint, hogy nem akadt mása a világon.

Felvette ruháit, befonta hosszú, selymes haját, odament a kristályos vízü forráshoz, ivott a tenyeréből, aztán nekivágott az erdő sűrűjének, hogy hova ér el, maga sem tudta. Bátyáira gondolt meg a jó istenre, aki talán nem hagyja el, hiszen lám, vadalmát érlel az erdőben, hogy táplálja az éhes vándort, s őt is odavezette egy gyümölcsből roskadozó vadalmafa tövébe. A kis királylány csillapította éhségét, aztán megtámasztgatta a fa ágait, s ment tovább az erdő sötét sűrűjébe. Halotti csönd volt, még a lába elé hulló levelek zizzenését is hallotta; madár se járt arra, egy napsugár se tudott átfurakodni az egymásra boruló lombokon. Olyan sűrűn álltak a fák, hogy a kis királylány sűrű rácskerítésnek látta maga körül az erdőt. Egyedül érezte magát, mintha maga volna az egész teremtet világ.

Sötétben borult rá az éjszaka, itt egy árva szentjánosbogár se világított a mohában; a királylány szomorúan hajtotta álmra a fejét.

Reggel továbbindult, de alig tett néhány lépést, egy öreganyóka jött vele szembe az erdőben. Erdei bogyót vitt egy kosárban, s megkínálta belőle a kis királylányt. Az megkérdezte tőle, nem látott-e errefelé tizenegy királyfit lovagolni.

- Királyfit nem láttam - felelte az anyóka -, de láttam tegnap tizenegy hattyút. Aranyos korona ragyogott a fejükön, s nem messze innen lefelé úsztak egy folyón.

Elvezette a királylányt egy lankáig, amelynek tövében sima vízü folyó kanyargott. Két partját fák szegélyezték, sűrű lombjuk összeborult a víz fölött; ahol olyan széles volt a víz, hogy nem érhetek össze, ott kiléptek gyökereikkel a földből, és úgy hajoltak közelebb egymáshoz.

A királylány elbúcsúzott az öreganyótól, és indult lefelé a folyó mentén; addig ment, mendegélt, míg elért oda, ahol a folyó beleszakad a végtelen tengerbe.

Ott tündöklött előtte a roppant víztükör, de nem fehérlett rajta egyetlen vitorlás, nem ringott egyetlen csónak sem. Hogyan jut tovább? Lába elé nézett, ahol ezer meg ezer kavics hevert; valamennyit sima gömbölyűre csiszolta a tenger. Attól kapott szép, kerekded formát üveg, vas, kő; a tenger formálta a kemény anyagot, pedig az még puhább volt, mint a kis királylány fehér keze. „Fáradhatatlanul hömpölyög a tenger hulláma, csiszolja a kemény követ. Ilyen fáradhatatlan akarok lenni én is. Köszönöm a példát, tenger hulláma, hömpölygő, tiszta víz! A szívem azt súgja, te viszel el egyszer az én kedves bátyáimhoz!”

A tenger locsolgatta parti fűvön tizenegy hófehér hattyútollat talált; csokorba kötötte valamennyit. A tollakon vízcseppek tündöklöttek: harmat volt-e vagy könny, ugyan ki tudhatja? Elhagyatott volt a tengerpart, de a királylány nem érezte árvának magát: nézte a tengert, amely minden pillanatban más és más, többet változik egyetlen óra alatt, mint a csendes, édesvízü tavak egész esztendőben. Nehéz, fekete felhő kúszott az égre, mintha azt mondta volna a tenger: „Tudok ám én sötét is lenni!” Aztán föltámadt a szél, és a hullámok fehér tajtékot táncoltattak tornyos hátukon. Majd rózsaszínűvé szelídült a fekete felhő, elaludt a szél, s olyan volt a tenger, mint egy zsenge rózsalevél: finom zöldesfehér. Csendesen pihent, csak a part szélén süllyedt-emelkedett, mint egy alvó gyermek melle.

Mielőtt a nap belémerült a tengerbe, egy csapat hattyút pillantott meg a kis királylány; tizenegy pompás vadhattyú röptől hosszú sorban a szárazföld felé. Fejükön csepp aranykorona tündöklött, olyan volt a csapat, mint egy égre lebbenő, könnyű, fehér fátyol. A királylány fölment egy dombra, s elrejtőzött egy bokor mögé; a hattyúcsapat a közelében hangos szárnyzuhogással leereszkedett a partra.

Amint a nap a tengerbe bukott, hirtelen megrázták magukat, elhullatták hattyútollukat, s ott állt a tizenegy királyfi, a kis királylány tizenegy bátyja. A lány felkiáltott a bokor mögött; ráismert kedves bátyáira, akármennyire megváltoztak is időközben. Szerető szíve megérezte, hogy csak ők lehetnek. Odafutott hozzájuk, keblükre borult, nevükön szólította őket; a

királyfiak sírtak meg nevettek örömükben, ahogy kicsi húgukat meglátták, mert ráismertek ők is, pedig közben hajadonná serdült. Elmondták egymásnak, hogyan bánt velük gonosz mostohájuk.

- Nekünk, tizenegyünknek - mondta a legidősebb királyfi - vadhattyúk képében kell szállnunk, míg a nap az égen jár; amint leáldozik, megint visszanyerjük emberi alakunkat. Azért mindig ügyelnünk kell, hogy napszálltakor szárazföld fölé érjünk, mert ha éppen a hullámok fölött röpülünk, s akkor változunk át, a mélységben leljük halálunkat. Nem itt lakunk, hanem a tenger túlsó partján, épp ilyen szép vidéken. Nagyon hosszú odáig az út, át kell repülnünk az egész végtelen tengert, s egy szigetet se lelhetünk útközben, hogy megpihegnénk rajta. Csak egy magányos sziklaszál emelkedik ki a tengerből, akkora csak, hogy ha jól összehúzódunk, éppen elférünk rajta. Ha háborog a tenger, fölcsapnak ránk a hullámok, de mi hálát adunk az istennek azért a kis szikláért is. Azon töltjük az éjszakát emberi alakban; ha nem volna, soha el nem juthatnánk szülőföldünkre, mert olyan messze van, hogy csak az esztendő két leghosszabb napjából telik ki az út. Minden esztendőben egyszer látogathatunk el apánk országába, tizenegy napig időzhetünk ott; elszállhatunk a nagy erdő fölött, onnan látni a palotát, ahol születünk, s ahol apánk él, meg a templomot, ahol anyánk nyugszik. Úgy érezzük olyankor, mintha minden fa és minden bokor a testvérünk volna. A mezőkön szilaj lovak száguldoznak, mint régen, gyerekkorunkban, a szénégető ma is azokat a dalokat énekli, amelyekre összefogózva táncoltunk kicsi korunkban. Ez a part a mi hazánk, ide húz a szívünk, s itt találtunk meg téged is, kicsi húgunk! Még két napig maradhatunk itt, s aztán megint útra kelünk, túl a tengeren, szépséges vidékre, de az nem az igazi hazánk. Ó, ha magunkkal vihetnénk! De itt se hajó, se csónak messze környéken.

- Megválthatlak-e benneteket? - kérdezte kicsi húguk. - Megválthatlak-e az átok alól!

De bátyái nem feleltek. Szürkületkor aludtak egy keveset, egész éjszaka beszélgettek.

A kis királylány hattyúszárnyak suhogására ébredt. Bátyái már vadhattyúk képében kerengtek körülötte, aztán egy csapatban elröpültek. De az egyik, a királylány legkisebbik bátyja ottmaradt hűgánál, ölébe hajtotta a fejét, s a kis húga simogatta fehér szárnyait. Együtt maradtak egész nap. Alkonytájban visszatértek a többiek is, s mikor a nap a tengerbe merült, megint daliás királyfiakká változtak.

- Holnap útra kelünk, s egy álló esztendeig nem térhetünk vissza. Nem hagyhatunk itt magad-ra. Van-e bátorságod velünk útra kelni? - kérdezte a legidősebb testvér. - Karomon elbírnálak, akármeddig elvinnélek, mindannyiunk szárnyának ereje elég talán, hogy átvihessünk a tengeren.

- Vigyetek magatokkal! - kérte őket kicsi húguk.

A királyfiak egész éjjel virrasztottak: erős fűzfaháncsból meg szívós gyékényből hálót fontak, nagy hálót, s erre fektették alvó húgukat, amikor felbukkant a nap. Akkor hattyúkká változtak, csőrükbe fogták a hálót, s nagy suhogva fölröpültek a felhők fölé. A nap a királylány arcába tűzött, s az egyik hattyú fölébe lendült, ott repült egész úton, hogy széles szárnyaival hűs árnyékot terítsen rá.

Messze elhagyták már a partot, amikor a kis királylány fölébredt; azt hitte, álmodik még, olyan különös volt a repülés fenn, magasan, a végtelen tenger fölött. Egy ágat talált maga mellett a hálóban tele érett, piros bogyóval meg egy csomó édesgyökeret: a legkisebbik bátyja tette oda neki; hogy éhét-szomját csillapítsa. A kis királylány hálásan mosolygott fel rá: ő repült a feje fölött is az egész úton.

Magasan szálltak, igen magasan; a legnagyobb hajót is vízen ringatózó fehér sirálynak látták maguk alatt. Egy nagy felhő tornyosodott fel mögöttük, s rávetődött a húgát repítő tizenegy

hattyú óriási árnyéka. A kis királylány soha nem látott még ennél különösebbet. De magasabbra hágott a nap, a felhő lassan elmaradt mögöttük, s szétfoslott a csodálatos árnykép.

Sebesen szálltak egész nap, mint kilőtt nyilak raja, úgy suhantak a tenger fölött, de mégsem olyan sebesen, mint máskor, teher nélkül. Hirtelen fölfordult a tenger, elkomorodott az ég, vihar támadt. A kis királylány ijedten látta, hogy hanyatlóban van a nap, a magányos sziklaszál pedig nincs még sehol. Úgy rémlett neki, mintha testvérei egyre fáradtabban suhogtatnák szárnyukat. Jaj, ő okozza vesztüket, miatta nem tudnak sebesebben szállni, s ha a nap leáldozik, királyfiakká változnak, s belezuhanak a mélységes tengerbe! Az eget beterítették a fekete felhők, súlyosan, sötéten nyomultak előre, mint a folyékony ólom; villámok hasogatták az eget. A sziklaszálat pedig még mindig nem látta.

A nap elérte a tenger szélét, a királylány remegve várta, mi következik. A vadhattyúk hirtelen leereszkedtek, olyan gyorsan, hogy kis húguk már azt hitte, zuhannak, de aztán megint magasra csaptak. A napkorong felét már elnyelte a tenger, amikor a királylány megpillantotta a mélyben a magányos sziklaszálat; akkorának látszott csak, mint egy foka feje. Sebesen bukott alá a nap, nem volt már nagyobb egy csillagnál; abban a szempillantásban elérték a sziklát, s a nap kilobbant, mint a gyertya lángja. Egymást átkarolva álltak köré a bátyái, annyi helyük volt csak, hogy a lábukat megvethették. A háborgó tenger fölcsapott a sziklára, fröcskölte rájuk keserű habjait; az ég világos volt a villámok hosszú lángostoraitól, morajlott az ég meg a tenger, de a testvérek nem féltek, átkarolták egymást, és várták a reggelt.

Virradatra megszeliődött a vihar, s amint fölkel a nap, a hattyúk tovább szálltak kicsi húgukkal. A tenger még háborgott, s a zöldesfekete hullámok fehér tajtéka megannyi ringó hattyúnak látszott a magasból.

Amikor magasabbra hágott a nap, a kis királylány csodálatos hegyeket pillantott meg félig-meddig a levegőben; a hegyek ormán jég szikrázott, alattuk roppant várkastély pompázott, olyan, amelyet még sohasem látott. Egymásra épített, különös oszlopok vették körül, a tövében pálmák bólogattak, malomkerék nagyságú, csodálatos virágok hajladoztak. Megkérdezte a bátyáit: ez volna-e a távoli ország, ahová igyekeznek. A hattyúk csak a fejüket rázták a délibábtündér álompalotája volt, amit kis húguk látott, oda halandó embert nem vihettek volna. A királylány nézte, nézte a csodálatos kastélyt; egyszer csak összeomlott az egész; ledőltek a jeges csúcsú hegyek is; s hűs büszke tornyú templom emelkedett a helyükben, egyforma valamennyi. A királylány még orgonaszót is vélt hallani, pedig csak a tenger zúgott alattuk. Amikor a templomok közelébe érte, azok egyszerre vitorlánhajó-haddá változtak, és elsiklottak a hullámokon. Utánuk nézett a királylány, de csak gomolygó tengerpárát látott a víz fölött. Igen, a szeme előtt szakadatlan változott az ég, a tenger, de egyszerre csak megpillantotta az igazi földet is, ahová igyekeztek. Kéklő hegyek tárultak ki előtte, cédruserdők, népes városok, pompás paloták. S mielőtt a nap a tengerbe hanyatlott, ott ült már egy repkénnyel benőtt nagy barlang előtt. Mintha csak lágy, zöld szőnyeg bélelte volna azt a barlangot.

- Jegyezd meg, mit álmodol itt az éjjel - mondta neki a legkisebbik bátyja, azzal bevezette a hálólhelyére.

- Ó, ha megálmodhatnám, hogyan válhatlak meg benneteket! - fohászkodott fel a királylány. Aztán álmra hajtotta a fejét.

Csodálatos álmot látott: fent repült a magasban, a délibábtündér palotája felé tartott, a tündér elébe suhant, hogy fogadja; szépséges szép volt, s mégis szakasztott mása annak az öreganyónak, aki bogyóval kínálta az erdőben, és bátyái nyomára vezette.

- Megválthatod a bátyáidat - mondta álmában a tündér. - De van-e elég bátorságod, van-e elég türelmed? A tenger hulláma lágyabb, mint a te puha kezed, mégis átfformálja a köveket, de

nem érzi azokat a kínokat, amiket majd te érzel, mert nincs emberi szíve, nem érez se fájdalmat, se félelmet. Nézd, egy szál csalánt tartok a kezemben. A barlangod körül sok csalán terem: csak ezek meg a temető csalánjai alkalmasak arra, amit tenned kell. Véd az eszedbe, amit mondok: tépd le a csalánt, ne bánd, égő, tüzes hólyagokkal lesz tele a kezed. Tilold meg aztán meztelen lábaddal, válogasd ki erős rostjait; ezekből a rostokból tizenegy hosszú ujjú páncélinget kell szőnöd, s ha ezeket rádobod hattyúbátyáidra, föloldod őket a gonosz varázslat alól. De jegyezd meg jól: abban a szempillantásban, amikor a munkát elkezded, meg kell némulnod, nem ejthetsz egy szót se addig, amíg az utolsó páncéling el nem készül, még ha esztendők telnek is el közben. Ha csak egyetlen szót kimondasz, gyilkos törre változik a szavad, s bátyáid szívébe fűrődik. Véd jól az eszedbe!

Azzal megérintette a királylányt a csalánvesszővel, mintha eleven parázzsal égette volna. A királylány felriadt álmából. Már magasan járt a nap; fekvőhelye mellett mindjárt meglátott egy csalánbokrot, szakasztott olyat, mint az álombéli volt. Kisietett barlangjából, hogy nyomban munkához lásson.

Gyöngye kis kezével megmarkolta a csalánt, amely úgy égetett, mint az eleven parázs; csupa tüzes hólyag lett a keze, a karja, de tűrte, alig érezte a fájdalmat: bátyáira gondolt. Aztán csupasz lábbal megtilolta a csalánt, és nekilátott szőni.

Napszálltakor megtértek a királyfiak, s rémülten tapasztalták, hogy kicsi hűgük megnémult. Azt gondolák, gonosz mostohájuk újabb varázslata fogott rajta, de amikor ránéztek a kezére, megértették, mit tesz értük. A legkisebbik bátyja szeméből kicsordult a könny, ráhullott húga kezére, s enyhült a fájdalom, eltűntek a tüzes hólyagok.

A királylány éjszaka is munkája mellett virrasztott, arra gondolt, most már nem nyugodhat addig, míg kedves bátyáit föl nem oldja a gonosz átok alól.

Dolgozott egész nap, amikor egyedül maradt; sohasem szállt még ilyen sebesen az idő. Egy páncéling már elkészült, a másodikba fogott bele.

Egyszerre vadászskürt zengése verte föl az erdők csendjét. A királylány megrémült, a hang pedig egyre közeledett, már a kopók csaholását is hallotta. Ijedten futott be a barlangjába, a megtilolt csalánt csomóba kötötte és elrejtette.

Hirtelen egy vadászkutya ugrott elő a szakadékból, utána a másik, a harmadik; körülcsaholták a királylányt, visszaloholtak, aztán megint a barlanghoz: gazdájukat hívták. Alig telt el néhány pillanat, odagyűltek a barlang elé a vadászok, köztük a legdaliásabb, az ország ifjú királya. Álmélkodva nézte a barlang leányát: amióta a világon van, nem látott szebb teremtest.

- Hogy kerültél ide, szépséges hajadon? - szólította meg. A királylány rápillantott, aztán megrázta a fejét, szólni nem szolt, hiszen bátyái élete függött a szavától. Megkínzott kis kezét elrejtette, hogy a király meg ne lássa.

- Nem maradhatsz a vadon erdőben - mondta a király. - Velem jössz. Ha a szíved is olyan jó, mint amilyen szép az arcod, selyembe-bársonyba öltöztetlek, királynőmmé teszek, legszebbik palotámban élsz, és uralkodol velem.

Azzal maga mellé emelte a nyeregbe. A királylány csak sírt, a kezét tördelte, az ifjú király alig győzte vigasztalni: - Boldog leszel, meglásd! Egyszer még hálás leszel érte! - S nekivágott a hegynek, vitte a kis királylányt. Vadászaik nagy csapatban nyargaltak utánuk.

Leáldozóban volt a nap, amikor a soktornyú, gyönyörű fővárosba értek, s az ifjú király maga vezette a barlang leányát márványfalú palotájába. A díszes termekben szökőkutak csobogtak, csodálatos festmények ékesítették a falat, a mennyezetet, de a kis királylány körül se nézett.

Csak sírt, zokogott, s némán tűrte, hogy a komornák királyi ruhákba öltöztessék, gyöngyös ékességet fonjanak a hajába, hólyagos kis kezére finom kesztyűt húzzanak.

Oly csodálatos szép volt királyi pompájában, hogy az egész udvar mélyen meghajolt előtte, s a király elhatározta, hogy feleségül veszi. Csak az udvari pap csóválta a fejét, s azt pusmogta a királynak, hogy a szépséges hajadon biztosan az erdők boszorkánya, aki bűvös varázslattal elvakítja a királyt, és behálózza a szívét.

Hanem a király nem hallgatott rá. Zene zendült a palotában, pompás ételeket hordoztak körül, tündérszép leánykák táncot lejtettek a néma királylány előtt, aztán illatozó kerteken át ékes terembe vezették. De a kis királylányt nem vigasztalta meg semmi. Olyan mélységes szomorúság volt a szemében, mintha soha nem ismerte volna a mosolyt.

Az ékes termék mellett egy kis kamrát nyitott ki a király, azt szánta az erdei lány hálósobájának. A kis szobát süppedős, puha zöld szőnyeg bélelte, mint a barlangot az erdei moha: szakasztott mása volt annak a barlangnak, ahol az ifjú király rátalált. Még a csomóba kötött csalánrost is ott volt, s egy szögön ott lógott a már elkészült páncéling. Az egyik vadász hozta magával ezeket, mint furcsaságokat.

- Itt visszaálmodhatod magad erdei otthonodba! - mondta az ifjú király. - A munkád is itt van, amin dolgozol. Itt pompában, ragyogásban élsz majd, s megmosolyogtat, ha régi életedre gondolsz.

Amikor a királylány látta, hogy folytathatja munkáját, megvigasztalódott, és mély hálával hajolt meg a király előtt. Elmosolyodott, arcába visszatért az élet, kedves bátyái megváltására gondolt. A király magához vonta, megölelte, aztán meghúzatta a város valamennyi harangját: menyegzőjét hirdette a népnek.

Az erdő szépséges néma leánya az ifjú király mátkája lett.

De az udvari pap nem nyughatott, gonosz szavakat suttogott az ifjú királynak. Csakhogy az mintha nem is hallotta volna. Elérkezett a menyegző napja, s az udvari papnak magának kellett megkoronázni az ifjú királynét. Gonosz indulatában olyan erősen rányomta a homlokára a korona nehéz abroncsát, hogy az ifjú királyné majdnem felkiáltott fájdalomában. De a szívét még keményebb abroncs szorította: bátyáinak keserű sorsa. Nem törődött hát a fájdalommal. Néma maradt, hiszen egyetlen szava bátyái életébe került volna, de szeméből sugárzott a hála és az igaz szerelem királyi ura felé, aki mindent megtett, hogy felvidítsa, s akit napról napra jobban megszeretett. Ó, ha elmondhatna urának mindent, ami a szíven fekszik! Ha elpanaszolhatná neki szenvedéseit! De szót sem ejthet, míg munkájával el nem készül. Éjszakánként felkelt királyi férje mellől, kilopózott szőnyegekkel bélelt kis kamrájába, s ott szövögette szorgalmasan a páncélingeket. Amikor a hetedikbe belefogott volna, elfogyott a csalán.

Tudta, hogy a temetőben nő az ingekhez való csalán, de azt is tudta, hogy magának kell letépnie. Ugyan hogy juthat ki a temetőbe?

Szívdobogva osont le a kertbe, mintha gonosztettet akarna elkövetni. Világolt a hold: hosszú fasorokon, kihalt utcákon át vezetett az út a temetőbe. Remegett, mert azt beszéltek, hogy éjszaka boszorkányok gyűléseznek ott, s ahogy a temetőbe ért, meg is látta őket: egy sírkövön üldögéltek. Előttük kellett elhaladnia; de édes bátyáira gondolt, és legyőzte félelmét. Leszedte az égető csalánt, s visszaosont a palotába.

Nem látta, csak egy ember: az udvari pap, ki maga virrasztott odafönn. Látta, hogy nemhiába gyanakodott: az ifjú királyné boszorkányokkal cimborál, vagy boszorkány maga is, s bűvös varázslattal ejtette meg a király szívét.

El is beszélte a királynak nyomban, amit látott: lám csak, megmondta ő régen! A király nemigen hitte, de azért mélységesen elszomorodott, éjjel aztán csak színlelte az alvást, s amikor ifjú felesége kilopózott a palotából, utána osont. Így tett minden éjjel.

Napról napra komorabb lett az arca, észrevette ezt a királyné is, csak az okát nem tudta. Bánkódott rajta eleget, pedig sokat emésztődött bátyái sorsa miatt is. Sírdogált naphosszat, a királyi bíborra, bársonyra hullottak keserű könnyei, s úgy tündököltek ott, mint a legtisztább gyémánt.

Teltek a napok, majdnem elkészült már gyötrelmes munkájával; épp az utolsó páncélingbe fogott volna bele, de megint elfogyott a csalánja. Még egyszer, utoljára ki kell osonnia a temetőbe, tépni néhány marokkal. Rettegve gondolt az éjszakai útra meg a gyülesező boszorkányokra, de összeszedte bátorságát, és nekivágott az útnak.

Csak hogy a király meg az udvari pap észrevétlen utána lopózott. Látták az ifjú királynét, amit befordul a temető kapuján. Amikor a kapuhoz értek, utána néztek, s látták, hogy egyenesen a sírkövön üldögélő boszorkányok felé tart. Elfordult a király, most már elhitte, hogy boszorkányokkal cimborál szépséges szép felesége, akinek feje néhány órája még az ő keblén nyugodott.

- Ítélezzék fölötté a nép! - kiáltotta, s a nép ítélete ez volt: máglya tüze eméssze el a testét!

Az ifjú királynét nyirkos, sötét tömlőbe vezették a fényes királyi termekből; a vasrácsos ablakon besüvített a szél; bársony meg bíbor vánkosok helyett a maga tépte csalánt tették a feje alá, maga szötte csípős páncélingekből vetették derékalját. De ő semminek sem örült volna jobban: elővette megint a munkáját, és belefogott az utolsó páncélingbe. Tömlőce előtt csúfondáros dalokat énekeltek róla a vásott gyerekek; nem akadt senki, aki csak egy jó szóval vigasztalta volna.

Alkonytájban hattyúszárnyak suhogtak a vasrácsos ablak előtt: legkisebb bátyja röpült el hozzá, aki végre rátalált. Az ifjú királyné hangosan zokogott örömeiben: tudta, hogy talán utolsó éjszakája következik, de a tizenegy páncéling már kishíján elkészült, s a bátyái végre megtalálták.

Belépett hozzá az udvari pap, hogy utolsó óráiban mellette legyen, ahogy a királynak megígérte, de ő csak a fejét rázta, és intett neki, hogy hagyja magára. Ezen az éjszakán el kell készítenie az utolsó inget is, mert különben kárba vész a gyötrelmes munka, hiábavaló volt a sok szenvedés, a könny, az átvirrasztott éjszakák. Az udvari pap gonosz szavakkal illette, elvetemült teremtésnek nevezte, de ő csak dolgozott szorgalmasan, nem vette a szívére, mert tudta, hogy ártatlan.

Egérkéek surrantak elő a padlórésekből, elébe cipelték a csalánt, hogy ők is segítsenek; a vasrostélyra egy rigó telepedett, és olyan gyönyörűségesen énekelt egész éjszaka, ahogy csak tudott, így vigasztalta a királynét.

Világosodott az ég alja, napkeltéig még egy óra volt, amikor a palota előtt megjelent a tizenegy királyfi, bebocsátást kértek. Az ajtónállók nem akarták őket beereszteni, azt mondták, még éjszaka van, a király mélyen alszik, nem ébresztheti fel senki. De a királyfiak könyörögtek nekik, fenyegetőztek, végre kivonult az őrség, aztán kilépett maga a király is, megkérdezte, mi történik odalenn. Abban a szempillantásban felbukkant a nap, s a királyfiak eltűntek, mint a pára. A palota fölött tizenegy vadhattyú szállt el nagy szárnyasuhogással.

A városkapun már tódult a tengernyi nép: mindenki látni akarta a boszorkányégetést. Egy rozzant gebe húzta a talyigát, amelyen a vesztőhelyre vitték az ifjú királynét; ott ült rajta durva darócban, halottsápadt arccal. Sátoros szép haja szétterült a vállán, némán mozgott az

ajka, ujjai pedig sebesen szőtték-fonták a csalánrostokat. Utolsó útján se hagyta félbe munkáját; a tíz páncéling ott feküdt a lábánál, a tizenegyedikkel kellett elkészülnie.

- Nézzétek a gonosz boszorkányt, hogyan dirmeg-dörmög! - gúnyolta a nép. - Ahelyett, hogy imádságos könyvet olvasgatna, most is boszorkányhálóját szövögeti! Tépjétek ki a kezéből!

Köréje sereglettek, hogy szétszaggassák a páncélingeket, de abban a szempillantásban tizenegy hófehér hattyú ereszkedett a talyiga mellé, s szárnycsattogatva körülfogták az ifjú királynét.

- Égi jel! Égi jel! Bizonyosan ártatlan! - indult meg a suttogás, de hangosan senki se merte kimondani.

A hóhér már el akarta vezetni az ifjú királynét, de az hirtelen kiegyenesedett, rávetette a tizenegy páncélinget a tizenegy hattyúra, s a következő pillanatban daliás királyfivá változott valamennyi. Csak a tizenegyediknek maradt hattyúszárnya az egyik karja helyén, mert az ő páncélingének még hiányzott a fél ujj, kis húga már nem tudott elkészülni vele.

- Most már beszélhetek! - kiáltott a királyné. - Ártatlan vagyok!

A nép álmélkodva nézte a csodát, s leborult ifjú királynéja előtt, de az eszméletlenül hanyatlott bátyái karjába, annyira megviselte a félelem, a fájdalom, a tenger szenvedés.

- Ártatlan a hógunk - mondta a legidősebb királyfi, azzal elmondta elejétől végig, mi történt velük. Miközben beszélt, csodálatos illat áradt szét a levegőben: a megrakott máglyának minden hasáb fája gyökeret eresztett, és szárba szökken: gyönyörű bokorra fonódtak össze az ágak, piros rózsák ringatóztak rajta, a bokor legtetején pedig mint égi csillag, egy hófehér rózsza tündökölt. Az ifjú király ezt letépte, felesége keblére tűzte, s az magához tért. Boldogság és nyugalom költözött a szívébe.

Maguktól zendültek meg a tornyokban a harangok, galambrajok suhogtak a levegőben. Olyan díszes menet kísérté vissza a palotába az ifjú párt, amelyet mióta a világ áll, egy király se látott.

A REPÜLŐ LÁDA

Volt egyszer egy gazdag kereskedő; annyi volt a pénze, hogy egy egész főutcat, s még egy kisutcat is kirakhatott volna ezüstpénzzel, ha úgy tetszik neki. De nem tette ám, mert okosabbra használta a pénzét: ha egy rézpénzt kiadott, ezüstpénzt vett be helyette - ilyen ügyes kereskedő volt. Hanem egyszer ő is csak meghalt.

Egyetlen fiáé lett minden vagyona, aki ugyancsak értette a módját, hogyan kell a pénzt elverni. Bálba járt minden éjjel, bankóból ragasztott papírsárkányt, s lapos kavicsok helyett aranypénzeket ugratott a víz színén; el is úszott hamarosan mindene. Végül nem volt többje, mint négy ezüstpénze, még a ruháit is eladogatta, s nem maradt egyéb rajta, mint egy pár papucs meg egy viseltes hálóköntös. Barátai szégyelltek mutatkozni vele, hát szóba se álltak a gazdag kereskedő szegény fiával. Hanem akadt köztük egy jólelkű ember, az küldött neki egy öreg ládát ezzel az üzenettel: - Csomagolj be! - Ez nagyon szép is volt tőle, de hát az ifjúnak semmije se volt, amit becsomagolhatott volna. Gondolt egyet, s ő maga ült bele a ládába.

Csak hogy nem akármilyen láda volt ám az! Ha a zárát megnyomták, fölemelkedett a levegőbe. Az ifjú meg is nyomta, s a láda - hopp! - már föl is szállt a kürtön, föl a felhők közé, egyre magasabbra. Néha nagyokat reccsent a láda feneke, s az ifjú reszketett, mert ha az öreg láda szétesik a magasban, aligha marad egyetlen ép csontja az utasának. Isten segíts!

Segített is - az ifjú szerencsésen eljutott a törökök földjére. Egy erdőben ért földet, a ládát elrejtette az avarban, aztán bement a városba. Nem bámulta meg senki, mert a törökök maguk is mind papucsban meg köntösben jártak.

Egy dajkával találkozott útközben, aki kisgyermeket vitt a karján.

- Állj csak meg egy szóra, török dajka! - állította meg az ifjú. - Micsoda palota az ott a városszélen? Mért van olyan magasán minden ablaka?

- A szultán leánya lakik benne - felelte a török dajka. - Megjövendölték, hogy akit megszeret, az szerencsétlenné teszi. Azért senki se teheti be hozzá a lábát, csak ha vele van a szultán meg a szultánné is.

Az ifjú megköszönte a dajka válaszát, azzal visszasietett az erdőbe, beleült a ládjába, s fölrepült a szultánkisasszony palotája tetejére. Onnan aztán leereszkedett, bemászott egy ablakon, éppen a szultánkisasszony szobájának ablakán.

Az a selyempamlagán feküdt, és mélyen aludt. Olyan szép volt; az ifjú nem tudta megállni, hogy meg ne csókolja. A lány kinyitotta a szemét, és halálra rémült, de az ifjú azt mondta neki, hogy ő a török isten, aki leszállt hozzá a magasságból, s ezzel egy csapásra megnyerte a szultánkisasszony szívét.

Az ifjú odaült mellé a selyempamlagra, s gyönyörű szépeket mondott a szultánkisasszony szeme párjáról: mint két ragyogó csillag, mint két sötét vizű tó, amelyen mint a habléányok úsznak a tiszta gondolatok; aztán a homlokát magasztalta, csodálatos márványpalotához hasonlította.

Szépen beszélt, csodaszépen! Aztán megkérte a szultánkisasszony kezét, s az nyomban oda is ígérte.

- Látogass meg szombat este! - kérte az ifjút. - Akkor kávézik nálam apám, a szultán meg anyám, a szultánné. Tudom, büszkék lesznek rá, hogy a török isten lesz a férjem. Mondj majd nekik szép meséket, mert igen szeretik: anyám a tanulságos és finom meséket, apám meg a mulatságosakat.

- Akkor azt hozok nászajándékkul, egy mesét - mondta az ifjú, s azzal elbúcsúztak egymástól. A szultánkisasszony előbb még adott neki egy aranypénzekkel kivert, szép mívű kardot, aminek az ifjú jó hasznát vehette.

Beleült a ládjába, s elrepült, szép új hálóköntöst vásárolt magának, aztán leszállt az erdőbe, s ott üldögélt, valami szép mesén törte a fejét, de bizony ugyancsak törnie kellett.

Szombat estére mégiscsak kitalálta.

A szultán, a szultánné meg az egész udvar ott kávézott a szultánkisasszony palotájában s áhítattal várták a török istent. Nagyon nyájasan fogadták.

- Mesélhetne nekünk valamit - mondta a szultánné -, egy szép mesét, de finom és tanulságos legyen!

- De azért nevethecsünk is rajta! - fűzte hozzá a szultán.

- Mesélek én szívesen - mondta az ifjú -, de jól figyeljen mindenki! Azzal belekezdett.

„Volt egyszer egy csomag kénes gyufa; szerfelett büszkék voltak előkelő származásukra, ugyanis az erdő legöregebb fenyőfájából készítették valamennyit. A kénes gyufák egy tűzszerszám meg egy ócska vasfazék között feküdtek a konyhán, s szomszédaiknak elmesélték ifjúkorukat. - Hej, amikor még a fenyő zöld ágán voltunk! - sóhajtottak fel. - Akkoriban senki se mondta, hogy nem tudunk zöld ágra vergődni! Reggel meg este gyémántteát ittunk - az emberek harmatnak nevezik -, egész nap verőfényben fürödtünk, s az erdő minden madara nekünk mondott mesét. Mi voltunk a leggazdagabbak az erdőn: a többi fának csak nyári ruhára telt, de a mi családunk télen-nyáron sötétzöld ruhában pompázott. Aztán jött a favágó, a nagy világrengés, széjjel hasogatták egész családunkat; apánk mint főárboc egy nagy hajóra került, s most az egész világot körülhajózhatja, ha akarja. Testvéreink, a többi ágak, szétszóródtak a világban. Nekünk jutott az a feladat, hogy a halandó embernek világítsunk, mi vagyunk hát a legelőkelőbbek itt a konyhán.

- Nekem másképpen alakult az életem - mondta az egyik szomszéd, a vasfazék. - Amióta az eszemet tudom, csak súroltak és főztek bennem. Nélkülem nem lehetne fenntartani az életet a házban, ahol természetesen a legmegbecsültebb személyiség vagyok. Nincs nagyobb élvezet, mint ha ebéd után fényesre súrolják az embert, megpihenhet, és okosan társaloghat a barátaival. De azért mi nagyon elzárkózottan élünk valamennyien, talán csak a dézsát kivéve, amit néha mégiscsak levisznek az udvarra! Újságot se hord ide senki, legföljebb a piaci kosár, de az mindig olyan nyugtalanítóan beszél a kormányról meg a népről! A múltkor úgy megijedt tőle az egyik öreg köcsög, hogy lezuhant és ezer darabra tört. Azt hiszem, a piaci kosár túlságosan szabad szellemű!

- Te meg túlságosan sokat fecsegsz! - mondta a tűzszerszám, s acélja akkorát ütött a kovára, hogy csak úgy szikrázott. - Mulathatnánk este egy jót!

- Nagyszerű! Beszéljünk arról, hogy ki a legelőkelőbb közöttünk! - kaptak rajta a kénes gyufák.

- Én nem szeretek sokat beszélni magamról - kiáltott közbe a cserépfazék. - Találjunk ki más mulatságot! Majd én kezdem. Mesélek valami olyat, ami mindnyájunkkal megtörténhet, azt szívesen hallgatja és átérzi mindenki. Volt egyszer valahol a kék tenger partján, a dán öblök vidékén...

- De szépen kezdődik! - csörömpöltek közbe a tányérok. - Biztosan tetszik majd nekünk!

- Igen, a dán öblök vidékén, ott nevelkedtem én, csendes családi körben. A bútorokat szépen kifényesítették, a padlót felsúrolták, s kéthetenként kimosták a fehér függönyöket...

- Milyen nagyszerűen tudja előadni! - lelkesedett a seprő. - Kiérezni belőle, hogy asszony mondja. Valami megható tisztaság van benne.

- Én is azt érzem! - kiáltotta a dézsa, s akkorát ugrott örömében, hogy a padlóra loccsant belőle a víz.

A cserépfazék tovább mondta a mesét; a vége éppen olyan szép volt, mint az eleje.

A tányérok megcsörrentek lelkesedésükben, a seprő kihúzott a homokból egy szál zöld petrezselymet, és megkoszorúzta a cserépfazekat csak azért is, hogy a többit megbosszantsa. »Ma én koszorúom meg őt - gondolta magában -, holnap majd ő koszorúz meg engem.«

- Én meg táncolok! - kiáltotta a csípővas, s már ki is perdült a konyha közepére. Teremtőm, hogy kirúgta a lábát! Az ócska székhuzat kettérepedt irigységében, amikor meglátta.

- Engem is megkoszorúztok? - kérdezte a tánca végén. Megkoszorúzták.

- Micsoda csöcselék! - fintorogtak a kénes gyufák.

Aztán a teafőzőt kérték fel, hogy énekeljen, de az kimentette magát: azt mondta, hogy megfázott, s nem tud tűzbe jönni, de ezt csak nagyképűségéből mondta. Az az igazság, hogy ő csak odabenn szeretett énekelni az uraságok asztalán.

Az ablakpárkányon egy régi Lúdtoll merengett. A szolgáló szokott vele néha levelet írni. Nem volt rajta semmi nevezetes, legfeljebb, hogy egyszer igen mélyen mártották a kalamárisba - éppen erre volt büszke. Most ő is közbeszólt

- Ha a teafőző nem akar énekelni, akkor hagyjátok békén! Kinn a kalitkában ül egy kanári, az szebben énekel. Tanulni ugyan nem tanulta, de ma este ezt megbocsáthatjuk neki.

- Én nem tartom illendőnek - szólalt meg a teáskanna, aki a konyha énekese volt és féltetvére a teafőzőnek -, hogy külföldi madarat kérjünk fel szereplésre. Hazafiság is van a világon! Döntsön a kérdésben a piaci kosár!

- Eh, én csak bosszankodom! - kiáltotta a piaci kosár. - Ha tudnátok, mennyire bosszankodom! Hogy lehet ilyen haszontalanságokkal tölteni egy estét? Mennyivel szebb lenne színdarabot játszani! Ki-kí álljon a helyére, s én leszek a rendező. Különb mulatság lesz!

- Nagyszerű! Játsszunk komédiát! - örvendezett a konyha népe.

De nyílt az ajtó, belépett a szolgáló, s egyszerre elcsöndesedett valamennyi, zörrenni se mertek. Azért nem volt ott egy repedt bögre se, aki ne érezte volna magát előkelőnek és tehetséges színésznek. »Csak rajtam múlt - gondolta -, s igazi vidám estét csaptunk volna!«

A szolgáló kapta a kénes gyufákat, megrakta a tüzet. Uram, teremtőm, milyen fényesen lobbantak; s milyen egykettőre tüzet gyújtottak!

»No, most aztán láthatja a konyha népe - gondolták -, ki itt a legelőkelőbb! Micsoda fény! Micsoda ragyogás! Ezt csinálják utánunk!« - S azzal kilobbantak.»

- Gyönyörű szép mese volt! - kiáltott fel a szultánné. - Magam is ott voltam abban a konyhában, láttam a kénes gyufákat. Tiéd a lányunk keze.

- Tiéd hát - mondta a szultán -, hétfőn megülhetitek a lakodalmat. - Már tegezték, mert félig-meddig a családhoz tartozott.

Kitűzték hát a menyegző napját, s előző este fényben úszott a szultán városa. Mézeskalácsot meg peracet dobáltak a nép közé, az utcagyerekek lábujjhegyre álltak, éljent rikkantottak, szájukba dugták az ujjukat, és füttyültek. Mondom, minden csupa pompa volt meg ragyogás.

„Én is mulattatom valamivel a népet” - gondolta a szultánkisasszony vőlegénye. Röppentyűket, petárdákat vásárolt, megrakta velük a ládáját, beleült maga is, és fölemelkedett a levegőbe.

Ó, hogy sziszegett, ropogott, tündöklött, szikrázott az a sok petárda!

A törökök nagyokat ugrottak elragadtatásukban, még a papucs is leröpült a lábukról - sose láttak még ilyen csodálatos égi tüneményt! Most már aztán csakugyan elhitték, hogy maga a török isten ül menyegzőt a szultán leányával.

A török isten elröpült a ládájában az erdő fölé, s ott leereszkedett, hogy megpihenjen. Aztán azt gondolta: „Bemegyek a városba, megkérdezem a népet, tetszett-e a tűzijáték.” Hát hiszen nem csoda, hogy kíváncsi volt rá!

Tyűh, mi mindent összehordtak azok a törökök! Akárkit megkérdezett, mindenki mást látott, de valamennyinek igen-nagyon tetszett.

- Maga a török isten volt, elhiheted! - mondta az egyik. - Olyan volt a szeme, mint két fényes csillag, a szakállá meg, mint a felhő.

- Lángokból volt szőve a köpenye! - tódította a másik. - És a köpenye ráncaiból szép kis tündérek kukucskáltak elő!

Csodálatos dolgokat hallott hát magáról - a nép, persze, nem ismerte meg. Másnap lett volna a menyegzője a török szultán leányával. Visszasietett az erdőbe, kereste a ládáját, de hol volt az már! Egy marok hamu lett belőle. A tűzijáték után benne maradt egy kis szikra, tüzet fogott tőle, s míg gazdája a városban járt, hamuvá égett. A török isten így hát nem tudott többé repülni, s nem térhetett vissza mátkájához.

A szultánkisasszony egész álló nap kint várta a háztetőn, nézte az eget, leste-várta mátkáját, a török istent, lesi-várja mind a mai napig. De ugyan hiába, az már a világot járja, s meséket mond, majdnem olyan mulatságosakat, mint a kénes gyújtókról szóló mese.

AZ EZÜSTHÚSZAS

Volt egyszer egy derék, jóra való ezüsthúszas. Fényes ábrázattal került ki a pénzverőből, nagyot ugrott, és megpendült örömében

- Most aztán rajta! Kilépek a nagyvilágba! Ki is lépett.

Gyermek szorongatta meleg kis tenyerében, fősvény zsugorgatta nyirkos, hideg markában, öregember pörgette-forgatta, ifjú gurította nagy gyorsan tovább. Ezüsből verték a húszast, egészen kevés rézzel vegyítették, s már egy álló esztendeje járta a világot, helyesebben azt az országot, ahol verték. Egyszer aztán külföldre vándorolt. Ő volt az utolsó hazai pénz egy utazó úr erszényében, aki nem is tudott róla, míg egyszer aztán a kezébe nem került.

- Nicsak, nálam még egy hazai húszas! - kiáltott fel. - No, ez már velem marad az úton!

A húszas fészkelődött, és megcsendült örömében, amikor visszakerült az erszénybe. Külörszági társai között feküdt ott; azok jöttek-mentek, cserélődtek, csak a hazai húszas maradt mindig a helyén. S ezt nagy megbecsülésnek érezte.

Napok teltek, hetek múltak, s az ezüsthúszas járta a világot, csak azt nem tudta, merre jár. A külörszági pénzek franciának meg olasznak vallották magukat, s mindig megmondták, melyik városban vannak, de az ezüsthúszas nem tudta elképzelni azokat a városokat. Hogyan is tudta volna, amikor mindig egy sötét erszény mélyén lapult - így bizony nem lehet megismerni a világot! Egy napon aztán észrevette, hogy az erszény nyitva maradt. Kicsúszott a széléig, csak körül akart nézni egy kicsit. Rosszul tette, hogy kíváncsiskodott, mert ez mindig bajt hoz az ember fejére. Az ezüsthúszas lecsúszott a nadrágzsebbe, s ott maradt akkor is, amikor az úr kitette este az erszényét a zsebéből. A nadrágot aztán a többi ruhadarabbal együtt kivitték a folyosóra, ott kiporolták; az ezüsthúszas kiesett a zsebből, és elgurult. Nem vette észre senki.

Reggel visszavitték a ruhát a szobába, az úr felöltözött és továbbutazott, a húszas meg ott maradt, ahová gurult. Megtalálták, és újra munkába küldték három másik pénzdarabbal együtt fizettek vele.

„Mégiscsak jólesik szétnézni a világban! - gondolta elégedetten a húszas. - Hasznos dolog megismerni új embereket, új szokásokat!”

- Hát ez meg miféle húszas? - hallotta a következő pillanatban. - Ez nem hazai pénz! Hamis! Semmit se ér!

Most kezdődik még csak a húszas kalandos története. Hallgassuk meg, hogyan beszéli el ő maga.

...Hamis! Semmit se ér! Ez a szó megsebezte a szívemet - folytatta kalandos történetét a húszas. - Én tudtam a legjobban, hogy igazi ezüsből öntöttek, szép a csengésem, és nem hamis a veretem. Először azt gondoltam, hogy tévedés lesz a dologban, nem rám érthették azok az emberek. De bizony, rólam mondták! Rólam mondták, hogy hamis vagyok, hogy nem érek semmit! - Majd sötétben fizetek vele - súgta az az ember, aki megtalált, s úgy is tett. De a nappali világozágnál aztán megint csak szidtak, mint a bokrot:

- Hamis ez, nem ér semmit! A legjobb minél előbb megszabadulni tőle!

Mindig megreszkettem a kézben, amikor az országbeli pénz helyett túl akartak adni rajtam.

- Ó, én boldogtalan! - keseregtem sokszor. - Ezüsből öntöttek, szépen pendülök, nem hamis a veretem, mégsem becsülnék semmire. Márpedig mindenki annyit ér a világban, amennyire becsülik. De komisz élet ez: rossz lelkiismerettel hamis utakon járni! Én ugyan tudom, mit

érek, mégis bánt, hogy a látszat ellenem szól! Valahányszor kézbe vettek, féltem, reszkettem az emberektől, akik majd szemügyre vesznek és visszalöknek, mintha csakugyan alávaló, szélhámos gazember volnék.

Egy napon egy szegény öregasszonyhoz kerültem, aki napszámban végzett nehéz munkájáért kapott engem. Ő aztán nem tudott tőlem szabadulni semmiképpen. Nem akart tőle elfogadni senki, valóságos csapás voltam neki.

- Mégiscsak a nyakába kell varnom valakinek! - sóhajtozott a szegény asszony. - Nem vagyok én olyan gazdag, hogy egy hamis húszast tartogassak. Legyen a gazdag péké, az kibírja ezt a kis károsodást. Bár tudom, hogy gyalázatos dolgot cselekszem.

Most már ennek a szegény öregasszonynak is én nyomjam a lelkiismeretét? - búsultam el. - Hát mindenkinek csak bajára vagyok? Mi lett belőlem vénségemre!

A szegény asszony el is ment a gazdag pékhez, csak hogy az nagyon jól tudta, milyen a jó húszas, s lesöpört a pultról; a szegény asszony egy falat kenyeret se kapott értem. Fájt a szívem nagyon, hogy ilyen semmirekellő lettem, mindenkinek csak kárára vagyok, pedig milyen vidám életet éltem ifjúkoromban, s milyen büszke voltam értékemre, igaz veretemre! Úgy elszomorodtam, ahogy csak egy szegény húszas el tud szomorodni, amikor látja, hogy nem kell senkinek. No de a szegény asszony mégis hazavitt magával, s egészen nyájasan pillantott rám.

- Nem, senkit se csapok be veled! - mondta. - Majd átlukasztalak, úgy legalább mindenki megismeri, hogy hamis portéka vagy. De hátha, most jut eszembe, hátha szerencsepénz vagy te, az vagy, persze, egészen biztos! Átlukasztalak, zsinórt fűzök át rajtad, s a szomszéd kislány nyakába akasztalak, talán szerencsét hozol rá!

Úgy is tett. Nem nagy élvezet, ha átlukasztanak bennünket, de ha jót akarnak vele, ki lehet bírni! Aztán zsinórt fűzött át rajtam, és nyakláncfélét csinált belőlem. A szomszéd kislány nyakába akasztott; a kislány kedvesen rám mosolygott, meg is csókolt, s egész éjjel ott feküdtem ártatlan, meleg kis szívén.

A kislány anyja reggel a kezébe vett, jól megnézett, s gondolt egy nagyot - ezt én mindjárt megéreztem. Vette az ollót, és elvágta a zsinóromat.

- Szerencsét hoz ez a pénz! - mondta. - No, majd meglátjuk.

Azzal ecetbe mártott, hogy egészen megzöldültem. Aztán betapasztotta a lyukat, kifényesített, s estefelé elvitt a lutripénztárba, szerencsehozó sorsjegyet vett értem.

Mondhatom, komiszul éreztem magam! Majd kettétörtem, úgy fájt a szívem: tudtam, hogy mindjárt hamisnak mondanak és visszalöknek, még hozzá egy sereg húszas szeme láttára, akik büszkén mutogatták magukon a fejet vagy az írást. De szerencsére megmenekültem a szégyentől: igen sokan álltak ott, a pénztárosnak sok volt a dolga, és siettében csak besöpört a fiókba a többi pénz közé. Hogy aztán nyert-e a lutri, amit rajtam vettek, már nem tudhattam meg, mert másnap reggel felfedeztek, rám sütötték, hogy hamis vagyok, félretettek, és ügyesen továbbadtak. Csalni; megint csalni! Nehezen tudja azt elviselni, aki igazán becsületes, én pedig az vagyok, másom sincs, mint a becsületem.

Így vándoroltam napokig, évekig kézből kézbe, erszényből ersénybe; mindenki csak bosszankodott miattam, szidott-gyalázott, aztán suttyomban továbbadott. Nem bízott bennem senki, már én magam sem bíztam a világban, végül magamban sem. Nehéz idők voltak!

Egy nap aztán egy külföldi úr érkezett a városba, s annak nyomában a nyakába varrtak. Ő gyanútlanul elfogadott jó pénznek; de amikor fizetni akart velem, megint csak a régit hallottam

- Nem ér ez semmit! Hamis!

- Nem vettem észre - mondta a külországi úr, s végre alaposan megnézett. Aztán széles mosolyra derült, amire eddig nem volt példa, ha szemügyre vettek az emberek. - Nicsak! - kiáltotta. - Hiszen ez hazai pénz, derék, becsületes, hazai húszas! Valaki lyukat fűrt rá, s most hamisnak mondják szegényt. Ez aztán mulatságos! Most majd nálam maradsz, derék húszas, s hazajössz velem a mi hazánkba!

Végtelen öröm töltött el. Becsületes, derék húszasnak mondtak, s visszatérhetek megint a szülőföldemre, ahol mindenki ismer, és tudja, hogy igaz veretű ezüsthúszas vagyok. Örömemben legszívesebben szikrát hánytam volna, de nem értettem hozzá; ezt csak az acél tudja, az ezüst nem.

Fehér selyempapírba csavartak, nehogy a többi pénz közé keveredjem és kiadjanak; csak ritka, ünnepélyes alkalmakkor vettek elő, amikor a honfitársak összeháldkoztak, s olyankor csupa jót mondanak rólam. Érdekesnek neveztek. Ugyan hogy lehet érdekes valaki, aki soha nem szól egy szót sem! Aztán végre hazakerültem! Véget ért keserves hányattatásom, új, boldog életet kezdhettem, hiszen igaz veretű, hasznos ezüsthúszas voltam, még az se csökkentette az értékemet, hogy átlyukasztottak, mint a hamis pénzeket szokás. Nem ront az semmit az igaz veretű pénzen! - végezte be élete történetét az ezüsthúszas.

A BÉKA

Mély volt a kút, hosszú a kötél, s nehezen forgott a kerék, ha egy-egy teli vödör vizet fölhúztak a kútkávéig. Olyan mély volt a kút, hogy a nap se láthatta meg benne fényes arcát, csak sugarai értek le egy darabig a kútgödörbe, s ameddig leértek, fűvet sarjasztottak a nedves kövek között.

A kút sötét mélyében lakott egy család a békák nemzetségéből; nem idevaló család, csak bevándorlott: a dédanya, az öreg anyabéka valamikor fejest ugrott a kútba. A kút őslakói, a zöld békák, megbarátkoztak ivadékaival, még a rokonságot is kiderítették, s „a kút vendégeinek” nevezték el őket. Pedig minden jel arra vallott, hogy a bevándorlottak nem érik be a vendégeskedéssel, véglegesen föl akarják ütni sátorfájukat a kút mélyében, ahol igen jól érezték magukat a szárazföldön - így nevezték a kiugró, nedves köveket.

Az öreg békadédanya egyszer nyakába vette a világot; félig fölhúzatta magát a vizesvödörrel, de már a kút közepe táján olyan vakító világosság volt, hogy belefájdult a szeme; szerencsére még idejében ki tudott ugrani a vödörből. Még így is nagy árat fizetett az utazásért: ugrás közben kifecamított a bokáját, s három napig borogatni kellett. A fenti világról így nem szerzett sok tapasztalatot, de azt tudta, s tudta a családja is, hogy nem a kút az egész világ. Lehet, hogy a dédanya tudott egyet-mást a világról, de ha kérdezték, csak ümmögött-hümmögött, nem felelt, végül már nem is kérdeztek tőle semmit.

- Kövér vagy, buta és fertelmes ábrázatú! - mondták szemébe a hányaveti, fiatal zöld békák. - A porontyaid pedig valamennyien rád ütöttek!

- Lehet - mondta rá a dédanya. - De az egyiknek drágakő van a fejében. A zöld békák maflán bámultak rá, sehogy sem volt inyükre a felelet. Aztán elfintorították a képüket, és lehúzódtak a kút mélyébe. De az ifjú varangyoknak hízott a májuk attól, amit hallottak. Kényeskedve nyújtogatták hátsó lábukat móriskálták magukat; mindegyik azt hitte, ő az, aki drágakövet hordoz a fejében. Egyszer csak elcsöndesedtek, tűnődve hallgattak, s megkérdezték a dédanyjuktól, mire is büszkék, s tulajdonképpen mi a csoda az a drágakő.

- Tündöklő holmi, fejdelemhez illő! - felelte a dédanya. - Olyan szép, hogy el se tudom mondani! Valami, amit magunk gyönyörűségére és irigyeink bosszúságára hordozunk. De többet nem mondok, ne is faggassatok!

- No, nem én hordozom, az biztos! - mondta a legkisebbik békaivadék, aki a legszerényebb volt testvérei között, de a legrútabb is, szegényke. - Éppen nekem jutott volna olyan nagy kincs? Nem is örülnék olyan holminak, ami másoknak bosszúságot szerez! Cseppet se vágyom rá. Én csak arra vágyom, hogy egyszer följuthassak a kút kávéjáig, és szétnézhessek a világban. Milyen szép is lehet odafönn!

- Járt utat a járatlanért el ne hagyd! - intette a bölcs dédanya. - Itt a kút mélyén mindenkit ismersz, eligazodsz mindenben, ez az otthonod. A vödörtől pedig őrizkedjél, mert agyonnyomhat. S ha még ép bőrrel kerülnél is bele, kieshetsz belőle, és összetöröd minden csontodat. Bizony, nem mindenki olyan szerencsés, mint én, aki egy bokaficam árán szabadultam meg a vödörből.

- Ümm! - ümmögte a kisvarangy, s ez úgy hangzott, mintha magunkfajta azt mondaná: - Ühüm!

De csak nem ment ki a fejéből: milyen jó is lenne kipislantani a világba, milyen szép lehet odafönn a zöld fű! Másnap reggel aztán, amikor a vödört lebocsátották a kútba, a kisvarangy

egész testében megremegett, izgatottan várta, hogy a vödör telemerüljön vízzel; akkor nagy elhatározással beleugrott, meglapult az aljában, és föl húzta magát.

- Hű, az ördög! - mérgelődött a kertészlegény, amikor kiöntötte a vizet, és megpillantotta a lapuló varangyot. - Ilyen csúf békát legcsúfabb álmomban se láttam! - Utána hajította a facipőjét, s hajsál híja, hogy az ifjú varangy ott nem lelte halálát, de szerencsésen megmenekült, beugrott egy csalánbokor sűrűjébe. Amikor kifújta magát, föl nézett: a széles csalánleveleken átsütött a nap, s a kis varangyos béka úgy érezte magát, mint mi a rengeteg erdőben, ahol a lombok résein átszűrődik a napsugár.

- De szép idefönn! Sokkal szebb, mint a kútban! - állapította meg a béka. - Szívesen itt tölteném akár az egész életemet. - Csöndesen feküdt egy-két órát, elgyönyörködött a csalán-erdőben. De aztán továbbbúzte a kíváncsiság.

- Ugyan mi lehet ezen az erdőn túl? Nem állhatok meg itt, ha már idáig eljutottam!

Azzal nekiveselkedett, és fürgén továbbindult; talpalt, ahogy csak inai bírták. Egyszer csak kiért az országútra, ahol jól megizzasztotta a nap, s fehérre lisztezte a fölverődő por.

- Ez aztán a szárazföld, nem a kút nedves kövei! - mondta elégedetten a kisvarangy. - Szinte sok is már a jóból.

Megérkezett az árokszélre, ahol nefelejcs meg gólyahír virágzott, azon túl bodza- meg galagonyasövény illatozott - micsoda pompa! Lepke csapongott a virágok fölött, s a kisvarangy azt is virágnak nézte, szárnyra kapott virágnak.

- Ó, ha én is szárnyra kelhetnék! - áhítozott a kisbéka. - Ümm, de gyönyörű is ez a világ!

Nyolc napot és nyolc éjszakát töltött csendes gyönyörködéssel az árok partján. Élelemre nem volt gondja, került, amennyi kellett.

A kilencedik napon aztán azt mondta magában: „Tovább, tovább!” És útra kelt.

De találhatott-e szebbet a virágos árokpartnál? Legföljebb egy társat, egy kisvarangyot, vagy néhány jókedvű zöld békát. Egy éjszaka ismerős hangokat hallott a távolból - azt sejtette belőle, hogy valahol a környéken atyafiai tanyáznak.

- Ó, de szép az élet! De szép elhagyni a sötét kutat, csalánerdőben pihenni, forró porban vándorolni, virágos árokparton elmélkedni! De csak tovább, tovább! Egy kisvarangy, vagy legalább egy zöld béka hiányzik az igazi boldogságomhoz! A természet szépségei egymagukban nem boldogítanak. - És megint föl kötötte az útilaput, s ment tovább.

Tocsogós rétre ért, egy nádas övezte tó partjára. Nem sokáig gondolkozott, fejest ugrott a tóba.

- Attól tartunk, bőrig ázik itt nálunk - mondták a tóban tanyázó békaatyafiak. - De, persze szívesen látjuk, mondanunk se kell - udvariaskodtak. - Kegyed ifjú vagy hajadon? De hiszen mindegy, akár ez, akár az: isten hozta minálunk!

És mindjárt meg is hívták az esti családi hangversenyükre. Ismerjük jól a békacsaládok esti hangversenyeit: megható buzgalommal fújják egyhangú kardalukat a vékony kis hangok. A hangverseny szünetében nem szolgáltak fel frissítőket, de ital volt bőven, kiihatták volna, ha kedvük tartja, akár az egész tavat.

- Ég áldjon benneteket! Továbbmegyek! - búcsúzott tőlük egy-két nap múlva a kisvarangy. Nem volt maradása: mindig a szebbet, mindig a jobbat kereste, mindig más vidékre húzta a szíve.

Látta a fehérén sziporkázó csillagokat, látta a halvány sugarú újhholdat, a felkelő napot.

- Még mindig a kút mélyén vagyok, csak egy sokkal nagyobb kút mélyén - mondta a kis varangyos béka. - Még magasabbra kíváncszom! Addig nem lesz nyugtom! - És amikor telőben volt a hold, azt gondolta szegényke: „Hátha ez is egy vödör, amit leeresztenek a földre, hátha ebbe kell beleugranom, hogy még magasabbra érjek. Vagy az a másik volna a vödör, amit napnak neveznek? Milyen nagy és fényes, ez valamennyiünket föl tudna húzni a magasba. Csak el ne szalasszam az alkalmat, amikor beleugorhatok! Ó, micsoda fényességet érzek a fejemben! Azt hiszem, a drágakő sem áraszt ennyi fényt! De az én fejemben nemigen lehet drágakő, nem is bánom: csak fel, fel a magasba, a fénybe! Bízom az erőmben, mégis félek egy kicsit: nagy fába vágom a fejszemet, de fő a bátorság! Előre, tovább! Egyenest az országútra!”

Nekivágott hát az útnak; serényen bandukolt, ahogy csak telt a maga fajtájától.

Hamarosan kiért az országútra, amelynek két szélét emberek házai népesítettek be, s kertek zöldelltek közöttük, virágoskertek, veteményeskertek.

Egy káposztaágyás szélén megpihent, kicsit kifújta magát és körülnézett.

- De sokféle teremtmény él a föld hátán, s én még a nevüket se hallottam! Milyen nagy és milyen gazdag a világ! Bizony, körül kell néznem egy kicsit, nem vesztegethetek egy helyben! - És egy-két ugrással egy nagy káposztafej árnyékában termett. - Ó de gyönyörű zöld itt minden!

- Felesleges mondania, nagyon jól tudom! - szólalt meg a feje fölött egy káposztahernyó. - Az én káposztalevem a legnagyobb messze vidéken. Igaz, hogy a világ túlsó felét eltakarja előlem, de nekem úgyis jobban tetszik az innenső fele.

- Kot, kot, kot! - hallatszott egyszer csak a közelükben. Tyúkok érkeztek a káposztaágyáshoz. Tipegtek, kapirgáltak, mert éppen ebéd ideje volt. Az egyik tyúknak jó szeme volt: meglátta a hernyót, s odavágott hozzá a csőrével; a hernyó leesett a földre, ott kunkorgott, nyújtózkodott kétségbeesetten. A tyúk jól szemügyre vette, először az egyik szemével, aztán a másikkal, mert elképzelni se tudta, mitől mozoghat.

- Ellenem semmi rosszat nem forral - nyugodott meg aztán, és már vágta volna szét a csőrével. De a varangy fogta magát, s hirtelen a tyúk elé ugrott. - Szövetségese is van! - vette fontolóra a tyúk. - Lám, hogy támogatják egymást a rút férgei! - Gondolt egyet, és faképnél hagyta őket. - Bánom is én! - vigasztalta magát. - Úgyse lett volna elég a fél fogamra se! - Így vélekedtek a társai is, és nyomban odébbálltak.

- Ügyes voltam! - dicsérte magát a káposztahernyó. - Legfontosabb a lélekjelenlét. No de most jön a neheze: fölmászni a levelemre! Hol is van a birtokom?

A kisvarangy sajnálgatta, együtt sopánkodott vele. Örült, hogy szolgálatot tehetett neki, amikor fertelmes ábrázatával elriasztotta mellőle a tyúkot, s ezt meg is mondta.

- Hogy érti ezt? - nézett rá méltatlankodva a hernyó. - Az ügyességem mentett meg, a lélekjelenlétem! Bár ami azt illeti, ön eléggé kellemetlen látvány, de hát nem ennek köszönhetem az életemet. De most már szeretnék zavartalanul pihenni a birtokomon! Érzem már a levelem illatát! Lám, itthon is vagyok! Nincs nagyszerűbb dolog, mintha saját birtoka van az embernek! No de feljebb kell kerülnöm.

„Feljebb, úgy bizony! - gondolta a kisvarangy, amikor a hernyó nagy nehezen fölkecmergett a birtokára. - Mindnyájan feljebb, egyre feljebb vágyakozunk. De ez a szegény hernyó ma eléggé rosszkedvű, biztosan az ijedségtől.” - Ezen eltűnődött, s megint felnézett vágyakozva a magasba.

A magasban, egy parasztember háza tetején gólyacsalád fészkel; a gólyaapa kinn állt a fészek szélén, és harsányan kelepelt.

„Ó, milyen magasan laknak! - gondolta vágyakozva a kisvarangy. - Ha én oda fölkerülhetnék!”

A parasztházban két fiatal diák lakott; az egyik költő volt, a másik természetbúvár. A költő szíve visszatükrözte az egész világot, s annak minden teremtményét, a természetbúvár pedig kézbe vette, tanulmányozta, ha kellett, ízeire szedte a legapróbb lényeket is. Jókedvű és derék ifjú volt mind a kettő.

- Oda nézz, ott lapul egy varangy! - kiáltott fel a természetbúvár. - Szép példány, ezt spirituszba teszem!

- Hiszen már van két példányod! Hagyd ezt, szegényt, hadd élvezze a világot! - kérte a költő.

- De amikor ez olyan csodálatosan rút! - mondta a társa.

- Éppen ezért hagyd a boldogtalant! Még ha drágakövet találnánk a fejében, akkor nem mondom, magam is segítenék megfogni.

- Drágakövet? - ámult el a természetbúvár. - No te aztán jól tudod a természetrajzot!

- Tudom, vagy nem: gyönyörű a néphit, hogy némelyik varangyos béka, a legrútabb istenteremtménye, drágakövet hordoz a fejében.

A béka csak ennyit hallott, ezt is csak félig-meddig értette. A két jó barát továbbment, s a kisvarangy megmenekült a spirituszhaláltól.

- Lám, ők is a drágakőről beszéltek - tűnődött el. - Szerencse, hogy az én fejem nem rejt ilyen kincset, mert még bajt hozna rám.

A háztetőn a gólyaapa hangos kelepelésbe kezdett: oktató előadást tartott fiainak, akik tátott csőrrel bámulták a kertben sétáló két ifjút.

- Az ember a legelbizakodottabb teremtmény a földön! - kezdte előadását. - Hallgassátok csak, hogyan jártatják a csőrüket, pedig semmi veleje annak, amit mondanak, hiszen még csak kelepelni se tudnak! S még azt merik állítani magukról, hogy jó szónokok! Pedig micsoda nyelv, amit beszélnek! Egynapi repülésre már nem értik egymást, mert ott más nyelv járja. Mi pedig az egész világon boldogulunk a nyelvünkkel, északon éppen úgy, mint a meleg déli országokban. Aztán az emberek repülni se tudnak, valami vonatnak nevezett tákolmányon robognak, s a nyakukat szegik rajta. Ha csak rágondolok, végigfut a hideg a csőrömön! Bizony, meglenne a világ emberek nélkül is! Semmi szükségünk rájuk! A béka meg a giliszta sokkal fontosabb teremtmény!

- Megkapó beszéd volt! - lelkesedett a kisvarangy. - Milyen hatalmas férfiú az odafönn, s milyen magasan trónol! Még senkit sem láttam ilyen magas polcon! S még úszni is tud! - kiáltott fel elragadtatással, amikor a gólya elrugaszkodott a háztetőről, és kiterjesztett szárnyal szelte a levegőt.

A gólyaanya ottmaradt a fészekben. Mesét mondott a fiainak a déli meleg országról, Egyiptomról, a Nílus vizéről meg a pompás iszapról, amely valóságos terített asztal a gólyanépnek. A kisbéka álmélkodva hallgatta a mesét: sohasem hallott még arról az országról.

- El kell jutnom oda! - mondta sóvárogva. - Talán elvinne a gólya vagy valamelyik fia. Meghálálnám a szívességét. Ó, hogy vágyom Egyiptomba, s el is jutok bizonyosan, hiszen mellém szegődött a szerencse! A vágy, ami a szívemben lakik, százszor többet ér, mintha drágakövet rejtene a fejem!

Igaza volt a kisvarangynak: az volt az ő drágaköve, a szüntelen vágy, a sóvárgás fölfelé, mind magasabbra! Fénylett, tündöklött a szívében a vágyakozás.

Még végig se gondolta, amikor mellette termett a gólya, a hatalmas férfiú. Megpillantotta a fűben üldögélő békát, vágott egyet a csőrével, s nem éppen gyöngéden megragadta. A kemény csőr belevágódott a szegény kisbéka testébe, sивított mellette a szél, félelmetes volt a repülés, - de repült! A magasba repült, Egyiptom felé bizonyára; fénylett a szeme, mint az eleven láng.

- Kvak! Jaj!

A kisbékának vége volt. De hová lett az a csepp láng a szeméből?

Felitta a napsugár, kilopta a drágakövet a kis varangyos béka fejéből. Hová vitte?

Ne a természettudóst kérdezd meg, inkább a költőt: ő majd mesél neked a hernyóról, mesél a gólyacsaládról. Gondolkozz csak! A hernyóból, a rút hernyóból, tündérpillangó támad; a gólyacsalád hegyeket, tengereket repül át, a messzi Afrikában megtelepszik, s onnan megtalálja a legegyszerűsebb utat haza, az északi országba, a maga falujába, a maga háztetejére! Olyan ez, mint a mese, pedig való igaz! Ha megkérdezed a természettudóst, ő se tud mást mondani, mint amit magad is tudsz, amit tulajdon szemeddel láttál!

És a drágakő a béka fejéből? Az hova lett? Keresd a napban! Nézz bele, ha tudsz!

Erős a fénye, és gyöngé a szemünk, gyöngé ahhoz, hogy meglássuk a föld valamennyi csodáját. Talán egyszer majd sikerül, s az lesz a legszebb mese.

A SZÉL MESÉJE VALDEMAR DAA-RÓL ÉS LÁNYAIRÓL

Amikor a szél elsuhan a rét fölött, lágyan fodrozódik a fű, mint a hegyipatak vize; ha vetés fölött iramodik el, gömbölyű, nagy hullámokat vet a gabona, mint a mély vizű tó - ez a szél tánca. Táncolni is szépen tud, hát még mesélni! Minden szava muzsika, s másképpen zeng az ágak citeráján, másképpen az ablak résén, a fal hasadékán. Fönn a magasban füttyülve terelgeti a felhőnyáját, az ajtó előtt hangosan tutul, mint a kürtőjébe fújó toronyőr. Kísérteties hangon süvít be a kéményen, leszalad a kandallóba; nyomában sisteregve lángra kapnak a fahasábok, s megvilágítják a homályba boruló szobát, ahol olyan jólesik ülni a melegben és hallgatni egy régi mesét. De most meséljen a szél! Többet látott, mint mi valamennyien egész életünkben! Hallgasd csak, mindig így kezdi a mesét:

- Hu-u-u! Tovább, tovább!

- A széles Belt partján áll egy régi udvarház - kezd a történetbe a szél -, vastag, vörös falai messzire ellátszanak. Én ismerek ott minden követ; már akkor ismertem, amikor még Stig várának kövei voltak, s a hegyormon büszkélkedtek. Azt a régi várat lerontották, de a köveiből más helyen új falakat emeltek, a Borreby-kastély falait. Ez a kastély még ma is áll.

Jól ismertem hajdani lakóit, a nemes urakat és asszonyságokat; ismertem utódaiknak számos nemzedékét, de most csak egy családról mesélek: Valdemar Daa-ról és lányairól.

Magasan hordta a fejét Daa úr, mert királyi család ivadéka volt, meg azért is, mert nemcsak szarvast üzni, kupát hajtogatni tudott: máshoz is értett, hogy mihez, azt majd megtudjátok rendre.

Egyenes derekú felesége méltóságosan járt-kelt arannyal szőtt brokát ruhájában a fényes kastély termeiben. Diszes kárpitok, faragott mívű drága bútorok pompáztak a kastélyban; ezüst- meg aranyedények csillogtak mindenütt - az asszony hozta őket a házhoz -, a pincékben német sör gyöngyözött, az istállókban hollószőrű nemes paripák dobogtak. Bőség és gazdagság uralkodott a Borreby-kastélyban és környékén, amíg uralkodott.

Gyermekeik is voltak, három szépséges hajadon: Ida, Johanna meg Anna - emlékszem még a nevükre is. Gazdag család volt, előkelő család; születésük óta pompa vette őket körül. Hu-u-u! Tovább, tovább! - tört ki a szélből a szilaj indulat, de aztán megcsöndesedve tovább mesélt.

- Bizony, itt nem úgy volt, mint sok más udvarházban, ahol az úrnő a szolgálóival együtt pörgette a rokkát a míveszobában; Valdemar Daa felesége inkább a lantot pengette, s énekelt is hozzá, külföldi dalokat is, nemcsak hazaiakat. Zajlott az élet, szakadatlan vendégeskedésből állott; tódultak a vendégek a kastélyba a környékről és messze földről; el nem hallgatott soha a muzsika meg a pohárcsengés - még én se tudtam túlharsogni. A kevélység meg a könnyelműség együtt ütött tanyát a Borreby-kastélyban, s azt hitte a kastély népe, így tart ez örök időkre.

- Egy májusi este - folytatta a szél - hajókat láttam zátonyra futni Yütland nyugati partja előtt. Fölnyargaltam az erdős partra, s lihegve, zihálva vágattam át a széles Belten.

A Borreby-birtok közelében tértem pihenőre, abban a gyönyörű, sötétzöld tölgyerdőben.

Éppen a tavasz ünnepét tartották azon a napon: az egész környékről odagyültek a legények, rőzsét szedtek a tölgyesben, száraz ágakat tördeltek, és máglyát raktak belőle. Aztán összefogózkodtak a lányok, legények, és körültáncolták a lobogó tüzet.

- Csöndesen feküdtem - folytatta a mesét a szél -, de véletlenül meglegyintettem egy ágat; a legderebb legény ágát, s annak a lángja csapott legmagasabbra. Ő lett hát a májuskirály, s ő

választott először májusi báránycsordát magának a lányok seregéből, ahogy ez szokás azon a vidéken. Nagy volt a vigasság, szép volt ez a tavaszi ünnep; a Borreby-birtokon talán sohasem vigadtak olyan igazán.

Aranyos csordájú, hatlovas hintón, eljött a nép közé a kastély úrnője is a három lányával; szép volt a három hajadon, három gyöngy virágszál: rózsza, liliom meg fehér jácint.

Az anyjuk egyenes szárú, büszke tulipán volt, nem fogadta a nép köszöntését, pedig a lányok, legények félbehagyták a táncot, s mélyen meghajolva járultak elébe. Alighanem vasból volt a büszke tulipán szára.

Igen, láttam a három szépséges virágot, a rózsát, a liliomot meg a fehér jácintot! Eltűnődtem akkor: kinek a májusi báránycsordái lesznek, ki lesz az ő májuskirályuk? Aligha adják alább nemes lovagnál; talán még hercegi kérésük is akad! Hu-u-u! Tovább, tovább!

Szaporán lépkedett a hat ló, s a tűz körül szaporán járták a májusi táncot. Tavaszünnepet ült ezen a napon minden falu, minden város.

Éjjel, amikor fölkeredtem. - folytatta a szél -, benéztem egy pillanatra a kastélyba, s holtan találtam Valdemar Daa asszonyát. Este lefeküdt, és nem kelt föl többé.

Az ura fölébe hajolt, és komoran nézte; talán arra gondolt, hogy az igazi nemes fa csak hajlik, de nem törik, s egy könnyet se ejtett. A három lány hangos jajszóval siratta anyját; a kastély szolgánépe sóhajtozott, s szemét törölgette. Daané elment, s mentem én is tovább, tovább! Hu-u-u!

Nagy utat bejártam, s visszatértem; elcsavarogtam, s megint visszatértem a Belt partjára, a sűrű tölgyerdő közepébe. Sok madár fészkel ott: halászsas, vadgalamb, erdei holló, fekete gólya. Éppen akkor zsendült a tavasz, némelyik madár még a fészken ült, a másik már kiköltötte a fiókáit. Nagy volt a riadalom az erdőben: egész nap fejszecsattogás verte föl az erdő csendjét, s a magasban rémülten köröztek a madarak. Valdemar Daa vágatta ki az erdejét, halálra ítélte, mert pompás hajót akart építtetni: háromfedélzetű hadihajót, s magának a királynak akarta eladni. Ezért vágták az erdőt, madarak tanyáját, hajósok iránymutatóját. Felriasztott gébicsek röpdöstek a pusztuló erdő fölött, hajlékukat vesztett halászsasok; ott kerengett, vijjogott, sírt félelmében és haragjában az erdő valamennyi madara. Én értettem, mit mondanak, mert tudom a nyelvüket. A mező bokrain fészkelő varjak, csókák ricsajozva csúfolták őket: „Ki a fészekből! Ki a fészekből!”

A kidöntött fák között; a favágók csapatában, ott állt Valdemar Daa a három lányával, és nevettek a madarak riadalmát. Csak a legkisebbik lánynak, Annának esett meg a szíve azon a fekete gólyacsaldon, amely alól egy korhadt fát akartak épp kidönteni. A fészekből pelyhes fiókák dugták ki rémülten a csőrüket, olyan szánni való volt a gyámoltalanságuk! Anna szívéből megsajnálta őket, és kérte, hogy kegyelmezzenek meg ennek az egy fának. Meg is tették, hiszen akadt még elég fa az erdőben.

Kivágták hát az erdőt, felfűrészelték a rönköket, s építeni kezdték a háromfedélzetű hadihajót. A hajóács, aki a munkát vezette, egyszerű sorból való ember volt, de nemes viselkedésű; szeméből, homlokáról csak úgy sugárzott az ész; Valdemar Daa szívesen elbeszélgetett vele, s a legnagyobbik lánya, Ida is; aki akkor töltötte be tizenötödik esztendejét. A hajóács hajót épített Valdemar Daa-nak, magának pedig csak egy légvárat építhetett, s álmaiban Idát vitte asszonynak ebbe a légvárba. Megtehetné volna ezt a valóságban is, ha azt a várat kőből építi, sáncokkal veszi körül, és erdőt meg birtokot szerez melléje. De hát hiába volt nemes lelkű és eszes, nem volt a világon semmije, s ugyan mit keresne egy szürke veréb a fényes tollú madarak között? Hu-u-u! Tovább, tovább! Én is továbbrepültem, ő is továbbrepült, mert ott nem maradhatott. A szegény kis Ida pedig elhallgattatta a szívét, mert egyebet nem tehetett.

A kastély istállóiban hollószőrű lovak dobogtak; érdemes volt megnézni, s meg is nézték őket: a tengernagyát küldte el a király, hogy megnézze az új hadihajót, s kösse meg a vásárt, ha tetszik neki. De a tengernagy csak a nemes paripákat bámulta - folytatta a szél -, én láttam jól, mert utánuk futottam az istállóba, és aranypálcikákat, szalmaszálakat szórtam az útjukra. Valdemar Daa aranyat kért a hajóért, a tengernagy meg a paripákat áhította, dicsérte is őket nagyon, de nem értették meg a szándékát. Így hát a hajót se vette meg a tengernagy, a hajó ottmaradt a parton, deszkákkal beborítva, mint egy szárazon tátogó hal.

Szomorú látvány volt. Hu-u! Hu-u-u! Tovább, tovább!

Elközelgett a tél, hó borította be a mezőket, s én nagy jégtablákat sodortam a széles Belten; hollók, varjak keringtek nagy csapatokban, koromnál feketébbek; leszálltak az elhagyott, néma hajóra, s rekedt károgással siratták az elzuhan tölgyeket; a szétdúlt fészkeket és sok földönfutó lakóját, az öreg és fiatal madarakat, akiket az az idomtalan, gögös alkotmány tett hajléktalanná. Ez a néma hajó, amely nem száll vízre soha.

Hóörvényt kavartam a hólepte hajó körül. Üvöltöttem torkom szakadtából, elmondtam mindent, amit a szélnek el kell mondania; ha esze van a hajónak, okulhat belőle. Hu-u! Hu-u-u! Tovább, tovább!

Repült tovább az idő is, elröpült a tél, a nyár, ahogy én röpülök; elolvadt a hó, szétpergett az almavirág szirma, lefoszlottak a lombok. Hu-u-u! Tovább, tovább! Ti is, emberek! Tovább, tovább!

Szállt az idő, de a lányok még fiatalok voltak; Ida, a szép rózsza; olyan volt most is, mint amikor a hajóács rajta felejtette a szemét. Sokszor elkaptam selymes, barna haját, amikor tűnődve meg-megállt az almafák alatt; szirmokat szitáltam kibomlott hajára, de észre se vette, nézte a kert sötét bokrai között pirosló napot, aranyló égboltot.

Johanna, a húga, a pompás lilium, olyan sudár, egyenes derekú, tündöklő lány volt, mint az anyja lehetett valamikor. Szeretett elidőzni a kastély képcsarnokában, sorra nézegette az ősök képeit: az asszonyok selyemszoknyát, bársonydereket viseltek a képeken, fonatos hajukat gyöngyös főkötő fogta össze - de szépek voltak! A férfiak talpig páncélban álltak, vagy mókusprémmel szegett, drága köntösben pompáztak; szép mívű kard fényeskedett az oldalukon. Hol függ majd egyszer Johanna képe, s milyen lesz a férfi, aki eljön érte? Igen, ezen tűnődött, sutogott is róla néha - hallottam, amikor végigszaladtam a hosszú folyosón és besüvittem a terembe.

Anna, a fehér jácint, még csak tizennégy esztendő volt akkoriban; szótlán, tűnődő teremtes, nagy kék szeme csupa titok, de szája körül gyermekes mosoly; azt nem tudtam lefűjni róla, igaz, nem is akartam.

Sokszor találkoztam vele a mezei ösvényeken: füveket gyűjtött apjának, aki italokat és bűvös cseppeket főzött belőlük. Valdemar Daa lázas munkában volt éjjel-nappal, de hogy miben fárad, nem árulta el. A természet erőin némán uralkodjék az ember - azt tartotta -, csak így találhatja meg a titkok titkát: az aranycsinálás fortélyát.

Ezért füstölt télen-nyáron a kastély kéménye, ezért lobogott a kandallóban a tűz - én láttam! Tovább, tovább! - ezt zúgtam a kéményben. - Füstté válik a munkád, salakká meg hamuvá! Hu-u-u! Megégeted magad, meglásd! Tovább! Tovább! És Valdemar Daa ment tovább, tovább a maga útján.

Üresek az istállók - hová lettek a hollószőrű paripák? Üresek a szekrények, a ládák - ki vitte el a kincset érő arany-, ezüstedényeket? Hát a teheneket ki vezette el a legelőkről? S hová lett a birtok? Elolvadt, minden elolvadt az aranycsináló tégelyben, de a tégely alján nem maradt egy csepp arany sem.

Üres a csűr, a kamra, üres a pince, a padlás. Szélnek eredtek a cselédek, beköltöztek az egerek. Itt megrepedt egy ablaküveg, ott betörött - nemcsak az ajtón volt bejárásom -, folytatta a szél. Más házban jó ebédet jelzett a kémény füstje, de itt olyat főztek, ami az utolsó falatot is fölemésztette.

Úgy zengtem-zúgtam a kastély kapujában, mint az örök kürtje - de ő már rég nem állt Borreby-kastély előtt. Megforgattam a szélkakast a tornyon, úgy recsegett, mintha a toronyőr horkolt volna odafönn, pedig ott sem őrködött már senki. Csak patkányok meg egerek futkostak a padláson - nekik terített asztalt a szegénység. Mert az vert tanyát a kastélyban, a szegénység, az űritette ki a szobákat, a szekrényeket, a kamrákat; még az ajtókat is kifordította a sarkukból - jöhettek-mehettek kedvemre. Ki-be jártam, mindent láttam, és mindent tudok - mondta a szél.

Valdemar Daa szakállát, haját füst meg hamu szürkítette, álmatlan éjszakák sárgították, fonnyasztották az arcát; s a szemébe kiült a sóvárgás, a kapzsi vágy az arany, az áhított arany után.

Füstöt meg hamut fújtam az arcába, szakállába, ahogy ott görnyedt napestig az edényei fölött.

De hiába görnyedt: nem az arany gyűlt, csak az adósság. Én ki-be sétáltam a törött ablakokon, a rokkant ajtókon, besüvöltöttem a három Daa-hajadon hálókamrájába, ahol egy-két elrongyolódott, fakó ruha hevert - azokat hordták mindig, mert újra nem telt. Ott zúgtam-süvítettem az ágyuk mellett - a bölcsőjük fölött bizony másféle dalt énekeltek! Nyomorúságos koldusélet lett a hajdani úri módból. A muzsika is rég elhallgatott a kastélyban, nem énekelt ott más, csak én. Havat szitáltam rájuk, mert azt hallottam, az melegít. Mert tűzre való fájuk sem volt, az erdejüket rég kivágták, honnan szereztek volna? Csikorgó hideg tél volt; a folyosókon futkostam, meg a toronybástyákon, hogy fölmelegedjem. Farkasordító hideg volt a kastélyban is, a nemes hajadonok ágyban feküdtek egész nap, hogy meg ne vegye őket az isten hidege. Az apjuk is ott kuporgott prémes takarója alatt. Nem volt mit enni, nem volt mit a tűzre vetni - ez lett az úri módból! Hu-u-u! Tovább, tovább! De Valdemar Daanak fogytán volt az ereje.

A tél után tavasz jön, borúra derű, de hát nehéz kivárni, nagyon nehéz. Valdemar Daa mégsem adta föl a reményt: még egy kevés türelem, és meglesz az arany! Húsvétra meglesz, bizonyosan meglesz!

Láttam, amint egyszer megállt egy pók hálója mellett és azt mormolta: „Türelemre, kitartásra adsz példát nekem, fúrge kis takács! Ha a hálód elszakad, nekilátsz, és újra megszövöd, ha megint elszakad, megint előlről kezded, nem adod fel soha. Így van ez jól, s a jutalmad nem is marad el!”

Húsvét reggelre virradt, zengtek-bongtak a harangok, ragyogott a nap. Valdemar Daa egész éjszaka virrasztott, lázasan kevert, főzött, forralt, párolt valamit kis kamrájában. Hallottam: akkorát sóhajtott, mint egy kárhozott lélek; aztán imádkozott. A lámpa utolsókat pislogott, de észre se vette; én megélesztettem a szénparazsat, s annak a világa vetődött sápadt arcára; szeme mélyen belesüppedt üregébe, de egyszerre tágra meredt, arca is színesedni kezdett, mintha csodát látott volna.

A tégelyben, az aranycsináló tégelyben csillog valami! Izzó, tiszta és nehéz. Remegő kézzel emelte a magasba, s remegett az ajka, amikor fölkiáltott „Arany! Arany!” Úgy elsédült, hogy egy iramodással föllökhettem volna, de csak az izzó szénparázsra fújtam egy nagyot, és utána osontam a lányai hálókamrájába. Csupa hamu volt a ruhája, a szakállá borzas, az is szürke a hamutól. A küszöbön kihúzta magát, s fölemelte a drága kincset őrző tégelyt. „Megvan! Megvan az arany!” - kiáltotta, s a magasba lendítette a napfényben tündöklő kristálytégelyt. De megremegett a keze, s a tégely kiesett belőle, ezer darabra törött a padlón. Elpattant hát a

remény utolsó szappanbuboréka is! Hu-u-u! Tovább, tovább! Rohantam tovább az aranycsináló szerencsétlen házából.

Vége felé járt az esztendő, amikor újra odavetődtem. Rövidültek a napok, s a vidékre a köd terítette csatakos lebernyegét, amelyről hideg csöppek hulltak a pirosodó bogyókra, csupasz ágakra. Friss jókedvvel érkeztem, kiszellőztettem a tájat, lesöpörtem az eget, s letördeltem a csúnya száraz ágakat; nem nagy munka, de ezt is el kell végezni.

Nagytakarítás volt Valdemar Daa kastélyában is, csak hogy egészen másfajta. Akkoriban állított be a kastélyba Valdemar Daa régi ellensége, s adóslevelet mutatott, amely szerint övé a kastély, a birtok, s annak minden jószága. Én haragosan vertem az ablaküvegeket, vagdaltam a rozoga ajtókat, besüvítettem a réseken: Hu-u-u! El akartam venni az új földesúr kedvét a kastélytól.

Ida és Anna keservesen zokogott; Johanna sápadtan, de büszkén állt, és az ujjába harapott, hogy elfojtsa szíve fájdalmát.

Az új úr kegyes volt Daához és lányaihoz: följánlotta nekik, hogy életük végéig a kastélyban maradhatnak, de ők nem fogadták el, meg se köszönték. Én odakinn leskelődtem és láttam: a koldusbotra jutott gazda büszkén fölszegte a fejét, s szóltanul végigmérte ellenségét. Nekirontottam az udvar vén hársfáinak, hogy még a legvastagabb ágak is recsegték belé. Úgy meredeztek a hársak a kastély előtt, mint megannyi seprű, amely csak arra vár, hogy söpörjenek vele. Söpörtek is nemsokára, amint az új gazda beköltözött.

Nehéz nap volt az, kemény idő, de Valdemar Daa is kemény ember volt, s nem hajtott fejet senki előtt.

Azonkívül, amit a testükön hordtak, nem maradt semmijük, csak egy aranycsináló tégely, amibe Daa úr összegyűjtötte a padlón szerteömlött folyékony aranyat, a titkok titkát, amely mindent ígért, de nem adott meg semmit. Valdemar Daa csak ezt rejtette a zsebébe, aztán fogta a botját; a hajdan gazdag úr gyalog indult útnak három lányával a Borreby-kastélyból. Én ott kerengtem körülötte, hűtöttem égő arcát, ősz szakállát, haját simogattam, s búcsúéneket fújtam neki: „Hu-u-u! Tovább, tovább!”

Ida meg Anna ott lépdelték apjuk mellett; Johanna megfordult a kapuban, de hiába, ha a szerencse nem fordult meg! Johanna a Stig várának vörös köveiből emelt kastélyt nézte, s talán a testvéreire gondolt: talán egy vers néhány sora járt az eszében

*Kézen fogja nővére a hűgát,
nekivág az irdatlan világnak...*

Lehet, hogy erre a versre gondolt. Ott bandukolt a három nemes hajadon apjával az országúton. Nem a közepén, ahol azelőtt hintó röpítette őket, hanem a szélén, ahol a koldusok baktatnak. Egy síkság felé igyekeztek, abba a vályogházikóba, amelyet néhány garasért kibéreltek. Pusztá fal és üres kamra várta ott őket. A fejük fölött egész úton varjak meg csókák röpködtek, és csúfondáros hangon rikoltották: „Ki a fészekből! Ki a fészekből!” - Ezt kiáltozták a Borreby-birtok tölgyerdejében is, amikor döntötték a fákat, madarak tanyáját.

Jól értette a szavakat Daa úr meg a három lánya, mert a fülükbe fújtam a madárrikoltozást; bánom már, mert nem volt érdemes meghallgatni őket. Beköltöztek hát a nyomorúságos kis vályogházba, s én otthagytam őket; elvágtattam mocsarak, síkságok, lecsupált bokrok, erdők fölött, nagy vizeken át, idegen tájakra. Hu-u-u! Tovább, tovább! Esztendőig csavarogtam szerte a világban.

Mi lett a sorsa Valdemar Daanak és három szépséges lányának? Tovább mesél a szél:

- Annát láttam utoljára, Annát, a fehér jácintot. Öreg volt már és görnyedt hátú, hiszen ötven esztendő futott el azóta. Ő élt a legtovább, ő volt, aki mindent tudott.

Viborg városa mellett, kinn a pusztán, szép új udvarházat építtetett egy lelkész; vörös kövekből emelték a falát, vígan füstöltek a kéményei. A lelkész felesége meg lányai kinn ültek az erkélyen, s a kerti fák közül kinéztek a messzi pusztára. Ugyan mit láttak ott? Egy félig romba dőlt viskót, s egy gólyafészket a tetején. Moha és zuzmó zöldellt a tetőn; bár a tető nevet nemigen érdemelte meg, mert inkább a gólyafészek fődte és védte a házat. De a tető azért nem szakadt be, mert a gólya igazgatta, foltozgatta, gondját viselte.

Látványnak bizony érdekes volt az a viskó, de hajléknak nyomorúságos - folytatta a szél. - Csak azért nem rontották le, mert gólya fészkel rajta, különben valóságos madárijesztője volt a pusztának. A lelkészcsalád nem akarta elűzni a gólyát, ezért állhatott békében a vályogviskó, s a szegény öreg lánynak továbbra is hajlékot adott. Bizony, ezt a gólyának köszönhetette; talán jutalmazni akarta a madár, amiért valamikor régen, a Borreby-tölgyesben fekete testvéreinek életét mentette meg Anna, amikor még fehér jácint volt a büszke nemesúr virágoskertjében.

A szegény öreg Anna el-eltűnődött a múlton.

- Ó, ó! - sóhajtozott napestig. Különös, az emberek éppen úgy sóhajtoznak, mint a szél, amikor a nádas között szalad. - Ó, Valdemar Daa, szegény apám! Nem kísért harangszó utolsó utadra; iskolásgyerekek se énekeltek halottaséneket, amikor Borreby egykori urát eltemették! Eltemették, s csak úgy szakadt vége a nyomorúságának. Ida egy jobbágyhoz ment feleségül, szegény apánkat ez búsította a legjobban: lányának ura nyomorult szolga, akit deresre húzhat a gazdája, ha úgy tetszik neki. Ugye, jobb a föld alatt pihenni, apám? Ugye, jobb odalenn, szegény Ida? Ó, ó! Az én szenvedéseimnek még nem szakad vége! Váls meg istenem!

Így fohászzkodott Anna a berogyott viskóban, amelynek csak a gólya kedvéért kegyelmeztek.

Johannát, a legbátrabbik hajadont, én vettem pártfogásomba - mesélt tovább a szél. - Furcsa dolgot vett a fejébe: férfiruhát varratott, és elszegődött hajósinasnak; szükséavú volt és komor, de nagyon serény a munkában. Hanem árbocra mászni nem tudott, ezért én lesodortam a fedélzetről, még mielőtt észrevették volna, hogy lány. Ezzel megmentettem a szégyentől.

Sok-sok esztendő futott el; egy húsvét reggelen - húsvét volt, mint akkor, amikor Valdemar Daa azt hitte, hogy megtalálta a titkok titkát - énekszót hallottam a rogyadozó vályogfalak közül: Anna énekelte a húsvéti zsoltárt, Anna, a hajdani fehér jácint.

Ablak nem volt a falon, csak egy nyílás, azon ragyogott be a nap, akár egy darab színarany. Micsoda fény áradt a viskóba! Abban a pillanatban megtört az öreg Anna szeme, megszakadt a szíve, és holtan bukott a padlóra. Akkor is így történt volna persze, ha nem ragyog be hozzá a húsvéti nap.

Utolsó pillanatig a gólya fészke fődte be, védte az esőtől a viskóját.

A sírja fölött én énekeltem a búcsúztatót - mondta a szél. - Én búcsúztattam az apját is, most is tudom, hol a sírja, csak én tudom, senki más.

Új idők, más idők következnek. Régi utak mezőkké füvesednek, régi sírok országúttá taposódnak, vagy síneket építenek fölébük, s gőzmozdony robog el a régi halottak fölött, akiknek már a nevére se emlékszik senki. Hu-u-u! Tovább, tovább!

Így élt és így halt meg Valdemar Daa és három lánya. Aki szebben tud mesélni, mesélje el szebben! - kiáltotta a szél, azzal megfordult és elszáguldott.

A LÁNY, AKI A KENYÉRRE HÁGOTT

Hallottatok-e a lányról, aki a kenyérre hágott, hogy be ne sározza kényes cipellőjét? Ha hallottatok, tudjátok azt is, hogyan járt az a lány. Hiszen megírták, s ki is nyomtatták.

Szegény sorban nőtt fel, de rátarti volt és páváskodó, s kemény szívű is; korán kibújt a szög a zsákból, ahogy mondani szokás. Már tipegő gyermek korában abban lelte mulatságát, hogy legyeket fogdosott össze, kitepte a szárnyukat, és csúszómászó férgeket csinált belőlük. Cserebogarakat, ganajtúrókat is fogott, tűt szúrt a hátukba, aztán egy zöld levélkét vagy papírszeletet tartott a lábuk alá; a kínlódó bogarak kaparták, forgatták, megfogóztak benne, azt hitték, így megszabadulhatnak a tűtől.

- Nicsak, olvas a cserebogár! - tapsolt a kis Inge. - Nézzétek, hogy forgatja azt a levelet!

Amikor hajadonná serdült, még keményebb szívű lett; szép volt, de éppen ez volt a szerencsétlensége, ez okozta vesztét.

- De sokat vesződöm veled! - sóhajtozott az anyja. - Kicsiny korodban, ha mással nem bosszanthattál, a kötényemre tapostál; attól félek, egyszer még a szívembe taposol.

Bizony, meg is tette az a páváskodó leány!

Elkerült a falujából, beszegődött szolgálónak; a gazdái nagyon szerették, s úgy bántak vele, mint édesgyermekükkel. Szép ruhában járatták, és Inge úgy festett bennük, mint egy úri kisasszony. Most lett még csak igazán kevély és rátarti!

Amikor letelt a szolgálat első esztendeje, azt mondta neki a gazdája: - Úgy illenék már, Inge húgom, hogy végre meglátogasd a szüleidet. Útnak indult hát a lány; nem a szíve vitte, csak a szép ruháit akarta mutogatni odahaza. Amikor a faluja határába ért, észrevette leánypajtásait, kik legényekkel mulatoztak a tó partján. De ahogy megindult feléjük, egyszer csak megpillantotta az édesanyját: az erdő felől közelgett, görnyedt hátán egy nagy nyaláb rőzsét cipelt, s leült egy kőre pihenni. Olyan fáradt volt, olyan nyűtt ruhájú, mint egy öreg koldusasszony. Inge, amikor meglátta, nyomban visszafordult: szégyellte, hogy neki, a cifra ruhás kisasszonynak ez a rőzsecipelő, szegény asszony az anyja. Eszébe se jutott bánkódni a tettén, csak bosszankodott.

Telt az idő, fél esztendő múlt el.

- Mégiscsak haza kellene menned, meglátogatni öreg szüleidet! - mondta egy napon az úrnője. - Fogd ezt a szép fehér búzakenyeret, vidd haza nekik, megörülnek majd.

Inge fölvette a legszebb ruháját, lábára húzta legfényesebb cipellőjét, fölcsippentette a szoknyája szélét, s elindult nagy vigyázva, nehogy sár fröccsenjen a kényes cipőre, s ezt nem is veheti senki a szemére. Hanem amikor odaért az ösvényhez, amely a lápon vezetett keresztül, zsombékok és apró tócsák között, fogta a szép fehér kenyeret, és ledobta maga elé a sárba, hogy arra lépjen, és ne érje sár a cipőjét. A fél lábával már rajta állt a kenyéren, a másik még a levegőben volt, amikor a kenyér egyszer csak süllyedni kezdett; süllyedt vele Inge is, már térdig, már derékig, s végül csak a felszálló buborékok beszéltek róla, hogy valakit lerántott magához a lép.

Eddig a történet.

Hová jutott a páváskodó leány? A mélyben kotyvasztó asszonyhoz került le, a lép asszonyához.

Ő a vízitündérek keresztanyja; a tündéreket mindenki ismeri, dalt is költöttek, képeket is festettek róluk, de a lép asszonyáról csak annyit tudnak az emberek, hogy nyári hajnalokon, amikor párolognak a tocsogó rétek, ő kotyvaszt odalenn a boszorkánykonyhájában. Éppen oda került Inge, a lép konyhájára, s ott bizony nem bírja ki sokáig az ember. Olyan búzt árasztanak az üstök, fazekak, hordók, hogy szédülni tőle; egymás hegyén-hátán hever a sok edény, elállja az utat, s ha egy kis résen mégis kivergődik az ember, nyirkos, hideg testű békák meg utálatos, kövér kígyók közé jut, amelyek nagy seregekben gubbasztanak a konyha körül. Hát ide süllyedt le a kevély Inge, a lép bűzös konyhájába, a nyálkás csúszómászók közé. Borzongott és dermedezett az utálattól, de nem menekülhetett; lába odanőtt a kenyérhez, amely úgy húzta lefelé, mint a mágnesvas a tűt.

A lép asszonya a konyhájában sürgölődött, kavart, kotyvasztott vendégeinek: éppen aznap látogatta meg az ördög meg az öreganyja, aki igen mérges természetű asszonyság volt, és sohasem pihentette ölben a kezét. Kicsi bőrdarabkákat szabott, s azt az emberek cipőjébe dugta: az emberek elvesztették tőle a nyugalmaikat, hajszoltan futkostak, és nem tudtak békeségben maradni. Szőni is tudott: cselszövésnek hálóját szőtték fűre ujjai; csipkét horgolt meggondolatlanul kiejtett szavakból; ártalmat és rontást vitt szét a világba.

Amikor a kenyérre tapadt Ingét meglátta, orrára ütötte a pápaszemét, és jól szemügyre vette.

- Szemrevaló lány! - mondta. - Add nekem a mai nap emlékéül. Szép talpas szobor lesz az unokáim szobájában.

A lép asszonya odaajándékozta neki, s Inge a pokolba jutott.

Végeláthatatlan csarnok volt a pokol; szédült az ember, ha végignézett rajta. Szomjúságtól tikkadó emberek várták a szabadulást, de ugyan várhatták a boldogtalanok! Kövér pókok futkostak közöttük, és örökéig tartó hálót fontak a lábukra; erős volt az a háló, mint a lánc. Inge elborzadva pillantott körül.

„Mi haszna, hogy szép fényes maradt a cipőm! - gondolta szomorúan. - De nicsak, hogy bámul itt rám mindenki! Nem is csoda: szép vagyok és finom a ruhám!” - S feléjük fordította a szemét; a fejét nem tudta, mert a nyaka merev volt, mint a kő.

Nem gondolt rá persze, hogy a finom ruhája utálatos mocsokkal lett tele a lép asszonyának boszorkánykonyháján: iszap csepegett redőiből.

Sok baja közt az volt a legkínzóbb, hogy rettenetes éhség gyötörte, s mégsem hajolhatott le, hogy törjön egy darabot a kenyérből, amelyen állt. Bizony nem, mert a háta, a dereka, a karja kőmerevvé vált, olyan lett a teste, mint egy eleven kőszobor, csak érezni tudott, mozdulni nem. Éppen csak a szemét forgathatta, s jól láthatott mindent maga körül, de bár inkább nem látott volna! Legyek lepték el, s hiába hunyorgatott, nem tudtak elröpülni, mert azok a legyek voltak, amelyeket ő tett fűgékké gyermekkorában. Gyötrelmeit még tetézte az éhség, a csillapíthatatlan, rettenetes éhség.

- Nem bírom ki soká! - nyögött fel, de azért bírta, pedig nagyon soká tartott a kínszenvedés.

Egyszer csak egy forró könnycsepp hullott a fejére; lepergett az arcán, le a kenyérre; aztán még egy, nyomában a harmadik, a negyedik... Ugyan ki siratta a páváskodó leányt? Talán az édesanyja odafönn az enyhe földi világban. Bizony, ő siratta, csak hogy az anyai fájdalom könnyei nem válthatták meg Ingét, csak perzselték, és növelték szenvedéseit. Mardosó éhségét még kegyetlenebbé tette, hogy kenyeret érzett a lába alatt. Végül már csak roppant üresség volt benne; vékony, üres nádszálnak érezte magát, amely magába szív minden hangot odafönről. Tisztán hallott minden szót, amit fent a földön ejtettek róla, és fájdalmas, kemény ítélet volt, amit hallott. Az édesanyja szíve majd megszakadt fájdalmában, siratta is szívből a

lányát, mégis azt mondta róla - Rosszra vitt a kevélységed, Inge! Hogy megszomorítottad öreg anyádat!

Odafönt mindenki tudott a bűnéről; hallottak róla, hogy ráhágott a kenyérre, és lerántotta magához a láb asszonya. A kondás vitte szét a hírét; mindent látott a közeli dombról.

- Inge, Inge, hogy megbúsítottad anyádat! De én tudtam, hogy ez lesz a vége! - sóhajtozta a szegény öregasszony.

- Bár sose születtem volna a világra! - nyögte kínlódván a lány. - Hiába sóhajtozik az anyám, nem segíthet rajtam.

Hallotta azt is, hogy emlegették a gazdáit, akik úgy bántak vele, mint édes gyermekükkel. - Kemény szívű, gonosz teremtés volt! Lábbal tiporta isten adományát, nem becsülte meg; hosszú lesz a bűnhődése!

- Mért nem neveltek a jóra? - vádolta őket Inge. - Mért nem verték ki belőlem a rosszat?

Hallotta, hogy dalt költenek róla, rímbe szedték gonoszságát, és széltében-hosszában énekeltek. A dal címe ez volt: A páváskodó leány, aki kenyérre hágott, mert féltette kényes cipellőjét.

„Jaj, mennyit kell hallanom róla! Pedig elég bajom van anélkül is! - gondolta türelmetlenül Inge. - Vajon a mások bűneit is ilyen keményen ítélik meg? Sok büntetést kellene akkor kiszabni! Jaj, meddig tart még?”

S a szenvedés csak megkeményítette a lelkét; keményebb lett, mint kővé merevült teste.

„Itt nem lehet megjavulni! Nem is akarok, nem is akarok!” - hajtogatta.

Düh lobbant benne, s még tetézte kínjait. Haraggal gondolt a föntiekre:

„Legalább tudják kin köszörülni a nyelvüket! Jaj, micsoda kínszenvedés!”

Odafönt még a gyerekek is az ő históriáját beszéltek, s csak így emlegették: az istentelen Inge. - Gonosz volt és csúnya - mondták -, úgy kell neki!

Egy napon, amikor a legjobban kínozta az éhség, megint a nevét hallotta a földről: az ő történetét beszéltek el egy ártatlan leánykának. A kislány, amikor a cifrázkodó, kemény szívű Inge históriáját meghallotta, sírva fakadt.

- Ő már soha-soha többé nem jöhet fel? - kérdezte a végén.

- Soha-soha többé - felelték neki.

- Akkor se, ha bocsánatot kér, és megígéri, hogy nem teszi többet?

- De nem akar ám bocsánatot kérni!

- Úgy szeretném, ha bocsánatot kérne! - mondta a kislány, és nagyon elszomorodott. - Még a játékaimat is odaadnám, ha feljöhetne! Hogy szenvedhet szegény!

A kislány meleg szavai végre utat találtak Inge kemény szívéhez; jólestek neki. Először történt, hogy odafönn szánakozott rajta valaki, s nem a bűneit emlegette. Egy ártatlan leányka bánkódott miatta, és könyörgött a szabadulásáért. Különös érzés fogta el Ingét, sírni szeretett volna, de nem voltak könnyei.

Odafönt szálltak az esztendők, és mindig hoztak valami újat; lenn nem változott semmi, Inge egyre kevesebbet hallotta a tulajdon históriáját, a földön már alig emlegették. Egy napon sóhajtas hatolt le hozzá: - Inge! Inge! Hogy megszomorítottad szegény anyádat! - Az édesanya halálos ágyán feküdt, ezek voltak az utolsó szavai.

Ólmos lassúsággal vonult az idő, s nem hozott egyebet; csak szenvedést. Sok-sok esztendő telt el. Egy napon Inge megint a nevét hallotta, s utána két fényes csillag jelent meg a feje fölött. Két szelíd szem volt - most csukódott örök álmra odafenn a földön. A hajdani leánykából, aki szívből megsajnálta Ingét, sírba hajló öregasszony lett, most szólította magához az isten; amikor a haldokló eltűnődött élete folyásán, eszébe jutott a gyermekkorában hallott történet is, Inge története. Úgy felkavarta a lelkét, hogy hangosan felkiáltott: - istenem, talán én sem voltam jobb, talán én is lábbal tapostam, amit te adtál, csak nem tudtam róla! Ne hagyj elvesznem, istenem!

Azzal lecsukódtak a szemei, s mivel Inge volt az utolsó gondolata, hirtelen föltárult előtte a nagy titok: tisztán látta, hogy húzza le Ingét a láb, hogyan bűnhődik odalenn.

Az elszállni készülő lélek végtelen szeretete győzött a poklok kínjain. Inge, mintha kemény páncél pattant volna le a szívéről, gondolkozni kezdett földi életén, sorra idézte minden cselekedetét, s megindultak szeméből az enyhítő könnyek, amelyeneket sohasem sírt életében: a bűnbánat könnyei. Akkor hirtelen egy fénysugár hatolt le hozzá a pokol mélységébe; vakító, erős fénysugár, erősebb magánál a hóemberolvasztó napnál is. Rátűzött a lányra; Inge kővé meredt tagjai lassan-lassan fölengedtek, olvadni kezdett szoborteste, s amikor egészen eltűnt, egy szürke tollú kismadár született a helyébe. Zegzugosan, mint a villám, felröppent a földi világba; félt, reszketett mindentől, ami körülvette, és szégyellte magát minden teremtet lélek előtt. Keresett is nagy sietve búvóhelyet egy leomlott fal sötét kis szögletében. Ott meghúzódott, tollát borzolva gubbasztott; remegett minden ízében, némán nézelődött. Beletelt egy jó darab időbe, míg észrevette, milyen szép is körülötte a világ. Üdítőn áramlott a levegő, odafönt a hold tányérja fényeskedett, a fák, bokrok virágai édes illatot ontottak álmukban. Most már kényelmes búvóhelyének is örülni tudott a szürke tollú kismadár, elgyönyörködött tiszta, finom kis tollaiban. Csöndes boldogság járta át a szívét, és szeretett volna énekelni róla, de nem tudott; pedig úgy zengett volna, mint tavasszal a fülemüle meg a rigó! De a természet, amely még a bogarak néma hálaadását is érti, meghallotta a szürke kismadár el nem énekelt énekét is.

Ahogy múltak a napok, a hetek, egyre hangosabban zengtek a kismadár szívében ezek az énekek, de a torkán nem áradhattak ki addig, amíg valakinek a jó cselekedete életre nem kelti őket.

Elközelgett karácsony ünnepe. Egy parasztember karót vert le a háza előtt, s rákötözött egy kéve zabot, hadd legyen karácsonyra terített asztaluk az ég madarainak is, hadd lakomázzanak az örömnepben.

Verőfényes reggellel virradt fel karácsony napja. Egész sereg fázó kismadár lepte el a zabkévét, csiripeltek, és boldogan lakmároztak. Egyszer csak gyöngé csiripelés hangzott fel a leomlott fal zugolyából is - a kis szürke madárnak adta vissza a hangját a parasztember jó cselekedete.

Csikorgó, hideg napok jártak, befagytak a vizek, inségesen tengődtek a vadak, a madarak. A szürke tollú kismadár - veréb volt, hiszen tudjátok - kiröpült az országútra, ott keresgélt szemet, talált is itt-ott a szántalpak nyomában, morzsát is lelt a házak környékén, de ő maga alig csipegetett belőle; összezsiripelte éhes társait, hogy azok is jóllakhassanak. Elszállt a városokba, letelepedett az ablakokba, s ahol jószívű emberek morzsát szórtak a párkányra, ő beérte a legkevesebbel, társait tartotta jól.

A hosszú télen annyi morzsát szedegetett föl, és juttatott az inséges verébnépnek, hogy éppen kitelt volna belőle az a kenyér, amelyikre ráhágott valamikor sok-sok esztendeje a kevély Inge. Amikor meglelte, és odaadta egy éhes kismadárnak az utolsó morzsát, amely még

hiányzott volna a kenyérhez, hirtelen megrázta magát; szürke szárnyai helyén hófehér, karcsú szárnyak nőttek, s egyszerre kitérültek.

Ott repül egy tengeri fecske! - kiáltották a gyerekek, amikor elsuhant fölöttük. Aztán a tenger fölé ért, leereszkedett, megmerült a vízben, s újra fölszármnyalt a tündöklő nap felé. Hófehér tollai fénylettek a napsugarakban. Akik látták, máig is azt beszélük, hogy egyenest a napba repült.

A CSÁSZÁR ÚJ RUHÁJA

Hajdanában, öreg időkben, élt egy hatalmas császár, aki a díszes, szép ruhákat becsülte a legtöbbre a világon. Arra költötte minden pénzét, hogy szebbnél szebb ruhákban pompázhasson.

Nem örült derék hadseregének, színházba sem kíváncszott, még kocsikázni sem akart az erdőben, ha új ruháját nyomban nem mutogathatta. Más-más ruhát öltött a nap minden órájában; ahogy más becsületes királyról mindig azt hallani: „Most éppen az ország dolgairól tanácskozik” - erről a császárról mást se mondtak: „Most éppen öltözködik.”

Vidám volt az élet a császár városában; odatódult messze földről a sok takács, szabó, szövőasszony.

Egy nap aztán két csaló állított be a császári palotába. Azt mondták magukról, hogy takácsok, s olyan kelmét tudnak szőni, hogy a kerek világon nincs hozzá fogható. Nemcsak hogy páratlanul szép a színe meg a mintája, de van egy bűvös tulajdonsága is: akik méltatlanok a tisztségükre, vagy buták, mint a föld, azok előtt láthatatlanná válik a kelme.

„Ez volna még csak a nagyszerű ruha! - gondolta a császár. - Felölténém, s egyszeribe megtudnám, kik azok az országomban, akik méltatlanok a tisztségükre, vagy buták, mint a föld. Megszövetem azt a kelmét!”

És kiszámoltatott a kincstárából száz csengő aranyat a csalóknak, megparancsolva nekik, hogy nyomban lássanak munkához.

Azok föl is állítottak két szövőszéket, s úgy tettek, mintha dolgoznának, de persze csak a levegőt szövögették. Odahordatták a legfinomabb selymeket, aranyfonalakat, de mindent a zsebükbe gyömöszöltek, és buzgón dolgoztak az üres szövőszéken, szőtték a levegőt sokszor késő éjszakáig.

- Megnézem, mennyire haladtak a munkával - mondta egy napon a császár. Bizony egy kicsit furcsán érezte magát, mert eszébe jutott a kelme bűvös tulajdonsága; neki magának ugyan nem kellett tartania attól, hogy a kelme tisztségére méltatlannak vagy ostobának mutatja, de azért jobbnak látta, ha előbb odaküld valakit megnézni, miféle is az a kelme.

A városban, persze, mindenki hallott már a kelme bűvös tulajdonságáról, s előre várták, hogy megtudják: nem haszontalan vagy ostoba ember-e a szomszédjuk.

- Előbb az én derék, öreg miniszteremet küldöm be a takácsokhoz - határozta el a császár. - Meglátja ő mindjárt, milyen az a kelme, mert nagy eszű ember, és méltó a tisztségére.

Bement hát a derék, öreg miniszter a takácsok szobájába; ott ült a két csaló az üres szövőszék előtt, és buzgón szőtte a semmit.

- Uramisten - rémült meg a miniszter, amikor belépett -, én bizony semmit sem látok! - És meresztette a szemét, meg is dörzsölte, de hiába. Hanem persze nem árulta el magát.

A két csaló nyájasan közelebb tessékelte, s azt tudakolta, hogy tetszik a bűvös kelme: szép-e a színe, finom-e a mintája. A szegény öreg miniszter csak bámulta a szövőszéket; de bizony nem látott semmit.

Nem hát, hiszen a levegőt senki se láthatja!

„Istenem, istenem - töprengett magában a szegény miniszter -, hát csakugyan buta volnék, mint a föld? Ezt bizony nem tudtam, de ne tudja meg más se! És hogy méltatlan volnék a tisztségemre? Nem, nem árurom el, hogy semmit se látok!”

- No, hogy tetszik? - kérdezte az egyik csaló, miközben fűgén járt a keze.

- Nagyon szép Csodálatosan finom! - felelte az öreg miniszter, s még a pápaszemét is az orrára biggyesztette. - Gyönyörű a mintája, páratlanul szép a színe. Majd megmondom a felséges császárnak, hogy nekem nagyon tetszik.

- Nagy örömet szerez vele - mondták a takácsok, aztán apróra elmagyarázták a szövés mintáját és a színeit. Az öreg miniszter hegyezte a fülét, hogy szóról szóra elmondhassa a császárnak. El is mondta.

A csalók most még több pénzt, selymet és aranyat kértek, azt mondták, szükségük van rá a munkához. Megint zsebre gyömöszöltek mindent s szőtték tovább a semmit.

Hamarosan egy másik rangos udvari embert küldött a császár a takácsokhoz, a főhopmestert: nézze meg, mennyire haladtak a munkával, mikor készül el a kelme. Ez a rangos úr is úgy járt, mint a miniszter: nézett, meresztette a szemét, de mert ahol semmi sincs, ott semmit se látni, hát ő se látott egyebet az üres szövőszékenél.

- Ugye, gyönyörű ez a kelme? - kérdezték a csalók, s neki is elmagyarázták a mintát, ami ott se volt.

„Buta nem vagyok! - mondta magában a főhopmester. - Akkor hát méltatlan vagyok a tisztségemre. Bizony különös, de ezt nem kell megtudnia senkinek.” Magasztalta hát a kelmét, amit nem látott, nem győzte dicsérni szép színeit, pompás mintáját.

- Valóban gyönyörű! - jelentette a császárnak.

A városban másról se beszél a nép, mint a csodálatos kelméről.

Végre a császár is rászánta magát, hogy megnézzze, még szövés közben. Válogatott kíséretével - köztük volt a derék miniszter meg a főhopmester is - benyitott a furfangos takácsokhoz, akik serény kézzel szőtték a levegőt az üres szövőszéken.

- Ugye, gyönyörű, felséges uram? - kérdezte a két rangos udvari ember, aki előzőleg már járt ott. - Látja felséged a páratlan mintáját, a csodálatos színeit? - S az üres szövőszékre mutattak, mert azt hitték, a többiek látják a kelmét.

„Micsoda?! - gondolta ijedten a császár. - Hiszen ez szörnyűség! Buta volnék, mint a föld? Vagy méltatlan a császári trónra? Rettenetes dolog!” De fennhangon azt mondta:

- Szép, csakugyan szép. Megnyerte felséges tetszésemet. - Elégedetten bólintott, és meresztette szemét az üres szövőszékre, nehogy megtudják, hogy semmit se lát. Fényes kísérete ugyanúgy tett: nézték a szövőszéket, mintha láttak volna rajta valamit, s nagy buzgón bólogattak:

- Gyönyörű, gyönyörű! - És azt tanácsolták a császárnak, hogy a küszöbön álló fényes ünnepi körmenetre vegye föl először a csodálatos ruhát. - Remek, pompás, csodálatos! - járta körbe; mindenki szívből örült, és a császár nyomban kinevezte a két csalót „császári udvari főtakácsnak”, s lovagrendet tűzött a gomblyukukba.

A körmenet előtti napon hajnalig virrasztott a két takács; nagy sereg gyertyát gyújtottak, hadd lássa odalenn a nép, milyen nagyon iparkodnak a császár új ruhájával. Aztán úgy tettek, mintha leemelnék a kelmét a szövőszékről, nagy ollókkal szabdalták, teregették a semmit, varrótűket villogtattak a levegőben, s jelentették:

- Elkészült a felséges császár új ruhája!

A császár maga ment a takácsokhoz fényes kísérettel; a két csaló magasra emelte a karját, mintha tartana valamit, s buzgón sürgött-forgott:

- Tessék a nadrág! Tessék a kabát! Tessék a palást. Könnyű, mint a pókháló, aki viseli, úgy érzi, mintha semmi sem volna rajta, de hát éppen az a nagyszerű.

- Bizony, az a nagyszerű - bólintottak rá a rangos urak, de nem láttak semmit, mert a levegőt senki se láthatja.

- Kérjük felségedet, kegyeskedjék levetni a felsőruháit, hadd adjuk fel az újat itt a tükör előtt!
- serénykedtek a takácsok.

A császár levetette a ruháját, s a csalók úgy tettek, mintha az új ruha darabjait sorra ráadnák; megfogták a derekát, köréje csavartak valamit - ez lett volna az uszály.

A császár irgett-forgott a tükör előtt.

- Ó, milyen jól illik, felség! Mintha ráöntötték volna! - lelkesedett a császár kísérete. - Páratlan a mintája, pompások a színei! Sose láttunk hozzá foghatót!

- Odakinn már várnak a szolgák a selyemmennyezettel, amit majd felséged fölé tartanak a körmeneten - jelentette a császárnak a fő-főudvarmester.

- Megyek, már készen vagyok! - mondta a császár. - Ugye, jól festek? - Megint odaállt a tükör elé, s úgy tett, mintha, apróra szemügyre venné az új ruhát.

A kamarás urak, akiknek az volt a tisztségük, hogy a császár uszályát vigyék, lehajoltak, mintha fölemelnék az uszályt, sűrögtek-forogtak, úgy tettek; mintha vinnének valamit, mert persze ők se merték elárulni, hogy semmit se látnak.

Elindult hát a császár a körmenettel, méltóságosan lépkedett a selyemmennyezet alatt.

A nép pedig mind az utcán meg az ablakokban tolongott, és azt kiáltotta - Milyen gyönyörű a császár új ruhája! Milyen gazdag az uszálya, s milyen jól illik neki! - Senki se merte megvallani, hogy nem lát semmit, hiszen akkor a többiek tisztességére méltatlannak vagy földbutának tartanák. A császárnak még egy ruháját se csodálták meg ennyire.

- De hiszen nincs is rajta semmi! - szólalt meg egyszer csak egy kisgyerek.

- Emberek, halljátok, mit mond az ártatlanság? - súgta az apja a többiek fülébe, amit a gyermek mondott.

- Nincs is rajta semmi! Ez a kisgyerek azt mondja, hogy nincsen rajta semmi!

- Nincs is ruha a császáron! - rivalgott fel végül a tengernyi tömeg. A császár nagyon megütközött ezen; maga is úgy vélte, hogy igazat mondanak, de azt gondolta „Most már tovább kell mennem, nem futhatok haza szégyenszemre!”

És még peckesebben lépegetett fényes kísérete élén, a kamarás urak pedig még buzgóbban vitték mögötte palástja uszályát - a levegőt.

A KIS GYUFAÁRUS LÁNY

Kegyetlen hideg volt, hullott a hó és már sötétedett; az esztendő utolsó napját mutatta a naptár. A kemény hidegben egy szegény kislány járta a sötétedő utcákat, hajadonfőtt és mezítláb. Amikor elindult hazulról, még volt papucs a lábán, de annak nem sok hasznát vette. Mert a papucs nagy volt, igen nagy - az édesanyja hordta valamikor -, s ahogy két arra vágtató kocsi elől a járdára ugrott, egyszerre maradt le a lábáról mind a két papucs. Az egyikkel egy suhanc szaladt el - azt mondta, majd bölcsőnek használja, ha megházasodik, a másikat pedig meg se találta a szegény kislány.

Mezítláb járta hát az utcákat, és kicsi lábát kékre-vörösre csípte a kegyetlen hideg. Rongyos kis kötényét összefogta: egy halom kénes gyufa zörgött benne, egy skatulyát meg a kezében szorongatott. Egész álló nap hiába kínálgatta portékáját, egy szál gyufát se vettek tőle, és alamizsnát se adott neki senki. Éhesen és hidegtől reszketve vánszorgott tovább; szívzsakasztó látvány volt szegény. Csillogó hópelyhek tapadtak szépen göndörödő, hosszú szőke hajára, de nem is gondolt vele.

Az ablakokból ragyogó világosság és sült liba pompás jó szaga áradt ki az utcára, hiszen ünnep volt, szilvesztereste. A szegény kis teremtésnek folyton csak ez járt az eszében.

Behúzódott egy zugba, egy kiszögellő ház sarka mögé, s maga alá húzta csupasz lábát. Ott még jobban didergett, majd megvette az isten hidege, de hazamenni nem mert, hiszen egész nap egy garast se keresett, s az apja biztosan veréssel fogadná. Különben otthon se jobb, padlásszobájukban farkasordító hideg van, a tető hasadékain besüvít a szél, hiába tömték be szalmával meg ronggyal a nagyobb réseket.

Már egészen meggémberedtek a kis ujjai. De jó lenne egy szál gyufa, csak egyetlenegy szál! Ha kihúzna egyet a skatulyából, odadörzsölné a falhoz, s meggyújtaná, a lángjánál megmelegíthetné a kezét! Végre rászánta magát, s meggyújtott egy szálat. Milyen vidáman sercent, s hogy lobogott a lángja! Fényes volt és meleg, mint a gyertyaláng, s a kislány boldogan tartotta fölébe a kezét.

Csodálatos láng volt az! A szegény kis gyufaárus lány úgy érezte, mintha szép réztetejű, rézcsövű vaskályha előtt ülne - olyan jó volt nézni a tüzet, olyan jólesett melegedni mellette! Már a lábát is kinyújtotta, hogy átjárja a meleg, de abban a pillanatban kilobbant a gyufaláng, eltűnt a vaskályha, s a kislány ott ült a hideg falszögletben egy gyufacsonkkal a kezében.

Elővett egy másik gyufát, meggyújtotta. Odahullt a fény a falra, tenyérynyi világosságot vetett rá, s azon a helyen átlátszó lett a fal, mint a tiszta üveg: a kis gyufaárus lány beláthatott a szobába. Hófehér terítővel letakart, nagy asztal állt odabenn, finom porcelán edények csillogtak rajta, s a közepén aszalt szilvával meg almával töltött sült liba illatozott. S ami a legcsodálatosabb volt: a sült liba egyszer csak kiugrott a tálból, s késsel-villával a hátában, bukducsolva indult a kislány felé. De jaj, megint ellobbant a gyufa lángja, s nem látszott más, csak a pusztá, hideg fal.

Újabb gyufát gyújtott: fényénél gyönyörű szép karácsonyfát látott, még szebbet, ragyogóbbat, mint amit karácsony este a gazdag kereskedő szobájában, amikor belesett az üvegajtón. Ott ült a fa alatt, s nézte a száz meg száz gyertyát az ágak hegyén, a tarka díszecskéket, amiket eddig csak kirakatban láthatott. Már nyújtotta a kezét, hogy levegyen egyet, de akkor megint kihunytt a csepp láng, és a sok karácsonyi gyertya lassan a magasba emelkedett, föl egészen az égig, s ott csupa tündöklő csillag lett belőle. Egyszer csak kivált közülük egy, s lehullott; ragyogó féncsíkot hasított a sötét égen.

- Valaki meghalt! - mondta a kislány; emlékezett rá, hogy a nagyanyja, az egyetlen, aki jó volt hozzá, s aki már rég meghalt, egyszer azt mondta „Valahányszor lehull egy csillag, egy lélek áll az isten színe elé.”

Megint odadörzsölt egy szál gyufát a falhoz, s egyszerre nagy világosság támadt körülötte. A tiszta fényben ott állt rég halott nagyanyja, és szelíden, hívogatóan nézett le kis unokájára.

- Nagyanyó! - kiáltott föl a kislány. - Nagyanyó, vigyél magaddal! Tudom, hogy itthagysz, ha a gyufa végigég, eltűnsz, mint a meleg kályha meg a sült liba, meg a gyönyörűséges szép karácsonyfa! Ne hagyj itt, nagyanyó!

És gyorsan a falhoz dörzsölt egy egész csomag gyufát, hogy marassza a kedves nagyanyót; a sok gyufa olyan fényességet árasztott, mintha a nap süttött volna. A nagyanyó sohasem volt ilyen szép, ilyen erős. Karjára emelte a kislányt, s felemelkedett vele; magasra, igen magasra, ahol nincs hideg, éhség, félelem, ahol csak öröm van és fényesség.

A hideg reggelen ott találták a kis gyufaárus lányt a házsögletben: kipirult arca mosolygott, de élet már nem volt benne, megfagyott a csodákkal teli éjszakán. Ott feküdt a halott gyermek új esztendő reggelén, körülötte egy halom gyufáskatulya és sok-sok elégett gyufaszál.

- Melegedni akart szegényke! - mondták az emberek. Nem tudta senki, mennyi gyönyörűséget látott, s milyen fényesség vette körül, amikor nagyanyja karján mindörökre elhagyta ezt a sötét világot.

A NAGY TENGERI KÍGYÓ

Volt egyszer a tenger mélységes mélyében egy halacska; igen derék családból származott, a nevére már nem emlékszem, talán a tudósok megmondják. Ennek a kis halnak ezernyolcszáz testvére volt, egyforma idős valamennyi. Nem ismerték se apjukat, se anyjukat, ahogy a világra jöttek, mindjárt maguknak kellett megkeresni a kenyerüket. Úszkáltak hát a minden-napi betevő falat után, s ez inkább mulatságos volt, mint fáradságos. Annyi vizet ihattak, amennyi jólesett, övék volt az egész tengeri világ, ennivaló került itt is, ott is; ki-ki úgy élt, ahogy a kedve tartotta, ki-ki a maga útjait járta.

A napfény átsütött a tiszta vízen, levilágolt a tenger mélyére, a vízi birodalomba, amelyet csodálatos lények népesítettek be; egyik-másik olyan roppant nagy volt, a szája olyan óriási kapu, hogy egyszerre benyelhette volna mind az ezernyolcszáz testvért. De azok nem féltek, mert még egyikük se járta meg.

A testvérek szorosan egymás mellett úsztak, mint a heringek, gondtalan csatangoltak, örültek az életnek, amikor egyszer csak rémítő loccsanással lezuhant középük a tenger színéről egy hosszú-hosszú lény, amelynek a végét se látták; csak nyúlott, nyúlott, s ha hozzáért egy kicsi halhoz, vagy agyonnyomta, vagy olyat ütött rajta, hogy a szegény kis hal élete végéig nyögötte. Az apró halak, de még a nagy halak is fenn a tenger színén, lenn a tenger mélyén, riadtan iramodtak szét előle, a súlyos testű, óriási szörnyeteg pedig egyre mélyebbre merült, egyre hosszabbra nyúlott, sok-sok mérföld hosszúra - talán az egész tengert végigérte.

Halak, rákok, csigák, minden úszó, minden csúszó teremtmény észrevette a roppant szörnyeteget, az ismeretlen fajtájú tengeri angolnát, amely egyszerre csak középük ereszkedett.

Micsoda hal, micsoda kígyó lehetett az? Ugye, mi tudjuk? Az a sok-sok mérföld hosszú távirókábel, amit Európa meg Amerika között vezettek át a tenger mélyén az emberek.

Nagy volt a riadalom, a lótás-futás a tenger bennszülött lakói között, amerre a táviróhuzalt vezették. A repülőhalak olyan magasan csapongtak a víz fölött, mint még soha, mások a tenger fenekére menekültek, s olyan sebesen fűrődtek lefelé a vízben, hogy előbb leértek, mint a nagy, fekete kígyó. Még a tőkehalak meg a félszegűszók is megrémültek, akik eddig békésen vadászgattak társaikra a tenger mélyén.

Néhány ijedősebb tengeri uborka úgy megrettent, hogy kiköpte a gyomrát, de azért tovább élt, mert ilyen a természete. Sok homár és tengeri rák előbújt kemény páncéljából, s bizony, a lábával fizetett érte.

A nagy felfordulásban, világrenségben az ezernyolcszáz testvér is szétszóródott, s nem is találták meg egymást soha többé. Csak egy fél tucat maradt közülük együtt, csöndesen meghúzódva vártak egy jó darabig, aztán mikor elszállt első ijedelmük, körülnéztek.

Néztek fölfelé, néztek lefelé, s a mélyben látni vélték a roppant szörnyeteget, ami úgy megrémítette a tenger apraját-nagyját. A szörnyeteg ott pihent a tenger fenekén, nem látták a végét; vékony volt, az igaz, de nem tudhatták, milyen vastaggá dagadhat, sem azt, hogy milyen ereje van. Békén feküdt a fövenyen, de ezt teheti alattomoságból is.

- Feküdjék csak, ahol van! Ne törődjünk vele! - mondták az óvatosabb halacsák, de a legkisebbikük kíváncsi volt rá, miféle szerzet lehet az a kígyó. Felülről szakadt középük, úgy gondolták, hogy odafönn tudhatnak meg róla legtöbbet, felúsztak hát a tenger sima színére. Találkoztak a delfinnel, a tenger vidám csavargójával, aki bukfencet is tud vetni a víz fölött, s igen jó szeme van - no, ez biztosan tud valamit! Meg is kérdezték nyomban, de a delfin csak

magával volt elfoglalva meg a bukfencezéssel, nem látott semmit, nem tudott semmit, hát csak hallgatott, s úgy tett, mintha büszkeségből nem válaszolna.

Mentek hát a halacskák a fókához. Az éppen akkor merült a víz alá, s meglehetősen udvarias volt velük, bár a kis halakat meg szokta enni. De aznap véletlenül tele volt a bendője, s ez nagy szerencse volt. A foka már valamivel többet tudott, mint a delfin.

- Néhány éjszakát egy parti sziklán töltöttem, s onnan jól megfigyelhettem a szárazföldet. Alattomos élőlények lakják, a maguk nyelvén embereknek nevezik magukat, s az életünkre törnek. Igaz, legtöbbször sikertelenül, én magam is megmenekültem tőlük, s az a tengeri angolna is, akiről kérdezősködtök. Mert ez az angolna eddig az emberek fogságában volt, a szárazföldön, isten tudja, meddig. Aztán egyszer csak hajóra tették, hogy egy tengeren túli országba szállítsák. Láttam, mennyit küszködtek vele, míg végül is legyőzték, de csak azért, mert a szárazföldön igen elgyöngült. Hengergették, göngyölgették, aztán kihúzták hosszúra, de egyszer csak kicsusszant a kezükből. Pedig az emberek nagyon erőlködtek, százan meg százan tartották lefogva. Mégis kitepte magát a kezükből, s lemenekült a tenger mélyébe; azt hiszem, jó ideig ott is maradt.

- Mért olyan vékony? - kíváncsiskodtak a halacskák.

- Mert kiéhezették - felelte a foka. - No de most majd erőre kap, hamarosan megint olyan kövér lesz, mint régen. Én úgy gondolom, ő az a nagy tengeri kígyó, akitől úgy rettegnék az emberek, és akiről annyit beszélnek! Én nem láttam még soha, nem is igen hittem benne, de most azt sejtem, ő lehet az! - mondta a foka, s már alá is bukott a vízbe.

- Milyen okos, mennyit tud! - lelkesedtek a halacskák. - Sose voltunk még ilyen okosak. Csak hazugság ne legyen, amit mondott!

- Merüljünk le, és járjunk a végére! - javasolta a legkisebbik. - Útközben pedig a mások véleményét is meghallgathatjuk.

- Mi bizony a legkisebb uszonyunkat se mozdítjuk, hogy a végére járjunk! - mondták a testvérei, és lustán elúsztak másfelé.

- Hát én mozdítom! - szánta el magát a legkisebbik, s már süllyedt is lefelé a mélybe, de jó messze a nagy tengeri kígyótól. A kis hal bekalandozta a tengeri birodalmat.

Sose látta még ilyen nagynak a világot! Nagy falkákban heringek úsztak el mellette, úgy fénylettek, mint megannyi kis ezüst csónak; a nyomukban makrélák, azok még pompásabbak voltak. Százféle formájú, százféle színű halak suhantak el mellette; áttetsző virághoz hasonló medúzák ringattatták magukat az árral; hatalmas növények imbolyogtak a tengerfenéken, öles fűcsomók, pálma alakú fák, amelyeknek egy-egy fényes kagyló volt minden levele.

Végül egy hosszú, sötét pásztát pillantott meg a víz alatt, s arra vette útját. Csak akkor látta, amikor a közelébe ért, hogy az se nem hal, se nem a tenger óriás kígyója, hanem egy elsüllyedt hajó, amelyet derékban kettéroppantott a tenger iszonyú ereje. A kis hal körülúszkálta a hajóroncsot, besuhant a kabinokba; elhagyatott volt minden, egy lelket se látott, vízinövények nőttek be a hajó deszkáit, mélységes csend volt. A kis halat félelem fogta el, s eliramodott oda, ahol napfény szűrődött át a vízen, s halak sokadoztak. Útközben egy roppant nagy, fiatal cethallal találkozott.

- Jaj, le ne nyelj! - rimánkodott neki már messziről a halacska. - Fél fogadra se lennék elég, akkorka vagyok, úgyse laknál jól velem. Nekem meg olyan szép az élet!

- Akkor meg minek járkálsz itt a mélyben, ahová ti sohasem merészkedtek? - rivallt rá mérgesen a cet.

A halacska, a legkisebbik, elmondott neki mindent, amit tudott a végtelenbe nyúló angolnáról vagy mi a csodáról, amely a tenger színéről merült le hozzájuk, s megijesztette a tenger legbátrabb lakóit is.

- Lám, lám! - mondta a cet, s olyan tömeg vizet szívott fel, hogy amikor kifújta, mintha szökőkút támadt volna a tenger színén. - Lám, lám! Most már tudom, mi csiklandozta meg a hátamat, amikor megfordultam. Azt hittem, valami hajóárboc, amit fogpiszkálónak szoktam használni. De az nem errefelé volt ám! Jóval kijebb hever valahol. Utánanézek, most úgysincs egyéb dolgom, ráérek!

Azzal előreúszott, a halacska meg utána, de nem közvetlenül utána, mert a roppant cet nyomában sebesen rohanó ár támadt a tenger vizében. Útjukban egy cápával meg egy öreg kardhallal is találkoztak, ők is hallották már hírét a sok-sok mérföld hosszú, vékony tengeri kígyónak, de látni még nem látták, s nagyon kíváncsiak voltak rá.

Egy macskacápa is hozzájuk csatlakozott.

- Veletek tartok! - mondta. - S ha az a nagy tengeri kígyó egy horgonykötélnél nem vastagabb, egyszerűen kettéharapom! - Azzal kitátotta a száját, és megmutatta hat sor fogát. - Még egy hajóhorgonyon is nyomot hagy a fogam, hogyne tudnék akkor elbánni egy angolnával!

- Én már látom! - kiáltotta izgatottan a nagy cethal. Azt hitte, neki élesebb a szeme, mint a többinek. - Nézzétek, hogy suhan, hogy fordul, tekergőzik! De csak egy angolna közeledett felénk, egy sok rőf hosszú, igazi angolna. - Hiszen ezt már máskor is láttam errefelé! - mondta a kardhal. - Nem zavar ez sok vizet! Egyetlenegy nagy hal se ijed meg tőle.

Felvilágosították, hogy nem ezt keresik, hanem az új angolnát, vagy ahogy mások nevezik, a nagy tengeri kígyót. Aztán hívták az igazi angolnát, tartson velük felfedező útjukon.

- Ha hosszabb, mint én - fenyegetőzött az angolna -, akkor nem állok jót magamért!

- Velünk is meggyűlik a baja! - mondták harciasan a többiek. - Elegen vagyunk, nem félünk! - Azzal továbbshantak.

Egyszer csak egy csodálatos szörnyeteg állta útjukat, nagyobb, mint valamennyien együttvéve. Olyan volt, mint egy tengerbe merült sziget.

Csak nagy sokára látták meg, hogy egy öreg cethal. Fejét benőtték a vízinövények, hátán annyi kagyló, csiga, osztriga tapadt meg, hogy fekete bőre csupa folt volt tőlük.

- Gyere velünk, öregapó! - hívták. - Új hal tolaodott közénk, nem tűrhetjük meg a birodal-munkban!

- Én bizony nem mozdulok innen, örülök, hogy feketem! - mondta a vénséges vén cethal. - Hagyjatok békén, ne zavarjátok a nyugalmat! Jaj, jaj, nagyon beteg vagyok! Csak akkor könnyebbülök meg egy kicsit, ha fölvészorgok a víz színére, s a hátamat kiemelem a vízből. Odagyűlnék hozzám a kedves vízimadarak, és letisztogatják a hátamat; igen jólesik, hacsak belém nem vágják a csőrüket, mert néha bizony jól belehasítanak a hájamba! Ó, jaj, de beteg vagyok!

- Ez csak képzelődés - intette le a fiatal cet. - Én bizony mindig jól érzem magam. Egy hal sose lehet beteg.

- Bocsánat, hogy ellentmondok! - nyögte a vén cethal. - Az angolna bőrbajos, a csukának himlője van, s valamennyien gyomorhajosok vagyunk.

- Képtelenség! - mondta a cápa, s rá se hederített többet az öreg cetre. A többieknek is más gondjuk volt.

Végre odaértek arra a helyre, ahol a kábel vonult. Végignyúlik az egész tengeren, Európától Amerikáig; zátonyokon és iszapmezőkön, sziklaerdőkön meg tengeri növények sűrűjén, piros korallerdőkön vezet át az útja, át a víz változó sodrain, tengermélyi örvényeken, ezerfelé halak seregén, amelyek olyanok, mint az ősszel útra kelő madárcsapat. Olyan moraj, csobogás, zúgás van odalenn a mélyben, hogy elképzelni se tudjuk. Ebből a zúgásból marad egy kicsi a nagy-nagy tengeri csigákban: meghallod, ha a füledhez tartod. Mondom, odaértek.

- Ott lapul! - mondta a legnagyobb hal, s azt mondta a legkisebbik is. Persze, a távírókábelből csak egy darabkát láttak, elejét-végét nem is láthatták volna.

Szivacsok, polipok, medúzák emelkedtek föl a mélyből, fölébe lebbentek, ráhajoltak, s ezért hol eltűnt, hol megint látni lehetett. Tengeri sünök, csigák, apró rákok sokadoztak körülötte, óriási pókok, amelyek egész sereg apró csúszómászót cipeltek a hátukon, kíváncsian ácsorogtak mellette; sötétkék tengeri uborkák - vagy hogy is hívják azt a furcsa állatot, amelynek egész teste egyetlen gyomor - körültapogatták az új tengeri állatot, amely hívatlan közébök süllyedt. Gadócok, tőkehalak forogtak erre-arra, hogy minden irányba figyelhessenek. A fenékjáró küllő, amely az iszapba fúrja magát, s onnan les ki kocsányos szemével, mozdulatlan várta, ugyan mi lesz ebből a nagy sürgésforgásból.

A távírókábel mozdulatlan feküdt a tenger fenekén. De élet lüktetett, és gondolatok cikáztak benne: emberi gondolatok futottak rajta keresztül.

- Alattomos állat! - mondta a cethal. - Ha nem vigyázok, még megüti a hasamat, pedig az a gyöngye oldalam.

- Tapogassuk meg, miféle - indítványozta a polip. - Én már megérintettem hosszú karjaimmal, vékony ujjaimmal, de most erősen megmarkolom!

S már nyújtotta is leghosszabb és leghajlékonyabb karját a távírókábel felé. - Pikkelye nincs - állapította meg -, de bőre sincs. Azt hiszem, nem hoz eleven fiakat a világra.

Az angolna egész hosszában melléje feküdt, és jól kinyújtózott.

- Hosszabb nálam! - szögezte le mérgesen. - De hát az nem elég. Se gyomra, se bőre - mit képzel ez?

A cet, a fiatal, erős cet, olyan mélyre ereszkedett, mint még soha.

- Miféle vagy? - szólította meg a kábelt. - Halféle? Növényféle? Vagy emberi szerzet? Mert akkor bizony nem tudsz megélni ideleinn!

De a kábel nem válaszolt - nem is szokott soha. Gondolatok cikáznak át rajta, emberi gondolatok, amelyek mérföldeket tesznek meg egyetlen pillanat alatt, s a föld két sarkát kötik össze.

- Felelj, vagy ízekre tépünk! - fenyegette meg a hirtelen természetű cápa, s a többiek is bátorságra kaptak: - Felelj, vagy ízekre tépünk!

De a kábel még ettől se ijedt meg. Másfelé kalandoztak a gondolatai, mert hogy voltak gondolatai, az bizonyos.

„Harapjatok ízekre! - gondolta békésen. - Legföljebb majd felhúznak és megjavítanak, megtörtént ez már a rokonaimmal is, kisebb vizekben.”

Nem felelt, mert egyéb dolga volt: üzenetek jöttek-mentek a testén keresztül, s ezekért ő volt felelős.

Odafönt alkonyodott, ahogy az emberek mondják; tűzvörös volt a napkorong, vörösre izzította a felhőket is, megragyogtatta szélüket.

- Éppen jó ez a vörös világítás - mondták a polipok. - Most majd szemügyre vehetjük ezt a szörnyeteget!

- Rohanjunk rá! Előre! - kiáltotta a macskacápa, s kimutatta mind a hat sor fogát.

- Előre! Előre! - adta tovább a jelszót a kardhal, a cet meg az angolna, s nekiiramodtak. A macskacápa rohant, az élen, s éppen bele akart harapni a távírókábelbe, amikor a kardhal nagy izgalomban az ő hátsó felébe dőfte a kardját. Elrontott vele mindent: a macskacápának nem volt ereje harapni.

De nagy felfordulás lett odalenn! Egymásnak rontott a sok nagy hal, kis hal, tengeri uborka, csiga, rák, s marta, cibálta, püfölte egymást veszettül. A kábel meg békésen nyúlott a tenger fövenyén, s végezte a kötelességét, amit helyesen tett.

Odafönn koromsötét éjszaka terült mindenre, de a tenger mélyét élőtények milliói világították be.

Parányi rákok fénylettek a sötétben, gombostűfejnél is alig nagyobbak. Bizony különös ez, de igaz.

A csepp rákok fényénél tengeri lények ezrei bámulták a kábelt.

- Ki lehet, mi lehet?

Ez bizony nagy kérdés volt.

Akkor úszott közébök egy öreg tengeri rozmár. Nőstény volt, farkával és rövid karjaival evezett, fejét hínár fonta körül, kagylók lepték be, amire az öreg rozmár nagyon büszke volt.

- Látom, tudományra szomjaztok valamennyien, tudni szeretnétek, miféle lény ez. Az egész tengeri birodalomban én vagyok az egyetlen, aki ezt megmondhatom nektek, de ennek fejében szabad legelőt kérek a tenger fenekén magamnak és egész családomnak. Hal vagyok csakúgy, mint ti, de még több valamivel: csúszómászó is. Én vagyok a legokosabb élőlény a nagy tengeri birodalomban, mert tudomásom van mindarról, ami ideleenn történik, meg arról is, ami odafönn megesik. Én mondom nektek: ez a lény, amin nem tudok eligazodni, fölülről szállt le közétek, s ami onnan alászáll, az vagy halott, vagy azzá lesz, hát nem árt senkinek. Hagyjátok békén, feküdjön, ahol van. Emberek keze munkája!

- Én úgy nézem, több annál! - szólt közbe a mi halacskánk.

- Fogd be a szádat! - rivallt rá a tengeri rozmár.

- Senkiházi! - támadtak neki a többiek, s mondtak rá még csúnyábbakat is. A rozmár aztán megmagyarázta a tenger népének, hogy a szörnyeteg, amely szót sem ejt soha, csakis emberi kéz műve lehet. Befejezésül rövid elmefuttatást tartott az emberi nép alattomos természetéről.

- Törbe csalni bennünket, ez az életük célja - mondta. - Hálókát vonnak, csalétket tűznek horogra, azzal csábítgatnak bennünket. Ez is valami horogzsinegféle, az ostoba emberi nép azt hiszi, hogy beleharapunk! De mi nem vagyunk ostobák! Hozzá se érjtek, mert sárrá meg iszappá omlik szét. Rozoga tákolmány minden, ami felülről jön, nem jó semmire!

- Nem jó semmire! - visszhangozták a többiek. Egy véleményen voltak a rozmárral, hogy egyáltalán legyen véleményük.

Csak a mi halacskánk gondolt mást: „Én úgy sejtem, hogy ez a végtelen hosszú, vékony kígyó a legcsodálatosabb hal az egész tengeri birodalomban!”

- Bizony, a legcsodálatosabb! - feleljük neki mi, emberek, mert ez az igazság. Dalok és mondák már régóta beszélnek a nagy tengeri kígyóról.

Az emberi okosság szülötte, az emberi ész vitte le a tenger mélyére, a keleti parttól a nyugati partig; olyan sebesen szállnak rajta a hírek, üzenetek, mint amilyen sebesen a nap fénye ér le a földünkre. Nőttön-nő az ereje, s a hossza átöleli az egész földkerekséget, háborgó tengerek meg üvegsima vizek alatt, ahova úgy néz a hajós nép, mintha a tiszta égbe nézne, s a mélyben színesen villódzó haltestek tűzijátékában gyönyörködik.

A tenger mélységes mélyén nyugszik a kígyó, az áldott csodakígyó, amely tulajdon farkába harap: körülfogja a világot. Fejjel rohannak neki a halak, a rákok, mert máig sem értik, miféle lény lehet az, amely felülről szállt közbük. Mi tudjuk: az emberiség gondolatokkal teli, százféle nyelven beszélő, mégis néma hírkígyója, a kor legnagyobb tengeri csodája - a nagy tengeri kígyó.

A HÓKIRÁLYNŐ

MESE HÉT KÉPBEN

ELSŐ MESE

egy tükörről és cserepeiről

Hallgassátok csak! Már kezdjük is a mesét. Mire a végére érünk, többet tudunk majd, mint most, az elején. Volt egyszer egy gonosz manó. Gonosznál is gonoszabb volt; maga az ördög. Egy nap veszett jókedve támadt, mert olyan tükört sikerült csiszolnia, amely elé ha szépet és jót tartottak, semmivé vált a lapján, a haszontalan és rút dolgokat pedig erősen felnagyítva és kidomborítva verte vissza. A legszebb zöldellő tájakat fött spenótnak mutatta, a legjobb embereket fertelmes arcúaknak ábrázolta, vagy úgy, mintha tótágast állnának; az arcok úgy eltorzultak, hogy senki rájuk nem ismerhetett; akinek egy szeplőcske aranylott az arcán, az bizonyosan ragyás képűnek látta magát a tükörben. - Ugyan tréfás holmi! - dörzsölte a kezét az ördög. Ha istenes, jámbor gondolatokba merült ember tekintett a tükörbe, vigyorgó, torz pofának mutatta a tükör - örülhetett a gonosz ördög! Bűvészinasai - mert bűvészkolája is volt az ördögnek! - csodát emlegettek, azt mondták, végre híven megláthatja mindenki, milyenek az emberek. Elvitték a tükört a világ minden tájára, s végül már nem volt ország, nem volt ember, akinek torzképét vissza ne verte volna a gonosz tükör. Akkor az égbe akartak felrepülni a tükörrel. Hanem egyszer csak kicsúszott a kezükből, s lezuhant a földre, ahol millió meg billió cserépre törött szét. Ebből pedig még az eddiginél is nagyobb baj kerekedett. Mert a tükör némelyik darabja alig volt nagyobb egy homokszemcsénél; ezek a parányi szilánkok szétrepültek az egész világon, s akinek ilyen kis szilánk a szemébe került, az mindennek a fonákját látta, mert a tükör minden csepp darabjának ugyanolyan gonosz ereje volt, mint az egész tükörnek. Másoknak a szívébe fűródott egy kis tükörcserép, s az volt a legrettenetesebb, mert a szív jéggé fagyott tőle. Voltak akkora tükördarabok is, hogy ablakrámába illeszthették, de ebből az ablakból nem volt tanácsos az arra haladó barátokat nézni; némelyik darabból szemüveget készítettek, s ugyancsak nehéz volt az ilyen szemüvegen keresztül helyesen és igazságosan ítélni meg a dolgokat. Az ördög úgy nevetett, hogy a hasa rengett belé, csiklandozta a pompás ötlet. A levegőben még szállingóztak a széttört tükör porszemnyi szilánkjai. No, majd mindjárt többet hallunk róla.

MÁSODIK MESE

egy kisfiúról meg egy kislányról

Benn, a nagyváros szívében, ahol olyan sok a ház meg az ember, szűken vannak hely dolgában, s a legtöbb embernek nincs kertje, beérik hát a cserépbe ültetett virágoskerttel. Volt a városban két szegény kisgyerek, akiknek mégis nagyobb kertjük volt egy cserépnyinél. Nem voltak testvérek, de éppen úgy szerették egymást, mintha azok lettek volna. Szüleik szemközt laktak egymással, egy-egy padlásszobában, ahol két szomszédház teteje majdnem összeér, s a tető alatt ereszsatorna húzódik. A két padlásszoba ablaka a tetőre nyílt, csak az ereszt kellett átlépni, hogy az egyik ablaktól a másikig jusson az ember.

Mindkettőjük szülei földdel tömött faládát állítottak az ablakukba, abban zöldségféléket nevelgettek, még rózsát is; mindegyik lábában virágzott egy kis rózsatő, szépen cseperedett mind a kettő. A gyerekek szüleinek aztán az jutott eszébe, hogy a két faládát keresztbe fektethetik az ereszsatorna fölött egyik ablaktól a másikig. Meg is tették, olyan volt, mintha két virágzó sövény kötné össze a két kis padlásablakot. Borsóindák csüggttek mélyre a két

ládából, a két rózsatő hosszú ágai körülfonták az ablakokat, koronájuk egymáshoz hajolt; virágokkal meg levelekkel pompázó diadalkapuhoz hasonlítottak. A faládák igen magasan voltak, a gyerekek nem mászhattak fel oda, de szüleik megengedték nekik, hogy átvihessék egymáshoz kis zsámolyukat, s a rózsafák árnyékában kedvükre játszhasanak.

Persze télen szó sem lehetett erről a mulatságról. Az ablakokat néha sűrűn belepte a jégvirág, de a gyerekek ilyenkor rézpénzt melegítettek a kályha oldalán, és a jeges üvegre nyomták. Szép kis kerek ablakot olvasztottak rajta, rátapasztották fél szemüket, s átkukucskáltak egymáshoz a kisfiú meg a kislány. A fiúcskának Kay volt a neve, a leánykának Gerda. Nyáridőben egy ugrással ott teremhettek egymásnál, télen nehezebb volt: sok-sok lépcső lefelé, aztán sok-sok lépcső felfelé. Kint pedig hideg volt, kavargott a hó.

- Rajzanak már a fehér méhek! - mondta a kisfiú nagyanyja.

- Királynőjük is van? - kérdezte Kay, mert tudta, hogy az igazi méheknek van.

- Hogyne volna! - felelte a nagyanyja. - Ott repül, ahol a legsűrűbben rajzanak a hópihék. Ő a legnagyobb; soha nem pihen meg a földön, felrepül újra meg újra az ólomszínű felhők közé. Téli éjeken néha átsuhan a város utcái felett, s benéz az ablakokon, olyankor festi azokat a csodálatos jégvirágokat az üvegekre.

- Igen, a mienkre is festett - mondta egyszerre a két gyerek, s most már látták, hogy igaz a mese.

- Ide is bejöhetne a Hókirálynő? - kérdezte a kislány.

- Jönne csak! - kiáltotta a kisfiú. - Ráültetném a meleg kályhára, s egyszerre elolvadna.

De a nagyanyja megsimogatta a haját, s új mesébe kezdett.

Este, amikor a kis Kay lefekvéshez készülődött, gondolt egyet, fölkapaszkodott az ablak előtt álló székre, és kikukucskált a befagyott üveg kerek kis ablakán; odakinn gyéren szállingóztak a hópihék, s az egyik, a legnagyobbik, odalibbent a virágláda szélére. Ott megült aztán nőni kezdett, nőttön-nőtt, végül sudár hajadon lett belőle; finom fehér fátyolruhája pehelycsillagok millióiából volt összeszöve. Szép volt és törekeny; tündöklő fehér jég volt a teste, mégis élő, eleven; a szeme úgy sugárzott, mint az ég csillaga, de nyugtalan és tétova volt a tekintete. Az ablak felé bólintott, és intett a kezével. A kisfiú rémülten szökkent le a székről, s akkor úgy látta, mintha egy nagy, fehér madár suhant volna el az ablak előtt.

Verőfényes, csikorgó hideg nap virradt, de aztán megjött az olvadás; elközelgett a tavasz, kisütött a nap, fű zsendült a mezőkön, fészket raktak a fecskék, az emberek kitérték az ablakokat, s a két jó pajtás megint kiült kiskertjébe ott fönn, a két padlásszoba előtt.

Soha olyan szépen nem virult a két rózsatő, mint ezen a nyáron; a kislány egy dalt tanult a rózsáktól, s amikor énekelt, mindig a maga rózsáira gondolt; megtanította kis pajtásának is, s attól fogva együtt énekelték:

*Rózsá nyílik, szirma hull az ágra.
kicsi Jézus, látunk nemsokára!*

Fogták egymás kezét, megcsókolták a rózsatő valamennyi virágát, felnéztek a sugaras égre, s úgy énekelték a magasság felé, mintha a kicsi Jézus odafönn üldögélne. Milyen csodálatosan szép nyár volt az; milyen jólesett az üde rózsáágak alatt hűsölni, amelyekről soha le nem fogyott a virág.

Kay és Gerda kinn ültek a csöppnyi kertjükben, és állatokat meg madarakat nézegettek egy nagy képeskönyvben. A nagy toronyban éppen elkondították az ötöt, mikor Kay felkiáltott:

- Jaj, milyen nyilallást érzek a szívemben! A szememet is szúrja valami. - Gerda hevesen átölelte a nyakát, Kay hunyorgott, pislogott, de a kislány nem látott a szemében semmit.

- Azt hiszem, már nincs benne - mondta Kay. Pedig bizony benne volt. A földre zuhant varázstükör egy parányi szilánkjá volt, amely - emlékszünk még rá? - kicsivé zsugorított vagy eltorzított minden szépet és jót, a rosszat és gonoszat pedig felnagyította, és kidomborította az apró hibákat mindenben és mindenkinben. A szegény kisfiúnak éppen a szívébe fúródott egy ilyen gonosz kis szilánk. Nemsokára jéggé fagyasztja a szívét. Fájdalmat már nem érzett, de a szilánk ott volt a szívében.

- Mit bögsz? - förmedt a kislányra. - Hogy elcsúfít a sírás! Ne sírj, hát semmi bajom! Pfuj! - kiáltott fel hirtelen. - Azt a rózsát ott féreg rágta! Ez meg milyen görbén nőtt! Milyen csúnya is ez a rózsátó! Akárcsak ez a korhadt láda, amelybe ültették. - Durván belerúgott a faláda, aztán leszakította a két rózsát.

- Mit csinálsz, Kay? - kiáltotta ijedten a kis Gerda, s amikor Kay látta a kislány rémületét, még egy rózsát leszakított, otthagya kedves kis pajtását, s beugrott padlásszobájuk ablakán.

Később, amikor Gerda átvitte neki a képeskönyvet, kicsúfolta; s azt mondta, hogy pólyásoknak való; ha a nagyanyja mesélt neki, minduntalan közbevágott, kötekedett vele, máskor meg utána osont, szemüveget biggyesztett az orrára, s éppen úgy tett-vett és beszélt, mint a nagyanyja. Pompásan utánozta az öregasszonyt, sokat nevettek rajta az emberek. Hamarosan az utca minden lakójának beszédét és járását utánozni tudta. Kay felfedezte és kifigurázta minden furcsaságukat és rútságukat, s az emberek nem győzték csodálni: milyen éles szemű, eszes fiú!

Pedig az üvegszilánk tette élessé a szemét, a szívét meg a másik üvegszilánk fagyasztotta jéggé, ezért kötekedett még a kis Gerdával is, aki pedig egész lelkéből szerette.

Egészen új játékot eszelt ki, olyanokat, amelyekben a legfőbb szerepe az értelemnek volt. Egy téli napon, amikor heves szél kavarta a hópelyheket, egy jókora nagyítólencsét vitt ki a szabadba, és kék kabátja csücskével felfogta a pelyheket.

- Nézd a nagyítón át, Gerda, milyen érdekes! - mutatott a pihékre; csakugyan: a pelyhek csodálatosan nagyok voltak, akkorák, mint egy-egy különös virág vagy tízágú csillag; gyönyörűség volt a szemnek. - Milyen művészi a rajzuk! Mennyivel érdekesebbek, mint az igazi virágok! Tökéletesek, minden szirmuk szabályos. Kár, hogy elolvadnak.

Nemsokára vastag kesztyűben, szánkóval a hátán lépett az utcára. Gerdának a fülébe kiáltotta: - Megengedték, hogy a nagy téren szánkózzam, ahol a többi fiú! - és már ott se volt.

Azon a téren a legvakmerőbb fiúk hancúroztak; sokszor a parasztszekerek saroglyájához kötötték a szánkójukat, s jó darabon húzták magukat. Most is éppen ezzel mulatoztak. Amikor a legvígabban voltak, egy fehérre festett, nagy szán repült feléjük; bolyhos fehér prémbe burkolózott, fehér prémsapkás alak ült a bakján. A szán kétszer megkerülte a nagy teret, és Kay gyorsan hozzákötötte kis szánkóját. A fehér szán egyre gyorsabban száguldott vele, bekanyarodott a legközelebbi utcába; a szán kocsisa hátrafordult, nyájasan intett Kaynak, s annak úgy tetszett, mintha már régóta ismerné. Valahányszor el akarta oldani kis szánkóját, marasztalóan intett neki, és Kay tovább húzatta magát; végül kiértek a város kapuján. Ott olyan sűrűn kavargott a hó, hogy a fiú nem látott tovább az orránál, de a szán csak röpült; Kay nagy sietve eloldotta a kötelet, de hiába, nem tudott szabadulni, mert a kis szánkó mintha odatapadt volna a nagyhoz, s úgy száguldott a nyomában, mint a szélvész. Kay segítségért kiáltott, de nem hallotta meg senki; szakadt a hó, iramlott a szán, s néha nagyokat ugrott, mintha sövényeken, árkokon kellett volna átrepülnie.

Egyre nagyobb hópelyhek kavarogtak körülötte; akkorák voltak már, mint egy-egy fehér madár. Hirtelen felröppentek a szán útjából, a szán megállt, s a bakon ülő alak felemelkedett. Bundája, sapkája csupa hó volt; Kay csak most látta, hogy asszonyféle, ragyogó fehér testű, karcsú, sudár teremtes: a Hókirálynő maga.

- Jó darab utat megtettünk! - szólalt meg a Hókirálynő. - De úgy látom, fázol. Bújj bele a medvebundámba! - Maga mellé ültette Kayt a szán bakjára, beletakargatta a bundájába, s a fiú úgy érezte, mintha nyakig süppedt volna a hóba.

- Fázol még? - kérdezte tőle a Hókirálynő, és homlokon csókolta. Hideg volt a csókja, jégnél is hidegebb. Kaynak egyenesen a szívére szaladt a jeges lehelet, s még keményebbre fagyasztotta félig jéggé vált szívét. Egy pillanatra úgy érezte, hogy meghal, de aztán jóleső érzés fogta el; s nem is érezte a metsző hideget.

- A szánkóm! Ne felejtse el a kis szánkómat! - kapott észbe, amikor magához tért. A szánkóba befogtak egy fehér hópehely madarat, s az sebesen röpült vele a nagy fehér szán nyomában. A Hókirálynő újra megcsókolta Kayt, s az akkor egyszerre elfelejtette a kis Gerdát, naganyját, s mindent, amit otthon hagyott.

- Most már nem csókollak meg többet! - mondta a Hókirálynő. - Mert még megfagynál.

Kay felnézett rá; olyan szép volt! Mintha most nem is jégből lett volna az arca, mint akkor, amikor az ablakból beintett hozzá; tökéletes lénynek látta, s egy cseppet sem félt tőle. Eldicselkedett neki, hogy milyen jó fejszámoló, még törtekkel is tud fejben osztani, szorozni; tudja, hány négyzetmérföld az ország területe, s hány lakosa van. A Hókirálynő csak nézte és mosolygott. Kaynak egyszerre úgy rémlett, hogy nagyon keveset tud, s fölneézett a végtelen, magas égre. A Hókirálynő akkor felkapta és vitte, röpítette a nagy, fekete felhők közé. Vihar zúgott-tombolt körülöttük, úgy zengett, mintha régi-régi dalokat énekelt volna. Erdők és tavak, tengerek és szárazföldek fölött repültek, mélyen alattuk orkán bömbölt, farkasok üvöltöttek, hó sziporkázott, felettük pedig nagy hangú, fekete varjak szálltak csúnya károgással. De a magasban tisztán fénylett a hold nagy tányérja, s azt nézte Kay a hosszú, hosszú téli éjszakában, mindig csak a holdat; nappal a Hókirálynő lába előtt feküdt, és mélyen aludt.

HARMADIK MESE *a varázslóasszony virágoskertjéről*

Ugyan mi történt a kis Gerdával, amikor pajtását hiába várta vissza a szánkózásból? Hol lehet Kay? - senki sem tudta. A fiúk csak annyit tudtak róla mondani, hogy egy pompás fehér szánhoz kötötte kis szánkóját; befordultak a legközelebbi utcába, aztán eltűntek a város kapuján. Nem tudta senki, hová röpítette Kayt a szán, sok könnyet ejtettek érte, a kis Gerda sokáig siratta. Később híre futott, hogy Kay meghalt, belefulladás a városszélen kanyargó folyóba. Milyen hosszú és sötét téli napok voltak azok!

Aztán meleg napsütésével egyszer csak beköszöntött a tavasz.

- Kay elment és meghalt! - panaszolta el a napfénynek Gerda.

- Nem hiszem el! - felelte a napfény.

- Elment és meghalt! - kiáltotta Gerda a fecskéknek.

- Nem hisszük el! - csivítették a fecskék, s végül már a kis Gerda sem hitte el a szomorú hírt.

- Felhúszom az új piros cipőmet! - mondta egyik reggel. - Azt, amit még nem látott Kay. Aztán elmegyek a folyóhoz, és azt kérdelem meg felőle.

Kora reggel volt; Gerda megcsókolta az alvó nagyanyját, felhúzta az új piros cipőjét, és nekivágott egymaga az útnak; a város kapuján át a folyóhoz ment. - Igaz-e, hogy te vetted el az én játszópajtásomat? - kiáltotta oda a víznek. - Neked ajándékozom a szép piros cipőmet, ha visszaadod.

Úgy látta, mintha a hullámok biztatóan intenének feléje. Akkor lehúzta legféltebb kincsét, az új piros cipőjét, s beledobta a folyóba, de nem tudta messzire hajítani, hát a hullámok visszasodorták a partra, mintha a folyó nem fogadná el Gerda nagy áldozatát, mert cserében úgysem tudja visszaadni Kayt. De Gerda azt gondolta, az a baj, hogy nem tudta elég messzire dobni a piros cipőt, ezért beült egy csónakba, amely ott rengett a nádasban, kiült a szélére, s onnan hajította a vízbe.

Hanem a csónak nem volt kikötve, s a kislány első mozdulatára megindult a vízen lefelé. Amikor Gerda észrevette, ki akart szállni belőle, csak hogy a csónak már messze volt a parttól, röptül lefelé a folyón kis utasával.

A kis Gerda sírva fakadt ijedtében, de nem hallotta meg senki a sírását, csak a verebek, azok meg nem tudtak segíteni rajta, csak kísérték a csónakot, és vigasztalóan csiripelték magasból: - Itt vagyunk! Itt vagyunk! - A csónakot sebesen sodorta az ár, a kis Gerda csöndesen kuporgott a sarkában, csak harisnya volt a lábán; piros cipője ott bukdácsolt a csónak nyomában, de nem érte utol, mert azt gyorsabban röptették a hullámok.

Szép tájak vonultak el mellette mindkét parton, pompázó virágok, öreg fák, lankás domboldalak, ahol tehenek meg birkák legeltek, de embert nem látott sehol.

- Talán éppen Kayhoz visz a folyó - reménykedett a kis Gerda, s felderült a kedve. Felállt a csónakban, és órák hosszat nézte a zöldellő partokat; aztán egy nagy cseresznyéskert felé közeledett a csónak, a kertben kicsi ház állt, szalmatető, de ablakaiban különös kék meg piros üveg tündökölt, előtte pedig két fakatona örködött, s tisztelgett a fegyverével a folyó minden utasának.

Gerda kiáltott nekik, mert eleven katonáknak gondolta őket; a fakatonák persze nem válaszoltak. A kislány hamarosan közelebb ért hozzájuk, mert a hullámok a part felé sodorták a csónakot.

Gerda még nagyobb kiáltott nekik, mire egy öreg, öreg asszony sántikált elő kampósbotjára támaszkodva a házacskából. Nagy szélű kerti kalap volt a fején, telefestve szebbnél szebb virágokkal.

- Szegény gyermek! - mondta szánakozva az öregasszony. - Hogy kerültél a sebes folyó sodrába, amely ilyen messzire röptet? - Azzal belegázolt a vízbe, kampósbotjával kicsáklázta a csónakot a partra, és kiemelte belőle a kis Gerdát.

A kislány örült, hogy szilárd földet érzett a lába alatt, de félt is egy kicsit az ismeretlen öregasszonytól.

- Gyere hát, és mondd meg, ki vagy, és hogy vetődtél ide? - biztatta az a kislányt.

Gerda rendre elmondott mindent, az öregasszony fejcsóválva hümmögött, s amikor a kislány megkérdezte tőle, nem látta-e errefelé Kayt, azt felelte, hogy a fiú még nem ért el idáig, de elér bizonyosan, ne búsuljon érte Gerda, szedjen inkább cseresznyét a kertben, és nézze meg a virágait, mert ilyen szépeket képeskönyvben sem látni, s még meséket is tudnak a virágok, mindegyik mást. Azzal kézenfogta Gerdát, bevezette a kis házba, és becsukta az ajtót.

Ragyogtak a magas ablakok kék, piros meg sárga üvegei, csodálatos színekben szűrődött át rajtuk a napsugár; az asztalon pompás cseresznye volt egy tálban, és Gerda annyit ehetett belőle, amennyit csak akart. Míg a cseresznyét szemelgette, az öregasszony aranyfésűvel

fésülgette a kislány fénylő, hullámos haját, amely olvadt aranyként folyta körül zsenge rózsaszírom arcát.

- Mindig ilyen kedves kis leánykára vágyódtam! - mondta az öregasszony. - Meglátod, milyen jó lesz itt nálam! - Fésülte, fésülte Gerda haját, s ahogy fésülte, a kislány egyre jobban elfeledte fogadott testvérét, Kayt, mert az öregasszony értett a varázslathoz. Nem gonosz boszorkány volt, csak a maga mulatságára fűzte a varázslómesterséget: most azért, hogy a kis Gerdát megtartsa magának. Kiment a kertjébe, kampósbotjával suhintott egyet rózsái felé, s azok egyszeribe nyomtalanul elsüllyedtek, bármilyen pompásan virultak is még az imént. El kellett tűnniük, nehogy a kis Gerdának eszébe jusson róluk a maga rózsafája, elveszett pajtása. Az öregasszony attól tartott, hogy Gerda elszökik tőle, hogy megkeresse Kayt.

Aztán kivezette Gerdát virágoskertjébe. Ó, mennyi szépség volt ott, s micsoda illat áradt. Ott pompázott mind a négy évszak valamennyi virága: képeskönyvben sem látni gyönyörűbb tarkaságot. Gerda ugrált örömeiben, s kinn játszott a kertben, míg csak le nem nyugodott a nap a magas cseresznyefák mögött. Az öregasszony este puha ágyat vetett neki ibolyavirággal töltött piros selyempárnákkal. Gerda édesdeden aludt, s olyan szépeket álmodott, mint egy királykisasszony a lakodalma napján.

Másnap megint odakint játszhatott a napsugaras kertben a csodálatos virágok között, s így telt aztán sok-sok napja. Ismert már minden szál virágot, mégis úgy érezte, hogy egyfajta virág hiányzik a kertből, csak azt nem tudta, melyik. Egy nap kinn ült a kis ház előtt, és az öregasszony kalapjában gyönyörködött, s a kalap legszebb festett virágában, egy rózsában. A varázslónő elsüllyesztette kertje rózsáit, de a kalapjáról bizony elfelejtette eltüntetni a rózsát, nem gondolt vele. Így jár, aki feledékeny.

- Nicsak! - kiáltott fel a kis Gerda. - Ebben a kertben nincsenek rózsák! - Végigfutott a virágágyások között, és kereste, kereste a rózsát, de bizony nem talált egy szálát se. Leült szegényke egy ágyás szélére, és sírva fakadt. Csakhogy a könnyei éppen oda hullottak, ahol egy rózsatő elsüllyedt, s ahogy a forró könnyek leszivárogtak a földbe, kihajtott a rózsatő, s éppoly szépen virult, mint azelőtt. Gerda átölelte az ágait, megcsókolta a virágokat, otthoni kedves rózsafájára gondolt, s eszébe jutott elveszett pajtása.

- Ó, mennyi időt elvesztegettem itt! - kiáltotta. - Hiszen Kay után indultam. Nem láttátok erre felé? - kérdezte a rózsákat. - Mit gondoltok: eltűnt vagy meghalt?

- Nem halt meg - felelték a rózsák. - Mi lenn jártunk a föld alatt, a halottak mind ott vannak, de a te pajtásod nem volt köztük.

- Köszönöm, kedves rózsák! - hálálkodott a kis Gerda. Futott a többi virághoz, kelyhük fölé hajolt, és megkérdezte tőlük:

- Nem láttátok-e Kayt, a pajtásomat?

De a virágok csak nyújtózkodtak a napfényben, s álmodták a maguk meséit. Gerda sok-sok mesét meghallgatott, de Kayról nem esett szó egyik mesében sem. Hallgassuk meg azért, mit meséltek a virágok.

- A keskeny hegyi út fölött - kezdte a folyondár - ódon lovagvár magaslik; sűrű örökzöld folyja be vörös kőfalait, kiugró erkélyét. Szépséges hajadon áll az erkélyen, áthajol a korláton, és az ösvényt figyeli. Nincs üdébb rózsabimbó az ágon, nincs könnyedebben szálló almaszirom, mint ő, zizegő szépséges selyemruhájában. Nem jön, még mindig nem jön?

- Kayt kérdezed? - vágott közbe Gerda.

- Én csak a magam meséjét mondom, a mesét, amit álmodtam - felelte a folyondár.

Hát a kis hóvirág mit mesél?

- Két kötélén deszka himbálózik az ágak között - a hinta. A hintán két szép leányka ringatózik, fehér a ruhájuk, mint a hó, kalapjukon hosszú zöld selyemszalag; bátyjuk kettőjük között áll a hintán, karjával tartja a kötelet, mert az egyik kezében pohár van, a másikban agyagpipa: szappanbuborékot fúj. Száll a hinta föl-le, szál a buborék, színes, mint a szivárvány; az utolsó még ott imbolyog a pipán, ringatja a szellő. A hinta száll, a csepp fekete kutya meg - könnyű az is, mint a buborék - két lábra áll, úgy kéri, hadd hintázzon ő is kicsit; száll vele a hinta tovább, a kiskutya fölhemperedik, vakkant egyet mérgében; a gyerekek ingerkednek vele, és szétpattannak a szappanbuborékok... Szálló hinta, szétpattanó buborék - ez az én mesém.

- Szép mese lehet, de olyan szomorú hangon csilingelted el! És te sem beszélsz Kayról, a pajtásomról!

Hallgassuk meg akkor, mit mesél a jácint.

- Volt egyszer, hol nem volt, három leánytestvér, gyönges és törékeny teremtések; az egyik mindig piros ruhában járt, a másik kékben, tiszta fehérben a harmadik. Teliholdkor kézen fogva táncoltak a csendes tóparton. Nem tündérek voltak, hanem halandók gyermekei. Édes illat áradt a levegőben, s a lányok eltűntek az erdőben; erősödött az illat, s egyszer csak három koporsó siklott ki az erdő sűrűjéből a tóra - a három szépséges lány feküdt bennük. Szent-jánosbogarak röpködtek körülöttük, mint lebegő zöld fényű gyertyák. Alszanak a táncos lábú leányok, vagy meghaltak? A virágillat azt mondja, halottak, az estharang is halottakat sirat.

- Milyen szomorú a meséd! - búsult el Gerda. - És olyan erős az illatod, a halott lányok jutnak eszembe róla. Hát igazán meghalt a kis Kay? A rózsák lenn voltak a föld alatt, s azt mondják; nem látták odalenn.

- Csing-ling! - csengettyűztek a jácint csepp harangjai. - Mi nem Kaynak harangozunk, hiszen nem is ismerjük. Csak a mesénket mondjuk, az egyetlen mesét, amit tudunk.

Gerda akkor a boglárkához hajolt le, amely sárgán ragyogott zöld levelei között.

- Úgy ragyogsz, mint egy parányi nap! - csodálta meg a kislány. - Mondd meg nekem, merre keressem kedves pajtásomat!

A boglárka ragyogó szemmel nézett fel Gerdára. Ugyan milyen mesét tud? Az ő meséje se Kayról szól.

- Egy kis udvarra melegen süttött le az isten napja a tavasz első reggelén. A szomszéd ház fehér faláról lesiklottak a napsugarak a földre; a fal tövében kibontotta szirmait a tavasz első sárga virága, úgy ragyogott, mint az arany a napsütésben. Öregasszony üldögélt odakinn a széken, unokája, a szegény kis cseléd, éppen hazatért, és megcsókolta nagyanyját. Szerető csókjában érződött aranyszíve. Arany volt a szíve, arany a szava, arany a tavasz napsugara. Az én mesém csak ennyi - mondta a boglárka.

- Szegény öreg nagyanyó! - sóhajtott fel Gerda. - Biztosan hiányzom neki, búsul utánam, mint ahogy Kay után búsul. De nem búsul sokáig, hazamegyek hamarosan, s hazaviszem Kayt is! A virágoktól ugyan nem tudok meg róla semmit, azok csak a maguk meséjét tudják, hiába faggatom őket. - Azzal fölcsippentette a szoknyáját, hogy gyorsabban tudjon futni, de a nárcisz gáncsot vetett neki, amikor át akarta ugrani. Gerda megtorpant, lehajolt a hosszú szárú sárga virághoz, és megkérdezte: - Tudsz talán valamit?

Ugyan mit felelt neki a nárcisz?

- Látom magamat! Látom magamat! - ujjongott. - Ó, milyen édes az illatom! Fönt egy kis padlásszobában egy kis táncosnő nyújtózkodik félig pőrén; hol az egyik lábára áll, hol a másikra, lába előtt hever az egész világ. Micsoda szemfényvesztés! A teásfazékból vizet önt egy tálba, és kimossa a fűzőjét, amely egyenesen tartja a derekát. Dicséretes dolog a tisztaság!

A fogason ott függ fehér ruhája, azt is maga mosta, a háztetőn szárította. Felveszi, és sáfrányszínű kendőt kanyarít a nyakába, az még fehérebbnek mutatja a ruháját. Kinyújtja a lábát - ni, milyen magasra! Magamat látom! Magamat látom!

- Nem vagyok kíváncsi a mesédre! - mondta a kis Gerda. - Mondd el másnak! - Azzal továbbhaladt a kert vége felé.

A kiskapu zárva volt, de Gerda olyat rántott a rozsdás kilincsen, hogy letörött, a kapu kitárult, s Gerda nekivágott mezítláb a messzi világnak. Háromszor is visszanézett, de nem üldözte senki. Nagyon elfáradt, s leült egy nagy kőre. Amikor körülnézett, látta, hogy vége a nyárnak, késő ősze jár, csak a napfényes kertben, ahol a négy évszak valamennyi virága együtt volt, nem vette észre.

- Istenem, de sok időt elvesztegettem! - kiáltotta Gerda. - Már ősz van! De most már nem állok meg többet! - Fel is kelt nyomban, és továbbindult. Ó, hogy elfáradt, hogy megsebezte gyöngye kis lábát az út! Hideg és kopár volt körülötte a táj, megsárgultak a fűek keskeny levelei, hideg köd ülte meg a fákat, száraz levelek kerengtek le a földre. Csak a kőkény kínálta még gyümölcsét, de az olyan savanyú volt, hogy összehúzta az ember száját. Ó, milyen szürke, milyen szomorú a messzi világ!

NEGYPEDIK MESE *a királyfiról és a királykisasszonyról*

Gerdának megint meg kellett pihennie; ott, ahol leült, egy nagy varjú gubbasztott a havon. Egy darabig nem mozdult, csak a feje járt ide-oda, ahogy szemügyre vette a kislányt, aztán egyszer csak megszólalt: - Kár, kár! Várj, lány! - Elég rosszul ejtette a szavakat, de jó szívvvel volt a kis Gerdához, megkérdezte tőle, hová-merre ilyen egyedül. Ezt a szót: egyedül, Gerda nagyon jól megértette, szíven is ütötte a szó. Elbeszélte a varjúnak rendre egész életét, s végül megkérdezte, nem látta-e Kayt ezen a tájon.

A varjú komolyan bólintott; és rejtelmesen csak ennyit mondott: - Talán! Talán!

- Csakugyan? Láttad volna?! - kiáltott fel a kislány, s majdnem megfojtotta a varjút, úgy ölelte-csókolta.

- Várj! Várj! - intette le a varjú. - Csak lassan! Azt hiszem, Kay volt, akit erre láttam. Ha nem, akkor alighanem elfelejtett téged a királykisasszony kedvéért.

- Hát királykisasszonynál lakik? - ámult el Gerda.

- Úgy ám! - felelte a varjú. - Várj, elmondom mindjárt, de a ti nyelveken nagyon nehezemre esik a beszéd. Értesz-e varjúnyelven?

- Nem, azt nem tanultam. De a nagyanyám tud varjúul, még a te beszédet is tudja. De kár, hogy nem tanultam meg tőle!

- Kár! - bólintott a varjú. - No de nem baj, majd elmondom, ahogy tudom, embernyelven, bár biztosan sok hibát ejtek. - És elmondta, amit tudott:

- Ebben a birodalomban, ahová kerültél, él egy királykisasszony; igen nagyon okos teremtes, mert elolvasta a világ valamennyi újságját; olyan okos, hogy elolvasta, és nyomban el is felejtette az újságok minden sorát. A múltkor éppen a trónján üldögélt, ami bizony nem olyan kellemes dolog, mint az emberek gondolják. Ott ült, mondom, s egy dalt kezdett dúdolgatni. Így szólt valahogy: „Férjhez megyek én, miért is ne mennék!” Férjhez akart menni csakugyan, de olyan emberhez, akinek, ha beszélnek vele, mindig helyén van a nyelve; akinek nem a rang és származása minden tudománya, mert az bizony elég unalmas dolog.

Összedoboltatta hát a királykisasszony udvarhölgyeit, s amikor ezek meghallották úrnőjük szándékát, jókedvre derültek. „Derék dolog! - mondták. - A múltkor magam is ezen törtem a fejemet!”

Elhiheted minden szavamat - folytatta a varjú -, nem toldok hozzá, el sem veszek belőle. A menyasszonyom szelídített varjú, szabadon sétál a palotában, tőle tudom az egész históriát.

Persze hogy a varjúnak a kedvese is varjú, hiszen a madaraknál is úgy van: minden zsák megleti a foltját.

- Attól fogva szívekkel keretezve és a királykisasszony névalírásával ékesítve jelentek meg az újságok - folytatta a varjú -, és hírül adták, hogy minden daliás ifjú bebocsátást nyer a palotába, elbeszélgethet a királykisasszonnyal, s ha akad köztük egy, aki olyan okosan és fesztenül társalog, mintha csak otthon volna, azt választja férjéül a királykisasszony. Elhiheted - mondta a varjú -, olyan igaz, mint hogy itt ülök. Lett a hírre nagy lótás-futás, odasereglett a birodalom valamennyi ifja, de senki sem tudta megállni a helyét sem az első napon, sem a másodikon. Szaporán pergett pedig a nyelvük odakinn az utcán, de amikor beléptek a palota kapuján, és megpillantották a testőröket talpig ezüstben, meg a lakájokat végig a lépcsőn talpig aranyban, amikor meglátták a fényárban úszó, hatalmas termeket, valamennyinek torkán akadt a szó. Hát még amikor megálltak a királykisasszony trónja előtt! Elvesztették a fejüket, s nem tudtak okosabbat, mint elismételni a királykisasszony utolsó szavát, pedig az arra igazán nem volt kíváncsi. A kérők mintha mákonyos álomba merültek volna odabenn, akkor eredt meg csak a nyelvük, amikor újra kinn voltak az utcán. Hosszú sor várakozott a palota előtt, a városkapunál volt a sor vége. Ott voltam én is, mert kíváncsi voltam rájuk. Megéheztek, megszomjaztak a várakozók, a palotában pedig még egy pohár langyos vizet se adtak nekik. Az okosabbak ugyan vittek magukkal vajas kenyeret, de azt nem osztották meg társaikkal, azt gondolták magukban: „Hadd tántorogjanak csak az éhségtől, legalább nem kellenek a királykisasszonynak!”

- És Kay? Mikor beszélsz már Kayról? - vágott közbe türelmetlenül a kis Gerda. - Talán ő is ott volt a várakozók között?

- Várj! Várj! - intette türelemre a varjú. - Mindjárt hallasz róla is. A harmadik napon egy fiatal legényke érkezett a palota elé. Se hintója, se lova, ment nagy hetykén egyenest a palotába. Ragyogott a szeme, akár a tiéd, szép hosszú haja volt, de a ruhája kopott és szegényes.

- Kay volt, csak ő lehetett! - ujjongott. Gerda. - Hát nyomára akadtam! - tapsolt örömeiben.

- Egy kis batyu volt a hátán - folytatta a varjú, de , a kislány közbevágott:

- A kis szánkója volt, azt húzta magával, amikor eltűnt.

- Lehet - hagyta rá a varjú. - Nem néztem meg olyan apróra. De azt tudom a szelídített menyasszonyomtól, hogy amikor belépett a palota kapuján, és meglátta a testőröket talpig ezüstben, meg a lépcsőn a lakájokat talpig aranyban, bizony nem akadt a torkán a szó. Csak biccentett nekik, és azt mondta: „Unalmas lehet itt a lépcsőn álldogálni! Inkább bemegyek!” Fényben úsztak a nagy termek, titkos tanácsosok és kegyelmes urak járkáltak mezítláb, és aranyedényeket hordtak körül; áhítat foghatta el, aki körülnézett idebenn. Hanem az ifjú legényke cseppet sem ijedt meg, pedig ugyancsak nyikorgott a csizmája.

- Ő volt, biztos, hogy Kay volt! - kiáltotta Gerda. - Az új csizma volt rajta, amikor elment; otthon is hallottam a nyikorgását.

- Bizony elég hangosan nyikorgott! - folytatta a varjú. - S belépett nagy vidáman a királykisasszonyhoz, aki egy gyöngyszemen ült, de az akkora volt, akár a rokka kereke. Körülötte az udvarhölgyei a komornáikkal meg a komornáik komornáival, meg a főrangú lovagok az

inasaikkal meg az inasaik inasaival, meg azoknak a szolgáljaival, akik annál jobban feszítettek, minél lejjebb álltak a sorban. Az inasok inasainak szolgálói csak bocskorban járnak, de pillantást se lehet vetni rájuk, olyan büszkén állnak az ajtóban.

- Ó de rettenetes lehet! - mondta a kis Gerda. - És mondd csak, megkapta Kay a királykisasszonyt?

- Volnék csak ember, nem varjú, bizony pályáztam volna magam is a kezére, bár nekem már gyűrűs menyasszonyom van. No de mindegy. Azt mondja a szelídített kedvesem, az ifjú legénykének éppen úgy a helyén volt a nyelve, mint nekem, amikor varjúnyelven beszélek. Merészen és ékesen beszélt; nem is leánykérőbe jött, csak azért, hogy megtapasztalja a királykisasszony híres okosságát, s tetszett neki, hogy őt is okosnak tartja a királykisasszony.

- Kay volt, nem lehetett más! - vágott közbe megint Gerda. - Mindig olyan okos volt, még törtekkel is tudott szorozni és osztani, még hozzá fejben! Ugye, elvezetsz ahhoz a palotához, kedves varjú?

- Nem olyan könnyű dolog ám az! - felelte a varjú. - Várj csak, hogy is lehetne? Majd megkérdelem a szelídített menyasszonyomtól, ő majd tanácsol valami okosat. Mert azt mondhatom neked, hogy ilyen magadfajta kislány sose juthatna be egyenes úton a palotába!

- Én bizony bejutok! - mondta Gerda. - Hiszen ha Kay meghallja, hogy ott vagyok, kijön értem, és bevisz.

- Várj! Várj meg annál a kerítésnél! - mondta a varjú, azzal búcsút biccentett és elrepült.

Öreg este volt, mire visszatért.

- Kár, kár! Tiszteltet a menyasszonyom - mondta, amikor letelepedett Gerda mellé -, és küldött neked egy darab kenyeret; a konyhából emelte el, mert ott van elég, te meg nagyon éhes lehetsz. A palota kapuján semmiképp se léphetsz be, hiszen mezítláb vagy, s utadat állnák a talpig ezüst testőrök meg a talpig arany lakájok. De ne búsulj, bejutsz azért a palotába! A menyasszonyom tud egy kis hátsó lépcsőt, amely egyenest a hálósobába vezet, s azt is tudja, hol a hálósoba kulcsa.

El is indultak mindjárt, mentek a palota kertjébe, a nagy fasorba, ahol sárga levelek hulldogáltak. Amikor a palota utolsó ablaka is elsötétedett, a varjú egy kis hátsó ajtóhoz vezette a kis Gerdát. Az ajtó nem volt kulcsra zárva, csak betámasztva.

Ó, hogy kalimpált a kislány szíve! Hogy dobogtatta a félelem meg a vágy! Úgy érezte, mintha rosszban járna, pedig csak azt akarta megtudni, Kay van-e a palotában. Ő lehet, csakis ő; Gerda olyan tisztán emlékezett Kay okos szemére, szép hosszú hajára; szinte maga előtt látta, ahogy mosolyog, mint otthon, amikor a rózsáik alatt üldögéltek.

De megőrül Kay, ha viszontlátja kis pajtását, ha megtudja, mekkora utat tett meg érte, és mennyit sírdogáltak odahaza, amikor ő eltűnt. Gerda előre örült a találkozásnak, de félt is tőle.

Elindultak felfelé a hátsó lépcsőn, ahol egy szekrényen kis lámpás pislákkolt; amikor fölértek, ott állt előttük a padlón a varjú szelídített menyasszonya, kíváncsian forgatta a fejét jobbra-balra, s jól szemügyre vette Gerdát, aki illedelmesen meghajolt, ahogy nagyanyjától tanulta.

- Völegényem sok szépet beszélt önről, kis kisasszonyom! - kezdte választékos modorban. - Az ön életútja, hogy úgy mondjam, rendkívül megindító. Szíveskedjék tartani a lámpát, én majd előre megyek. Erre egyenesen, itt nem találkozunk senkivel.

- Mintha már jönne is valaki a hátunk mögött! - figyelt föl Gerda. Hirtelen elsuhant előtte valami, mint falra vetődő árnyék: lobogó sörényű, karcsú lábú paripák, vadászapródok, lovaglók és dámák.

- Ezek csak álmképek - mondta a varjúmenyasszony. - Jönnék, és vadászatra viszik a fényes uraságok gondolatait. Nagyon jól teszik, legalább nyugodtabban megfigyelhetjük az ágyban maradt testüket. Remélem, ha majd magas méltóságra jut, nem feledkezik meg a háláról.

- A világért sem! - felelte az erdei varjú.

Bejutottak az első terembe. Rózsaszínű virágos atlasz borította a falakat, itt már messze előttük vágtattak az álombeli lovasok, de olyan sebesen, hogy Gerda nem is láthatta a fényes uraságokat. A következő terem még káprázatosabb volt, álmélkodva néztek körül. Végre a hálóterembe értek. Ennek a mennyezete olyan volt, mint egy kristályüveg levelű pálmafa koronája; középen két liliumkehely formájú függőágy ringott tömör aranszáron. Az egyik liliumkehely fehér volt, abban a királykisasszony feküdt, a másik piros - a kis Gerda abban akarta keresni Kayt. Félrehajtotta az egyik piros szirmot, s egy napbarnított nyakat látott a fehér vánkoston. - Igen, ez Kay! - kiáltott fel hangosan Gerda, s fölébe tartotta a lámpát. Az álmképek lovascsapata visszanyargalt a szobába, a királyfi felébredt, és Gerda felé fordult - nem, mégsem Kay volt.

Csak a nyaka emlékeztetett Kayra, de különben ő is ifjú volt és szép. Fehér lilium ágya szirmai közül kitekintett a királykisasszony is, és megkérdezte, mi történik. A kis Gerda sírva fakadt, és elmondta neki egész történetét, s azt is, amit a varjak tettek érte.

- Szegény gyermekem! - sajnálta meg a királyfi meg a királykisasszony, aztán megdicsérték a két varjút; azt mondták, megbocsátják, amit tettek, de azért máskor ne tegyenek ilyet. Különb-ben majd megkapják a jutalmukat.

- Szóljatok: a szabadságot választjátok, vagy valami biztos állást mint udvari varjak? - kérdezte a királykisasszony. - Akkor benneteket illetve a konyha minden hulladéka.

A varjújegyesek illedelmesen meghajoltak, és a biztos állás mellett döntöttek, mert öreg-ségükre gondoltak.

- Bizony jó lenne, ha vénségünkre is volna mit a tejbe aprítanunk! - bólogattak.

A királyfi felkelt, s a kis Gerdát fektette a maga ágyába - többet nem tehetett érte. A kislány összekulcsolta a kezét, és hálásan gondolta: „Milyen jók az emberek meg az állatok!” - aztán behunyta a szemét, és édesen elaludt. Az álombeli alakok megint besuhantak a szobába; most nem vadászok voltak, hanem szánkóhúzó angyalok. A kis szánkón Kay ült és integetett. De mindez csak álom volt, s amikor Gerda felébredt, hirtelen eltűnt az egész jelenés.

Gerdát másnap tetőtől talpig selyembe-bársonyba öltöztették, s azt mondták neki, maradjon a palotában, jobb dolga sehol nem lehet. De Gerda csak egy kocsit kért meg egy lovat, s egy pár kis cipőt, hogy útra kelhessen a messzi világba, megkeresni Kayt.

Megkapta a cipőt, karmantyút is kapott, szépen felöltöztették, s amikor kilépett a palotából, egy vadonatúj színarany hintó gördült a kapu elé; a királykisasszony meg a királyfi címere tündöklött rajta, mint az égi csillag; kocsis a bakján, inas a hátsó ülésén, fullajtár a kocsi előtt, s mindegyiknek aranykorona volt a fején. A királyfi meg a királykisasszony maga segítette be Gerdát a hintóba, és szerencsés utat kívántak neki. Az erdei varjú, aki már feleségül vette szelídített menyasszonyát, elkísérte hárommérföldnyire; melléje telepedett az ülésre, mert ha háttal ült a menetiránynak, szédült; a varjúmenyecske a palotakapuban búcsúzott tőlük sebes szárnyacsapkodással; nem kísérte el őket, mert fejfájás kínozza - alighanem túlságosan sokat evett, amióta udvari állásba jutott. Az aranyhintó édes pereccel volt kibéelve, az ülésen gyümölcs meg mézescsók halmozódott.

- Isten veled! Isten veled! - búcsúzott Gerdától a királyfi meg a királykisasszony. Gerda sírva fakadt, és vele sírt a varjú is kerek három mérföldön át; ott aztán elbúcsúzott tőle. Szívsza-

kasztó búcsú volt. A varjú felrepült egy ágra, s fekete szárnyával addig integetett, míg csak el nem tűnt a szeme elől a hintó, amely úgy tündöklött, mint a nap.

ÖTÖDIK MESE ***a kis rablóleányról***

Sötét rengetegen hajtottak keresztül, ahol a hintó úgy világított, mint az égő fáklya. Meg is látták mindjárt az erdei haramiák, s nem volt maradásuk.

- Aranyból van a hintó! Aranyból! - kiabáltak. Előugrottak a sűrűből, elkapták a lovak zabláját, agyonütötték a fullajtárt, a kocsist meg a kisinast, és Gerdát kiráncigálták az aranyhintóból.

- Gömbölyű, takaros, látszik, hogy dióbélen hizlalták - dicsérte egy öreg haramiaasszony. Bozontos szakálla volt, és sűrű szemöldöke belelógott a szemébe. - Akár egy szép, kihizlalt bárány! Igen jóízú lesz! - Azzal kihúzta éles kését; úgy villogott a pengéje, hogy az embernek végigfutott a hátán a hideg.

- Juj! - visított fel a következő pillanatban; kislánya, akit a hátán hordozott, a szilaj és neveletlen kis vadóc; úgy beleharapott a fülébe, hogy öröm volt látni. - Te, te undok teremtés! - rivallt rá az anyja, s megfélemedezett Gerdáról.

- Legyen a játszótársam! - kiáltotta a kis rablóleány. - Adja ide a karmantyúját meg a szép ruháját, s aludjék mellettem! - Olyat harapott megint az anyjába, hogy az nagyot ugrott, és körbe forgolódott fájdalmában. Az erdei haramiák harsányan nevettek rajta:

- Nicsak, milyen fiatalosan táncol a kölykével!

- Hadd üljek a hintóba! - kiáltotta a kis rablóleány, s amit akart, az úgy is lett, mert nagyon makacs teremtés volt, s el is kényeztették alaposan. Bele is ült a kis Gerdával a hintóba, s árkon-bokron keresztül hajtott az erdő sötét mélye felé. A kis rablóleány annyi időt lehetett, mint Gerda, de erősebb, vállasabb és sötétebb bőrű; a szeme fekete és szomorkás tekintetű. Hirtelen megölelte Gerdát, és azt mondta:

- Ne félj, nem ölnek meg addig, amíg én meg nem haragszom rád. Ugye, te királykisasszony vagy?

- Nem - felelte Gerda, s elmondta a rablóleánynak minden hányattatását, beszélt neki Kayról meg arról, hogy mennyire szereti.

A rablóleány komolyan ránézett, bólintott, és azt mondta:

- Akkor sem ölnek meg a haramiák, ha megharagszom rád, mert akkor magam öllek meg. - Aztán felszárogatta Gerda könnyeit, és belemélyesztette a kezét a puha és meleg karmantyúba.

Egyszer csak megállt a hintó; egy rablóvár udvarának közepén voltak. A vár falán hatalmas repedések tátongtak, hollók és varjak röppentek ki réseiből, s óriási vérebek vágattak elő; akkorák, hogy széttéphettek volna egy embert. Ugatni nem ugattak, mert úgy idomították őket.

Az ódon, füstfogta teremben nagy tűz égett a kőpadló közepén, füstje felgomolygott a mennyezetre, s ott tört ki a szabadba; ahol rést talált. Egy nagy üstben leves fortyogott, s nyársakon vadnyulak meg házinyulak sülték.

- Ma éjjel velem alszol meg az állatkáimmal - mondta a rablóleány. Ettek, ittak, aztán behúzódtak, egy sarokba, ahol szalmazsákok meg szőnyegek heverték. Fölöttük a léceken, rudakon vagy száz galamb bóbiskolt, s a két kislány közeledtére mozgolódni kezdtek.

- Ezek az én galambjaim! - mondta a rablóleány, s elkapta a szélsőt. Megragadta a lábait, s úgy megrázta, hogy az rémülten vergődött a kezében. - Csókold meg! - kiáltotta, és Gerda arcába vágta a galambot. - Ott meg az erdei alattvalóim ülnek - mutatott egy falmélyedésre, amelyet lécekből tákolta ajtó rekesztett el. - Vadgalambok; zárva kell tartani őket, mert különben kirepülnek! Ez meg az én kedves öreg állatom. Bé! - és egy rénszarvast vonzott elő az agancsánál fogva. Az állat nyakán rézabroncs csillogott, azon vastag kötél. - Ezt is rövid pórázon kell ám tartani, mert különben megszökik. Minden este megcsiklandozom éles késemmel a nyakát; attól nagyon fél. - És a falrepedésből hosszú pengéjű kést húzott elő, s végighúzta a rénszarvas nyakán. A szegény állat rémülten rúgkapált, a rablóleány jóízűt nevetett rajta, aztán a fekhelyéhez húzta Gerdát.

- A kést is magad mellé teszed, ha lefekszel? - kérdezte Gerda, és félősen nézte az éles kést.

- Igen, mellettem van akkor is, ha alszom - felelte a rablóleány. - Sose tudni, mi történik. De mondd csak el még egyszer, mit is meséltél a pajtásodról, s mért is vetted nyakadba a világot! - És Gerda újra elmondta töviről hegyire a történetét; fölöttük búgtak a ketrecben a vadgalambok, a szelídek békésen aludtak. A kis rablóleány egyik kezével átkarolta Gerda nyakát, a másikkal a kést szorította, s már aludt is, hallatszott nyugodt lélegzete. Hanem Gerdának nem jött álom a szemére, hiszen azt se tudta, mi vár rá, élet vagy halál. A lobogó tűz körül rablók üldögéltek, ittak, duhajkodtak, a haramiaasszony meg bukfenceket hányt széles jókedvében. A kis Gerda szívszorongva nézte.

Odafönt megszólaltak a vadgalambok:

- Bur-ruk, bur-ruk! Mi láttuk a kis Kayt! Fehér madár röpítette a szánkóját, ő maga meg a Hókirálynő szánján ült, alacsonyan szálltak az erdő fölött; mi a fészkünkben ültünk, a Hókirálynő ránk lehelt, s csak ketten maradtunk életben, a társaink mind odavesztek. Bur-ruk, bur-ruk!

- Mit mondtatok? - nézett föl a kis Gerda. - Hová ment a Hókirálynő? Mit tudtok róla?

- Azt gondoljuk, a lappok földjére röpült a szánján, ott lehet a birodalma, mert ott soha el nem olvad a hó meg a jég. Kérdezd csak meg a rénszarvast!

- Igen, ott örök a hó meg a jég, és gyönyörű az élet! - sóhajtott a pányvára kötött rénszarvas. - Szabadon szökelhet a szarvas a fehérén vakító; tágas völgyekben. A Hókirálynő ott ütötte fel a nyári sátrát, de téli palotája fenn van az Északi-sark felé, azon a szigeten, amit Spitzbergának hívnak.

- Ó, Kay, kedves kicsi Kay! - suttogetta Gerda.

- Elhallgass, mert beléd vágom ezt a nagy kést! - intette csendre a rablóleány. Gerda reggel elmondta neki, amit a vadgalamboktól hallott, s a kis rablóleány igen komoly arcot vágott, de aztán megrázta a fejét és azt mondta:

- Hihetetlen! - Mégis megkérdezte a rénszarvastól: - Tudod-e, merre van a lappok földje?

- Ki tudhatná ezt nálam jobban? - felelte a szarvas, és felragyogott a szeme. - Ott születtem, ott nevelkedtem, ott nyargalásztam a fehér hómezőkön.

- Jól figyelj! - szólt a rablóleány Gerdához. - Látod, a férfiak mind elmentek, csak anyám maradt itt. Ő reggelenként meghúzza a nagy üveget, aztán szundít egyet, s akkor majd meglátjuk, mit tehetünk.

Azzal kiugrott az ágyból, az anyja nyakába borult, megráncigálta a szakállát, és kedvesen köszöntötte:

- Szép jó reggelt, édes bakkecském!

A haramiaasszony csupa szeretetből olyan fricskát adott neki, hogy kék-zöld lett az orra.

Aztán csakugyan húzott egy jót az üvegből az asszony, majd elszundított. A rablóleány csak ezt várta, odament a rénszarvashoz, és így szólt hozzá:

- Szívesen megcsiklandoználak még néhányszor a késemmel, mert olyankor mindig olyan mulatságosan viselkedet, de ez most már mindegy. Eloldom a kötőfékedet, és szabadon bocsátalak, hogy elvágthass szülőföldre, a lappok országába, s magaddal vihesd ezt a kislányt. A Hókirálynő palotájában él a legkedvesebb pajtása. Különben magad is hallhattad a históriát, elég hangosan mondta, te meg mindig hallgatózol.

A rénszarvas boldogan szökdelt; a rablóleány a hátára ültette a kis Gerdát, nyeregnek a kisvankosát adta alá, s nagy gondosan hozzá is kötözte a kislányt a szarvashoz.

- Most már mindegy! - mondta. - Visszaadom a prémes csizmádat is, mert hideg lesz ott északon. Hanem a karmantyúdat megtartom, mert az nagyon tetszik nekem! Nem fázol azért, ne félj! Odaadom az anyám kesztyűjét, akkora, hogy a könyöködig ér. Húzd fel no! Nicsak, akkora benne a kezed, mint az én csúfságos anyámé!

A kis Gerda sírva fakadt örömében.

- Ne bögj, azt nem szeretem! - kiáltott rá a kis rablóleány. - Most már végre vidámabb arcot vághatnál! Nesze, itt van az útra két kenyér meg egy sonka, ha megéhezel! - Fölkötötte azt is a rénszarvas hátára, aztán kitárta az ajtót, becsalogatta a nagy kutyákat, végül elvágta a szarvas kötőfékét éles késével, és rákiáltott az állatra:

- Vágtass! Úgy vigyázz erre a kislányra, mint a szemed világra!

Gerda odanyújtotta nagykesztyűs kezét a rablóleánynak, és elbúcsúzott tőle. A szarvas már röpült is vele árkon-bokron, sötét rengetegen át, mezőkön, mocsarakon keresztül, ahogy csak bírta a lába. Mögöttük farkasok üvöltöttek, hollók károgtak a fejük felett. „Zupp, zupp!” - hangzott odafönről, mintha az ég hirtelen elvörösödött volna.

- Ó, az északi fény, a rég nem látott északi fény! - kiáltott fel a rénszarvas. - Nézd, hogy tündököl a magasban!

És röpült tovább, mind sebesebben, éjjel-nappal vágatott pihenés nélkül. Mire a két kenyér meg a sonka elfogyott, megérkeztek a lappok országába.

HATODIK MESE

a lapp asszonyról meg a finn asszonyról

Alacsony házikó előtt állt meg a szarvas - ó, micsoda nyomorúságos tanya volt az! Födele leért egészen a földig, az ajtaja olyan alacsony volt, hogy a benne lakók csak hason csúszva járhattak ki-be. A háznép nem volt otthon, csak egy öreg lapp asszony tett-vett a házban, egy halzsírmécs pislogó fényénél: éppen halat sütött. A rénszarvas nyomban elbeszélte neki Gerda históriáját, de még annál is előbb a magáét, mert azt sokkal fontosabbnak tartotta. Gerda úgy összefagyott a hosszú úton, hogy még a száját se tudta mozdítani.

- Ó, szegénykéim! - sópánkodott a lapp asszony. - Hosszú út áll még előttetek! Még száz mérföldet kell vágatnotok, amíg a finnek földjére értek - ott lakik most a Hókirálynő; s

minden este tűzijátékot rendez. Majd írok néhány sort erre a szárított tőkehalra, mert papírom nincs, adjátok át a finn asszonynak, az majd okosabb tanácsot tud adni, mint én.

Miközben Gerda megmelegedett, és éhét-szomját elverte, a lapp asszony megírta levelét a szárított tőkehalra, lelkére kötötte a kislánynak, hogy vigyázzon rá, aztán felkötözte megint a rénszarvas hátára, s az elvágatott vele. Fent a magasban megint fölhangzottak a cikkanó hangok, csodálatos kék sugarú északi fény tündökölt egész éjjel előttük - végül megérkeztek a finnek földjére, s bekopogtak a finn asszony kéményén; mert ajtaja nem volt a házának.

Rekkenő hőség volt a szobában, a finn asszony félig pőrén járt-kelt odabenn. Gerdáról nyomban lerántotta a ruhát, a csizmát, a kesztyűt, hogy ne legyen olyan melege, a rénszarvasnak egy darab jeget tett a homlokára, aztán elolvasta a tőkehalra írott levelet, elolvasta másodszor, harmadszor is, s amikor már betéve tudta, a tőkehalat beledobta a bográcsba, hiszen abból még pompás leves lesz. A finn asszony nem tékozolt el semmit.

A rénszarvas neki is, elmondta élete történetét, aztán a kis Gerdáét. A finn asszony okosan hunyorogva hallgatta, nem szólt rá semmit.

- Te olyan okos vagy - bókolt neki a rénszarvas -, tudom, hogy egy cérnaszállal össze tudod kötni a világ valamennyi szelét. Ha a hajós ki tudja oldani az egyik csomót, akkor jó szelet kap a vitorlájára, ha a másodikat kioldja, erős szél zúg el a tenger fölött, ha meg a harmadikat és a negyediket kibogozza, olyan orkán támad, hogy erdőket csavar ki tövestül. Adhatnál ennek a kislánynak olyan bűvös italt, hogy tizenkét ember ereje költözzék belé, és legyűrhesse a Hókirálynőt!

- Tizenkét ember ereje? Az bizony nagyot segítene rajta! - mondta a finn asszony, azzal egy deszkaállványhoz lépett, levett róla egy összegöngyölt, nagy állatbőrt, és kiterítette; különös betűk voltak rajta, s az asszony olvasni kezdte, de olyan nagy erőfeszítésébe került, hogy csak úgy csorgott a verejték a homlokáról.

A rénszarvas tovább kérlelte, a kis Gerda meg olyan könnyörögve függesztette rá könnyes szemét, hogy a finn asszony megint hunyorogni kezdett, és a rénszarvast félrehívta a sarokba. Friss jeget tett a fejére, s közben odasúgta neki:

- Az a Kay nevű fiú csakugyan a Hókirálynő palotájában van, s ott nagyon jól érzi magát, azt hiszi, nincs is külön hely a világon. De ennek az az üvegszilánk az oka; ami a szívébe fúródott, meg az a másik csepp üvegdarab, amely a szemébe esett. Amíg azokat ki nem veszik onnan, addig nem válhat igazi emberré, s a Hókirálynőnek mindig hatalma lesz rajta.

- Nem adhatnál a kis Gerdának olyan italt, hogy ő meg a Hókirálynőnél legyen erősebb? - kérdezte a szarvas.

- Nagyobb hatalmat, mint amekkora ennek a kislánynak van, nem adhatok; nem látod, milyen nagy ez? Egy szál maga, mezítláb vágott neki a messzi világnak, és emberek, állatok állanak a szolgálatába. Tőlünk nem kaphat hatalmat, az ő hatalma a jó szíve, ártatlan lelke. Ha magától nem jut be a Hókirálynő palotájába, és nem tudja kivenni az üvegszilánkot Kay szívéből és szeméből, akkor mi sem tudunk segíteni rajta. Két mérfölddel arrább már a Hókirálynő kertje kezdődik - vidd oda a kislányt, s tedd le a hóra, a vörös bogójú, nagy bokor tövébe, de aztán ne szaporítsd a szót a cimboráiddal, hanem siess vissza hozzám.

A finn asszony felültette Gerdát a rénszarvas hátára, s az nyargalt vele, ahogy csak győzte.

- Otthagytam a prêmes csizmámat! Otthagytam a kesztyűmet! - kiáltotta vágatás közben Gerda. A jeges hideg nyomban figyelmeztette rá. De a rénszarvas nem mert megállni, röpült tovább, míg csak a vörös bogójú, nagy bokorhoz nem ért. Ott letette a kislányt, megcsókolta,

fényes, nagy könnyeket hullatott, s már iramlott is visszafelé. A kis Gerda meg ott állt a bokor tövében mezítláb, kesztyű nélkül a finnek rémítően hideg földjén.

Futásnak eredt, szaladt, ahogy a lába bírta; egyszer csak nagy sereg hópehely közelgett szembe vele. Nem az égből hullottak - az ég tiszta volt, és tündöklött az északi fénytől -, a földön vonultak seregestül; s minél közelebb értek, annál jobban nőttek. Gerdának azok a nagy és csodálatos rajzú hópehely-virágok jutottak eszébe, amiket Kay mutatott neki a nagyítóüvegen keresztül. Ezek a hópelyhek a valóságban is nagyok voltak, nagyok és félelmetesek, mert elevenek: a Hókirálynő előőrse közeledett a kis Gerda felé. Különös alakú lények voltak, az egyik csúnya, nagy sünhöz hasonlított, a másik összefonódott kígyók gomolyagának látszott, borzas szőrű, kövér medvebocsnak a harmadik. De ragyogó fehér egytől egyik valamennyi, hiszen eleven hópelyhek voltak.

De most nézzünk Kay után: mi történt közben övele? Neki persze eszébe se jutott a kis Gerda, azt meg még úgy se gondolta, hogy hajdani pajtása ott kinn áll a palota előtt.

HETEDIK MESE

arról, hogy mi történt a Hókirálynő palotájában, és mi történt később

A palota falai magasan kavargó hóörvények voltak, kapui meg ablakai metsző szelek. Száznál is több terme volt a palotának, kisebbek-nagyobbak aszerint, hogy hogyan kavargott a hó. A legnagyobbik terem több mérföld hosszú volt; valamennyit tündöklő északi fény világította be. Hatalmas termek voltak, üresek, jéghidegek és fehéren szikrázóak. Nem rendeztek itt soha mulatságot, még egy szűkebb körű medvebált sem, ahol a hóvihar füttyülte volna a talpalávalót, s a jegesmedvék két lábra állva ropták volna a táncot, finom és illedelmes mozdulatokkal; társasjátékot se játszottak itt soha, pofácskájukat és mancsukat összeütögetve; ezüstróka-kisasszonyok sem pletykálgattak el délutáni kávé mellett - hidegek és néptelenek voltak a Hókirálynő tágas termei. Az északi fény tüzei olyan szabályosan gyúltak fel és lobbantak ki, hogy könnyen ki lehetett számítani, mikor tündöklök a legmagasabban, s mikor a legalacsonyabban. Az egyik végeláthatatlan terem közepén befagyott tó csillámlott. Jégtükre ezer darabra repedt szét, de olyan egyforma darabokra, hogy valóságos műremek volt a tó. Ennek a tónak a kellős közepén trónolt a Hókirálynő, ha otthon volt - azt mondta, hogy az Értelem tükrenek közepén ül, s ez a leghívebb tükör a világon.

A kis Kay már kék, majdnem fekete volt a hidegtől, de nem vette észre, hogy fázik, mert a Hókirálynő csókjától elmúlt a borzongása; a szíve már különben is jégcsappá változott. Lapos, éles jégdarabokat rakosgatott egymásra meg egymás mellé, valami formát akart adni nekik, mint amikor mi apró falemezekből alakokat próbálunk kirakni, amit kínai játéknak neveznek. Kay művészi mintákat, alakokat rakosgatott ki jégből; tökéletes remekek voltak. Az értelem jeges játéka volt ez, az ő szemében nagyszerű és roppant fontos időtöltés - a szemébe hullott üvegszilánk miatt látta annak. A mintákból egy írott szót próbált formálni, de sohasem sikerült neki azt a szót kirakni, amit szeretett volna „Örökkévalóság.” Pedig a Hókirálynő azt mondta neki: „Ha azt a szót ki tudod rakni, újra a magad ura leszel, s én neked ajándékozom az egész világot, még egy pár új korcsolyát is ráadásul.” Ezzel az egy szóval kínlódott hát Kay, de nem tudta kirakni.

- Én most meleg országokba repülök - mondta egy napon a Hókirálynő. - Elszállok, és lenézek a nagy, fekete fazekakba! - A tűzhányókra gondolt, az Etnára meg a Vezúvra, ahogy az emberek nevezik őket. - Megfehéritem egy kicsit az oldalukat! Ez a dolgom, meg jót is tesz a citromnak, szőlőnek. - Azzal nagy suhogva elrepült, Kay meg ott maradt magára a sok mérföldes, kihalt teremben, merőn nézte a jégdarabjait, és olyan erősen gondolkozott, hogy

majd összeroppant a feje. Mozdulatlanul ült, néma csendben, aki látta, azt hitte volna, hogy megfagyott.

Akkor lépett be a kis Gerda a palota nagy kapuján. Metsző szelek vették körül, de Gerda elmondta az esti imádságát, s egyszerre elnyugodtak a szelek, mintha aludni készülnének. A kis Gerda belépett a fehérén tündöklő, nagy, kihalt terembe, s végre meglátta kedves pajtását. Megismerte mindjárt, a nyakába borult és megölelte:

- Kay! Édes, kedves Kay! Végre megtaláltalak!

Kay nem mozdult, csak ült hidegen és mereven, Gerda meg zokogni kezdett nagy fájdalom-ban, forró könnyei Kay mellére hulltak, leszaladtak a szívért, felolvasztották a jeget, s kimosták onnan a gonosz tükörszilánkot. Kay, mintha álomból ocsúdott volna, Gerdára nézett, s a kislány akkor elénekelt az a régi dalt

*Rózsa nyílik, szirma hull az ágra,
kicsi Jézus, látunk nemsokára!*

Kaynak végre megeredt a könnye, úgy záporozott, hogy elúszott vele a másik kis tükörszilánk; most ismerte csak meg Gerdát, és ujjongva kiáltotta:

- Gerdám, édes kicsi Gerda! Hol voltál ilyen sokáig? És én hová kerültem? - körülnézett és megborzongott. - Milyen dermesztő hideg van itt! S milyen üres és kihalt minden! - És forrón átölelte Gerdát, aki sírt meg nevetett boldogságában. Ó, milyen öröm volt ez! Még a jégdarabkák is táncra kerekedtek jókedvükben, s amikor elfáradtak és megpihentek, éppen azt a szót formálták ki, amelyről a Hókirálynő azt mondta, hogy ha Kay ki tudja rakni, megszűnik a hatalma fölötte, neki ajándékozza az egész világot s még egy új korcsolyát is ráadásul.

Gerda megcsókolta Kay arcát, s az egyszerre kivirult, megcsókolta a szemét, s abból tiszta fény sugárzott; csókot lehelt kezére, lábára, s a fiú tagjait erő töltötte el. Hazajöhetett most már a Hókirálynő, nem tartottak tőle. Készen volt már Kay szabadságlevele, ott állt kirakva fényes jégbetűkkel.

Kézen fogták egymást, és kifelé indultak a Hókirálynő roppant palotájából. Nagyanyóról beszélgettek meg az ereszcsontra fölött viruló rózsatövekről, s amerre elhaladtak, elültek a szelek, kisütött a nap. A vörös bogyós, nagy bokor tövében ott várta őket a rénszarvas, mellette a duzzadó tögyű fiatal rénszarvastehen. Megitatta a két pajtást meleg tejjel, s megcsókolta őket. A két szarvas aztán a hátára kapta Kayt meg Gerdát, s először a finn asszonyhoz vágatott velük. Jól felmelegedtek nála, a finn asszony útba igazította őket, merre van hazafelé. Aztán folytatták az utat, betértek a lapp asszonyhoz is, aki új ruhákat varrt nekik, és megjavígtatta Kay szánkóját. Innen mindannyian együtt indultak tovább, szánkójuk mellett ügetett a két rénszarvas; egészen hazájuk határáig kísérték a gyerekeket. Ott már kipattantak az első rügyek. Kay meg Gerda hálásan búcsúztak el a két szarvastól meg a lapp asszonytól. - Isten veletek! - kiáltották. Megszólaltak a tavasz első madarai, kizöldültek az erdők, s a fák közül gyönyörű paripa vágatott elő. Gerda mindjárt ráismert: az aranyhintót húzta valamikor. Fiatal lány ült a lovon, fején égőpiros sapka, az övében pisztolyok - a kis rablóleány volt, aki megunta az otthonülést, és észak felé vette útját, amíg rá nem un arra a vidékre is. Aztán majd más földre vándorol. Nyomban megismerte Gerdát, Gerda is őt - nagyon megörültek egymásnak.

- Szép legény vagy, mondhatom, hogy így elcsavarogtál! - kiáltott Kayra a kis rablóleány. - Ugyan, megérdemled-e, hogy a világ végére is utánad menjenek?

De Gerda megsimogatta a rablóleány arcát, s azt tudakolta, hogy él-e a királyfi meg a királykisasszony.

- Messze járnak azok, idegen országba utaztak! - felelte a rablóleány.

- Hát a varjak?

- A varjúférj meghalt - felelte a lány. - A szelídített varjúmenyecske megözvegyült, s gyásza jeléül egy kis fekete fonalat kötött a lábára. Folyton siránkozik, gyötrelmem hallgatni a sok fecsegését. De mondd el most te, hogy értél oda, s hogy akadtál rá.

Gerda meg Kay egymás szavába vágva mondták el történetüket.

- Sok beszédnek sok az alja! - kiáltott a kis rablóleány, aztán kezét rázotta mind a kettőjükkel, és megígérte nekik, hogy ha egyszer elvetődik a városukba, meglátogatja őket. Aztán elnyargalt a messzi világba. Gerda meg Kay kézen fogva továbbindultak; zöldellő, virágzó tavaszi tájakon vitt át az útjuk, messze előttük harangok zengtek-bongtak, s ők ráismertek városuk magas tornyaira - igen, az ő nagy városuk volt, ott laktak valamikor. Be is fordultak hamarosan a házuk kapuján nagyanyó ajtójához, fel a lépcsőn, be a szobába, ahol mindent a régi helyén találtak. Az óra a régi nótát mondta: „tik-tak”, ugyanúgy forogtak körbe a mutatói, de velük mégis nagy változás történt: amikor átlépték a küszöböt, észrevették, hogy felnőttek lettek. A nyitott ablakon behajoltak az eresz alatt a virágzó rózsáágak, ott álltak a kisseikeik, rá is ült ki-ki a magáéra, s megfogták egymás kezét. A Hókirálynő palotájának jeges és kopár pompáját úgy elfelejtették, mint egy lidérces álmot. Nagyanyó ott ült az áldott verőfényben, és néhány sort olvasott a bibliából: „Bizony mondom néktek, ha csak olyanokká nem lesztek, mint ezek a kisdedek, nem juttok be a mennyeknek országába!”

Kay és Gerda egymás szemébe néztek, s fülükbe csendült az a régi ének:

*Rózsa nyílik, szirma hull az ágra,
kicsi Jézus, látunk nemsokára!*

Ott ültek egymás mellett, felnőttek s mégis gyermekek, gyermekek a szívük mélyén. Nyár volt, verőfényes, gyönyörű nyár.

A RÉGI HÁZ

Az utcason állt egy régi-régi ház. Csaknem háromszáz esztendő vonult el fölötte; ezt le is lehetett olvasni az oromzatáról, ahol faragott tulipánok meg komlóindák között volt bevésve az évszám, amelyben a ház épült, alatta egy ódon betűkkel vésett, rövidke vers. Az ablakok fölött kőből faragott, torz arcok vigyorogtak, a felső emelet magasan fölébe tornyosodott az alatta levőnek; a tető párkányzata alatt sárkányfejben végződő ólomcsatorna húzódott. Valamikor a sárkány tátott szája okádhatta az esővizet, de most a gyomrából zúdult, mert az ólomcsatorna réges-rég kilyukadt.

Az utcasor többi háza mind új volt és takaros: nagy ablakú, sima falú, látszott rajtuk, hogy a régi házzal nem vállalják a rokonságot.

- Ugyan meddig éktelenkedik itt szégyenszemre ez a rozzant vénség? - mondogatták egymásnak bosszankodva. - A párkánya olyan messze kiugrik, hogy nem láthatjuk tőle az ablakainkból, mi történik odalenn az utcán. A lépcsője meg széles, mint egy várlépcső, és magasak a fokai, mintha toronyba kapaszkodnának. Vaskorlátja akár a temetők kerítése, s nagy rézgombok éktelenkednek rajta. Csak már ne látnánk!

A túlsó soron is szép új házak büszkélkedtek, s ezek is azt tartották a régi házról, amit a szemköztiek. Hanem az egyikük ablakában egy hamvas arcú, rózsás bőrű, fénylő szemű kisfiú üldögélt naphosszat, és nézte a régi házat; nagyon tetszett neki, különösen amikor napfény vagy holdsugár ragyogott az ódon tetőn. Nézte, nézte a málló vakolatú, régi falakat, s a legcsodálatosabb képek jelentek meg előtte. Elképzelte, milyen lehetett ez az utca valamikor régen, amikor csupa ilyen ház sorakozott benne, kocsifelhajtóival, széles párkányaival, kecses tetőivel; alabárdos katonákat képzelt maga elé, sárkányt meg kígyót ábrázoló esőcsatornákat - olyan jó volt elnézni a vénséges vén falakat!

A régi házban egy öregember lakott; bársony térdnadrágot meg rézgombos kabátot hordott, és parókát viselt, amelyen látszott, hogy igazi paróka. Minden reggel megjelent nála egy öreg szolga, aki takarított a házban, és elment ezért-azért a boltba; különben egy szál egyedül volt a bársonynadrágos öregember.

Néha odament az ablakhoz, és kinézett, a szemközti házból fejbőlintva átköszönt neki a kisfiú, az öregember visszaköszönt, s így lassan barátságot kötöttek. Szót ugyan még nem váltottak egymással, de erre nem is volt szükség.

A kisfiú sokszor hallotta a szüleitől: „Az öregúr semmiben nem lát szükségét, csak olyan nagyon elhagyatott!”

A legközelebbi vasárnapon a kisfiú becsavart valamit egy darabka papirosba, lesietett a kapuba, s amikor az öreg szolga elment a ház előtt, megállította - Elvinnéd-e ezt a kis csomagot a régi házba, az öregúrnak? Mondd meg neki, hogy én küldöm: két ólomkatonám van, neki adom az egyiket, mert tudom, hogy olyan nagyon elhagyatott.

Az öreg szolgának mosolyra derült az arca. Bólintott, és átvitte gazdájának az ólomkatonát. Hamarosan visszatért, és hozta a kisfiúnak az öregúr üzenetét: menjen át, ha kedve van, látogassa meg. A szülei megengedték neki, s a kisfiú átindult az öregúrhoz a szemközti házba.

A lépcsőház vaskorlátján mintha fényesebben ragyogtak volna a rézgombok, mint máskor; talán a vendég tiszteletére fényesítették ki? A kapu fölött a trombitások - mert kőből faragott trombitások álltak ott, tulipánszirmok között - mintha még buzgóbban fújták volna, mint azelőtt, az arcuk is pufókabbnak látszott. „Tra-ram, tra-ram! Jön a kisfiú! Tra-ram, tra-ram!” - azt fújták kötrombitájukon.

Aztán kitárult a nehéz kapu. A tornác mind a négy falán páncélruhás lovagok és selyemuszályos dámák arcképei függtek, s ahogy a kisfiú belépett, megzörrentek a vérték, s halkan zizegni kezdtek a selyemuszályok. Aztán lépcső következett: egy darabon fölfelé vezetett, majd egy kicsit lefelé, s egy erkélybe torkollott; ódon volt ez az erkély is, csupa rés, hasadék, s a réseken kisarjadt a fű meg a repkény, de olyan dúsan zöldellt, hogy az erkély valóságos kertnek látszott. Öreg virágcserepek sorakoztak itt, az egyiknek emberi ábrázata volt, a másiknak számárfüle, és kedvükre nőhettek, nyílhattak bennük a virágok. Volt, amelyikben szegfű nődögélt, buján sarjadtak a hajtásai, s egészen érthetően suttozták: „Levegő simogatott, napfény csókolt, s vasárnapra nyíló virágot ígért, egy nyíló kis virágot vasárnapra”

Most egy szobába ért a kisfiú; a szoba falai aranyvirágokkal telehintett bőrrel voltak kárpitozva.

*Aranyfűst eltűnő,
bőrön nem fog az idő...*

- mondogatták a falak.

Magas támlájú, faragott karosszékek álltak a szobában. „Ülj le! Ülj le!” - kínálgatták öblüket. - „Jaj, hogy recseg-ropog minden csontom! Biztosan köszvényt kapok, mint az öreg almárium. A köszvény hasogatja a hátamat. Jaj!” Végül abba az erkélyes, nagy szobába nyitott be a kisfiú, ahol az öregúr üldögélt.

- Köszönöm az ólomkatonát, kis barátom! - fogadta az öregúr. - És köszönöm, hogy átjöttél.

- Köszönjük! Köszönjük! - mondták recsegő hangon a bútorok is, de lehet, hogy nem is köszönetet mondtak, hanem a köszvényt panaszták. Egymás hegyén-hátán tolongtak, mindannyian kíváncsiak voltak a kisfiúra.

A szemközti falon egy nagy arckép függött - szép és vidám ifjú hölgyet ábrázolt, aki a régi-régi idők abroncsos szoknyáját viselte, és rizsporos haja tornyosra volt fésülve. Szelíd szeme egyenesen a kisfiú arcába tekintett, s ő nyomban meg is kérdezte az öregúrtól:

- Hol szerezted ezt a képet?

- A sarki zsibárusnál vettem - felelte az öregúr. - Sok régi arckép van a boltjában, de ügyet se vet rájuk senki, mert akiket ábrázolnak, már rég sírjukban nyugosznak. Én ismertem ezt a hölgyet, ő is meghalt már régen, vagy ötven esztendeje.

A kép sarkában, az üveg alatt, fonnyadt kis virágcsokor sárgult, lehetett az is vagy ötvenesz-tendős. És a nagy falóra ingája ide-oda lendült, a mutatók meg-megcsikordulva vánszorogtak körbe, s egy-egy fordulásukkal megint öregebb lett valamivel a szoba, de ezt nem vette észre senki.

- Odahaza azt hallottam - szólalt meg a kisfiú -, hogy te igen nagyon elhagyatott vagy.

- Ó, nem - felelte az öregúr -, hiszen meglátogatnak a régi emlékek, s annyi mindent hoznak magukkal! Aztán te is átjöttél hozzám. Látod, mennyi örömöm van!

Egy képeskönyvet emelt le a polcról, de micsoda képeskönyvet! Díszes fölvonulások voltak benne, gyönyörű hintók, amilyeneket már nem is látni manapság; masírozó katonák - olyanok mint a kártyalapon a filkók -, zászlókat lengető céhmesterek. A szabók zászlóján ollót tartott két oroszlán, a csizmadiákén páros fejű sas büszkélkedett, mert mesterségükben minden páros. De nagyszerű képeskönyv volt az!

Az öregúr átment a másik szobába befőttert, almáért meg dióért. Szép, nagyon szép volt az élet a régi házban!

- Én nem bírom tovább! - fakadt ki az ólomkatona, aki a komódon állt feszes vigyázzban. - Olyan elhagyatott, rideg ez a régi ház! Aki megismerte a családi életet, nem tud itt megszokni semmiképpen. Nem bírom tovább! Olyan hosszú a nap, s az este még hosszabb! Itt nem úgy van, mint odaát nálatok, ahol a szüleid este nyájasan elbeszélgetnek, s te olyan vidáman lármázol a kisebb testvéreiddel. Milyen magányos, szomorú az élet itt az öregúrnál! Azt hiszed, megcsókolja őt valaki? Azt hiszed, kap valakitől egy barátságos pillantást vagy egy szép karácsonyfát? Nem is vár semmit, csak a halált. Én nem bírom ki nála!

- Ne vedd úgy a szívedre! - vigasztalta a kisfiú. - Nekem úgy tetszik itt minden, s látod, a régi emlékek is ellátogatnak ide, és annyi mindent hoznak magukkal!

- De én nem látom őket, nem is ismerem! - panaszkodott az ólomkatona. - Nem, nem bírom tovább!

- Pedig bírnod kell - felelte a kisfiú, s aztán meg is feledkezett az ólomkatonáról, mert visszatért az öregúr, és pompás befőttet, almát meg diót hozott kis vendégének.

Boldogan és jókedvűen ment haza a kisfiú; szálltak a napok, múltak a hetek, s a régi meg az új ház két lakója sokszor integetett át egymásnak. Egyik nap aztán megint átment a kisfiú az öregúrhoz.

A kapu fölött megint azt fújták a kötömbítések: „Tra-ram, tra-ram! Jön a kisfiú! Tra-ram, tra-ram!” A régi képeken megint megzördültek a vérték, zizegni kezdtek a selyemuszályok, a bőrkárpit a maga versét mondta, s a karosszékek köszvényüket panaszolták.

Minden, minden olyan volt, mint első ízben, hiszen a régi házban egyformán peregtek az órák, a napok.

- Most már igazán nem bírom tovább! - kiáltotta az ólomkatona, amikor a kisfiút megpillantotta. - Már ólomkönnyeket sírtam. Olyan szomorú itt minden! Hadd menjek inkább háborúba, azt se bánom, ha golyó találja a karomat vagy lábamat, az legalább változatosság! Megtudtam már, milyen az, amikor régi emlékek látogatják meg az embert. Engem is meglátogattak, s hidd el, csak szívfájdalom, ha soká tart a látogatás. A végén már majdnem levettem magamat a komóról. Elképzeltem a szemközti házat, a szobákat, s olyan tisztán láttalak benneteket! Láttam a vasárnap reggeleteket, amikor ti, gyerekek, körülálljátok az asztalt, és eléneklitek a reggeli zsoltárt; komoly arccal, összekulcsolt kézzel álltatok ott szüleitekkel együtt. Aztán kitarult az ajtó, és behozták a kicsi húgodat, aki még kétesztendős sincs, de akármilyen zenét vagy éneket hall, mindjárt táncolni kezd, az a mulatsága. Ahogy meghallotta a zengő zsoltárt, megint táncra illegette a kis lábát, de sehogy sem találta el az ütemet, mert ti lassan, ünnepélyesen énekeltek, s ő először fél lábra állt, és előrenyújtotta a nyakát, aztán a másik lábára állt, és megint kinyújtotta a nyakát, de a tánca sehogy sem illett az énekhez. Ti meg ott álltatok az asztal körül komoly arccal, ami biztosan nagyon nehezetekre esett. Bezzeg én nevettem akkor úgy, hogy le is fordultam az asztalról, meg is ütöttem magam, máig is kék az oldalam, de hát csúnya dolog is volt, hogy nevettem! Ez a vasárnap reggel meg a többi szép óra, amit köztetek átéltem, újra és újra megjelenik előttem; ezek lehetnek azok a régi emlékek, s ezt hozzák magukkal. Mi újság nálatok? Most is énekeltek vasárnap reggelente? És beszélj a kicsi húgodról - táncol-e még? Hát a pajtásom, a másik ólomkatona, hogy s mint van? Ő biztosan boldog! Jaj, nem bírom itt tovább!

- Téged az öregúrnak ajándékoztalak - mondta neki szigorúan a kisfiú. - Itt kell maradnod! Értsd meg már végre!

Belépett az öregúr, s egy ódon szekrénykét hozott be, ami csupa érdekességgel volt tele: festékes dobozokkal, balzsamszelencékkel meg régi kártyákkal; aranyozott, nagy kártyák voltak - ilyet se látni manapság. Feneketlen fiókokat húzogattak ki, a zongorát is fölnyitották;

belül tájkép volt a födelére festve, s rekedt hangon pendültek a húrjai, amikor az öregúr eljátszott rajta egy régi dalt, és halkán dúdolt is hozzá.

- Ezt a dalt énekelte ő! - mondta, s fölneézett sugárzó szemmel a zsidárustól vásárolt arcképre.

- Hadd menjek a háborúba! A háborúba! - kiáltotta torka szakadtából az ólomkatona, azzal levetette magát a komódról.

Ugyan hová lett? Kereste az öregúr, kereste a kisfiú, de mintha a föld nyelte volna el. - Majd megkerül - mondta az öregúr, de nem találta meg soha többé, mert az ólomkatonát csakugyan elnyelte a föld, vagy inkább a padló: az egyik padlóhasadékba esett, és úgy feküdt ott, mint egy nyitott sírban.

Beesteledett, a kisfiú hazament, eltelt a hét, aztán még néhány hét. Jégvirágos lett az ablak, s a kisfiúnak rá kellett lehelgetnie az üvegre, hogy egy tenyérnyi darabon leolvadjon róla a jég, és ő átnézhesen a régi házra. Annak díszzeit, cirádait belepte a hó, széles lépcsőjén is vastag hótakaró fehérlett, mintha egy lélek sem élne a házban. Nem is élt, mert az öregúr halva feküdt.

Este kocsi állt meg a ház előtt, s föltették rá a koporsót, hogy elvigyék messzi vidékre, ahol rég halott ősei pihennek. Elindult vele a kocsi, de nem kísérte senki, mert a hajdani barátok már valamennyien sírjukban nyugodtak. Csak a kisfiú intett utána szomorúan.

Néhány nap múlva árverést tartottak a régi házban, s a kisfiú az ablakból nézte, hogyan viszik el sorra a páncélos lovagokat, az uszályos dámákat, az emberábrázatú meg számárfüles virágcserepeket, a köszvényes karosszékeket meg az öreg almáriumot. Ezer felé vitték szét a sok holmit; a régimódi hölgy arcképe visszakerült a zsidárushoz, s ott függött időtlen időig, mert azt a hölgyet senki sem ismerte, s nem törődtek a képével sem.

Tavasszal aztán bontani kezdték magát a házat is: már csak omladék, mondták róla az emberek. Az utcáról beláthattak a hajdani bőrkárpitos szobába - a kőművesek már leszaggatták a falakról a bőrt -, csak az erkély dús növényei zöldelltek még, nőttek kedvükre, mintha nem vennének tudomást semmiről. Aztán elpusztultak azok is, mert a régi házat földig lebontották.

Rég ideje volt már! - mondogatták egymásnak az utcasor új házai.

Nagy ablakos, sima fehér falú ház épült a helyén; előtte, ahol tulajdonképpen a régi ház állt, kis kert zöldellt, vadszőlőindái felkúsztak a szomszéd ház falára, szép vaskerítése volt és pompás veretű vaskapuja. Aki arra járt, gyönyörködve állt meg előtte. Verebek telepedtek a szőlőindákra, összevissza zsinatoltak, de nem a régi házról fecsegték, arra nem is emlékeztek, hiszen sok-sok esztendő pergett le azóta. A hajdani kisfiú embernyi ember volt már, derék, becsületes ember, sok örömet leltek benne a szülei. Már meg is házasodott, s éppen az új, kertes házba költözött be ifjú feleségével.

Egy napon megállt a felesége mellett a kertben, és nézte, hogyan ülteti el azt a kis mezei virágot, ami úgy megtetszett neki. Elültette, és jót megnyomkodta körülötte a földet. Jaj, mi történt? A fiatalasszony megszurta a kezét. A puha kerti földből valami hegyes tárgy meredt ki. Igen, jól sejtitek: az a hegyes jószág az ólomkatona volt, ugyanaz, amelyik valamikor régen az öregúr szobájában a padlóhasadékba esett. Sokáig hanyódott a lebontott ház romjai között, aztán a földbe került, és esztendőig ott feküdt.

A fiatalasszony megtörülgette a katonát egy zöld levéllel, aztán tisztára dörzsölte a zsebkendőjével - ó, milyen jó illata volt annak a kendőnek! Az ólomkatona mintha mély ájulásból tért volna magához.

- Mutasd csak! - kiáltotta a hajdani kisfiú, és mosolyogva csóválta a fejét. - Nem, nem, lehetetlen, hogy ugyanaz legyen! De eszembe jut róla egy ólomkatona, ami kisfiú koromban az enyém volt. - És beszélt a feleségének a régi házról, az öregúrról meg az ólomkatonáról, amit az öregúrnak ajándékozott, mert az olyan nagyon elhagyatott volt. Apróra elmondott mindent az ódon házról meg lakójáról, s a fiatalasszony könnyes szemmel hallgatta.

- Bizony lehet, hogy ugyanaz az ólomkatona! - mondta az urának. - Elteszem emlékebe, s amit mondtál, megőrzöm emlékezetemben. Mutasd meg nekem az öregúr sírját!

- Nem tudom, hol pihenhet - felelte a férfi - Amikor meghalt, már egy barátja sem élt. Én pedig akkor még kisfiú voltam.

- Ó, milyen elhagyatott lehetett szegény! - sóhajtott az asszony.

- Bizony nagyon elhagyatott volt! - mondta a kezében az ólomkatona. - De legalább emlékeznek rá, és ez a legszebb dolog a világon.

- A legszebb! - kiáltotta egy hang a közelükben, de nem látta más, csak az ólomkatona, hogy a bőrkárpit egy foszlánya volt. Az aranyvirágok rég leperegtek róla, olyan volt már, mint egy nedves kis földdarab, de még mindig azt vallotta, amit hajdanában:

*Aranyfüst eltűnő,
bőrön nem fog az idő...*

Hanem az ólomkatona most már nem hitte el neki.

MINDENT A MAGA HELYÉRE!

Száz esztendőnél is régebben esett meg, amit most elmondok.

Túl az erdőn, a nagy tó partján egy régi udvarház merengett, amit kastélynak tiszteltek a környékeliek; sáncárait fölverte a perje meg a sás. A kapujához vezető híd mellett öreg fűzfa borult a zizegő sás fölé. Lentről, a mélyút felől, vadászkürtök rivalgása hallatszott, lódobogástól rengett a föld, és a kis libapásztorlány sietve terelte át farkát a hídon, hogy a hazavágató vadászoknak utat adjon. De a lovasok már ott dobogtak a fahídon, s a kislánynak fel kellett ugrania előlük a híd sarokkövére. Zsendülő leányka volt, gyöngye testű, nyájas arcú és sugárzó tekintetű. De az udvarház gazdáját, a földesurat, nem indította meg a kislány kedves arca. Miközben szilaj lovát elröptette előtte, megsuhogtatta ostorát, és úgy mellbe csapta vele a libapásztorlányt, hogy az hanyatt zuhant a sáncárokba.

- Mindent a maga helyére! - rikkantotta. - Neked a pocsolyában a helyed! - és harsányan nevetett tulajdon elmésségén, vadászcimborái vele nevettek; duhaj jókedvében összevissza kiabált a társaság, a vadászkutyák csaholtak, zengtek a kürtök. Nemhiába tartja a mondás: „Gazdag madarak zajjal szállnak.” Ők aztán gazdagok voltak. Isten a tudója.

A szegény kis libapásztorlány zuhanás közben elkapta az öreg fűz egyik lehajló ágát, abba kapaszkodva függött az árok vize fölött, s amikor a földesúr, cimboráival meg kutyáival befordult az udvarház kapuján, megpróbált fölvergődni. De a fűzfaág letörött a súlya alatt, s a leányka az árokba zuhant volna, ha abban a pillanatban le nem nyúl érte egy erős kéz, és meg nem ragadja. Egy vándor házaló volt, aki mindent látott, s most a leányka segítségére sietett.

- Mindent a maga helyére! - kiáltotta a földesurat utánzó hangon, s föl húzta a libapásztorlányt. Aztán a letörött fűzfaágat akarta visszailleszteni, de nem mindig lehet minden a helyén, hát a puha földbe szúrta le az ágat.

- Eressz gyökeret! - mondta. - Nőj magasra, ha tudsz, s az ágaidból furulyát faragjon az udvarház népe! - Pedig a lelke mélyén vesszőfutást kívánt a földesúrnak és cimboráinak.

Aztán befordult a kastélyba, nem a pompás termeibe persze, mert annál kisebb valaki volt. A cselédházba ment; a béresek megnézték a portékáját, forgatták, alkudoztak rá. Az emeletről, ahol a földesúr asztalnál ült a cimboráival, vad kurjongatás hallatszott, amit éneknek szántak, de csak ilyen rikoltozás telt tőlük. A vendégek harsogva nevettek, a vadászkutyák dühösen csaholtak; a kastélyban folyt a dínomdánom. Erjesztett mézsör és tüzes bor járta, a falatot vadászebeikkel osztották meg a duhaj urak, még meg is csókolták egyik-másik agarat, vizslát, miután a kutya lógó fülével megtörölték a pofáját. Amikor hírért vették, hogy házaló érkezett a kastélyba, fölparancsolták a portékájával, de csak azért, hogy csúffá tegyék valamiképpen. Hiába, a bor gőze szállt a fejükbe, a józan ész kiröpült belőle. Azt találták ki, hogy a házalónak harisnyába töltöttek bort, s abból kellett kiinnia, de sietve, mielőtt kicsurog! Amikor ezt a mulatságot is elunták, kártyázni kezdtek: egész gulyákat, parasztokat és tanyákat tettek föl egy-egy lapra.

- Mindent a maga helyére! - mondta magában a házaló, amikor végre kikerült a pokolból - mert annak tartotta a kastélyt. - A szabad országút, az való nekem, alig várom, hogy újra kinn legyek!

Azzal kifordult a kapun, s a kis libapásztorlány mosolyogva integetett utána. Napok teltek, hetek múltak; az a letört fűzfaág, amelyet a házaló az árokpart puha földjébe szúrt, megeredt, új hajtásokat növelt. A kis libapásztorlány el-elnézegette, s örült, hogy ilyen szépen cseperedik, mert valahogy a maga kis fájának érezte.

Zöldellt a kis fa, nődögélt, s ahogy cseperedett, úgy fogyatkozott a jószág a kastélyban. Lassanként mindent elvitt a tivornya meg a kártya - olyan két malomkő ez, amely lassan a legnagyobb vagyont is megőrli.

Nem telt bele hat esztendő, s a földesúr koldustarisznyát akasztott a nyakába; ott kellett hagynia házát és udvarát; földönfutóvá lett. Hajszára úgy festett, mint az a hajdani szegény házaló, akivel harisnyából itatták a bort, hogy csúffá tegyék.

Mi lett a hajdani házalóból? Bizony a kastély meg a birtok új ura, mert a becsület meg a szorgalom a koldusok koldusának is szerencsét hoz. Attól a pillanattól, hogy a kastélyba az új uraság beköltözött, nem hallottak több kártyacsattogást az öreg falak. - Ördög bibliája: nem való a serény ember kezébe! - mondta a földesúr.

Hamarosan feleséget hozott a házhoz - ugyan kit? Bizony a kis libapásztorlányt, aki jólelkű és szerény teremtes maradt új ruháiban is, pedig olyan szép volt, mintha selyempárnák között született volna.

Csendben, boldogan éltek a régi udvarházban; az ifjú asszony a ház körül szorgoskodott, az ura a gazdaságban; egyre jobban gyarapodtak, mert igaz a mondás: „Ahol a jólét megtelepszik, onnan nehezen áll tovább!” Kitataroztatták az öreg udvarházat, az iszapos sáncárcokat is kitisztogatták, gyümölcsfákat ültettek a ház köré. Maga a ház is ragyogott a rendtől. A hosszú téli estéken a ház úrnője együtt szőtt-font a cselédeivel, sohasem pihent ölben a keze. Gyermekai születtek, felnőttek egészségben, tudós mesterek tanították őket. Ők meg lassan megöregedtek.

A kastély előtt árnyas fává terebélyesedett a hajdan leszúrt ágacska, zöld leveleit lágyan simogatta a szél, ágait nem nyeste senki.

- Ez a mi családfánk! - mondták az öregek felnőtt gyermekeiknek. - Tiszteljétek, becsüljétek!

Azóta száz esztendő telt el, a mi korunkba fordult az idő.

A nagy tóból süppedékes ingovány lett, a régi udvarház helyét csak egy romba dőlt fa jelezte meg egy pocsolya - ennyi maradt a sáncárokból. Csak a fűzfa susogott a szélben, a hajdani leszúrt ágacska, terebélyes zöld szoknyája lágyan ringott, s mintegy élő tanúja volt annak: milyen szép lehet egy fűzfa, ha kedvére nőhet! Törzsét ugyan hatalmas repedés szántotta át, a viharok is meggörnyesztették egy kicsit, de állt; réseit, hasadékait földdel hordta tele a szél, s kisarjadt belőlük a fű, a virág. Fönt, ahol a legvastagabb ágak szétváltak, valóságos kis függőkert pompázott, málna meg madársóska zöldellt az ágak között, még egy parányi vadberkenyebokor is gyökeret vert, s finom kis ágait a fűzfa képével együtt verte vissza a víz tükre, ha a szél néha félresodorta róla a zöld békalencsét. A mezőt átszelő kis ösvény éppen a vén fűzfa tövében vezetett el.

Fönt a dombon, az erdő szélén, új kastély büszkélkedett, ez most már igazán megérdemelte a kastély nevet. Termeiből messze el lehetett látni a vidékre, s ablakai olyan fényesek voltak, hogy a nagy ragyogástól észre se vette az ember az ablakokat. A följárat széles lépcsőjét rózsalugassá alakította valami ügyes kertész. A pázsit a kastély előtt olyan fényes zöld volt, mintha reggel meg este szálanként fényesítették volna. A termekben drága képek pompáztak, selyem- meg bársonyszékek, pamlagok, márványsztalok, szattyánbőrbe kötött arany metszésű könyvek; gazdag emberek lakták az új kastélyt, előkelő emberek: a báró úr meg a családja.

A pompás kastélyban minden illett egymáshoz. Az új urak jelszavát is az volt: „Mindent a maga helyére!” Azért is akasztották a hajdani öreg udvarházat díszítő képeket a cselédházba vezető folyosóra. Ócska lomnak tartották a sok régi festményt, különösen két arcképet: az egyik meggyzsin kabátos, parókás férfit ábrázolt, a másik egy rózsaszálat tartó, rizsporos hajú asszonyt. Mind a két arcképet fűzfaágból font koszorú övezte. A vásznon sok kerek lyuk tá-

tongott, jelezve, hogy a báróúrfiak az öreg pár arcképét használták céltáblának, amikor íjukkal célba lőttek. A hajdani házalót meg a hajdani libapásztorlányt ábrázolta a két festmény, a bárócsalád őseit.

- Ez a dédapánk meg a dédanyánk?! - kiáltott fel hitetlenkedve az egyik báróúrfi. - Hiszen a férfi házaló volt, az asszony meg libapásztorlány. Nem is hasonlítanak a mi szüleinkhez. Ez a két kép is ügyetlen mázsolmány!

- Mindent a maga helyére! - adták ki a jelszót, és a két festmény a cselédházba vezető folyosóra került.

A báróúrfiakat egy házitanító nevelgette. Egy nap sétálni vitte az úrfiakat, s velük tartott legidősebb néniük is. Az öreg fűzfa mellett vezető ösvényre tértek; a bárókisasszony útközben mezei virágot szedett. - Mindent a maga helyére! - mondta, s ügyesen rendezgette a virágokat, mindegyiket oda, ahova a legjobban illett. Nemes lelkű, gyöngéd szívű teremtes volt, mélységesen szerette a természetet.

Az öreg fűznél megálltak: a legkisebb báróúrfi mindenáron fűzfa furulyát akart faragni, mert neki már volt egyszer egy olyan furulyája, amit ennek a fűzfának az ágából metszettek. A házitanító le is tört egy ágat.

- Jaj, ne bántsa! - kiáltott fel a lány, de már későn. - Hiszen ez a mi híres, öreg fűzfánk! Úgy szeretem ezt a fát! Otthon ugyan kinevetnek érte, de én bizony nem bánom. Monda is szól erről a vén fűzről.

És elmondta, amit tudott a régi udvarházról, a házalóról meg a libapásztorlányról, akik itt találkoztak először, és dédszülei voltak az előkelő bárócsaládnak.

- Egyszerű szívű emberek voltak, nem akartak nemesi rangot szerezni - mondta a bárókisasszony. - Azt tartották: „Mindent a maga helyére!” Úgy gondolták, nem helyénvaló, ha pénzért vásárolnak nemesi levelet maguknak. A bárói címet a fiú kapta, az én nagyapám: azt mondják, tudós ember volt, s nem lehetett udvari ünnepség nélküle. A családjukban mindenki őt szereti legjobban; de én magam sem tudom az okát, jobban vonzódok ehhez a régi párhoz, a hajdani házalóhoz meg a libapásztorlányhoz. Milyen boldog, barátságos lehetett az a régi udvarház, ahol a ház úrnője együtt szőtt-font a szolgálóival!

- Derék emberek lehettek, és boldog emberek! - bólintott rá a házitanító. Beszélgetés közben egykettőre megfaragta a fűzfa furulyát.

Másnap fényes ünnepséget rendeztek a kastélyban: hangversenyt adtak. A környékről meg a városból sok előkelő vendég érkezett; zsúfolásig megtelt a kastély legtágasabb terme.

A hangversenyen ének is volt, muzsika is, de olyanfajta, amit egyedül csak azok élveznek, akik előadják. Még a legkisebbik báróúrfi is behozta a fűzfa furulyáját, ha már hangverseny van a kastélyban, hát ő is szerepelni akart. De a furulya csak nem szólt, hiába fűvogatta.

- Önnek talán jobban sikerül! - biztatta egy lovag a házitanítót, persze azért, hogy aztán nevehessen rajta. - Próbálja meg, hiszen ön faragta a furulyát! A lángésznek mindenhez értenie kell! Remélem, elbájol bennünket ezzel a kis hangszerrel! - És átnyújtotta a házitanítónak az öreg fűzfáról metszett furulyát.

Csúfot akartak üzni belőle, ezt mindenki észrevette. A házitanító az ajkához emelte, megzendült a hangja, erősebben, mint a legnagyobb orgona; zengett, áradt, betöltötte az egész udvart, a kertet, az erdőt, mérföldekre elhallatszott, aztán szélvihar támadt a nyomában. - Mindent a maga helyére! - ezt zúgta-süvöltötte a szél, s hogy ott legyen, gondoskodott is róla. A báró urat hirtelenül fölkapta, és kiröpítette a birkapásztor viskójába; a birkapásztor meg a kastélyba repült - no, nem éppen a terembe, csak az inasok szobájába, a gőgös lakájok közé,

akik hökkenten nézték, hogy egy ilyen szurtos pásztor merészkedik közbük. A kastély termében a bárókisasszony egyenest az asztalfőre repült, ami meg is illette, s a szegény házitánítót sodorta melléje a szél; úgy ültek ott ketten, mintha az ő kézfogójukat ünnepelték volna. A csúfolódó kedvű lovag, aki az imént furulyázásra biztatta a házitánítót, a tyúkólban kötött ki, s nem egyedül.

Messze földre elhallatszott a furulya szava, s a környéken csodálatos dolgok híre járta. Egy négyes fogaton utazó gazdag bankárcsalád mindenestől kiröpült a hintóból, s hiába futottak utána, a saroglyáját se tudták elkapni. Két uborkafára kapaszkodott, gazdag parasztot az árokba sodort a búvós szél. Még szerencse, hogy a veszedelmes furulya hamarosan kettérepedt, ki tudja, még miféle galibákat okozott volna!

Másnap a régi kerékvágásba zökkent az élet; a kastélyban szót sem ejtettek a csodálatos furulyáról, éppen csak a régi pár arcképe került vissza a legpompásabb terembe, mert oda fújta őket a szél. Ott függték hát az őket megillető helyen, hiszen az új kastélyban is az volt a jelszó, ami az öreg udvarházban „Mindent a maga helyére!” Egyszer talán úgy is lesz, minden a helyére kerül, mert ez a történet rövid, de az idő végtelen.

BODZA-ANYÓKA

Volt egyszer egy kisfiú; aki egy nap megfázott: kiment az utcára, és átázott a cipője. Elég különös dolog volt, mert napok óta egy csepp eső sem esett. A kisfiút levetkőztette az édesanyja, ágyba fektette, s behozatta a teafőzőt, hogy egy csésze jó bodzateát főzzön neki, mert az jót tesz ilyenkor. Akkor lépett a szobába a mulatságos öregúr, aki a ház legfelső emeletén lakott; egy szál maga, mert nem volt se felesége, se gyereke. Pedig a gyerekeket nagyon szerette, annyi mesét meg történetet tudott, hogy gyönyörűség volt hallgatni.

- Idd meg szépen a teát - mondta a kisfiúnak az édesanyja. - Akkor talán mesét is hallhatsz jutalmul.

- Új mesét bizony nem tudok - mondta az öregúr, és szelíden rázta a fejét. - Hogyan ázhatott át a kisfiú cipője? - kérdezte.

- Magam sem értem - felelte az édesanya.

- Mikor mesél a bácsi? - türelmetlenkedett a kisfiú.

- Először azt szeretném tudni, de egészen pontosan, hogy milyen mély a lefolyó csatorna odaát a kis utcában, amerre iskolába mégy?

- Éppen a cipőm száráig ér - felelte a kisfiú -, ha a legmélyebb helyen lépek bele.

- Hát látod, ott ázik át az ember cipője - bólintott az öregúr. - Most persze mesét vársz tőlem, pedig mondom, nem tudok újat.

- Majd kitalál a bácsi - mondta a kisfiú. - édesanyámtól azt hallottam, hogy amit csak lát, mindemből mesét tud csinálni, s amihez csak nyúl, abból történet kerekedik.

- Igen, csakhogy nem az olyan mesék és történetek az igaziak. Hanem amelyek maguktól jönnek el hozzám, kopogtatnak belülről a homlokomon, és azt mondják: itt vagyok!

- Most nem kopogtatnak? - kíváncsiskodott a kisfiú. Az édesanyja nevetett, beleszórta a kannába a szárított bodzavirágot, és ráöntötte a forró vizet.

- Meséljen a bácsi! Meséljen!

- Nem jön ám a mese éppen akkor, amikor akarja az ember! Nagyobb úr az annál: akkor érkezik, amikor kedve tartja. Várj csak - kiáltotta hirtelen. Éppen itt van. Ott ni, abban a teáskannában.

A kisfiú csodálkozva pillantott a teáskannára, amelynek födelét mind magasabbra emelte föl a gőz, végül bodzavirág üde, fehér ernyője habzott ki belőle; karcsú ágak sarjadtak ki mellette, nőttek, nyúltak, még a kanna csőréből is; szétágaztak, összefonódtak, gyönyörű bodzabokorra terebélyesedtek; aztán fává sudarasodott a bokor, ágai ráhajoltak a kisfiú ágyára, félretolták a függönyöket - hogy virult, hogy illatozott a csodálatos fa! Nyájas arcú öregasszony üldögélt az ágak sűrűjében; különös ruhája zöld volt, mint a bodza levele, és fehér bodzavirágok díszítették - nem tudta az ember, kelméből varrták, vagy élő lombból és virágból.

- Ki az a néni? - ámult el a kisfiú.

- A régi rómaiak és görögök driádnak nevezték - felelte az öregúr -, de ez nem a mi nyelvünkön van. A város szélén, a matróznegyedben jobb nevet találtak rá: Bodza-anyókanak hívják. Ő az, figyelj rám, s nézd ezt a gyönyörű bodzafát!

- Éppen ilyen terebélyes és virágzó bodzafa zöldell odakinn a város szélén. Szegényes kis udvar szögletében nőtt, nődögélt; egy szép verőfényes délutánon két öreg ült az árnyékában: a

vénséges vén matróz meg a vénséges vén felesége. Dédszülők voltak már, és az aranylakodalmukra készültek, de az esküvőjük napjára nem emlékeztek pontosan. Bodza-anyóka ott üldögélt az ágak között, és olyan nyájas arccal nézte őket, mint most téged.

- Én tudom, mikor lesz az aranylakodalmatok! - szólt közbe egyszer csak, de a két öreg nem hallotta, mert a hajdani időkről beszélgetett.

- Emlékszel-e? - tűnődött el az öreg matróz. - Aprócska gyerekek voltunk, és együtt szaladgáltunk, játszadoztunk ugyanebben az udvarban, ahol most ülünk. Zsenge vesszőket dugdostunk a földbe: kertet ültettünk.

- Emlékszem bizony - bólintott rá az öregasszony. - Meg is öntöztük a vesszőket, s az egyik bodzaág megeredt, kihajtott, nagy fává terebélyesedett, s most, öregkorunkban, hús árnyékot terít ránk.

- Bizony, bizony - emlékezett az öreg matróz. - Ott abban a sarokban egy vizesdézsa állt, abban úsztattam a kis hajómat, amit magam farigcsáltam. De szépen úszott! Hanem aztán nemsokára én is kiúsztam másféle vizekre.

- De előbb még iskolába jártunk és tanultunk - mondta az anyóka. - Amikor először vettünk úrvacsorát, mind a ketten sírtunk meghatottságunkban. Délután aztán kézen fogtuk egymást, és fölkapaszzkodtunk a Kerek-toronyba; Koppenhága meg víz fölött kinéztünk a messzi világba. Aztán Frederiksbergbe mentünk, ahol a király pompás hajói úsztak a csatornákon.

- Én meg nemsokára más vizeken jártam, hosszú esztendőig hajóztam a messzi tengereken.

- Sokat sírtam utánad - bólogatott az anyóka. - Sokszor már azt hittem, sose látlak többet, holtan fekszel a tenger mélyében. Éjszaka néha fölkeltem, és a szélkakas fordulását lestem; de bizony akárhogy fordult, hiába vártalak. Úgy emlékszem, mintha tegnap történt volna: egy nap zuhogott az eső, s megszólalt a szemeteskocsi csengője a ház előtt, ahol szolgáltam. Lementem a szemetesvödörrel, s megálltam a kapuban - milyen csúf idő volt! -, és ahogy ott álltam, odalépett hozzám a postás, és egy levelet nyomott a kezembe, a te leveledet! De nagy utat tehetett meg az a levél! Rögtön feltéptem és elolvastam, sírtam is, nevettem is örömben. Azt írtad, hogy a meleg országokat járod, ahol a kávé terem. Elképzeltem - de szép is lehet! Amit csak leírtál, én azt mind magam előtt láttam, arról is elfeledkeztem, ahogy ott állok a zuhogó esőben a szemetesvödörrel. Egyszer csak átölelte valaki a derekamat...

- Te meg olyan pofont adtál annak a valakinek, hogy csak úgy csattant.

- Nem tudhattam, hogy te vagy, hogy a leveleddel egy időben érkezel haza. Milyen daliás legény voltál - de hiszen most is az vagy -, sárga selyemkendő a zsebedben, a fejedén fényes kalap, olyan uras formád volt! Ó, hogy szakadt az eső, csupa locspocs volt az utca.

- Nemsokára megesküdtünk - folytatta az emlékezést az öreg matróz.

- Emlékszel-e még? Aztán megszületett az első fiunk, és sorra követte a többi gyerek: Maria, Niels, Peter meg Hans Christian.

- Aztán lassan felnőttek, derék emberekké váltak valamennyien, mindenki szereti őket.

- S most már az ő gyermekeiknek is vannak gyerekeik - mondta az öreg matróz.

- A dédunokáink. Jó fajta! Hanem én úgy emlékszem, mintha ilyentáiban lett volna az esküvőnk.

- Jól emlékszel! Éppen ma van az aranylakodalmatok napja! - szólt ki az ágak sűrűjéből Bodza-anyóka, s kihajolt a két öreghez; azok azt hitték, hogy a szomszédasszony bólint át nekik. Csak nézték egymást, egyikük keze a másikén nyugodott. Nemsokára megérkeztek a gyermekeik meg az unokáik, akik jól tudták, hogy ezen a napon ünneplik aranylakodalmukat.

az öregek, reggel már meg is köszöntötték őket, de az öreg pár megint elfelejtette. Arra emlékeztek csak, ami igen régen történt, arra egészen tisztán emlékeztek. A bodzafa erős illatot árasztott, a leáldozó nap fényébe vonta a két öreget. Kipirult a két öreg arc; legkisebbik dédunokájukban gyönyörködtek, aki ott táncolt körülöttük, és boldogan kiabálta, hogy ma este nagy ünnep lesz náluk, sült krumpli is lesz vacsorára. Bodza-anyóka mosolyogva bólogatott az ágak között, és együtt kiáltott éljent a többiekkel.

- Hiszen ez nem mese! - mondta a kisleány, aki hallgatta.

- Talán csakugyan nem az - mondta a mesemondó öregúr. - Kérdezzük csak meg Bodza-anyókat!

- Idáig nem mese - mondta az anyóka -, az csak ezután következik. A legcsodálatosabb mese mindig a valóságból nő ki; különben az én szép bodzafám se hajtott volna ki a teáskannából. - Azzal átölelte a kisleányt, kiemelte az ágyból, és ölébe vette; a virágzó bodzaágak sűrűje összezárult mögöttük, mintha árnyas lugasba léptek volna. Egyszer csak a levegőbe emelkedett velük a lugas, s ők repültek - de gyönyörű utazás volt! Bodza-anyóka egy szempillantás alatt szépséges leánykává változott; csak a ruhája maradt a régi: nagy, fehér virágos, levélzöld kelme. Egy fűt fehér bodzavirág illatozott a mellén, fűtös aranyhajában bodzavirág koszorú; nagy szeme kéken csillogott - gyönyörűséges volt ránézni. Megcsókolták egymást a kisleánnyal; éppen egyidősek voltak, és egyformán vidámak.

Kézen fogva léptek ki a lugasból, s megálltak a szülői ház virágoskertjében. Az üde pázsit szélén ott állt az apa sétabotja, egy karóhoz támasztva. Az ő kedvükért még a bot is megelevenedett. Ahogy meglovagolták, nyerítő lófejévé változott a sétabot fényes gombja, lobogni kezdett pompás fekete sörénye, négy erős, karcsú lába nőtt, izmos volt és tüzes, s már vágatott is velük a pázsitág körül.

- Most elnyargalunk messzire, sok-sok mérföldre! - kiáltotta a fiú. - Abba az udvarházba, ahol tavaly voltunk! - Körbe-körbe vágatott velük a ló a gyepág körül, s a kisleány, aki - tudjuk jól - Bodza-anyóka volt, nem más, hangosakat kiáltott:

- Falun vagyunk! Falun vagyunk! Nézd azt a parasztházat! Úgy gömbölyödik ki a kemencéje a falból, mint egy óriási tojás! És a bodzafa fölébe teríti az ágait, kakas tépdél alatta, és jó falatot kapar a tyúkoknak - látod, milyen kevélyen sétál? Most a templomhoz érünk, ott áll a dombtetőn az öreg tölgyek alatt; az egyik vén fa már félig elkorhadt. Ez meg a kovácsműhely, tűz lobog benne, és a félmeztelen emberek olyanokat ütnek az üllőre, hogy csak úgy rajzik a sok piros szikra. Tovább, tovább, menjünk a pompás udvarházba!

S mindaz, amit a fiú háta mögött ülő kisleány mondott, megjelent a szemük előtt, pedig csak a gyepág körül nyargaltak körbe-körbe. Aztán a kert ösvényein játszottak; kis kertet ültettek; a leányka levette fejéről a bodzavirág koszorút, és elültette - meg is eredt, mint az, amit az öreg pár ültetett gyerekkorában, ahogy nemrégiben emlegették. Aztán kézen fogták egymást, mint azok az öregek valamikor, de nem kapaszkodtak föl a Kerek-toronyba, a frederiksbergi parkba se mentek el, nem: a kisleány átölelte a kisleányt, s már repültek is végig egész Dánián. Tavasz volt, aztán nyár lett, az ősz is beköszöntött, leesett a hó; a fiú szemében ezer meg ezer kép tükröződött, a kisleány pedig egész úton azt dúdolta a fülébe: - Ne felejtsd el soha! - A bodzafa illata mindenüvé elkísérte őket. A fiú látta a sok rózsát, a bükkfák friss hajtásait, de a bodza még azoknál is édesebben illatozott, mert virága a kisleány mellén fehérlett, s a fiú repülés közben néha ráhajtotta a fejét.

- Milyen gyönyörű itt a tavasz! - tekintett körül a kisleány: rügyező bükkerdőben álltak, szagosmüge illatozott, halványpiros kökörtésin nyitogatta szirmait a zöld fűben. Ó, ha mindig tavasz lehetne Dánia jó szagú bükkösein!

- De szép itt a nyár! - mondta a kislány, miközben lovagkorból itt maradt régi várak fölött suhantak el; az öles téglafalaknak és a csipkés bástyáknak csatornák kék vize tartott tükröt, a tükrön hattyúk úsztak, és fel-felnéztek az öreg fák összeboruló sátrára. A földeken hullámozott a vetés, mint a tenger, az árkokat piros meg sárga virágok szőnyege bélelte, a palánkokat befutotta a vadkomló meg a szulák; este felbukkant a hold nagy, kerek tányérja, s a holdas réteken szénapetrencék mézes illata áradt. - Ugye, nem felejtet el soha? - suttogetta a kislány.

- Gyönyörű az ősz ezen a tájon! - mondta aztán. Kitágult, és mélyebben kéklött fölöttük az égbolt, piros, sárga, zöld színekben pompáztak az erdők. Vadászkutyák falkája iramodott a fák közt, kiáltozó vadmadarak húztak el az ösök sírdombjai fölött, amelyeken szederindákkal befutott ódon kövek meredeztek. A sötétkék tengeren vitorlák fehérlettek, öregasszonyok, lányok meg gyerekek ültek a szérükön, és nagy edénybe gyűjtötték a komló leszüretelt virágát; az ifjak énekeltek, az öregek manókról meg varázslókról mondtak meséket. Nem lehet ennél szebb a kerek világon!

- Ó, a tél! De szép itt a tél is! - kiáltott fel újra a kislány. Téli fák alatt álltak, az ágakon, mint a fehér korall, tüskésedett a zúzmara; a léptek alatt úgy csikorgott a hó, mintha újdonszerű csizmát húzott volna mindenki, s az égen egymás után lobbantak el a hullócsillagok. Karácsonyfát gyújtottak a szobában, volt nagy öröm, szíves ajándékozás; a falusi házakban megszólalt a hegedű, almaszeletekkel dobálóztak az ünneplők, s a legszegényebb gyermek is azt mondta - Mégiscsak szép a tél!

Bizony az volt, gyönyörű szép! A kislány megmutatott a fiúnak mindent, s közben folyton érezték a bodzavirág édes illatát, s látták a szélben repkedő fehérkeresztes piros zászlót, azt a zászlót, amely alatt messzi tengereken vitorlázott a városszéli öreg matróz. A kisfiú lassan ifjúvá serdült, s nekivágott a nagy vizeknek, megjárta a meleg országokat is, ahol a kávé terem. A lány búcsúzáskor levette kebléről a fehér virágot, azt adta neki emlékül. Az ifjú a zsoldároskönyvében őrizte, s valahányszor idegen országban kinyitotta a könyvét, rámosolygott az emlékezés virága. Minél többször nézte, annál üdöbben fehérlett a virág, az ifjút a dán erdők illata csapta meg, s a virág parányi szirmai között tisztán látta a kislány arcát. A nagy, kék szempár szelíden rátekintett, s az ifjú a suttogetést is hallotta: - Szép itt a tavasz, a nyár, az ősz, a tél! - És képek ezrei merültek fel az emlékezetében.

Így telt el sok-sok esztendő, öregember lett az ifjúból, s most ott üldögélt öreg feleségével egy virágzó bodzafa alatt; fogták egymás kezét, éppen úgy, mint a matróznegyedbeli ház udvarán a délapó meg a délanyó. Emlegették ők is a régi időket, aranylakodalmuk napján tűnődtek. A bodzavirág koszorús kék szemű kislány ott ült az ágak sűrűjében, nézte őket, bólogatott s megszólalt: - Ma van az aranylakodalmatok! - Aztán kivett két virágot a koszorújából és csókolt lehelt rájuk. A virágok először ezüstösen fénylettek, aztán aranszínben tündököltek; akkor a két öreg fejére tette a két virágot, s azok egyszeriben aranykoronává változtak. Úgy ült dédapó az illatozó fa alatt dédanyóval, mint egy koronás király koronás asszonyával. Elmesélte az öregasszonynak Bodza-anyakóka történetét, amit még kisfiú korában hallott, s mind ketten úgy vélték, hogy a mesében sok minden van, ami mintha éppen róluk szólna; ezek a részek tetszettek nekik a legjobban.

- Bizony, így igaz! - szólalt meg a kék szemű kislány az ágak között. - Vannak, akik Bodza-anyakókanak hívnak, vannak, akik driádnak, pedig van más nevem is: Emlékezés. Itt ülök az ágak sűrűjében, a nőttön-növekvő fa homályában; emlékszem és mesélek. Hadd látom, megvan-e még a virágod?

Az öregember kinyitotta a zsoldároskönyvét - ott pihent benne a bodzavirág, olyan üdén, mintha nemrég tették volna bele. Az Emlékezés bólintott, s az aranykoronás két öreg békésen sütkérezett a nyugvó nap piros fényében. Aztán lehunyták a szemüket, és - és? - ezzel bizony vége is a mesének.

A kisleány ott feküdt az ágyában, nem tudta, hallotta-e a mesét vagy álmodta; a teáskanna mozdulatlan állt az asztalon, nem nőttek ki belőle virágos ágak; felkelt a mesemondó öregúr is, hazaindult, s már be is tette maga mögött az ajtót.

- Milyen gyönyörűt láttam, édesanyám! - kiáltott fel a kisleány. - A meleg országokban jártam.

- Elhiszem, kisleány - felelte az anyja. - Aki két csésze forró bodzateát megiszik, az el is jut a meleg országokba! - Gondosan betakargatta a fiát, nehogy megfázzon. - Jól aludtál, amíg én arról vitatkoztam a mesemondó bácsival, hogy mesét hallottunk-e vagy igaz történetet.

- Hát Bodza-anyóka hová lett? - nézett körül a kisleány.

- Visszabújt a teáskannába. Hadd maradjon csak ott.

A RONGYOK

Odakinn a gyár előtt batyuba kötött rongyok halma tornyosodott. A rongyokat a világ négy tájáról szedték össze; minden darabkának megvolt a maga története, s a maga nyelvét beszélte, csak persze nem lehetett egyszerre valamennyit hallani. Voltak köztük hazai rongyok is, külföldi rongyok is. Ott egy dán rongy hever egy norvég rongy mellett; ez ízig-vérig dán, az szíve gyökeréig norvég, s ez a legmulatságosabb mindkettőjükben; így vélekedne minden józan eszű dán meg norvég.

Megismerték egymás nyelvét, bár a norvég szerint a két nyelv olyan messze van egymástól, mint a francia meg a héber.

- Nekünk, a sziklás ormok zord lakóinak, a nyelvünk is férfias, erőteljes, a dán meg nem más, mint édeskés gyerekgyöngyözés.

Így társalogtak a rongyok, pedig a rongy csak rongy minden országban, legföljebb a rongyoszságban ér valamit.

- Én norvég vagyok! - mondta büszkén a norvég rongy. - S ezzel, azt hiszem, éppen eleget mondtam. Izmaim kemények, mint a sziklaszálak Ős-Norvégiában, abban az országban, amelynek olyan alkotmánya van, mint a szabad Amerikának! Feszül minden izmom, ha eszembe jut, hogy norvég vagyok, és gondolataimat ércesen zengő gránitszavakban kiálthatom világgá!

- Nekünk meg irodalmunk van! - a dán rongy se hagyta magát. - Tudja, mi fán terem az?

- Hogy tudom-e? - kiáltotta bosszúsan a norvég rongy. - Tisztelt alföldlakó barátom, kedvem volna felvinni önt a sziklaormokra, ahol az északi fény a lámpás. Amikor a norvég nap elolvastja a jeget, felhajóznak hozzánk a dán kalmárok; használható portékákat, vaját meg sajtot árulnak, s a dán irodalmat kínálják ráadásnak! Csakhogy nekünk nem kell. Könnyű lemondani a silány sörről ott, ahol jeges vízű forrás csobog, s nekünk olyan kutunk van, amelyet nem mesterségesen fűrtak, a vizét nem vezették el ezerfelé Európába az újságok, a baráti összeköttetések s a költők külföldi utazgatása! Én szabadon szólok, ahogy a szívemből kikívánczik; szokja meg a dán az egyenes beszédet, meg is tanulhatja tőlem, büszke, sziklás hazámtól, amely a teremtés bölcsője!

- Valamirevaló dán rongy nem beszélne így! - mondta megvetően a dán. - Mi másfélék vagyunk. Én jól ismerem magamat, s tudom azt is, hogy valamennyi dán rongy hozzám hasonlít; jólelkűek vagyunk és szerények, mert nem nagyon bízunk magunkban. Ezzel persze nem sokra megyünk, de nekem tetszik ez a tulajdonság, olyan rokonszenves! Különben biztosítom, hogy tisztában vagyok a magam erőnyeivel, de nem beszélek róla, senki sem vetheti a szememre, hogy kérkedem. Lány vagyok és hajlékony, békén tűrök mindent, nem irigylek senkit, minden társamról csupa jót mondok, pedig több rosszat lehetne róluk mondani, mint jót, de hagyjuk! Én a derűs oldaláról nézek mindent, mert erre van hajlamom.

- Ne szóljon többet hozzám ezen a lány, émelgyős, alföldi nyelven, mert rosszul leszek tőle! - reccsent rá a norvég rongy, s a szél segítségével kiszabadult a maga batyujából, és átröppent egy másikba.

Nemsokára papír lett mind a kettő, véletlenül úgy esett, hogy a norvég rongyból készült papírra egy norvég ifjú hűséget fogadó szerelmeslevelet írt egy dán leányhoz, a dán rongy pedig egy dán költő kéziratpapírja lett: a költő egy ódát írt rá, amelyben a norvégek erejét és nagyságát dicsőítette.

Rongyok is vihetik valamire, ha kikerülnek a rongyoszsákból; igazsággá meg szépséggé változhatnak át, s jó egyetértésben hasznára lehetnek az embereknek. Eddig a történet, ugye, elég mulatságos volt? És ami a fő, senkit se bántott meg, legfeljebb a rongyokat.

OLE LUKÖIE

Nincs a kerek világon senki, aki olyan gyönyörű meséket tudna, mint Ole Luköie. De szépen is tud mesélni!

Estefelé, amikor a gyerekek még asztalkájuknál vagy kis számolyukon üldögélnek, meglátogatja őket Ole Luköie. Papucsban jár; csendesen, lábujjhegyen óvakodik fel a lépcsőn, halkán kinyitja az ajtót, és édes tejet permetez a gyerekek szemébe, csak egy-két finom cseppecskét, de ennyi éppen elég ahhoz, hogy a kicsinyek összehunyorítsák a szemüket, és ne láthassák őt. Ole Luköie halkán mögéjük oson, rálehel a nyakukra, s leheletétől elnehezül a gyerekek feje. De ez nem fáj, inkább jólesik nekik, hiszen Ole Luköie jótévője a gyerekeknek: azt akarja, hogy csöndben maradjanak, amikor lefektetik őket, és szépen elaludjanak, mert csak úgy tud nekik mesélni.

Amikor aztán alusznak a kicsinyek, Ole Luköie leül az ágyuk szélére. Díszes a ruhája, szép selyemkabát van rajta, de hogy milyen színű, azt nem tudnám megmondani: zöld, piros és kék fényben ragyog, ha mozdul egyet. Egy-egy esernyőt tart mindkét hóna alatt; az egyikén csupa gyönyörű kép van - ezt a jó gyerekek fölött feszíti ki, s a gyerekek csodálatos meséket álmodnak egész éjszaka. A másik ernyőn semmi sincs - ezt a haszontalan és szófogadatlan gyerekek fölé tartja, akik aztán úgy alusznak reggelig, mint a tuskó, s amikor fölébrednek, nem emlékeznek semmire.

Hallgassuk meg, mit mesél Ole Luköie egy Hjalmar nevű kisfiúnak.

HÉTFŐ

- Jól figyelj! - mondta Ole Luköie az első este, amikor Hjalmar lefektette. - Most feldíszítem a szobádat!

A cserepekben nyíló virágok abban a szempillantásban hatalmas fákká növekedtek, hosszú ágai befutották a szoba falait és mennyezetét - olyan volt az egész szoba, mint egy pompásan zöldellő lugas. Minden ágon virágok fakadtak, szebbek és illatosabbak, mint a rózsák, s az ízük - ha megkóstolta volna őket az ember - a befőtt ízénél is édesebb lett volna. Gyümölcsök is csüggtek az ágakon, ragyogtak, mint a színarany; édes kalácsok, tele mazsolával. Csodálatos látvány volt! Hanem egyszer csak szívszaggató jajgatás hangzott az asztalfiókból, ahol Hjalmar iskolakönyvei feküdtek.

- Hát ez mi? - kérdezte Ole Luköie. Odament az asztalhoz, és kihúzta a fiókot. A palatábla nyögött, jajgatott: a számtanfeladatban, amelyet Hjalmar ráírt, hibás volt egy szám, s a palatábla majd kettétörött bánatában. A palavessző úgy ficánkolt, rángatta zsinórját, mint egy kiskutya - segíteni akart a bajon, de nem tudott. Panaszos sírás hallatszott Hjalmar irkájából is, rettenetes volt hallgatni. Az irka lapjain, a sorok elején, nagy betűk sorakoztak egymás alatt, egy kicsit jobbra dőlve, egészen a lap aljáig - ezek voltak a mintabetűk. Mellettük ugyanolyan betűk töltötték meg a sort - legalábbis aki írta, azt hitte, hogy ugyanolyanok. Azokat a betűket Hjalmar rajzolta - úgy dülöngéltek ott, mintha keresztülbuktak volna a vonalon, pedig rá kellett volna állniuk.

- Látjátok, így kell állnotok! - mutatta nekik az első betű. - Így, egy kicsit oldalra dőlve, ilyen merész lendülettel!

- Ó, szívesen állnánk úgy - felelték Hjalmar betűi -, de nem tudunk, hiszen alig állunk a lábunkon!

- Akkor hát csukamájolajat kell bevennetek! - mondta nekik Ole Luköie. - Nem, nem! - kiabálták a betűk, s egyszerre olyan katonásan kihúzták magukat, hogy öröm volt nézni.

- Ma nem tudok mesélni - mondta Hjalmarnak Ole Luköie. - Rendre kell tanítanom ezeket a betűket. Egy-kettő! Egy-kettő! - vezényelte. És a betűk olyan délcegen sorakoztak az irkába, akár a minták, amelyekhez igazodniuk kellett. Hanem amikor Ole Luköie elment, és Hjalmar reggel megnézte az irkáját, bizony éppen úgy düledeztek, tántorogtak a szegény betűk, mint azelőtt.

KEDD

Alighogy Hjalmar lefeküdt, Ole Luköie kicsiny varázsfecskendőjével megpermetezte a bútorokat, s azok egyszerre megszólaltak: mindegyik magáról beszélt.

A komód fölött aranykeretes, nagy festmény függött, tájképet ábrázolt; hatalmas, vén fák zöldelltek rajta, a fűben virágok hajladoztak, s az erdőt folyó szelte át, messzire kanyargott, öreg kastélyok alatt egyenesen a háborgó tenger felé tartott.

Ole Luköie ráhintett néhány varázscseppet a képre, s lám - a madarak víg énekbe kezdtek, a faágak lágyan suhogtak, fölöttük lassan vonultak a felhők, árnyékuk átsuhant a tájon.

Akkor Ole Luköie fölemelte a kis Hjalmart egészen az aranyos keret széléig, lábát ráhelyezte a festett tájra, a magas fűbe, s már ott állt a kisfiú az erdőszélen, rásütött az ágak között átszűrődő napfény. Aztán leszaladt a folyóra, beleült a kis vitorlásba, amely ott ringatózott a part közelében; piros-fehérre festett kis csónak volt, rajta a vitorla úgy csillámlott, mint az ezüst, és hat hófehér hattyú húzta. A hattyúk nyakán aranyabroncs ragyogott, fejükön kékes fényű csillag tündökölt. Már röpítették is a csónakot az erdőn keresztül, ahol a fák rablókról és boszorkányokról, a virágok pedig bűbájos, parányi tündérekről mondtak meséket, s elsusogták, amit a pillangóktól hallottak. Arany- meg ezüstpikkelyű, csodálatos halak úsztak a csónak után; néha felcsapódtak a víz színére, megcsobbantva a folyó tükkrét; a levegőben kicsi és nagy, piros és kék tollú madarak kettős sorban vonultak a csónak után; szúnyogok táncoltak, és cserebogarak brummogtak körülötte. Valamennyi Hjalmart akarta követni, s mindegyik mesét mondott neki.

Ó, milyen csodálatos vitorlázás volt az! Hol sötét és sűrű volt az erdő, hol meg úgy tündökölt, mint valami napsütötte virágoskert; a parton üveg- és márványpaloták magaslottak, erkélyeiken királykisasszonyok integettek; azok a kislányok voltak, akikkel Hjalmar játszani szokott. Karjukat nyújtogatták, cukormalac volt a kezükben, a legtakarosabb, amit csak árulnak a kalácssütő asszonyok. Hjalmar, amikor elsiklott az erkély alatt, elkapta az egyik cukormalac lábát, a királykisasszony azonban erősen fogta, s a malac kettétörött - Hjalmar kezében maradt a nagyobbik fele. Mindegyik palota előtt kicsi királyfiak álltak őrséget; aranyveretű kardjukat magasra emelték, és mézeskalácshuszárokat meg ólomkatonákat hajigáltak Hjalmar csónakjába - igazi királyfiak voltak!

Erdőket, tereket, nagyvárosokat szelt át a folyó, amelyen a csónak siklott; elérkezett Hjalmar abba a városba is, ahol dajkája lakott. Nagyon szerette őt ez a dajka, kicsiny korában a karján ringatta; most nyájasan integetett feléje a partról, s egy dalocskát énekelt, amit maga költött Hjalmarnak:

*De sokszor gondolok reád,
Hjalmar, te kedves lélek!
Simogatnám szép arcodat,
csókolva becéznelek.*

*Vigyáztam első lépteid,
s el kellett tőled válnom...
Amerre jársz, kedves fiú,
az isten óvjon, áldjon!*

A madarak vele énekeltek, a virágok lágyan hajladoztak szárukon, s az öreg fák lassan bólogattak, mintha nekik is mesét mondana Ole Luköie.

SZERDA

Odakinn esett az eső, csak úgy szakadt. Hjalmar álmában is hallotta. Amikor Ole Luköie kinyitott egy ablakot, látta, hogy majdnem a párkányig ér a víz, valóságos tenger van odakinn, s egy csodálatos hajó ringatózik a ház előtt.

- Velem jössz-e, kicsi Hjalmar? - kérdezte Ole Luköie. - Ma éjszaka idegen országokba hajózunk, s reggelre itthon leszünk.

Hjalmar egy szempillantás múlva ott állt ünneplő ruhájában a pompás hajón, s már süttött is a nap. Végighajóztak az utcákon, megkerülték a templomot, s kiértek a nyílt tengerre. Sokáig hajóztak, már partot se láttak, amikor egy csapat gólyát pillantottak meg a magasban - ők is hazájukból keltek útra, meleg országok felé vándoroltak. Elnyúlt csapatban repültek, nagy út volt már mögöttük! Az egyikük olyan fáradt volt, hogy alig tudta emelgetni a szárnyát; utolsónak repült, s nemsokára messze elmaradt társaitól. Végül kiterjesztett szárnyal mind mélyebbre ereszkedett; egypárat még csapott a szárnyával, de hiába, nem tudott fellendülni a magasba. Lábával megkapaszkodott a hajó árbocában, lecsúszott a vitorlán, s a fedélzetre zuhant. A hajóinas ketrecbe zárta, a tyúkok, kacsák, pulykák közé; a szegény gólya csüggedten kuporgott közöttük.

- Nézzétek ezt a nagy legényt! - mutogattak rá a tyúkok.

A pulyka olyan kövérré fújta föl magát, hogy majd kipukkadt, s megkérdezte a gólyától, kiféle-miféle. A kacsák hátráltak, és hápogva taszigálták egymást. - Várj csak! Várj csak! - kiáltozták.

És a gólya beszélt nekik a meleg Afrikáról, a piramisokról meg a struccmadárról, amely úgy vágtat a sivatagban, mint egy szilaj paripa. A kacsák azonban egy szót sem értettek a meséjéből, hát oldalba lökdösték egymást, és azt mondták.

- Ugye, mindnyájan egyetértünk abban, hogy buta?

- Persze hogy buta! - mondta a pulykakakas, aztán mérgeset hurukkolt. A gólya hallgatott, tűnődött - Afrikára gondolt.

- Milyen pompás, karcsú lába van! - gúnyolódott vele a pulyka. - Mennyiért vette rőfjét?

- Hahaha! - hahotáztak a kacsák; a gólya úgy tett, mintha nem is hallotta volna.

- Nevessen velünk - biztatta a pulykakakas -, mert ez nagyon jó tréfa volt. Vagy talán sérti a méltóságát? Ó, ó! Úgy látszik, ön eléggé korlátolt teremtes, beérjük mi egymás társaságával is, magunk között igen jól elszórakozunk - És hurukkolt, a kacsák meg hápogtak; nagyon vígan voltak.

De Hjalmar odament a baromfiketrechez, kinyitotta, a gólyát szólította, s az kilépett hozzá a fedélzetre. Most már kipihente magát, s ahogy Hjalmar felé bólintott, mintha köszönetet mondott volna. Aztán kiterjesztette szárnyát, fellendült a magasba, s elrepült dél felé. A tyúkok káráltak, a kacsák hápogtak, a pulykakakas meg olyan dühbe gurult, hogy tűzvörös lett a feje.

- Holnap levest főzünk belőletek! - mondta nekik Hjalmar, s akkor felébredt. Ott feküdt a kis ágyában. Csodálatos útra vitte Ole Luköie ezen az éjszakán!

CSÜTÖRTÖK

- Most pedig - mondta Ole Luköie - mutatok neked valamit, ha nem ijedszel. Mindjárt itt terem egy egérke.

Egy szempillantás múlva már ott ült a tenyerén egy kedves, takaros kisegér.

- Azért jött - folytatta Ole Luköie -, hogy meghívjon az egérlakodalomra. Ma éjszaka mennyegzőt tart itt két kisegér. A padló alatt laknak, édesanyád éléskamrájában. Igazán szép lakásuk van!

- De hogy férek én be az egérlyukba? - kérdezte Hjalmar.

- Azon ne törd a fejed! - felelte Ole Luköie. - Bízd csak rám, majd én kicsire varázsollak! - Azzal rápermetezett Hjalmarra, s a fiú egyre kisebb lett, végül akkorára zsugorodott, mint a kisujjam. - Kölsönkérheted az ólomkatonád ruháját, éppen illik rád, társaságban különben is jól fest az egyenruha!

- Igen, igen! - kiáltotta örömmel Hjalmar, s már rajta is feszült az egyenruha - olyan volt benne, mint a legdélcegebb kis ólomkatona.

- Szíveskedjék még a fejére tenni az édesanyja gyűszűjét - tanácsolta a kisegér. - Akkor aztán indulhatunk a lakodalmas házhoz.

- Hát személyesen vezet el bennünket, kedves egérkisasszony? - kérdezte Hjalmar. De már indultak is.

Leereszkedtek a padló egyik részén, s egy hosszú folyosóra értek, amely olyan alacsony volt, hogy a gyűszűsüveg majdnem súrolta a mennyezetét. Korhadt fadarabok világították be.

- Ugye, milyen pompás illat van itt? - kérdezte az egérke, aki vezette. - Szalonnabőrrel kenték be az egész folyosót. Igazi ünnepi pompa!

Beléptek a lakodalmas terembe. Jobb kéz felől kicsiny egérhölgyek sorakoztak; cincogtak, vinnyogtak, mintha a legjobb barátnők volnának valamennyien. Bal felől egér uraságok álldogáltak, hosszú bajszukat pödörgették. A terem közepén, egy kivájt sajtkarikában, ott állt az ifjú pár; mindenki szeme láttára hevesen csókolóztak, hiszen jegyesek, s hamarosan férj-feleség lesznek.

Gyűlön-gyűltek a vendégek; az egerek majdnem agyontaposták egymást ezért a jegyespár kiállt az ajtóba, hogy senki se léphessen se ki, se be. A terem is, akár a folyosó, szalonnabőrrel volt bekenve, ez volt az egész lakoma, de csemegének megmutattak egy borsószemet, amelyre egy kisegér rávéste a fogával a jegyespár nevét, azaz a nevük első betűjét. Rendkívüli meglepetés volt!

A vendégek megállapították, hogy szép lakodalom volt, és nagyon jól mulattak. Hjalmar aztán hazament; igazán előkelő társaságban volt, de meglegelte a sok csúszás-mászást, kisujjni termetét meg az ólomkatona egyenruháját.

PÉNTEK

- Nem is hinnéd, hány felnőtt szeretne magához csalogatni - mondta Hjalmarnek Ole Luköie. - Különösen azok, akik valami rosszat tettek. „Kedves kicsi Ole - mondják -, nem jön álom a szemünkre, álmatlanul hánykolódunk egész éjszaka, s látjuk minden gonosz tettünket - csúf

manók képében ülnek az ágyunk szélén, s forró vizet fröcskölnek ránk. Jöjj el, kedves Ole, kergesd el őket, hadd legyen jó álmunk! - Aztán mélyet sóhajtanak és hozzáteszik: - Szívesen megfizetjük! Jó éjszakát, Ole! Ott a pénz az ablakban!” De én nem pénzért teszem - mondta Ole Luköie.

- Mit csinálunk ma éjszaka? - kérdezte Hjalmar.

- Nem tudom, volna-e kedved még egy lakodalomba elmenni. Másféle lesz, mint a tegnapi volt. A nővéred nagy fiúbabája, Miska, veszi feleségül Kati babát. Ráadásul születésnapjuk is van, hát sok ajándékot kapnak.

- Azt már ismerem - mondja Hjalmar. - A nővérem, valahányszor új ruha kell a babájának, mindig születésnapot vagy lakodalmat rendez neki. Ilyent már ezerszer láttam.

- De ma éjszaka éppen az ezeregyedik lakodalmat tartják, s több nem lesz. Ezt az utolsót különös pompával ülik meg. Nézz csak oda!

Hjalmar az asztalra nézett. Kicsiny papírmásé ház állt rajta, ablakain fény szűrődött ki, előtte ólomkatonák tisztelegtek fegyverükkel. A jegyespár a földön ült, elgondolkozva hajladozott az asztalláb felé, s nyilván volt okuk a töprengésre. Ole Luköie felöltötte a nagyanyó fekete kabátját, és összeadta őket. Amikor a szertartás véget ért, a bútorok rázendítettek egy szép kórusra szövegét a ceruza írta, s a takaródó dallamára énekelték:

*Zúgjon az éljen, rajta csak!
Az új párt éltesse az ének,
habár nem hallják kórusunk,
mert kócból vannak ők, szegények.
Hurrá! Hurrá! Kócból, bizony,
de csak zengjen az ének!*

Aztán a jegyesek megkapták az ajándékokat, de előre kikötötték, hogy ennivalókat ne hozzanak nekik; hiszen jóllakhattak szerelemmel.

- Nyaralóhelyre vagy külföldre menjünk nászútra? - kérdezte a vőlegény, s tanácskozássra hívta a fecskét, aki annyi földet bejárt, meg a kotlóstyúkot, aki már ötször költött ki csibét. A fecske a gyönyörű meleg országokról beszélt neki, ahol édes és nehéz szőlőfürtök teremnek, ahol olyan langyos a levegő, és csodálatos színekben pompáznak a hegyek. Idehaza bizony nem látni ilyet!

- De ott nem terem ilyen gyönyörű kelkáposzta! - vélte a tyúk. - Csibéimmal vidéken töltöttem egy nyarat; volt ott egy homokgödör, amelyben kapirgálhattunk, azonkívül szabad bejárásunk volt egy kelkáposztás kertbe! Ó, milyen zöld volt! Én nem tudok szebbet elképzelni.

- De hiszen egyik kelkáposzta éppen olyan, mint a másik! - mondta a fecske. - Meg aztán itt sokszor olyan rossz idő van!

- Igaz, de már megszoktuk - felelte a tyúk.

- Csakhogy itt hideg van és kemény fagy!

- A kelkáposzta éppen azt szereti! - mondta a tyúk. - Különben vannak meleg napok is. Négy éve teljes öt hétig tartott a nyár! Olyan hőség volt; hogy alig tudtunk lélegezni. Azonkívül itt nem élnek olyan mérges állatok, mint ott. Nálunk rablók sincsenek. Gazember, aki nem azt tartja, hogy a mi országunk a legszebb a világon! Az nem is érdemli meg, hogy itt éljen!

Elsírta magát a tyúk, és így folytatta:

- Egyszer én is utaztam! Tizenkét mérföldet vittek egy puttonyban! Nem volt nagy élvezet, mondhatom!

- Megfontolt asszonyság ez a tyúk - mondta Kati baba. - Én nem tartom nagy élvezetnek a hegymászást - föl-le, föl-le, unalmas az! Menjünk el inkább a homokgödörhöz, és sétáljunk a kelkáposztás kertben!

És úgy is tettek.

SZOMBAT

- Mesélsz? - kérdezte a kis Hjalmar, amikor Ole Luköie lefektette.

- Ma este nem lesz rá időnk - mondta Ole Luköie, és legszebbik esernyőjét feszítette ki a kisfiú fölött. - Nézd csak meg ezeket a kis kínaiakat!

A kifeszített esernyő olyan volt, mint egy nagy kínai csésze, amelyre kék fákat, tornyos hidakat meg bólogató kis kínaiakat festettek.

- Holnapra szépen fel kell díszítenünk az egész világot - mondta Ole Luköie -, mert ünnep lesz, vasárnap. Felmegyek a toronyba megnézni, szépen kifényesítették-e a harangokat a templom tündérei, mert csak akkor szép zengő a hangjuk. Kimegyek a mezőre, megkérem a szelet, fújja le a port a füvekről és levelekről. Nehezebb munkám is lesz: le kell hoznom a csillagokat, fényesre dörzsölnöm valamennyit. Majd a kötényembe szedem őket, de előbb megszámozom, a csillagokat is meg a helyüket is odafönn, mert csak úgy tudom mindegyiket visszatenni oda, ahova való. Ha nem ügyelek erre, akkor nem tudnak szilárdan megállni az égen, és csillaghullás lesz, egyik a másik után bukfacezik alá.

- Hallja, kérem, Luköie úr! - szólalt meg egy régi arckép, Hjalmar ágya fölött a falon. - Én Hjalmar dédapja vagyok; köszönöm, hogy annyi szép mesét mond a kisfiúnak, de kérem, ne zavarja meg a fejét! A csillagokat nem lehet leszedni az égről és kifényesíteni! Azok égitestek, akár a mi földünk, s éppen ez a nagyszerű bennük!

- Köszönöm, öreg dédapó! - mondta Ole Luköie. - Köszönöm! Te vagy a család legvénebbik feje, de én még nálad is öregebb vagyok ám! Mondj mesét magad, ha az enyém nem tetszik!

Azzal hóna alá kapta az esernyőjét és elment.

- Már a véleményét se mondhatja meg az ember! - dohogott a régi kép. És Hjalmar felébredt.

TIZENKETTEN A POSTAKOCSIN

Csikorgott a fagy, szélcsend volt, a tiszta ég csupa csillag.

- Bumm! - ágyúlövés köszöntötte az új esztendő; Szilveszter éjszakája volt, és tizenkettőt kongattak a toronyban.

- Tra-ra! Tra-ra! - zengett a kürt. Jókorá postakocsi állt meg a városkapu előtt. Tizenkét utasa volt, többen nem is fértek volna el benne.

- Éljen! Éljen! - hangzott ki a vidám köszöntő a házakból, ahol teli poharak csendültek össze az új esztendő tiszteletére.

- Boldog új esztendőt! Jó szerencsét, egészséget, takaros kis feleséget! Baj, bosszúság elkerüljön az új esztendőben! - kívántak egymásnak szerencsét az emberek.

Rázták egymás kezét, összekoccantották poharukat, hogy csak úgy csengett. Javában folyt az ünnepi vigasság, amikor a postakocsi tizenkét utasával megállt a város kapuja előtt.

Ugyan kiket hozhatott? Az utasoknak rendben volt az útlevelük, málhával érkeztek, még ajándékot is hoztak nekem, neked, mindenkinek a városban. Kik lehetnek, s mit hoztak nekünk?

- Jó reggelt! - köszöntötték a kapu őreit.

- Jó reggelt! - felelte az, mert az óra már elkongatta az éjfelet. Aztán megkérdezte az első utast, amikor kilépett a kocsiból: - Mi a neve? Mi a foglalkozása?

- Nézd meg az útlevelemben! Tudsz olvasni! - felelte az első utas. - Én: én vagyok! - szép szál legény volt, prémes bekecset, prémmel bélelt csizmát viselt. - Az vagyok, akiben annyian reménykednek. Látogass meg holnap, újévi ajándékot kapsz tőlem. Rézpénzt meg ezüstpénzt hajigálok az emberek közé, bálakat rendezek, harmincegy bált, ennyi éjszaka áll rendelkezésemre. A hajóim jég közé fagytak, de a szobámban jó meleg van: Kalmár vagyok. Január a nevem.

Nyomban utána a második utas szökkent le nagy vidáman a postakocsi hágcsoján, álarcosbállok, komédiák, táncos multságok fő-fő mestere. Nem volt nála egyéb, csak egy nagy hordó.

- Ebből a hordóból ugranak majd ki farsangkor a jókedv ördögei! - kiáltotta. - Mert mulatni akarok meg mulattatni, amíg tart az élet, mert az egész családból az én időmet szabták a legrövidebbre. Csak huszonnyolc napom van. Talán megtoldják még egy nappal, de az se sokkal több. Éljen a vígság!

- Tilos a csendháborítás! - intette rendre az őrt.

- Nekem ugyan nem tilos! - kiáltotta hetykén az utas. - Karnevál hercege vagyok. Február a nevem.

Előbukkant a harmadik utas is. Ösztövé legény volt. Ínséges formájú, mint a böjt maga. Időjóslással foglalkozott, s az bizony nem valami zsiros hivatal. Nem volt rajta egyéb dísz, csak egy kis ibolyacsokor a gomblyukában; de nagyon apró ibolyákból.

- Március, hopp! - kiáltott rá a negyedik, aki nyomban utána lépett ki a kocsiból, és meglökte az előtte állót. - ugorj be az őrt szobájába, jó puncsot főztek ott, érzem a szagát! - De ez a negyedik csak lóditott, áprilist akart jártni a társával, így mutatkozott be az őrtnek. Bolondos legénynek látszott, olyannak, akinek több az ünnepnapja a munkás napjánál. - Föl-alá táncol a kedvem! - rikkantotta. - S ahogy a kedvem tartja, eső esik, vagy nap süt. Sír az egyik szemem,

nevet a másik, ezt csinálják utánam! Csupa nyári ruha van a ládámban, de nem vagyok bolond, hogy fölvegyem! Itt vagyok! Tavaszi lakkcipőben, de téli kesztyűben megyek sétálni vasárnap.

Nyomában egy hajadon libbent le a kocsiról.

- Május vagyok! - mutatkozott be. Bükkfalevél színű selyemruhát viselt, kökörcsin koszorút a hajában; szagosmüge illata áradt a ruhájából olyan erősen, hogy az őr eltüsszentette magát. - Egészségére! - mosolygott rá a hajadon. Ó de gyönyörű szép volt! Énekelni is, de nem a színházban, hanem kinn a zöld erdőben, a maga gyönyörűségére.

- Most jön a menyecske! - kiáltották, s lesegítették az ifjú Június asszonyt a kocsihágcsón. Szép, sudár teremtség volt, rátarti és fürgé mozgású. Látszott rajta, azért jött a világra, hogy munkára tanítsa az álomszuszékokat. De lakomát is adott, még hozzá az esztendő leghosszabb napján, hogy vendégeinek ideje legyen a sokféle jót elfogyasztani. Járhatott volna a maga hintáján is, de postakocsin döcögött a társaival, ezzel is mutatva, hogy cseppet sem gögös. Különben sohasem utazott egyedül: mindenüvé elkísérte öccse, a Július.

Piros arcú legény volt ez a Július, szalmakalap hetykélkedett a fején. Kevés málhája volt, nem is jó a nagy melegben sokat cipelni, csak fürdősapkáját meg úszónadrágját lóbálta a kezében.

Aztán az anyja következett, Augusztus asszonyság. Ez aztán ügyes asszony volt! Gyümölcsöt árult, halastavai voltak, érett kalászu gabonaföldjei. Széles szoknyájában szaporán jött-ment, csak úgy égett a kezében a munka, maga hordta a kancsót a mezőre az aratóknak. - Arcod veritékével szerzed a te kenyeredet! - ez volt a jelszava.

De az aratóünnepen aztán nem sajnálta a jókedvet a munkásembertől.

Utána egy férfi lépett ki a kocsiból, festőféle volt, a színek mestere: Szeptember. Ha akarta, vörösre, aranyosra, barnára festegette az erdő minden zöld levelét. Munka közben feketerigók hangján füttyörészett; ráérős idejében komlósört erjesztett, mert ehhez is értett. Egy festékesdoboz meg egy nagy ecset volt minden útipoggyásza.

Földesúr formájú bátyja követte a sorban; most is a szántás-vetés járt az eszében, egyre azon törte a fejét; elvetett-e mindent idejében. De a vadászat örömeiről se feledkezett meg: vadászpuska csöve meredt Október uraság válla mögött, vadászkutya szökdelt a sarkában, dió csörgött-zörgött a tarisznyájában. Temérdek málhája volt, még egy újfajta ekét is hozott magával. Egyre csak a földről beszélt, de alig lehetett érteni a szavát bátyja hangos prüsszkölésétől meg krárogásától.

Olyan náthás volt ez a szegény November, hogy lepedőt használt zsebkendőnek, de még így, betegen is el kellett kísérnie a béreseket az új helyre, ahová beszegődtek. Azzal vigasztalta magát, hogy majd kigyógyul a meghűlésből, ha fát fűrészel - mert egy fatelep fűrész mestere volt. Estelente fakorcsolyákat faragsált a parasztyereknek, mert tudta, hogy hamarosan szükségük lesz rá.

Utolsónak az öreg December anyóka kászálódott le a kocsiról. Parazsasfazekat hozott a kezében, mégis didergett. De a szeme fénylett, mint két tiszta csillag. Másik kezében virágcserep: egy zsenge kis fenyő zöldellt benne. - Ezt mindenüvé magammal viszem - mondta. - Ápolom, gondozom, hogy karácsonyig nagyra nőjön, és színes gyertyácskák, aranyalmák, bábuk teremjenek az ágain. Akkor alája ülök magam is, előveszem a meséskönyvemet, és mesélek belőle a gyerekeknek. Azok csendben ülnek, hallgatnak, de a karácsonyfa ágain megelevenednek a bábuk, a kis viaszangyal a fa csúcsán megrázza aranyporos szárnyát, s leröppen a gyerekekhez, megcsókolja őket.

- No, mehet a kocsí tovább! - kiáltott a városkapu őre. - Megvan mind a tizenkét utas. Jöhet a következő postakocsi!

- Előbb ezt a tizenkettőt bocsátjuk be a kapun - mondta a városkapitány. - Lépjenek be sorra, egymás után! Az útlevelek itt marad, egy-egy hónapig érvényes mindegyik. Tessék belépni, Január uraság!

A Január nem kérette magát.

Majd jövő ilyenkor elmondom, mit hozott nekem a tizenkét utas; nekem, neked, mindnyájunknak. Most még nem tudom, s azt hiszem, nem tudják ők maguk sem, mert különös időket élünk.

A BOLHA MEG A TANÁR

Volt egyszer egy léghajós, aki nagyon megjárta: kipukkadt a léggömbje, ő pedig lezuhant, és összetörte minden csontját. Inasát, a léghajósinast, két perccel előbb küldte le ejtőernyővel, ez volt a fiú szerencséje, mert hajaszála se görbült meg. Gazdája mellett sok tapasztalatot szerzett, fölcsaphatott volna maga is léghajósna, csak éppen léggömbje nem volt, s pénze se, hogy szert tegyen rá.

Hogy eltengődjék valahogy, bűvészmesterségre adta a fejét, megtanult a hasából beszélni, s attól fogva hasbeszélőnek nevezték. Ifjú volt és daliás, s amikor kiserkedt a bajusza, és szép ruhákat vett magának, akár grófnak is nézhették volna. Tetszett a hölgyeknek; egy hajadont úgy megbolondított daliás külsejével és bűvészetével, hogy az mellé szegődött, és elment vele idegen országokba. A bűvész ott tanárnak mondta magát - szerényebb már nem is lehetett volna.

Folyton azon törte a fejét, hogyan szerezhetne léggömböt magának meg ifjú feleségének. Akkor aztán járhatnák a világot! Csakhogy nem volt módja hozzá. - Majd lesz! - vigasztalta magát.

- De mikor! - sóhajtotta az asszony.

- Ne búsulj, még fiatalok vagyunk. Én még sokra vihetem a tanári pályán. Addig pedig morzsákon is megélünk.

Az asszony hűségesen segített neki, ott ült az ajtó előtt, és árulta a jegyeket az előadásra, márpedig ez didergető multság télvíz idején! Egyik bűvészműtatványban is segített a férjének. A tanár egy jókora asztalfiókba zárta a feleségét, s amikor a következő pillanatban újra kihúzta a fiókot, üres volt - az asszony egy másik, rejtett fiókba bújt át hirtelen. A közönség ámult, szemfényvesztő műtatvány volt.

Egy este aztán, ahogy a fiókot kihúzta, ő sem látta a feleségét, nemcsak a közönség előtt tűnt el - nem volt sem az első fiókban, sem a mögötte levőben, de még a házban sem. Ez már az asszony bűvésze volt. Megelégette a fiókokban bujkálást, s nem is tért vissza soha többé. A szegény bűvész attól fogva csak szomorkodott, elfelejtett nevetni, s nevetetni se tudott többet. Így lassan elmaradozott a közönsége, a bűvészmesterség alig hozott valamit a konyhára. A tanár lerongyolódott, végül már nem maradt semmije, csak a jókora bolhája, amit még a felesége hagyott rá, s ezért igen nagy becsben tartotta. Szelídítette, oktatgatta, megtanította kecses táncot lejteni, puskával tisztelegni, ágyút elsütni, persze csak afféle játékágyút.

Büszke volt nagyon a bolhára, a bolha is büszke volt a maga tudományára, lehetett is! Tanult bolha lett, méghozzá emberi vér csörgedezett az ereiben, bejárta a nagy városokat, hercegek, hercegnők kegyes tetszését nyerte meg. Újságok írtak róla, falragaszok hirdették sokféle tudományát. A bolha tudta magáról, hogy nagy híré személyiség, aki kenyeret ad egy tanárnak, de akár egy egész családot is el tudna tartani.

Büszke volt, és híres volt, mégis, ha utaztak a tanárral, harmadik osztályra váltott jegyet, mert azt tartották, hogy az éppen olyan gyorsan jár, mint a többi. Hallgatag megegyezés volt köztük, hogy halálig együtt maradnak, soha meg nem házasodnak, a bolha aggregény marad, a tanár meg özvegy. Ami majdnem mindegy.

- Ahol az embert egyszer szerencse érte, oda ne térjen vissza többé - azt tartotta a tanár. Jó emberismerő volt, s ez is nagy tudomány.

Teltek az évek, lassan már minden országot bejártak, egyedül a vadak földjén nem voltak még. A tanár tudta a vadakról, hogy keresztényhúst esznek, de hát ő nem volt igazi keresztény, a bolha még úgyse, s ő nem is lett volna valami kövér falat. Így hát bátran nekivágtak az útnak, remélve, hogy nagy sikereket aratnak a vadak országában.

Utaztak gőzösön, utaztak vitorláshajón; a bolha mindenütt szerepelt, s ezért ingyen utazhattak. Végre megérkeztek a vadak országába.

Egy ifjú kis hercegnő uralkodott itt, alig tizennyolc esztendő, de már egy ország gondja nyomta a vállát. Igaz, maga akarta, mert elvette a hatalmat királyi apjától meg anyjától, ilyen erőszakos kis teremtes volt: Páratlanul szép és páratlanul neveletlen.

Amikor meglátta a bolhát puskával tisztelegni meg ágyút sütögetni, úgy belehabarodott, hogy azt mondta: - Vagy ő, vagy senki! - Valósággal tombolt a szerelemtől, pedig azelőtt is elég tombolós természetű volt.

- Kedves, okos, megnyerő ifjú ez! - mondta a bolhára az apja is: - Bár emberré lehetne!

- Azt csak bízd rám, öreg! - mondta a lánya; bizony csúnya dolog, hogy vérbeli hercegnő léte így beszélt az apjával, de mondom, páratlanul neveletlen volt. Azzal a keze fejére ültette a nagy hírű bolhát.

- Ember vagy, tudd meg, és velem együtt uralkodol! - mondta neki. - Csakhogy azt kell ám tenned, amit én akarok, különben agyonütlek, a tanárod pedig megeszem vacsorára.

A tanárt egy nagyteremben szállásolták el. Különös terem volt az: cukornádból rakták a falait, a tanár hát torkoskodhatott volna kedvére, de ő nem szerette az édességet. Nem közönséges ágya volt, hanem függőágya; abban ringatózott egész nap, s azt képzelte, hogy léghajón utazik, amilyet mindig kívánt magának.

A bolha ottmaradt a hercegkisasszony mellett, hol a kis kezén ült, hol a fehér nyakán. A hercegkisasszony kitépett egy szál haját, annak egyik végét a bolha lábára köttette a tanárral, a másik végét maga erősítette oda nagy korallfüggőjére.

Szép napok voltak azok, a bolha is boldog lehetett - legalább a hercegkisasszony azt gondolta. Csak a tanárnak volt keserves: csavargó természete már vitte volna tovább, egyik városból a másikba, szerette volna újra még újra olvasni az újságokban, hogy neki mennyi türelemre és észre volt szüksége ahhoz, hogy a bolhát emberi tudományokra tanítsa. Itt egész nap csak a függőágyban himbálta magát, hevert, lustálkodott, és nagyszerű ebédeket evett: friss papagáj-tojáást, zsiráfsonkát meg elefántszeret, mert az emberevők nem mindig esznek ám embert, csak ünnepnapon; csemegének.

A szegény tanárt majd elemésztette a szörnyű unalom. Rég otthagya volna már a vadak országát, de a bolha nélkül nem mehetett, hiszen hogyan bűvészkedett, hogyan élt volna meg nélküle? Vissza kell szerezni a bolhát! Az pedig nem könnyű. Sokáig törte a fejét, amíg kisütötte, mitévő legyen. Akkor felkiáltott: - Megvan!

- Felséges uram - állt a hercegkisasszony apja elé -, nem ülhetek tovább tétlen! Hadd tanítsam meg tisztelegni minden alattvalókat! Ez az, amit a világ legnagyobb országaiban műveltségnek neveznek!

- És engem mire tudnál megtanítani? - kérdezte a felség.

- Legnagyobb tudományomra: elsütni egy ágyút, de úgy, hogy megrendüljön a föld, s a legízesebb madarak sült pecsenye alakjában potyognak eléd. Akkorát dörrenjen az ágyú, s olyan magasra csapjon a lángja.

- Ide azzal az ágyúval! - adta ki a parancsot a hercegisasszony apja. Hanem a vadak országában nem volt egyetlenegy ágyú sem, csak a bolha ágyúja, az pedig kicsi volt a mutatványhoz.

- Öntök én egy nagyobbbat - ajánlkozott a tanár. - Csak adasd hozzá, ami kell: finom selymet, tűt meg fonalat, kötelet meg zsinórt, aztán gyomorcseppeket a léggömb számára, hogy könnyebben fölemelkedhessék. Akkor dörren csak igazít az ágyú.

Megkapott mindent hiány nélkül.

Összesereglett az egész ország népe, mindenki látni akarta a nagy ágyút. De a tanár nem engedett egészen közel senkit, amíg a léggömb útra készen nem állott.

A bolha ott ült a hercegisasszony keze fején, onnan bámészkodott. A tanár most már egészen megtöltötte a léggömböt; alig tudta féken tartani, olyan mehetnékje volt.

- Igen tüzes - mondta a tanár -, magasabbra kell vinnem, hogy lehűljön. - Azzal beleült a léggömb alatt függő kosárba.

- Nem boldogulok egyedül! - kiáltott ki aztán. - Léghajósinas kellene ide, hogy segítsen nekem! De erre csak egyvalaki alkalmas: a bolha.

- Nem szívesen engedem - aggódott a hercegisasszony, de azért odanyújtotta a bolhát a tanárnak, aki a keze fejére ültette.

- Oldjátok el a köteleket! - kiáltotta. - A léggömb most felszáll egy kicsit!

Azt gondolták: most jön az ágyú!

A léggömb pedig emelkedett, szállt, szállt egyre magasabbra, végül eltűnt a felhők között, s örökre elhagyta a vadak országát.

A neveletlen hercegisasszony meg az apja meg az anyja meg a vadak egész népe csak állt és várt. Ma is ott állnak, és várják vissza a léggömböt, a tanárt meg a nagy hírű bolhát. Ha nem hiszed, utazz el a vadak országába, ott mindenki csak róluk beszél. Azt remélik, hogy ha az ágyú lehül, visszatérnek közéjük.

Csak hogy nekik több eszük van ám! Dehogyan mennek vissza; itthon vannak a hazájukban, most már első osztályú jegyet váltanak a vasúton, mert a nagy léggömb sokat hoz a konyhára. Nem kérdi tőlük senki, hol tettek szert a léggömbre. Békében élnek, jó módban: nagy hírű és megbecsült emberek ők - a bolha meg a tanár.

A GANAJTÚRÓ BOGÁR

Aranypatkót kapott a császár paripája; sárarany patkót mind a négy lábára.

Minek köszönhette?

Szépséges állat volt, karcsú lábú, okos tekintetű; úgy lengett a sörénye, mintha fekete selyemfátyol lobogna a nyakán. Sűrű ágyúfüstön, veszett golyózáporon át röpítette lovasát, nem riadt meg a csatazajtól; rúgott, harapott, harcolt maga is, amikor körülvette az ellenség. Egyetlen ugrással átszökkent az elesett ellenfél lován, röpült, mint a szélvész, megmentette gazdája életét. Márpedig a császár élete többet ért még rőtarany koronájánál is, ezért kapott hát a lova aranypatkót, sárarany patkót mind a négy lábára.

Előbújt a ganajtúró bogár.

- Nagyok után a kicsinyek! - állt meg hetykén a kovács előtt. - Az igazi nagyság nem attól függ, hogy ki milyen nagy! - És már nyújtotta is a kovácsnak vékony lábait, mind a hatot.

- Hát te mit akarsz? - nézett nagyot a kovács.

- Mit akarnék? Aranypatkót! - felelte a ganajtúró.

- Hiányzik egy kereked! - mérgelődött a kovács. - Már neked is aranypatkó kell?

- Aranypatkó, igenis! - felelt a ganajtúró bogár. - Talán nincs hozzá jussom? Nem érek annyit, mint az a nagy darab állat, aki nem csinál semmit, csak kiszolgáltatja magát? Más se tesznek, mint vakarják, kefélik, csutakolják, abrakolják. Pedig én éppen úgy a császár istállójának lakója vagyok, mint ő.

- De hát az a paripa megszolgált az aranypatkót. Nem érted?

- Dehogynem értem! Értem én jól: fölémbé helyezték! Engem pedig fájdalmas mellőzés ért. Ezt én nem tudom csak úgy lenyelni. Szedem a sátorfámat, és világgá megyek!

- Hát isten áldjon! - kiáltotta nevetve a kovács.

- Goromba pokróc! - vágta szemébe a ganajtúró, és sértődötten kilépett az istálló ajtaján. Ott szárnyra kapott, repült egy darabot, s hamarosan egy szép kis virágoskertbe ért, ahol versenyt illatozott a rózsza meg a levendula.

- Ugye, gyönyörű itt nálunk? - kérdezte egy pettyes kis katicabogár. - Milyen édes illatok úsznak, milyen szépek a virágok!

- Én bizony különböz szoktam - felelte lekicsinylően a ganajtúró. - Hogy lehetne itt szép, amikor még szemétdomb sincs nálatok?

Megvetőn hátat fordított, s egy viola árnyékába húzódott. Fölötte, egy violalevélen kövér hernyó ringatózott.

- De szép is az élet! - kiáltott fel boldogan a hernyó. - Melegen simogat a nap, boldog vagyok és elégedett; s ha egyszer majd, ahogy mondani szokás, örök álmra hajtom a fejemet, nem halok meg, hanem föltámadok: gyönyörű pillangó képében.

- Még mit nem képzelsz magadról! - háborodott föl a ganajtúró bogár. - Éppen te röpködsz majd pillangó képében! Én csak előkelő körökben forgok, egyenest a császár istállójából jöttem, de még ott se képzeld magáról ilyesmit senki, még a császár paripája sem, pedig ő aranypatkót hord, igaz, hogy az én levetett patkóimat. Repülni! Így kell repülni, ide nézz! - Azzal fölemelte páncélkemény felső szárnyát, kibontotta alatta a vékony hártyás szárnyat, és

felrepült. - Elhatároztam, hogy uralkodom az indulataimon, de ezt a nyegle beszédet nem hallgathatom!

Nemsokára leereszkedett egy pázsitos ágyásra. Heverészett egy darabig, lustálkodott, aztán elnyomta a buzgóság.

Tyű, micsoda zápor kerekedett! A ganajtúró a nagy zuhogásra-locsogásra riadt föl, s a vízőzön elől gyorsan a föld alá akart bújni, de nem tudott, tehetetlenül kapálózott hol hanyatt, hol hasmánt, szárnyra kelni még úgy se bírt, hát úgy gondolta, ott veszik. Már nem is mozdult, megadón várta a halált.

Amikor a zápor szünni kezdett, a ganajtúró nagy keservesen föltápáskodott, kipislogta szeméből a vizet, s ekkor egy nagy fehér mezőt pillantott meg maga előtt. Fehéríteni való vászon volt. A ganajtúró odavergődött hozzá, s bebújt a hajtásába. Ez bizony nem olyan barátságos otthon, mint a császári istálló meleg trágyája, de hát nem válogathatott. Benne maradt a vászonban egész nap és egész éjjel. Az eső kitartón zuhogott tovább. Reggel kimászott és körülnézett, szidta az esőt, mint a bokrot.

A fehér vászon közepén két megtermett béka ült; ragyogott a szemük a boldogságtól.

- Pompás idő! - lelkenedett az egyik. - Tíz évet fiatalodtam tőle! Milyen nagyszerűen magába gyűjti ez a vászon a vizet! Csak úgy bizsereg tőle a hátsó lábam, mintha úsznék.

- Kíváncsi volnék - tűnődött a másik -, hogy a fecske; aki olyan messzire elkalandoz, talál-e a föld kerekén jobb éghajlatot a miénknél. Lehet-e nagyszerűbb ennél a nedvességnél? Mintha csak lágy bölcsőmben, a vizesgödörben ringatóznám! Aki még ezt sem élvezi, az nem lehet jó hazafi!

- Meglátszik, hogy sohasem voltak a császár istállójában! - szólt közbe a ganajtúró. - Ott meleg a nedvesség és illatos. Én bizony ahhoz szoktam, az való nekem, de hát az éghajlatot még én se vihetem magammal az útra! Mondjátok, nincs ezen a vidéken egy szemétdomb, ahol magamfajta előkelő személyek jól érezhetik magukat?

A békák azonban nem értették a szavát, vagy nem akarták megérteni.

- Én kétszer nem kérdezek semmit! - kiáltotta végül sértődötten a ganajtúró, miután már háromszor megkérdezte ugyanazt. Gőgösen hátat fordított és odábbállt.

Jó darabot megtett, amikor egyszer csak egy feldöntött cserépedény állta útját. Annak bizony nem ott volt a helye, de ha már ott hevert, nem hevert hiába: jó néhány fülbemászó családnak védelmet nyújtott szél meg eső ellen.

A fülbemászók bizony szűköskén voltak a cserépedényben, de annál jobban érezték magukat, mert igen szerették a társaséletet. Az asszonyok keblét anyai szeretet dagasztotta; ki-ki a maga gyereket tartotta a legszebbnek és legokosabbnak.

- Völegény a fiam! - dicsekedett el egyik anyja a másiknak. - Tudod-e, milyen kedves, jámbor, ájtatos ifjú? Élete célja, hogy egyszer egy pap fülébe mászhasson. Amióta meg völegény, különösen megkomolyodott. Hidd el, nem lehet nagyobb öröme egy anyának!

- A mi fiunk egészen más! - mondta a másik anyja. - Csupa szenvedély, csupa lobogás! Egyszer még megüti a bokáját, attól tartok. De azért nem győzök gyönyörködni benne. A legnagyobb boldogság az anyai boldogság. Nemde, ganajtúró úr? - fordult oda a vendéghez; megismerte az alakjáról.

- Mindkettőjüknek igazuk van, hölgyeim - felelte bölcsen a ganajtúró, s ezzel egy csapásra meghódította a fülbemászóanyákat. Barátságosan beljebb tessékelték, s a ganajtúró nagy nehezen befurakodott a cserép alá.

- Meg kell néznie a kicsinyeinket - mondta egy harmadik meg egy negyedik anya. - Ennivaló kis kölykök, és milyen virgoncak! De nem illetlenek soha, legfőljebb, ha elrontják a gyomrukat, olyankor nyűgösködnek. Ez minden gyerekkel megesik.

És tovább áradoztak a gyerekeikről, ki-ki a magáéról; a fülbemászó-csemeték minduntalan beleszóltak a nagyok beszédébe, és villájukkal, amelyet a farkukon viseltek, pajkosan megcibálták a ganajturó bajuszát.

- Mindig kópéságon törik a fejüket a kis betyárok! - csóválták a fejüket elnéző gyöngédséggel az anyák. Csak úgy dőlt belőlük az anyai büszkeség. A ganajturó már torkig volt velük, megkérdezte hát, nincs-e valami kies szemétdomb a közelben.

- Szemétdomb van, de messze kinn a nagyvilágban, az árkon is túl - felelte az egyik fülbemászó-asszony. - Olyan messze van, hogy ha valamelyik gyerekem kivándorolna oda, nem élném túl!

- Én nekivágok, talán odaérek - mondta a ganajturó, és köszönés nélkül sarkon fordult, mert így tartotta előkelőnek a távozást.

Az árokparton néhány ganajturó-atyafiával találkozott.

- Itt lakunk - mutattak körül büszkén. - Ha nem venné tolakodásnak, meghívjuk szerény, de barátságos otthonunkba. Bizonyára elcsigázta a nagy út. - Nem tagadom - felelte választékosan a ganajturó. - Az eső elől egy darab fehér vászonba bújtam, s az a rettenetes tisztaság szinte felőrölte az idegeimet. Aztán köszvény állt az egyik szárnyízületembe, mert egy huzatos cserépfazék alatt ácsorogtam. Valóságos felüdülés a számomra ez a meleg rokon kör.

- Talán a szemétdombról érkezett? - kíváncsiskodott a legöregebbik atyafi. - Valamivel előkelőbb helyről - felelte gögösen a ganajturó. - Egyenest a császár istállójából jövök, ahol megláttam a napvilágot, aranypatkóval mind a hat lábamon. Titkos küldetésben járok, ne is faggassanak, mert úgyse mondhatok többet.

Azzal lemászott az árokfenékre, a vastag, zsíros iszapba. Három ifjú ganajturó-hajadon üldögélt odalenn, eladósorban volt mind a három. Amikor az idegent megpillantották, lesütötték a szemüket, és szemérmesen kacarásztak, mert nem tudták, mint mondjanak.

- Ön még nőtlen, ugyebár? - kérdezte az anyjuk a mi ganajturónktól. A hajadonok megint vihogni kezdtek; most azért, mert zavarban voltak.

- Teremtette! - kiáltott fel a ganajturó, amikor a három hajadont szemügyre vette. - Szavamra, még a császár istállójában se láttam szebb lányokat! - tette hozzá gavallér módra.

- Ne ültesse el a hiúság magvát lányaim szívébe! - szólt rá az anya. - Még megrontja a lelküket! Ne társalogjon velük, hacsak nincsenek komoly szándékai. Látom magán, hogy vannak, ezért áldásom adom az ifjú párra.

- Éljenek! Éljen a jegyespár! - rivalogtak körös-körül a ganajturók, s a mi ganajturónk akkor kapott észbe, hogy vőlegény lett. Most már nem tehetett mást, elgyűrűzte menyasszonyát, s hamarosan megülték a lakodalmat is, mert nem lett volna értelme a hosszú, mátkaságnak.

Másnap elég vidáman telt el az idő; harmadnap már lassabban, a negyedik napon aztán már családfői kötelességek vártak az ifjú férjre: kenyeret kellett keresnie feleségére s talán már a gyerekekre is.

„Ravaszul behálóztak, mondhatom! - mérgelődött magában. - De megkeserülük!”

Fogta magát, elment hazulról. Otthagyta az ifjú asszonyt szalmaözvegynek. Odamaradt egész nap, egész éjszaka.

- Úgy látszik, egy hétpróbás gazembert fogadtunk a családukba! - mondta villogó szemmel az anyósa. - Most ülhetsz megint a nyakamon, mint lánykorodban. Micsoda gyalázatos, alávaló ember az urad! Pfuj! Biztosan dáridózik valahol!

Pedig a mi ganajturónk józan fejjel, békésen bandukolt az országúton. Aztán beszállt egy káposztalevél hajóba, és kikötött a túlsó parton. Másnap reggel két emberféle haladt el mellette; észrevették, s az egyik a tenyerére emelte. Összevissza forgatták, tudós ábrázattal vizsgálgatták, különösen a kisebbik. Megmondta a ganajturó latin nevét, meg hogy melyik családba tartozik, milyen a természete. A nagyobbik tudós nem akarta, hogy hazavigyék, azt mondta, otthon éppen ilyen szép példányaik vannak. A ganajturó ezt elég nagy udvariatságnak érezte. Ki is röpült a tudós kezéből, jó darab utat megtett a levegőben, s egy üvegháznál kötött ki. Az egyik üvegtábla nyitva állt, s a ganajturó gyorsan besurrant rajta, és jólesőn fúrta bele magát a friss trágyába.

- Ez már teszi! - mormolta gyönyörűséggel.

Hamarosan elnyomta az álom; azt álmodta, hogy a császár paripája elesett a csatában, s ő kapta meg a négy aranypatkót, azzal az ígérettel, hogy az ötödik meg a hatodik lábára is kap egyet-egyet. Ó, milyen gyönyörűséges álom volt! Szinte új emberként ébredt. Kidugta a fejét a trágyából, és körülnézett. Micsoda pompa volt ebben az üvegházban! Karcsú legyezőpálmák nyújtózkodtak a párás melegben, a napsugár átvilágított leveleiken, kövér fű sarjadt a tövükben, körülöttük virágok tarkállottak: lángpirosak, borostyánsárgák, hófehérek.

- Micsoda buja növényzet! - gyönyörködött el bennük a ganajturó. - Hát még ha elrothad ez a sok növény, akkor lesz még csak lakoma! Gazdag éléskamra ez! Biztosan lakik itt néhány atyámfia. Körül is nézek, hátha akad valaki, akivel beszédbe elegyedhetem. Akárki fiával persze nem állok szóba, mert büszke vagyok - ez a büszkeségem.

Körbejárt a üvegházat, de egyszer csak egy kéz nehezedett rá. Valaki a tenyerébe szorította.

A kertész kisfia járkált ott a barátjával; amikor a ganajturót észrevették, elhatározták, hogy meghajóztatják.

Egy szőlőlevélbe börtönözték, s egy meleg zsebbe vándorolt. Fészkelődött szegény, de a fiú erőteljes szorítással utasította rendre. A kert végébe vitték, a nagy tóhoz, ott beleültették egy bőreszakadt, ócska facipőbe. A cipő közepébe árboznak egy pálcikát szúrtak, s egy céna-szállal hozzákötötték a ganajturót. Matróz lett hát a boldogtalan, ha tetszett neki, ha nem.

Nagy volt a tó, a ganajturónak valóságos óceán. Nézte, nézte a végtelen vizet, s úgy elbámészkodott rajta, hogy hanyatt esett, és jó ideig tehetetlenül kapálózott a hajóban.

Úszott a facipő, sodorta a víz, jó messzire vitte, de az egyik fiú fölgyűrte a nadrágja szarát, utána gázolt és visszahozta. Hanem amikor a hajó újra kinn járt a nyílt vizeken, elhívták a tóparttól a két gyereket. Elszaladtak, és sorsára hagyták a tengerjáró matrót. A facipő hajót egyre beljebb sodorta az ár, mind messzebb a parttól; s ahogy távolodott, a ganajturó lelkén mindjobban erőt vett a kétségbeesés. Nem röpülhetett föl a hajóról, mert erősen odakötözték az árbochoz.

Egy légy szállt le hozzá egy kis tereferére.

- Pompás időnk van! - kezdte a társalgást. - Végre kipihenem magam a hajóján, sütkérezem egy kicsit. Ön itt nagyszerűen érezheti magát.

- Bolond beszéd! Hát nem látja, hogy fogságban vagyok? Idekötöztek az árbochoz.

- De engem nem kötöztek hozzá! - felelte a légy, azzal fölrepült.

„No, megismertem a világot! - mondta magában keserűen a ganajtúró. - Hitvány és álnok a világ, mondhatom, az egyetlen tisztességes teremtmény én vagyok benne. Azért is ér annyi sorscsapás. Először az aranypatkót tagadják meg tőlem, aztán utálatos tiszta vásznon kell vesztegelnem, végül a nyakamba varrnak egy feleséget. Ha meg szétnézek a világban, hogy meglássam; mi módon a legokosabb élni, akkor egy emberkölyök egyszerűen megragad, összekötöz, és sorsomra hagy ezen a roppant vízen. S miközben én gályarabként hánykódom a tengeren, a császár lova aranypatkóit villogtatja. Ez bosszant a legjobban! Eh, aki bölcs, ne számítsen megértésre a földön! Milyen tanulságos és kalandos az én életem folyása, mégis mi haszna, ha senki nem okul belőle? Bár a világ nem érdemli, hogy megismerje az élményekben gazdag életemet, hiszen még az aranypatkót is megtagadta tőlem! Bezzeg a császár lovának csak oda kellett tartania a patáját. Ha én kapom az aranypatkót, dísz-virága lehettem volna az istállónak. Most aztán se patkó, se istálló! Oda lett már minden!”

Mégsem lett oda. Egy csónakon fiatal lányok közeledtek a facipő hajó felé. Kihalászták a vízből, az egyik lány ollót vett elő a zsebéből, szép vigyázva elvágta a cérnaszál bilincset, tenyerére vette a ganajtúrót, s amikor kikötött a csónak, letette a fűbe.

- Eredj békességgel! Röpj el, ha tudsz! - biztatgatta. - A szabadság a legnagyobb kincs.

Nem kellett sok biztatás a mi ganajtúrónknak. Beröpült egy nagy épület nyitott ablakán - akkor látta csak, hogy hazatalált szülőföldjére, a császár istállójába, ahol otthon voltak mind a ketten: ő is, meg az aranypatkós paripa is. Kimerülten roskadt a nemes paripa fekete selyem sörényére. Megkapaszkodott a szálaiban; mélázott egy darabig, s lassan erőre kapott.

- Itt ülök a császár legszebbik hátaslován, mint egy igazi lovas. Hopp, mi jutott eszembe! Pompás gondolat, s még hozzá igaz! Hogy is lehetett ez eddig homályos előttem? Hát mivel szolgálta meg ez a paripa az aranypatkót? A kovács is ezt kérdezte. Ugyan mivel? Bizony azzal, hogy én vagyok a lovasa!

Boldogság áradt el a lelkében, ahogy ezt végiggondolta.

„Utasember - tudós ember? - gondolta elégedetten. - Ha egy kicsit szétnéznünk a világban, jobban kinyílik a szemünk!”

Az istállóablakon beszűrődött a napfény, éppen az ő páncélos hátán táncolt. - Mégsem olyan hitvány a világ! Csak okosan kell szemlélni! - vigasztalódott meg. Egy csapásra megszépült körülötte a világ, hiszen a császár legkedvesebb paripája azért kapott aranypatkót, mert ő lovagolja, ő, a ganajtúró!

Most pedig leszálok a lóról és elbeszélem atyámfiainak, mennyi megbecsülésben volt részem. Elmondom nekik, mi mindent tapasztaltam világjáró utamon, s tudtukra adom, hogy most már itthon maradok, míg a császár paripája el nem koptatja mind a négy aranypatkóját.

„JÓL VAN, APJUK!”

Elmondok most egy történetet, amit még gyermekoromban hallottam, de azóta is, valahányszor eszembe jut, egyre szebbnek találom. Mert a mesék olyanok, mint némely derék ember: ahogy vénülnek, úgy szépülnek, s bizony ezt jólesik látni!

Jártál-e már falun, s láttál-e afféle zsúptetős, meszelt falú igazi öreg parasztházat? Zsúpfödelét felveri a fű, zöld moha párnázza, a kéményén meg gólya fészkel, mert az nem hiányozhat róla: Kidőlt-bedőlt a fala, alacsonyok az ablakai, s csak egyet lehet közülük kinyitni. A kemence úgy domborodik, mint egy gömbölyű pocak; a kerítésen kihabzik az orgonavirág, egy görbe derekú fűzfa tövében tócsa kéklik, kacsá bukácsol benne a fiókáival. Hogy el ne felejtsem: még egy láncos házörző is van ott; mindent és mindenkit megugat.

No, hát szakasztott ilyen parasztház állt egy faluvégen, öreg házaspár lakott benne, egy paraszt meg a felesége. Kevésen eltengődtek, s még fölös jószáguk is volt: a lovuk, amely ott legelészett naphosszat az országút szélén. A parasztember néha ezen lovagolt be a városba, máskor meg a szomszédok kérték kölcsön, s viszonzták ezzel-azzal, de hát több hasznót nem hajtott a ló. Ezért elhatározták, hogy vásárra hajtják a lovat, eladják vagy elcserélik hasznosabb jószágért. De mi legyen az?

- Azt te tudod a legjobban, apjuk! - mondta az asszony. - Éppen ma van hetivásár a városban, eredj, add el a lovunkat pénzért vagy más jószágért. Te mindig okosan cselekszel. Eredj hát a vásárra!

Megkötötte szépen az ura nyakravalóját, mert ahhoz ő értett jobban; kettős csokrot kötött rá, ami legényes külsőt adott az öregnek. Még a kalapjáról is leveregette a port, aztán megcsókolta, s az ember elkocogott a lován, amelyet vagy elad ma, vagy elcserél hasznosabb jószágért. Majd tudja ő, hogy lesz a legjobb!

Tűzött a nap, egy tenyérnyi felhő sem látszott az égen. Vásárosok verték föl az országút porát; ki kocsin, ki lovon, ki csak gyalogszerrel. Rekkenő hőség volt, egyetlen fa sem kínált árnyékot végig az úton.

Kocogott a mi emberünk a lován, s szembetalálkozott egy másik paraszttal, aki tehenet hajtott az országúton, olyan takarosat, amilyen csak lehet egy tehén.

„Ez biztosan jó tejelő - gondolta a paraszt, amikor szemügyre vette. - Hátha cserélnénk!”

- Hallod-e, koma! - szólította meg a tehenes embert. - Állj csak meg egy szóra! Megegyezhetnénk. Nézd meg a lovamat, többet ér, mint a tehened, de nekem a tehén jobb hasznót hajtana. Cserélsz-e velem?

- Cserélek én! - mondta az, s nyomban megkötötték az egyezséget.

A mi emberünk most már hazafordulhatott volna, hiszen amiért útnak indult, azt elvégezte. De ő már eltervezte magában, hogy a vásárba megy, hát nem akart róla elmaradni. Ballagott hát tovább, hajtotta a tehenet, az is ballagott, s nemsokára utolértek egy embert, aki egy birkát vezetett az országúton. Szép birka volt, sűrű gyapjas, jól kihízott.

„Ez volna még csak jó nekünk! - gondolta a parasztember. - Ellegelészhetne az árokparton, télen meg bejöhetne közénk a jó melegre. Hasznosabb lenne, ha tehén helyett birkát tartanánk. Talán megalkuszunk.”

A birkás ember, persze, nem is kívánhatott jobb cserét, megkötötték hát gyorsan a vásárt, s a paraszt továbbhajtotta a birkáját az országúton. A keresztútnál szembejött vele egy ember, jókora ludat vitt a hóna alatt.

- Ez aztán a kövér lúd! - szegődött mellé a mi parasztunk. - Milyen szép hájas, milyen finom a tolla! Madzagot kötnénk a lábára, elúszkálhatna nálunk a tócsában. Legalább nem kellene kidobni az anyjuknak a kenyérhaját. Hányszor mondta: „Ha egy libánk lehetne!” Hát most megkaphatja, ha ugyan cserélsz velem! Megköszönöm szépen, ha odaadod a birkámért!

Hogyne adta volna! A mi emberünk elbúcsúzott a birkájától, s tovább-baktatott a lúddal.

Közel volt már a városhoz, egyre sűrűbben jöttek-mentek az országúton a vásárosok, ember-lárma, állatbögés hangzott mindenütt. Árokparton vezetett az út, a sorompóór krumpliföldje mellett, ahová a tyúkját szokta kikötni, hogy világga ne fusson. Suta farkú tyúkocska volt, kancsal is egy kicsit, de különben elég takaros formájú. „Koty, koty! - mondogatta, hogy mit gondolt közben, nem tudom, de a mi emberünk azt gondolta, ahogy meglátta:

„Sose láttam szebb tyúkot, mióta a világon vagyok! Még a papék tojójánál is szebb! De jó lenne nekünk! Egy tyúk mindig talál szemet, még a vak is, ahogy mondják; maga keresi meg a kenyerét. Jól járnék, ha megkaphatnám a ludamért!”

- Cserélnél-e velem? - kérdezte a tyúk gazdájától.

- Biz az nem volna rossz! - felelte ravaszul a sorompóór, s már kész is volt a vásár. A paraszt nagy vígan tovább-bandukolt a tyúkkal.

Bizony, elég sokat végzett útközben, míg a városba tartott. Meleg volt nagyon, fáradt is volt a mi emberünk, s igen megkívánt egy korty pálinkát, egy falás kenyeret. Útjába esett egy kocsmá, hát gondolta, betér egy kicsit. Éppen be akart menni, amikor kinyílt a kocsmajtó, s a csaposlegény lépett ki rajta; teli zsákkal a vállán. Az ajtóban egymásba botlottak.

- Mit viszel a zsákban? - kérdezte a paraszt.

- Rothadt almát - felelte a csaposlegény. - Jó lesz a disznóknak.

- Kár azoknak! - mondta a paraszt. - De szeretném, ha az anyjuk láthatná ezt a tenger sok almát! A mi öreg fánkon egyetlenegy szem termett az ősszel. Fel is tettük az almáriumba, ott állt, amíg el nem rothadt. Ez is valami - mondta az anyjuk. - No, most láthatná, mi a valami. De megörülne!

- Odaadom én, de mit adsz érte? - kérdezte a csaposlegény.

- A tyúkomat!

Odaadta a tyúkját, megkapta a rothadt almát, s bement a kocsmába. A zsák almát nekitámasztotta a kemencének - nem gondolt vele, hogy befűtötték. Tele volt a kocsmá: lókupecsek, marhahajcsárok ittak odabenn; két ángliusz is volt köztük; olyan gazdagok valamennyien, hogy majd kirepedt a zsebük a sok aranypénztől. Poharazgattak, s fogadásokat kötöttek, hogy milyeneket, mindjárt megtudjátok.

- Siss! Siss! - Mi sutorog a kemence mellett? Sülni kezdett az alma a zsákban.

- Hát ez meg mi?

Megtudták hamarosan. A mi emberünk elbeszélte nekik, milyen jó vásárt kötött: egy tehenet kapott a lováért, azért meg egy birkát, elmondott mindent rendre, egészen a rothadt almáig.

- No megállj csak, ad neked az anyjuk, ha hazamégy! - mondták az ángliusok.

- Ad hát - csókot ad! - felelte a paraszt. - Azt mondja majd: „Jól van, apjuk!”

- Kössünk fogadást! - mondta a két ánglius. - Fogadjunk egy hordó aranyban. Száz aranyat teszünk egy ellen, hogy szorulsz ma az asszonytól! - Nem kell egy hordó, egy véka is elég - mondta szerényen a paraszt. - De én csak egy zsák almát tehetek föl, no meg magamat és az anyjukomat, ha beéritek vele.

- Üsse kő! - mondták az ángliusok, s a markába csaptak, megkötötték a fogadást.

Befogták a kocsmáros szekerét, felültek az ángliusok, felült a mi emberünk is, földobták a rothadt almát, s elhajtottak a paraszt házához.

- Adjon isten, anyjuk!

- Fogadj isten, apjuk!

- Elcseréltem a lovunkat.

- Hiszen érted te a dolgot! - dicsérte meg az asszony, s megölelte az emberét; nem törődött se a zsákkal, se az ángliusokkal.

- Egy tehenet adtak érte.

- Istennek hála, lesz tej a háznál! - örült meg az asszony. - Aludttej kerül az asztalunkra, sajt meg friss vaj! De jó cserét csináltál!

- Az ám, csakhogy a tehenet meg odaadtam egy birkáért!

- Okosan tetted! - szólt az asszony. - Neked mindig helyén van az eszed! Nemcsak juhtejük lesz, meg juhsajtunk, de gyapjúharisnyánk meg gyapjúujjasunk is! A tehén nem ad gyapjút, kárba veszejt a szőrét! Jól van, apjuk!

- Hanem a birkát elcseréltem ám egy lúdért!

- Te mindenre gondolsz! Márton-napkor hát libapecsenye kerül az asztalunkra! Azt se tudod, mivel szerezz örömet nekem! Kikötjük a libát a tócsa mellé, s még hízik is Márton-napig!

- De nincs ám meg a liba se! Elcseréltem egy tyúkért! - mondta az ember.

- Tyúkért! Azt tetted még csak jól! Lesz tojásunk, lesz kiscsirkénk, egész fészekalja! De régóta vágyom rá!

- Úgy ám, de a tyúkot meg odaadtam egy zsák rothadt almáért!

- Jól van, apjuk! Igen jól van! Mindjárt megcsókollak érte, te kedves! Mert tudod-e, mi történt velem?

Amikor elindultál a városba, azt gondoltam, valami igen jót készítek, mire hazajössz: hagymás rántottát. Tojás még csak volt a háznál, de hagyma egy szem se. Gondoltam, átmegyek a tanítóékhöz, mert nekik termett hagymájuk, tudom. Hanem az a vén tanítóné olyan zsugori, hogy még egy szem hagymát is sajnált tőlem. - Hagymát? - azt mondja. - Nem termett a kertünkben semmi, még egy rothadt almám sincs! Még azt se adhatok! - No, én most adhatok neki tízet is vagy akár egy teli zsákkal: Jól van, apjuk, igen jól van! - Azzal megcsókolta az urát nagy örömeiben.

- Ez aztán igen! - kiáltott fel a két ánglius. - Elkótyavetyélte mindenét, de a jókedve megmaradt. Ez csakugyan aranyat ér!

S egy teli véka aranyat adtak a parasztnak, aki kapott a feleségétől - nem szidást, hanem csókot!

Látjátok, milyen hasznos, ha az asszony minden tettéért dicséri az urát, s elismeri, hogy neki van a legtöbb esze.

Szép történet ez! Én gyermekkoromban hallottam, most megtudtad tőlem te is, s nem felejtetted el soha, hogy amit apjuk tesz, az mindig jól van!

AZ ÖREG UTCAI LÁMPÁS

Hallottad-e már az öreg utcai lámpás történetét? Igaz, nem éppen vidám história, de azért egyszer végighallgathatod.

Volt egyszer egy jóra való, öreg utcai lámpás, aki esztendőök hosszú során át becsületesen ellátta hivatását, s akit végül nyugalomba akartak küldeni. Szolgálatának utolsó estéjét töltötte az oszlopon, utoljára vetette fénykörét az utcára; úgy érezte magát, mint egy megöregedett táncosnő, aki búcsúfellépésén táncol, s tudja, hogy másnap már kis padlásszobájában tölti az estét. A lámpás nagyon félt a másnaptól; tudta, hogy meg kell jelennie - életében először a városházán, ahol a polgármester meg a várostyák eldöntik majd, alkalmas-e további szolgálatra, vagy sem. Ők ítélnék majd a sorsa fölött: külvárosba küldik-e, ahol tovább világíthat, vagy vidékre helyezik valamelyik gyárba; az is lehet, hogy egyenest a vasöntőbe irányítják, ahol majd beolvasztják; igaz, hogy így újjászületne, s valamilyen alakban tovább élhetne, mégis félt tőle, mert nem tudta: vajon új alakjában emlékszik-e majd előbbi életére, szép hivatására.

Akár így lesz, akár úgy, annyi bizonyos, hogy el kell válnia az utcai silbaktól meg a feleségétől, akik őt valóságos családtagnak tekintették. A lámpás ugyanakkor kezdte a szolgálatot, mint a silbak. Az asszony rátarti menyecske volt akkoriban, csak este vetett egy-egy rövid pillantást a lámpára arramenőben, nappal észre se vette. De az utóbbi esztendőökben, amikor már mindhárman hajlott korúak lettek, a silbak felesége egyre többet törődött vele: gyakran megtisztogatta, és olajat töltött bele. Becsületes emberek voltak, nem csalták meg a lámpást egy csepp olajjal sem.

Ez volt, mondom, az öreg utcai lámpás utolsó estéje szolgálati helyén másnap a városházán kell jelentkeznie. Ez a két gondolat nyugtalanította, nem csoda, hogy azon az estén reszketett a lángja szegénynek. Aztán meglepte az emlékezés: sok mindent látott életében, sok mindenre fényt vetett; talán még a polgármesternél meg a városatyáknál is többet tapasztalt, de ezt nem hangoztatta, mert szegény öreg lámpás volt, s nem akart megbántani senkit, főképp nem a fölötteseit. Egyszerre megszállták az emlékek, s azt gondolta közben „Talán egyszer majd rám is emlékezik valaki. Én nem felejttem el soha, amit hosszú életemben láttam. Emlékszem egy ifjúra, aki egyszer, sok-sok esztendővel ezelőtt, elsétált alattam. Aranyszegélyes, rózsaszínű levélke volt a kezében, finom kis levél, finom betűkkel teleírva - hajadon írta, azt láttam rajta. Az ifjú kétszer is elolvasta, aztán megcsókolta a levelet, s föltekintett rám. Sohasem felejttem el a szemét, azt mondta a tekintete: „Én vagyok a legboldogabb a földkerekségen!” Megosztotta velem a titkát, bizony, nem tudja más, csak mi ketten, hogy mi volt abban a levélben, a rózsaszínű, finom kis levélben. Emlékszem egy másik szempárra is - milyen összevissza kalandoznak az ember gondolatai! „Egy szép, fiatal asszonyt temettek egyszer, erre vonult el a temetési menet. Amikor elhaladt, egy férfi megállt alattam, nekidőlt az oszlopomnak, és tenyerébe temette az arcát. Aztán fölnézett rám - sohasem felejttem el a tekintetét!”

Az öreg utcai lámpás, minthogy ma utoljára állott őrhelyén, eltűnődött emlékein. Az ör, akit fölvaltának, tudja, ki áll a helyére, s válthat vele néhány szót, mielőtt átadja posztját; az utcai lámpás nem tudta, ki lesz az utódja, pedig hasznos tanácsokat adhatott volna neki az esőről meg a ködről, megmondhatta volna, mennyire világítja meg a telihold a gyalogjárót, s melyik irányból fúj legtöbbször a szél.

A csatorna hídján hárman álltak; sorra bemutatkoztak az utcai lámpásnak, mert azt hitték, ő maga jelöli majd ki az utódját. Az egyik egy angolnafej volt, aki, mint tudjuk, világít a sötétben, s azt hangoztatta, hogy sok olajat takaríthatnának meg, ha vele töltenék be a hivatalt. Egy

korhadt fadarab volt a másik, amely zöldes fényt áraszt a sötétben, és világítás tekintetében zsebre vágja az angolnafejet, ahogy mondta. Abban is többnek tartotta magát nála, hogy utolsó darabja volt egy faóriásnak, amely valamikor az erdő legszebb ékessége volt. A harmadik egy kis szentjánosbogár; az utcai lámpás nem is tudta, honnan termett elő, de hát ott volt, és világított, ahogy erejétől telt.

Persze a korhadt fadarab és az angolnafej égre-földre esküdözött, hogy a szentjánosbogár csak hébe-hóba világít, tehát nem alkalmas a magas hivatal betöltésére.

Az öreg utcai lámpás hamarosan letorkolta a versengőket: kijelentette, hogy egyikükből se válna jó lámpás, mert gyenge a fényük. A három pályázó tisztelettel hallgatta, de amikor megtudták, hogy az utód kérdésében nem a lámpás dönt, kárörvendve nevettek, s azt mondták, szerencse is, mert az utcai lámpás már vén salabakter, úgyse tudná okosan megválasztani az utódját.

Ebben a pillanatban fordult be a sarkon a szél. Odasuttant a lámpáshoz, befütyült a szellőzőlyukain, és megkérdezte tőle:

- Igaz-e, hogy holnap nyugdíjba vonulsz? Akkor hát ma látlak utoljára! Fogadd tőlem búcsúajándékot: most belefújok a koponyádba, és mától fogva nemcsak hogy tisztán emlékszel mindarra, amit életedben láttál, de olyan világos fejű is leszel, hogy mindent megértesz, és magad előtt látsz, amit elolvasnak vagy mesélnek a közeledben.

- Kincset érő ajándék! Szívből köszönöm! - mondta hálásan az utcai lámpás. - Csak nehogy az olvasztóba kerüljek! - aggódott.

- Oda még nem kerülsz, ne félj! - vigasztalta a szél. - Én most felfrissítem az emlékeidet; ha még több ilyen ajándékot kapsz, csendes boldogságban telik majd öregkorod.

- Hacsak olvasztóba nem kerülök - nyugtalankodott a lámpás, mert mindegyre ez motoszkált a fejében. - Vagy akkor is hasznát veszem az ajándéknak?

- Legyen eszed, öreg lámpás! - kiáltotta a szél, és már továbbiramodott volna, de abban a pillanatban kibukkant a hold a felhők közül, s a szél felkiáltott neki: - Hát kegyed mit ajándékoz a lámpásnak?

- Semmit! - felelte a hold. - Nem látja, hogy éppen fogyóban vagyok? Különben is, a lámpás nekem nem sok szolgálatot tett; én világítottam neki, s nem ő nekem! - Azzal visszabújt a felhők mögé, mert már unta a zaklatást.

Kis idő múlva egy vízcsepp hullott a lámpaüvegre; a lámpás azt hitte, az ereszről csöppent, de a vízcsepp elmondta, hogy egy felhő széléről érkezett, a felhő küldte ajándéku.

- Beléd szívárgok, s ha akarod, egy éjszaka alatt megrozsdásíthatlak, akkor aztán hamarosan elporladsz. - Hanem az öreg lámpás nem örült ennek az ajándéknak, a szél pedig valósággal megbotránkozott rajta. Teli torokból üvöltötte:

- Ki ad még ajándékot az öreg utcai lámpásnak? Ki ad még?

Akkor egy fényes hullócsillag hasította át az eget, fehér fénypászt jelezte útját.

- Hát ez mi volt? - nézett föl az angolnafej. - Azt hiszem, egy csillag hullott le. Úgy láttam, egyenest a lámpába futott. Hát ha már ilyen magas személyek is pályáznak erre a hivatalra, akkor a legokosabb hazamenni és lefeküdni! - vélekedett, s úgy is tett.

- Ez csodálatos ajándék! - ámult el az öreg lámpás. - A tündöklő csillagok, akikre még mindig áhítattal néztem, akik olyan szépen világolnak a magasban, ahogy én sohasem tudtam, bárhogyan igyekeztem is - a csillagok, lám, figyelemre méltattak engem, öreg földi lámpást, s leküldték hozzám egy társukat: megajándékoztak azzal, hogy amire emlékezem, vagy amit

látok, látni tudják azok is, akiket szeretek! Ezt küldték ajándékkul a csillagok, érzem! S ez a legnagyobb ajándék, mert az igazi öröm az, amit megoszthatunk másokkal!

- Nemesen gondolkodol - bólintott rá a szél. - De ehhez az kell, hogy viaszgyertyát gyűjtsanak benned. Mert ha nem az ég az üveged mögött, akkor senki se láthat meg a segítségeddel semmit. Erről megfeledkeztek a csillagok, mert ők azt hiszik, hogy mindenben, ami világít, legalább egy szál viaszgyertya ég. No de elfáradtam - nyújtózott a szél -, megyek és lefekszem. - El is nyugodott.

Másnap - persze, másnap este, mert a nappalt átugorhatjuk - egy kényelmes karosszékből pihent az öreg utcai lámpás. Mit gondoltok, hol? Az öreg silbak házában, aki megkérte a polgármestert és a városatyákat, hogy hűséges szolgálata jutalmául házába vihesse a másik hűséges szolgát, az utcai lámpást. Azok mosolyogtak a kérésén, de nekiadták a lámpást, így került a karosszékből, a jó meleg kályha mellé, ahol kényelmesen kinyújtózott. Az öreg silbak éppen vacsoránál ült a feleségével; szeretettel nézegettek az utcai lámpásra - biztosan asztalhoz is ültették volna szívesen. Szegényes kis szobájuk volt kétolnyire a föld alatt, kőlépcső vezetett le a lakásukba, de odalenn jó meleg volt, rend és tisztaság volt a szoba dísz. Igaz, takaros függönyök is díszítették a kis ablakokat meg az ágyakat, a magas ablak párkányán pedig két különös formájú virágcserep állott. Hajósok hozhatták őket a messzi Indiából; elefántot ábrázoltak, de a hátuk hiányzott, ott tömték meg őket földdel. Az egyik cserépben metélőhagyma bokra zöldellt, ez volt az öreg házaspár veteményeskertje; a másikban muskátli bimbózott, ez meg a virágoskertjük volt. A falon régi óra lengette szaporán ólomingait: tik-tak! Mindig sietett, de az öregek nem bánták, azt gondolták, jobb, ha siet, mintha késne.

Az öregek, mondom, éppen vacsoránál ültek, az öreg utcai lámpás meg a karosszékből, a kályha mellett melengette tagjait. Különösen érezte magát, sehogy sem találta helyét az új világban, ahová cseppent. De amikor az öreg silbak ránézett, és emlegetni kezdte azokat az időket, amikor ők ketten együtt szolgáltak; esőkről, ködökről beszélt meg rövid nyári éjszakákról, fürgeteges téli éjjelekről, s ahogy eltűnődött emlékein, az öreg lámpás is otthonosabban érezte magát. Tisztán látott maga előtt mindent, sorra elvonult előtte, amit valaha átélt; bizony szép ajándékot kapott a szélől.

Az öregek dolgos, szorgalmas emberek voltak, sohasem hevert ölben a kezük, de a vásárnapjaik békés pihenéssel teltek. Az öreg silbak elővett egy-egy régi könyvet, a legtöbbször valami útleírást, s Afrikáról olvasott az öregasszonynak, a roppant őserdőkről meg az elefántokról, amelyek ott vadon csatangolnak. Az asszony figyelmesen hallgatta, s tekintete a cserép elefántokra tévedt, két parányi kertjére.

- Mintha látnám! - sóhajtott föl néha. És a lámpás szívből kívánta, bárcsak viaszgyertya égne benne, s az öreg házaspár is olyan tisztán láthatná, mint ő, az égbe szökő sudár fákat, az összefonódó indákat, a pőrén szaladgáló szerecseneket, meg a vadul vágató elefántcsordákat, amelyek mázsás talpukkal legázolják a nádat, a bokrokat, és keményre döngölik a földet.

„Hiábavaló ez a tehetségem, ha nem ég bennem viaszgyertya, nem adhatom át nekik! - sóhajtotta magában. - Itt csak olaj meg faggyúgyertya van a háznál, az pedig nem elég!”

Egy nap néhány igazi viaszgyertyacsonk került az öreg silbak házába. A nagyobb darabokat meggyújtották, a kisebbekkel a cérnáját viaszozta be az öregasszony, hogy tartósabb legyen. Most hát viaszgyertya is volt a háznál, csak hogy az öregeknek nem jutott eszükbe, hogy a lámpába is tegyenek egy darabkát.

- Ritka tehetségem van, és nem használhatom semmire! - emésztődött az utcai lámpás. - Magamban kell tartanom, nem oszthatom meg másokkal! Ezek a kedves öregek nem is

tudják, hogy a meszelt falat virágmintás, gyönyörű tapétává változtathatom, zöldellő erdőket varázsolhatok elébük, vagy akármit, amit csak akarok. Ó, ha tudnátok.

Máskülönben nem lehetett oka panaszra: az öregasszony tisztán tartotta, fényesre súrolta, s a kis szoba legszembeütőbb sarkába helyezte el. Persze aki látta, azt mondta róla, hogy ócska lom, de hát az öregek nem törődtek vele, mert a lámpás nagyon a szívükhöz nőtt. Végre egy napon - születésnapja volt az öreg silbaknak - az asszony odatípett a lámpához, és mosolyogva mondta:

- Ezen az ünnepen veled világítok! - Az öreg lámpa megcsikordult nagy örömeiben, mert azt gondolta: „Végre észbe kaptatok!” - De keservesen csalódott, mert nem viaszgyertyát kapott, csak olajat. Azért égett, persze, egész este, de azon töprenkedett, hogy a csillagok ajándéka, a legszebb ajándék, holt kincs marad.

Aznap éjjel azt álmodta, hogy az öreg házaspár meghalt, s őt a vasöntőbe vitték beolvasztani. Úgy félt álmában is, mint szolgálata utolsó estéjén a polgármestertől meg a városatyáktól. De azért nem rozsdásodott meg, és nem omlott porrá - pedig megtehetette volna, hiszen a vízcsepp ezzel ajándékozta meg -, hanem nagy bátran belépett az olvasztókemencébe. Onnan kikerülve megint lámpa lett belőle, szép mívű asztali lámpa, amilyenbe fehér viaszgyertya kívánczik. A lámpa angyalt ábrázolt, aki virágcsokrot tartott a kezében; a csokor közepébe, gyertyatartó volt rejtve, oda kerül majd a viaszgyertya. A lámpa egy zöld íróasztalon kapott helyet, egy barátságos szobában; a polcokon rengeteg könyv sorakozott, a falakon szép festmények függtek. Költő szobájába került a lámpa, s megelevenített a költő körül mindent, amit az leírt vagy elgondolt. Összeboruló lombú erdővé változtatta a szobát, vagy napsütötte rétté, ahol golyák lépdeltek méltóságosan; viharos tengerré vagy tengeren hánykódó hajójá.

„Milyen különös tehetség lakozik bennem! - tűnődött el a lámpa az álmán, amikor fölébredt. - Most szinte vágyom rá, hogy beolvasszanak és újjáöntsenek. Különben, most már kitartok a két öreg mellett, mert ők nem a tehetségemért, hanem magamért szeretnek. Úgy bántak velem, mint édes gyermekükkel, tisztán tartottak, olajjal tápláltak; jobb dolgom volt náluk, mint a két elefántnak, pedig azok távolabbról szakadt vendégek s előkelőbbek is!”

És nyugalom szállta meg a lelkét; attól fogva bölcs békességben élt az öreg silbak házában, s meg is érdemelte a nyugalmat, hiszen olyan derék lámpa volt egész életében!

IB ÉS KRISZTINKA

A Gudena partján, a silkeborgi erdőben alacsony hegyhát húzódik, olyan, mint egy széles sánc; Aasennek hívják. A hegyhát nyugati tövében parasztház állt magában, s áll még ma is; sovány földek veszik körül, a szántók homokos talaja átsárgállik a rozs meg az árpa csenevész zöldjén. Néhány esztendeje vetették csak be a földet a parasztház lakói, három birkát, egy disznót és két ökröt is tartottak mellette; egyszóval szépen gyarapodtak, s nem is kívántak többet, pedig még vehettek volna egy pár lovat is. De ők azt tartották, amit a környékbeli parasztok. - A ló magát eszi meg! - Egyszóval, hogy ami hasznot hajt, azt el is viszi. Jeppe-Jäns nyáron a földjét művelgette, télen meg szorgalmasan faragta a facipőket. Még segédje is volt ehhez a munkához, egy ügyes legény, aki értette a módját, hogyan kell erős, mégis könnyű és szép formájú facipőt faragni. Fakanalakat is faragcsáltak, szépen gyűlt a pénzecske a házhoz; Jeppe-Jänséket senki sem tartotta szegény embereknek.

A kis Ib, a gazda hétesztendő fia, a család egyetlen gyermeke, ott ült mellettük, és nézte őket, egy fadarabon faragcsált, s néha ujjába is belevágott, egy nap aztán olyan ügyesen munkált meg két darab fát, hogy egy parányi facipőhöz hasonlított. Ib azt mondta, Krisztinkának faragta. Krisztinka a tutajos leánykája volt, olyan finom és törékeny, mint egy úrikisasszony. Ha olyan ruhákat hordott volna, amiket az ő testére szabtak, senki sem mondta volna, hogy egy Seis-pusztai vályogviskóban született. Abban a viskóban lakott az apjával, aki özvegyember volt, s abból tengette kettejük életét, hogy tűzifát tutajozott le az erdőből a silkeborgi Angolna-fürészmalomhoz, sokszor még messzebbre, Randersbe. Nem volt senkije, akire Krisztinkát rábízhatta volna, hát magával vitte vagy otthagya a hangafüves, áfonyabokros pusztán. Ha a messzi Randersbe indult, Krisztinka, aki egy esztendővel volt fiatalabb Ibnél, átment Jeppe-Jänsék házába.

Ib és Krisztinka pompásan elmulatott egymással; jól megfértek az asztalnál is; várat építettek, árkot ástak, mindenhová bekukkantottak. Egy nap fölmerészkedtek az Aasen-hegyháttra is, és jó darabot mentek a sűrű erdőben. Egy fészekben szalonkatojáást találtak, s ez igen nagy esemény volt.

Ib még sohasem járt a Seis-pusztán, nem evezett át a tavakon Gudenaába; először történt, hogy a tutajos megígérte: magával viszi. Az indulás estéjén átment a tutajossal a Seis-pusztára.

A tutajra hordott magas farakáson már kora hajnalban ott ült a két gyerek, s málnát meg kenyeret eddegélt. Krisztinka apja meg a legény hosszú rudakkal ellökte a tutajt a parttól, s már siklottak is sebesen, vitte őket lefelé az ár. Kijutottak a tavakra, amelyeket - úgy látszott - erdők, nádasok választottak el egymástól, de mindig találtak egy keskeny átjárót közöttük; öreg fák borultak a víz fölé, a tölgyek úgy nyújtották szét hámlott kérgű ágait, mintha felgyűrt ingujjú, izmos karjukat mutogatták volna. A hatalmas égerfák, amelyeknek gyökerei közül kimosta a földet a víz, keményen kapaszkodtak a partba; olyanok voltak, mint egy-egy kis erdős sziget. A tavak tükrén vízirózsák ringatóztak - csodálatosan szép volt az út! Végre megérkeztek az Angolna-malomhoz, ahol hatalmas zsilipeken zuhogott át a víz. Ez már aztán Ibnek és Krisztinkának való látványosság volt!

Akkoriban még nem volt ott se gyár, se falu, csak egy öreg major, kevés jószággal; csak a zsilipen átömlő víz zubogása meg a vadkacsák lármája népesítette be hangokkal a vidéket. Krisztinka apja kihordta a partra a fát, aztán vett néhány angolnát és egy levágott malacot, kosárba rakta az egészet, és letette a tutaj végébe. Elindultak haza, ár ellen, de felvonták a vitorlákat, s mivel szelet kaptak, úgy repült a tutaj, mintha egy pár ló húzta volna. Amikor az

erdőnek abba a részébe értek, ahonnan már nem volt messze a tutajoslegény háza, kikötöttek, és a legény Krisztinka apjával együtt kilépett a partra. A gyerekeknek meghagyták, hogy várjanak nyugodtan, és vigyázzanak magukra. Vártak is egy darabig, de aztán elunták a várakozást, és bekukkantottak a kosárba, hogy megnézzék, mit csinálnak az angolnák meg a levágott malac. Akkor aztán már nem tudták megállni, hogy ki ne vegyék a malacot, és ölükbe ne kapják; de mivel mind a ketten tartani akarták, hát persze hogy elejtették, mégpedig egyenest a vízbe! Az ár mindjárt elragadta és vitte - rettenetes volt!

Ib mindjárt kiugrott a partra, és lefelé rohant a folyó mentén, Krisztinka utána. - Várj meg! - kiáltotta, s nemsokára ott csörtettek a sűrű bokrosban. Nem látták már se a tutajt; se a folyót, de csak futottak tovább; Krisztinka egy helyen megbotlott és elesett, Ib fölsegítette a síró kislányt.

- Gyere csak! - biztatta. - Ott van már a házunk! - De tévedett. Mentek, csak mentek a zörgő avaron, hullott gallyak ropogtak a lábuk alatt; egyszer csak éles kiáltást hallottak. Megálltak, körülhallgatóztak - egy keselyű vijjogott csúf hangján, megijedtek tőle, de körülöttük az erdő mélyében gyönyörű kőkenyebokrok kínálgatták tenger gyümölcseit. Nem tudtak ellenállni a csábításnak, letelepedtek, s addig lakmároztak, amíg kékmaszatos lett az arcuk meg a kezük. Az erdő mélyén megint felhangzott a rémítő kiáltás.

- Kapunk majd a malacért! - aggodalmaskodott Krisztinka.

- Gyere el mihozzánk! - mondta Ib. - Erre van a házunk az erdőben. Továbbmentek, s nemsokára ki is értek egy erdei kocsiútra, de azon se találtak haza. Besötétedett, s ők félni kezdtek, Az erdő különös csendjét csak a nagy fülesbaglyok huhogása, nyugodni készülő madarak pittyegése törte meg; a két gyerek egy bokor alá húzódott. Krisztinka sírt, Ibnek is kicsordult a könnye; sírdogáltak egy darabig, aztán befészkeltek magukat a lombok közé, és elaludtak.

Magasan járt már a nap, amikor kinyitották a szemüket; arra ébredtek, hogy fáznak. Távolabb egy dombon besütött a nap az ágak közé; Ib úgy vélte, ott biztosan jó meleg van, s onnan meg is látják az apja házáat. Nem tudta, hogy az ő házuk még messze van onnan, s egészen másfelé, mint képzelte. Fölmásztak hát a dombra, s amikor fölérték, kristályos vizű, kék tavat pillantottak meg maguk alatt a mélyben. Rajokban cikáztak benne a halak, megcsillant a napfényben aranyos pikkelyük; csodálatos látvány volt. Mellettük nagy bokor zöldellt, ágai tele mogyoróval; hét szem dupla is volt közöttük. Szedték a mogyorót, feltörték, és ették gyöngé belét. Egyszer csak ijedten rezzentek össze egy jól megtermett öregasszony lépett ki a bokorból. Barna volt az arca, a haja fényes-fekete, szeme fehérje úgy villogott, mint a szerencseneké. Bugyrot cipelt a hátán, kezében görcsös botot tartott, cigányasszony volt. A gyerekek nemigen értették meg először a szavát; a cigányasszony akkor három diót vett elő a zsebéből, s elmondta, hogy mind a három bűvös dió, és a legcsodálatosabb dolgokat rejti. Ib felnézett az asszony arcába, s olyan barátságosnak látta, hogy meg merte kérdezni tőle, neki adná-e a három diót. A cigányasszony neki adta szívesen, és helyette mogyorót szedett, azzal tölte meg a zsebet.

Ib és Krisztinka tágra nyitott szemmel bámulta a három bűvös diót. - Kocsi meg ló is van benne? - mutatott Ib az egyikre.

- Aranyhintó van benne, aranylovak húzzák! - felelte az asszony.

- Akkor azt add nekem! - kérte Krisztinka, Ib neki adta, s a cigányasszony belekötötte a kislány kendőjébe.

- Hát ebben van-e olyan szép kendő, mint a Krisztinkáé? - fogta a kezébe Ib a másodikat.

- Nem is egy, de tíz! Még szépséges ruhák, kalapok, harisnyák is vannak benne! - mondta a cigányasszony.

- Akkor hadd legyen az is az enyém! - kunyerálta Krisztina, és Ib azt is neki adta. A harmadik dió kicsi volt és fekete.

- Az legyen a tied - mondta Krisztinka. - Az is szép dió.

- Hát ebben mi van?

- A legjobb, amit kívánhatsz - felelte az asszony.

Ib féltve szorongatta a dióját. Az asszony azt mondta.; hazavezeti őket, s elindultak vele az úton, csak hogy éppen az ellenkező irányba, mint amerre a házuk volt. Persze azért nem foghatjuk rá a cigányasszonyra, hogy el akarta lopni a gyerekeket.

A vadon erdőben találkoztak a kerülővel, aki ismerte a kisfiút, s elvezette őket Ib apjának házába, ahol már nagyon nyugtalankodtak miattuk. Megbocsátottak nekik, bár alapos verést érdemeltek volna, először, mert elúszttatták a malacot, másodszor, mert elszöktek a tutajról.

Krisztinka hazament a pusztai viskóba, Ib meg ott maradt az erdei házikóban. Este mindjárt elővette a dióját, amely a legjobbat rejtette magában, amit kívánhat. Óvatosan beszorította az ajtósarokba, s egy kicsit mozdított az ajtón - a dió megroppant és feltört, de bizony nem volt benne más, csak valami fekete por, erdei földhöz vagy tubákhoz hasonló - közönséges, férges dió volt.

- Gondolhattam volna - mondta Ib. - Hogy is férhetett volna el ebben a kis dióban a legjobb, amit remélhetek? Krisztinka se talál a maga dióiban szépséges ruhákat meg aranyhintót aranyos lovakkal!

Megjött a tél, elérkezett újesztendő napja.

Eszteendők teltek-múltak; Ib már a konfirmációjára készült, s eljárt messzire a paphoz. Akkoriban történt, hogy a tutajos átjárogatott Ib szüleihez, s elmondta nekik, hogy Krisztinkát kiadja a házból, hadd éljen a maga kenyerén. Nagy szerencse érte: jó emberek fogadták fel szolgálonak, a heringi gazdag kocsmárosék. A kocsmárosnénak segít majd a ház körül, s később, ha ügyesnek és igyekvőnek bizonyul, meg is konfirmálják a kocsmárosék, és ott tartják maguknál.

Ib és Krisztinka - a „jegyespár”, ahogy emlegették őket - egy nap elbúcsúzott egymástól. Krisztinka megmutatta Ibnek a két diót, amit tőle kapott, amikor eltévedtek az erdőben, s azt is elárulta neki, hogy gondosan őrzi ládájában a kis facipőt, amit Ib gyermekkorában faragott neki. Aztán nehéz szívvel elváltak.

Ibet megkonfirmálták, de továbbra is ott maradt anyja házában; ügyes és szorgalmas facipőkészítő vált belőle, nyáron pedig kevéske földjét művelgette. Az apja már rég meghalt, s az anyja nem boldogult volna maga a földdel.

Krisztinkáról csak nagy ritkán hozott hírt egy-egy postakocsis vagy angolnát áruló paraszt: jól megy a sora a gazdag kocsmároséknál. Konfirmációja után maga írt az apjának, tiszteltette levelében Ibet meg az anyját; megírta, hogy gazdájától fél tucat új inget és egy szép ruhát kapott. Csupa jó hírt hozott a levél.

A következő tavaszon egyszer csak kopogtattak Ibék ajtaján: a tutajos hozta el Krisztinkát látogatóba. Egy napra érkezett haza valami alkalmatossággal. Themig szekéren tette meg az utat. A lány szép volt és finom, mint az úri kisasszonyok, ruhája jól illett karcsú termetére, gyönyörű volt benne; Ib meg csak az ócska köznapi, ruháját viselte. Mintha megbénult volna

a nyelve, amikor a lányt meglátta, nem talált szavakat, csak szorongatta a lány kezét, és érezte, hogy az öröm csordultig tölti a szívét. Krisztinkának azonban szaporán pergett a nyelve, beszélt, beszélt, s végül szájon csókolta Ibet.

- Hát nem ismered meg? - álmélkodott a legény szótlanúságán, amikor magukra maradtak. Ib még akkor is csak a lány kezét fogta, és csak ennyit tudott kimondani: - Valóságos úrikis-asszony lett belőled, én meg lám, milyen lompos vagyok! Ha tudnád, Krisztinka, mennyit gondoltam rád meg a gyerekkorunkra!

Karon fogták egymást, és falmentek az Aasen-hegyhátra, Gudena fölé elnéztek a Seispusztangangafüves buckáira. Ib még mindig nem tudott szólni, csak amikor elbúcsúztak, akkor vált világossá előtte, hogy Krisztinkát feleségül kell vennie. Hiszen már gyermekkorukban „jegyespárnák” emlegették őket, jegyesek is voltak, bár nem kötelezték el magukat egymásnak.

Már csak néhány órát tölthettek együtt, mert Krisztinkának vissza kellett mennie Thembe, ahonnan másnap reggel szekér viszi tovább nyugat felé, Herningbe. Apja és Ib elkísérték a faluig. Holdvilágos éjjel volt már, mire megérkeztek, s Ib még mindig nem engedte el Krisztinka kezét. A szeme sugárzott, nyelve még most is akadozott, de amit mondott, azt tiszta szívéből mondta.

- Ha nem kényesednél el túlságosan a jószágban, s úgy érzed, oda tudnál költözni hozzám anyám házába, akkor mi nemsokára férj és feleség leszünk. Egy kicsit várhatunk még, ha úgy akarod.

- Igen, okosabb, ha várunk még, Ib! - felelte Krisztinka, és megszorította a fiú kezét. Ib az ajkára hajolt és megcsókolta. - Hiszek benned, Ib! Úgy érzem, szeretlek, de előbb még hadd aludjam rá egyet.

Aztán elbúcsúztak, Ib megmondta a lány apjának, hogy ők félíg-meddig jegyesek; a tutajos azt felelte, hogy ő is így gondolta a dolgot. Hazakísérte Ibet, és náluk töltötte az éjszakát. Több szót aztán nem is ejtettek a jegyváltásról.

Elmúlt egy esztendő. Ib meg Krisztinka kétszer váltottak levelet egymással. „Síríg tartó hűséggel” - írták a levelük végén. Egy nap Krisztinka üdvözlétével állított be Ibhez a tutajos; a többi mondanivalóját sokáig forgatta magában, végül előállt vele. Krisztinkának jól megy a dolga, még annál is jobban, nem csoda, hiszen szép teremtés, szemrevaló és kedves. Nemrég hazalátogatott a kocsmárosék fia, akinek egy koppenhágai irodában van fényes állása. Krisztinka az első látásra megtetszett neki, a lány is hajlik hozzá, a kocsmárosék sem volnának ellene a dolognak. Hanem Krisztinka azt mondja, hogy Ibnek már félíg-meddig elkötelezte magát, a fiú bizonyosan vár rá, s ezért inkább futni hagyja a szerencséjét. Ennyit mondott a tutajos.

Ib egy szót se szólt rá, de fehér lett, mint a gyolcs. Aztán megrázta a fejét, s csak ennyit mondott:

- Krisztinka nem lökheti el magától a szerencsét!

- Hát írd neki néhány sort - mondta a tutajos megkönnyebbülten.

Ib neki is fogott, de sehogy se tudta megírni, amit szeretett volna. Sok szót húzott át, sok papírt tépett össze, de reggelre készen volt a levél. Ezt írta Krisztinkának:

Olvastam a levelet, amit apádnak írtál, s megtudtam belőle, hogy jól megy a dolgod, s még jobban mehet, ha akarod. Kérdezd meg, Krisztinka, a szívedet, s vedd fontolóra, milyen élet vár rád mellettem - tudod, hogy nem élek fényes módon. Ne gondold azzal, hogy velem mi lesz, csak a magad javát tekintsd. Te

nekem nem köteleztél el magadat, ha szívedben hűséget fogadtál is, én feloldalak fogadalmad alól. Kísérjen az élet minden öröme, Krisztinka! Engem majd megvigasztal a jóisten.

Örökké hűséges barátod:

Ib

Elküldte a levelet, és Krisztinka meg is kapta.

Novemberben, Márton napján kihirdették Krisztinkát meg a kocsmárosék fiát a pusztai templomban, s odaát Koppenhágában is, ahol a vőlegény lakott. Oda utazott el Krisztinka is jövendő napával, mert a vőlegény ügyes-bajos dolgai miatt nem mehetett el Jyllandba. Krisztinka úgy egyezett meg az apjával, hogy Funder városkában találkoznak, mert az útba esett, s a tutajos a folyón könnyen elérhette. Apa és lánya itt búcsúzott el egymástól. A tutajos később beszélt is erről a találkozásról, de Ib nem szólt rá semmit. - Olyan tűnődő lett - mondta az öreg édesanyja. Igen, Ib sokat tűnődött; a három varázsdíó jutott eszébe, amit gyerekkorukban kaptak a cigányasszonytól. Kettőt Krisztinkának adott belőle: aranyhintó volt az egyikben, aranyos lovakkal, szépséges ruhák a másikkban. Nem hazudott a cigányasszony. Krisztinka mindezt megkapta Koppenhágában, az ő számára beteljesedett a jóslat. Ib csak fekete földet talált a maga diójában, „a legjobbat, amit kívánhat” - mondta a cigányasszony. De hiszen ez is igaz! A fekete föld a legjobb, amit kívánhat - most értette csak meg a cigányasszony szavait. Fekete föld, egy sír sötét mélye - várhat, kívánhat-e jobbat?

Megint eltelt néhány esztendő; nem sok, de Ib nagyon hosszúnak érezte. A herningi öreg kocsmáros nemsokára meghalt, s hamarosan követte a felesége is. Minden jószágukat, sok ezer tallér vagyonukat a fiuk örökölte. Igen, Krisztinka most már igazán megkaphatta az aranyhintót meg a sok szép ruhát.

A következő két hosszú esztendőben nem érkezett levél Krisztinktól. Amikor aztán végre levelet írt az apjának, bizony nem dicsekedett benne, se fényes móddal, se boldog étellel. Szegény Krisztinka! Nem tudott bánni a pénzzel sem ő, sem az ura, szétfolyt a nagy vagyon a kezük között, nem volt áldás rajta, mert nem tudták megbecsülni.

Megint kivirágzott a hangafüves puszták, aztán újra őszt, a hó is leesett. Sok télen át kavarta a szél a havat a Seis-puszták meg az Aasen-hegyhát fölött, amelynek tövében Ib szelektől védett háza állt. Egyik tavasszal, amikor kisütött a nap, Ib megint belehasított ekéjével a földbe - elkezdte a szántást. Egyszer csak mintha kőbe ütődött volna a csoroszlya, ki is fordított a földből egy kemény, fekete göröngyöt. Ib fölvette, érezte a súlyán, hogy ércdarab; azon a sarkán, ahol az ekevas belevágott, szemképráztatóan ragyogott. Megtisztogatta, s akkor látta, hogy egy nehéz, pogánykorc arany karperecet fordított ki a földből; ősi temetkezési helyet tárt fel az ekevasa, és legdrágább kincsét hozta napvilágra. Ib megmutatta a lelkésznek, aki megmondta neki, milyen roppant érték, amit talált; Ib akkor a járásbíróhoz vitte az aranyat, aki nyomban hírt adott róla Koppenhágába, s azt tanácsolta Ibnek, hogy maga vigye a drága holmit a fővárosba.

- A legjobbat találtad a földben, amit csak találhattál! - mondta neki a bíró. „A legjobbat - gondolta Ib -, amit csak kívánhattam. Megjósolta a cigányasszony. Ha ugyan valóban ez a legjobb.”

Ib Aarhusban hajóra ült, és elindult Koppenhágába; valóságos világjáró út volt ez a számára, hiszen addig még nem járt messzebb Gudena túlsó partjánál. Megérkezett a fővárosba.

Az aranyelet értékét rögtön kifizették neki, sok pénzt kapott, hatszáz dán tallért. És Ib, az erdők lakója, elindult, hogy bejárja a lármás, sokadalmas várost.

Éppen azon az estén, amikor vissza akart indulni az aarhusi hajóval, eltévedt a kanyargós utcákon, éppen az ellenkező irányba ment, mint amerre kellett volna. A sáncok mentén a Vesterport utcába akart jutni, ahelyett a Knippel-hídra tévedt, és egyszer csak Christianshavenben találta magát. Nyugat felé haladt, de nem azon az úton, amelyiken kellett volna. Elhagyott utcákon járt egy lelket se látott sehol. Egy nyomorúságos kis házból egy aprócska leány lépett ki, és Ib tőle akarta megtudakolni az utat. A kislány megállt, felnézett rá, és keservesen felzokogott. Ib faggatni kezdte, mi baja: a kislány érthetetlen szavakat tördelt. Utcai lámpa alá értek, s a fény a kislány arcába hullott: Ibet különös érzés fogta el. Krisztinkát látta maga előtt, hajszálra úgy, ahogy gyermekkori arcát őrizte emlékeiben.

Belépett a kislánnyal a szegényes házba, fölhaladt a keskeny, rozoga lépcsőn, föl, egészen a tető alá, egy lejtős mennyezetű kis padlásszobába jutott. Nehéz levegő volt odabenn, lámpa sem égett: az egyik sarokból keserű sóhajtozás és akadozó lélegzés hallatszott. Ib gyufát gyújtott, s odament az ágyhoz: a leányka anyja feküdt ott nagybetegen.

- Segíthetek valamivel? - kérdezte Ib. - A kislány vezetett ide, magam idegen vagyok a városban. Nincs szomszédja vagy valakije, akit idehívhatnék? - És fölemelte az asszony fejét.

Krisztinka volt, a Seis-pusztai Krisztinka.

Odahaza Jyllandban már évek óta nem emlegették; senki sem akarta megzavarni vele Ib csendes életét. Különböztetés sem voltak jó hírek, amik Krisztinkáról érkeztek; a nagy vagyon, amit a kocsmároséktól örökölt, elvette az ura józan esztét, elbizakodottá és vakmerővé tette; lemondott biztos állásáról, fél esztendeig külföldön csavargott, amikor aztán hazaérkezett, adósságot adósságra halmozott, és igen nagylábon élt. Egyre jobban vágtatott a kocsija, végül aztán felborult. Még vidám ivócimborái is azt mondták róla, megérdemli a sorsát, mert két kézzel szórta a pénzét. Egy reggel aztán holtan találták a palotakert árkában.

Krisztinka már a halált hordozta a szívében; legkisebbik gyermekét, akit még jólétében hordozott, és nyomorúságban hozott a világra, néhány hetes korában eltemette. S most maga is halálos betegen, elhagyatva feküdt az ínséges kis padlásszobában. Nyomorúságát régen, Seis-pusztai éveiben jobban el tudta volna viselni, mint most, amikor hosszú évekig kényelemben, úri módban élt. Nagyobbik gyermeke, a kislány, aki Ibet felvezette hozzá - őt is Krisztinkának hívták -, vele együtt éhezett és nélkülözött.

- Az aggaszt, hogy ha meghalok mi lesz a szegény gyermekemmel? - sóhajtott. - Egymaga marad a világban.

Ib talált egy kis gyertyacsonkot, meggyújtotta, s a pislogó láng bevilágította a nyomorúságos szobát.

Elnézte a kislányt, s a régi Krisztinkára gondolt, a hajdani napokra; a gyermeket, akit nem is ismert, megszerette az anyján keresztül. A haldokló nézte, nézte Ibet, s mind tágra nyílt a szeme - megismerte vajon? Ib nem tudhatta meg soha, mert a szegény asszony örökre elnémult.

A Gudena-parti erdőben, a Seis-pusztai közelében szürke köd ült meg a vidéket; elvirágozott a hangafű, nyugati szelek szaggatták a sárga lombot, s belepergették a folyóba, vagy messzire sodorták a pusztán, ahol a kis vályogviskóban most idegen emberek laktak; de az Aasen-hegyhát alatt, öreg fák oltalmában, biztosan állt a fehérre meszelt kis ház. Jó meleg volt a szobában, a kemencében pusztai tűz égett; tavaszi napfény sugárzott a gyermek szeméből, és a tavasz pacsirtái szólaltak meg a gyermekajkon. Élet és derű költözött a házba a kis Krisztinkával, aki most ott ült Ib ölében: Ib volt a gondviselője halott apja és anyja helyett, akik úgy tűntek el mellőle, mint az álmok, mely gyermekek és felnőttek szeme elől egy-

formán elillan. Ib jó módban, elégedettségben élt a takaros kis házban Krisztinkával, akinek anyja ott nyugodott a koppenhágai Szegények temetőjében.

Ibnek pénze volt a ládafiában. Arannyal fizetett neki a föld, ahogy mondják. És az övé volt Krisztinka is.

AZ ELCSERÉLT CÉGTÁBLÁK

Réges-régen, öreg időkben, amikor még nagyapó is öklömnyi legényke volt, és piros nadrágban meg vitézkötéses piros zekében járt, és tollas sapkát viselt - mert az ő gyerekkorában ilyen volt a kisgyerekek ünneplő ruhája -, sok minden másképpen volt, mint manapság! Sokszor pompázott ünnepi díszben az utca, olyan díszben, amelyet ma már se látni, mert elvitte az idő, divatját múlta. De nagyapó jól emlékszik rá, s olyan jó hallgatni, amikor mesél róla!

Az ám, nagy látványosság lehetett, amikor az új céhépületbe költöző csizmadiák áthelyezték cégérüket! Selyemzászlójuk lengett a szélben, egy nagy csizma meg egy kétfejű sas ékeskedett rajta; a legfiatalabb mesterlegények vitték a cégért meg a céhládát, s csak úgy lobogott a sok piros-fehér pántlika az ingük ujján. Az öregebb mesterek kivont karddal vonultak, s kardjuk hegyére citromot szúrtak. Utcahosszat zengett a muzsika, s a hangszerek királya a „madár” volt - így nevezték azt a hosszú rudat, amelyen félhold fényeskedett, s körülötte csörgők, csengettyűk csilingeltek ezer hangon. Igazi török hangszer volt. A „madarat” magasra emelték és meglóbálták; zengett-bongott a sokféle csengő, s vakította a szemet, ha a nap megragyogtatta rajta a sok aranyat, ezüstöt meg rezet.

A menet élén bohóc ugrándozott, tarka rongyokból összetákolt maskarát viselt, arcát feketére mázolta, és bolondos csörgősipkája úgy csengettyűzött, mint a téli szán. Ostort pattintgatott, s néha az emberek közé csördített vele, de ostora nem csípett meg senkit. Körülötte tolongott a nép, mindenki látni akarta, a gyerekek meg addig csetlettek-botlottak, lábatlankodtak mellette, míg végül eltenyereltek az útszéli árokban. A vénasszonyok hegyes könyökükkel lökdösődtek, savanyú ábrázatot vágtak, és egymást szapulták. Ki nevetett, ki fecsegett; kiültek a grádicsra vagy az ablakba, még a háztetőre is felkapaszkodtak, hogy jobban lássák a fényes menetet. Sütött a nap, egy kis eső is esett, de annak örülnek a parasztok, hát hadd essen! Ha bőrig ázik is mindenki, az ország földje húzik az esőtől.

Jaj, hogyan tudott mesélni nagyapó! Nem is csoda, hiszen végignézhette kisfiú korában a pompás látványosságot.

Amikor a menet fölvonult, a céh legöregebb mesterlegénye föllépett a címeres emelvényre, és elmondta az ünnepi beszédet; méghozzá versben. A verset hárman csinálták, s jó pohár puncsot megittak közben, hogy szépre sikerüljön. A tömeg megéltenezte a verses beszédet, de még jobban a bohócot, amikor fölszökdelt az emelvényre és torzképet vágott. Nagyszerűen játszott a bolondot: a mézsört kicsi pálinkáspohárkákból itta, aztán a poharakat a nép közé hajigálta, s az emberek nagy ügyesen elkapták a levegőben. Nagyapónak is jutott: egy kőműveslegény kapta el, és neki adta. De nagy mulatság volt! Aztán a virágokkal körülfont cégért fölfüggesztették a céhtestület új épületének homlokára.

- Az ilyen ünnepnapot vénséges vén korára se felejtí el az ember - mondta nagyapó, s nem is feledte el soha, pedig látott még pompásabb dolgokat is, s el is mesélte. A legmulatságosabb eset az volt, amikor a nagy városban a szélvihar összevissza cserélgette a cégtáblákat.

Kicsi gyerek volt nagyapó, amikor szülei először vitték a nagy városba, az ország fővárosába. Olyan sok nép tolongott az utcán, hogy ő azt hitte, itt is cégért helyeznek át. Tenger sok cégtábla volt a fővárosban! Száz szobát is megtöltött volna a sokféle kép. A szabó cégtáblájára ruhadarabokat pingáltak, a legegyszerűbbektől egészen a legfinomabbakig; a dohányvágókén pufók képű kisfiúk fújták a füstöt, olyanok voltak, mintha élnének; másokra vajdarabot, heringet vagy koporsót festetett a gazdája - már kinek mi volt a mestersége. Voltak aztán feliratok is, mindenfélék, ha az ember az utcákat járta, a cégtáblákkal is beérhette volna látnivalónak.

Az volt ebben a nagyszerű, hogy csak rá kellett nézni a képekre, s az ember megtudhatta, miféle nép lakik ebben vagy abban a házban, hiszen a ház lakói maguk adták tudtul mindenkinek. Azt pedig jó és hasznos dolog tudni, hogy kik egy ház lakói - mondta nagyapó.

Hanem a cégtáblákkal furcsa dolog történt, éppen akkor, amikor nagyapó először került a fővárosba. Nagyapó maga mesélte el, s nem is tréfából, azt csak anyám fogta rá, valahányszor el akart hitetni velem valamit. Én bizony minden szavát szentírásnak vettem.

Az első éjjel, amit a városban töltött, irtózatosszerű fergeg tombolt, olyan, hogy még újságban sem lehet akármikor olvasni hasonlóról; emberemlékezet óta nem dühöngött ilyen szél. Zsindelyek röpködtek a levegőben, deszkapalánkok törtek ki, egy targonca magától nekiiramodott, csak hogy az életét mentse. Süvített, zúgott, üvöltött a szél, nekirontott mindennek. A csatorna vize fölcsapott a bástyára, s még magasabbra kíváncszott! A fergeg végigdúlt a várost, ledöntötte a kéményeket; némelyik büszke templomtorony úgy meggörnyedt, hogy azóta sem egyenesedett ki.

Az öreg tűzoltóparancsnoktól - aki mindig utolsónak sietett a fecskendővel oda, ahol tűz ütött ki - megirigyelte a vad szél kicsiny örbódéját, kifordította a sarkaiból, és végiggörgette az utcán. A bódé egyszer csak csodálatos módon talpra állt, s kikötött egy szegény ácslegény háza előtt, pedig nem is tudott róla, hogy az ácslegény volt az, aki a legutóbbi tűzvészkor megmentett három embert.

A borbélyok céhének nagy réztányérját is leszakította a szél, s éppen az igazságügyi tanácsos ablakába vágta, ami gonosz célzás is lehetett tőle. A szomszédok ugyanis kifent borotvának hívták a tanácsnoknét és legmeghittebb barátnőit - olyan okosak voltak, s mindenkiről többet tudtak, mint ki-ki saját magáról.

Az a tábla, amelyre szárított és füstölt halat pingáltak, éppen az újságíró háza ajtajába repült. Ugyancsak rossz tréfa volt a szélről, de hát nem gondolt rá, hogy az újságíróval nem tanácsos tréfát űzni, mert a lapjában félelmetes bosszút tud állni.

A szélkakast a szemközti háztetőre röpítette a fergeg, s az úgy állt ott, mint a testet öltött rosszindulat, mondták a szomszédok.

A kádármester hordóját a női piperebolt ajtaja fölé akasztotta a furfangos szél.

A vendéglős étlapja, amely vaskeretben függött az ajtón, a színház kapuján talált új szállást, amit bizony addig kevesen nyitogattak. Jaj de nagyszerű előadást hirdetett: „Tormaleves, töltött káposzta.” Erre bezzeg tódult a nép a színházba!

Rettenetes éjszaka volt! Képzeljétek csak el, reggelre a város valamennyi cégtáblája helyet cserélt, méghozzá itt-ott olyan furfangosan, hogy nagyapó el se mondta nekünk, csak magában nevetgélte jóízűen, bár lehet, hogy azért mégis hozzátett egy keveset.

Az emberek, kivált a szegény idegenek, ugyancsak megjárták, ha a cégtáblák meg feliratok után akartak megtalálni valamit. Akik tudós öregurak gyűlésére igyekeztek, hogy valami fontos dolgot megtárgyaljanak, azok egy lármás iskolában kötöttek ki, ahol a vásott gyerekek az asztalokon meg a padokon ugráltak.

Mások a templomot meg a színházat cserélték össze az ördögös táblák miatt, ami igazán borzasztó.

Manapság már nem tombolnak ilyen szélviharok, amelyet nagyapó látott, igaz, ő is csak öklömmnyi legényke korában. Mi, meglehet, nem is látunk soha hasonlót, talán majd az unokáink. Mondjuk meg majd nekik, hogy maradjanak szépen otthon, ha a szélvihar összecseréli a cégtáblákat.

AZ ÉRCDISZNÓ

Messze Itáliában, Firenze városában van egy kis mellékutca, úgy emlékszem, Porta Rosa a neve. Ebben az utcában, egy zöldegesbódé előtt, művészién kidolgozott vízöntő szobor áll - disznót ábrázol. Kristálytisza víz bugyog az állat szájából, amelyet zöldesfeketére mart az idő, csak az orra fénylik, mintha ragyogóra dörzsölték volna; s öntudatlan ezt is cselekszi az a sok száz gyerek meg szegény ember, aki ivás közben megmarkolja. Festeni való kép, ahogy a szépen formált állatot átöleli egy-egy félig meztelen, fürtös fejű, szép fiúcska, és üde ajkát a kibuggyanó vízsugár alá tartja.

A Firenzét járó idegen könnyen megtalálhatja a vízöntő szobrot, akármelyik koldus odavezeti, vagy megmondja az utat.

Tél volt, késő este; a hegyeket hó feküdte meg, süttött a telihold, s ez Itáliában annyi fényt szór, mint a nap odafönn északon, felhős időben. Talán még többet is, mert itt maga a levegő világít és fölemel, északon meg szinte ránehezedik az emberre az ég hideg, ölmos mennyezete, s lenyomja a nyirkos földre.

Firenzében, a hercegi palota kertjében, összeboruló örökzöld bokrok sátra alatt, ahol még télen is ezrével nyílnak a rózsák, naphosszat üldögélt egy fiúcska; toprongyos és elhagyatott, de képmása lehetett volna Itáliának: olyan szép volt, olyan mosolygós arcú, s mégis szívet sajdító. Éhen-szomjan üldögélt ott, egy rézpénzt se ejtett az ölébe senki, s estefelé, amikor a kertet bezárták, a kapus kikergette még onnan is. A kisfiú elbandukolt, de az Arno hídján megállt, és tűnődve nézte a csillagokat, amelyek közte és egy pompás márványhíd között rengedeztek a víz tükre. Aztán elindult az ércdisznó felé, fél térdre ereszkedett előtte, átölelte az állat nyakát, és odatartotta szomjas száját a csörgedező vízsugár alá. A szobor körül salátalevelek heverték meg néhány szem gesztenye; ez lett a vacsorája. Egy lélek se járt az utcán, a fiú egyedül volt; felült hát az ércdisznó hátára, fürtös fejét ráhajtotta az állat fejére, s észre sem vette, már el is aludt.

Amikor éjfél kongott a tornyok, megmozdult a szobor; az alvó fiú tisztán hallotta minden szavát:

- Kapaszkodj belém, kisfiú, aztán rajta, elvágatunk! - Azzal leszökött a talapzatról, s már vitte is a fiút a hátán - de csodálatos utazás volt! Kiertek egy térre, s ott a bronztó, amelyen a bronzherceg lovagol, fölnyerített a közeledtükre, az ódon városháza tarka címerpajzsai felragyogtak, mintha mögöttük fény gyúlt volna ki; a híres Dávid-szobor meglendítette parittyáját, milyen különös volt a világ éjszaka! Az elrablott szabin nők érc csoportja is megelevenedett; a szabin nők rémült sikoltása fölverte a gyönyörű tér éji csendjét.

Egy árkádsor alatt, ahol karnevál idején a nemes urak gyülekeztek, hirtelen megtorpant a vágató állat.

- Most újból fogózz belém! - szólt hátra a kisfiúnak. - Kapaszkodj erősen, mert fölmegyünk a lépcsőn.

A kisfiú eddig még egy szót sem ejtett, elvette a szavát a félelem meg az öröm. Most egy hosszú folyosóra értek, amit jól ismert a fiú, mert járt ott már azelőtt is. Pompás festmények sorakoztak egymás mellett a folyosó falain, alattuk szobrok álltak, s olyan csodálatos fényben úszott minden, mintha világos nappal volna. De a legszebb mégiscsak az volt, amikor kitárult az egyik mellékterem ajtaja - itt is járt már a kisfiú, de soha ilyen szépnek nem látta, mint ezen a különös éjszakán.

Szépséges hajadont pillantott meg a teremben; olyan volt, amilyennek a természet meg a márvány legnagyobb mestere megálmodta. Szép tagjai szinte megelevenedtek, delfinek szökdeltek körülötte, szeméből halhatatlanság fénye sugárzott. Márványszobrok fehérlettek körülötte, szép szál férfiak: az egyik a kardját fente, a másik csoportban gladiátorok birkóztak a szépség istennőjének kegyeiért.

A fiú szemét elkápráztatta a tündér ragyogás, a pompázó színek, a terem megpezsdlő élete.

Micsoda ragyogás, mennyi szépség teremről teremre. Mennyi csodálatos kép! Egy szelíd, szép Madonna-arcról nyájas fény sugárzott. Az ércdisznó lassan lépkedett a sok gyönyörűség között, hogy a kisfiú mindent jól szemügyre vehessen. Az azt se tudta, merre nézzen, mit csodáljon meg. A legjobban mégis egy festmény nyugozta le, talán azért, mert annyi boldog és vidám gyermek mosolygott le róla - egyszer, régebben, már integetett is nekik.

Sokan talán egykedvűen haladnak el a festmény előtt, pedig az a festészet és költészet igazi kincse. Krisztust ábrázolja, amint leszáll az alvilágba, de nem kárhozott lelkek veszik körül, hanem pogányok. Ami a legmegkapóbb rajta, a gyermekek arcán a pogány derű, a bizonyosság, hogy ők is a mennyek országába jutnak. Ketten már átölelik egymást, egy fiúcska kinyújtja a kezét társa felé, aki mélyebben áll, s magára mutat, mintha azt mondaná neki: én a mennyek országába jutok! A felnőttek szorongva, de reménykedő arccal veszik körül Krisztust, némelyikük alázatosan fejet hajt előtte.

Ezzel a képpel nem tudott betelni a rongyos ruhájú gyermek. Az ércdisznó csendesen állt mellette, s egyszer csak mély sóhaj szakadt föl valahonnan: a pogányok közül, vagy a megelevenedett szobor belsejéből? A kisfiú már nyújtotta a kezét a mosolygó gyermekek felé, de az ércdisznó a hátára kapta, és kiszáguлдott vele, az oszlopos előcsarnokon keresztül.

- Áldott légy, te kedves állat! - mondta igaz hálával a kisfiú, és megsimogatta a lépcsőn lefelé száguлдó ércdisznót.

- Én tartozom hálával - felelte az eleven szobor. - Örömet szereztem neked, de te meg rajtam segítettél, mert csak akkor hagyhatom el talapzatomat, akkor van erőm a járáshoz, ha egy ártatlan szívű gyermek ül a hátamra. Elmehtek akárhová, csak egy helyre nem: a templomba. De ha velem vagy, benézhetek a templom nyitott ajtaján. Maradj hát rajtam, mert ha leszállsz a hátamról, elhagy minden csepp erőm, s olyan élettelené válok, mint amilyenek nappal látsz.

- Nem hagylak el, kedves állat! - mondta a kisfiú, s folytatták a szédítő vágát Firenze utcáin, ki a város egyik legszebb temploma előtti térre.

Fölpattant a templom szárnyas kapuja, s a fényben úszó oltárról kivetődtek a sugarak a sötét éjszakába.

A templom bal oldali hajójában egy síremlék állt; csodálatos fényt árasztott, mintha csillagok koszorúja fonná körül. A síremléket címerpajzs díszítette kék alapon tűzpirosan izzó létra. Galileinak, a nagy tudósnak sírja volt az; az egyszerű címer sokatmondó jelkép; az izzó létra a tudományt jelenti, mert a tudós útja tüzes létrán vezet a végtelenségbe.

A jobb oldali hajóban, a pompás síremlékeken mintha minden szobor életre kelt volna; itt Michelangelo állott, a nagy festő és szobrász, amott a babérral koszorúzott költő, Dante; művészek, szellemóriások, Itália örök büszkeségei. Csodálatos templom ez!

Mintha meglebbentek volna a márványruhák redői, mintha a magas szoboralakok még magasabbra emelték volna a fejüket; mintha a néptelen templomban felbúgott volna az orgona.

A kisfiú kinyújtotta karját a fényesség után, de az ércdisznó hirtelen megfordult, és eliramodott vele. A fiú erősen kapaszkodott, fűtyült a szél a füle mellett, megcsikordult a templom

szárnyas ajtaja - becsukta egy láthatatlan kéz. Aztán hirtelen elsötétedett előtte minden: Csípős hideg térítette magához. Reggeli nap ragyogott a feje fölött, s ő ott ült, félig lecsúszva, az ércdisznó hátán, amely mozdulatlan állott talapzatán.

A szegény kisfiút hirtelen ijedtség szállta, meg: eszébe jutott az anyja, aki előző nap azért küldte el hazulról, hogy valahonnan pénzt kerítsen. De a fiú egy garast sem tudott szerezni, csak éhségét vihette haza. Átölelte búcsúzóul az ércdisznó nyakát, megcsókolta kifényesedett orrát, még intett is neki, aztán befordult egy kis utcába, amely olyan szűk volt, hogy legföljebb egy málhás számár férhetett el benne. Belépett egy ház vaspántos, nagy kapuján, fölment a piszkos fal mellett kanyargó, keskeny lépcsőn, amelynek korlátját egy kötél pótolta; rongyokkal teliaggatott, nyitott folyosóra jutott, innen lépcső vezetett le az udvarra. Nagy kút állt odalenn, belőle vastag drótok vezettek a ház minden emeletére, ezeken húzták a vizet; a favödrök egymás mellett himbálóztak, nyikorgott a kút kereke, egy-egy vödör megbillent a magasban, s vizét az udvar kövére loccsantotta. Most egy másik düledező lépcsőn haladt föl-felé a kisfiú, s két matrózba ütközött, akik jókedvűen táncoltak lefelé a lépcsőkön, majdnem fellökték a szegény gyereket. Nem éppen szép, de testes asszony lépkedett a nyomukban; dús, fekete haja volt a legfőbb ékessége.

- Mit hoztál? - kérdezte a fiútól, ahogy megpillantotta.

- Ne haragudj, anyám! - kérlelte a szegény fiú. - Egyetlen, garast sem adtak. - Az anyja szoknyája után kapott, mintha meg akarta volna engesztelni, de az besietett a szobába. Hogy a szoba milyen volt, nincs szívem leírni, csak azt a füles vasfazekat említem meg, amelyben szénparazsat tartanak az olaszok, s annál melegszenek. Az asszony is efölött melengette fázó kezét, s közben nagyot taszított könyökével a szegény kisfiún. - Biztosan van pénzed, csak nem akarsz ideadni! - kiáltotta.

A fiú sírva fakadt, az asszony belerúgott, s a szegény gyermek hangosan feljajdult.

- Ha el nem hallgatsz, kettéhasítom a fejed! - rivallt rá az asszony, s meglóbálta a parazsafazekat. A fiú rémülten felkiáltott, s a földre lapult; ebben a pillanatban lépett be a szomszéd-asszony a maga parazsafazekával.

- Mit csinálsz ezzel a gyermekkel? - kérdezte.

- Az én fiam! - felelt az asszony. - Ha úgy tetszik, megverhetem! - S megint meglóbálta a vasfazekat; a másik is fölemelte a magáét, hogy védekezzék; a két vasfazék összekoccant, és az izzó szénparázs ezerfelé hullott belőlük. A fiú a nagy kavarodásban egy szempillantás alatt az ajtónál termett, kisurrant a szobából, s az udvaron át az utcára iramodott. Addig szaladt, míg kis tüdeje bírta, aztán lihegve megállt; éppen az előtt a templom előtt, amelynek szárnyas kapuja az éjjel kitárult előtte. Most belépett. A templom ma is fényárban úszott: a kisfiú letérdelt a jobb oldali hajó első síremléke előtt, s karjára borulva zokogott. Jöttek-mentek az emberek a templomban, a pap misézett az oltárnál, a gyermekkel nem törődött senki, csak egy öregember szeme akadt meg rajta, de aztán az is elment a többivel.

A szegény fiút úgy legyöngítette az éhség meg a szomjúság, hogy már-már elalélt; meghúzó-dott a márványemlék mellett egy falmélyedésben, s elnyomta az álom. Már esteledett, amikor fölriadt: valaki megrántotta a ruháját. A szegény fiú fölneézett: az öregember állott előtte.

- Beteg vagy? Hol laksz? Az egész napot itt töltötted? - valósággal elárasztotta kérdéseivel. A fiú mindenre válaszolt. Az öreg akkor magával vitte a közeli mellékutca egyik kicsi házába. Egy kesztyűvarró műhelybe léptek be, ahol szorgalmasan varrogatott az öregember felesége, egy kis fehér kutya meg - a szőrét olyan rövidre nyírták, hogy átrózsaszínlett rajta a bőre - nyomban fölugrott a helyéről, és a kisfiú lábához telepedett.

- Ártatlan lelkek vonzódnak egymáshoz - mondta az asszony meihatottan, és szeretettel simogatta a kutyát meg a fiút. Aztán enni-inni adtak a fiúnak a jószívű emberek, azt mondták neki, hogy éjszakára náluk maradhat, másnap majd az öreg - Giuseppe apó - megkeresi az anyját. Szegényes kis ágyba fektették, de az is királyi pompa volt a fiúnak, aki legtöbbször a puszta kövön hált. Édesen aludt, és egész éjszaka a csodálatos képekről meg az ércdisznóról álmodott.

Giuseppe apó másnap reggel elindult megkeresni a fiú anyját; a szegény gyermek nem nagyon örült neki, mert tudta, mi lesz a vége: visszaviszik az anyjához. Sírt keservesen, csókolgatta a kis fehér kutyát, s az asszony szomorúan bólogatott.

Mit végzett Giuseppe apó? Hosszasan tanácskozott feleségével; az megint csak bólogatott, és gyöngéden magához vonta a fiút. - Gyönyörű gyermek! - mondta. - Derék kesztyűkészítő válhat belőle, amilyen te voltál. Nézd, milyen finomak, hajlékonyak az ujjai. Az isten is kesztyűkészítőnek teremtette.

Ottmaradt hát a kisfiú a házban, s maga az asszony tanítgatta a mesterségre. Jó ételeket kapott, mélyen aludt, s lassan kivirult sápadt kis arca. Már jókedvűen játszott Bellissimával - így hívták a fehér szőrű kiskutyát -, ingerkedett is vele, de az asszony ezért megfenyegette, még meg is szidta. A fiú ezt nagyon a szívére vette, elgondolkodva üldögélt kis kamrájában, az asszony pedig kiment az utcára.

A műhelyben bőröket szárítottak, az ablakon nehéz vasrács sötétlett, s a fiú álmatlanul hánykolódott az ágyon. Egyre csak az ércdisznót látta maga előtt a sötétben. Hirtelen mintha paták dobaját hallotta volna az utcáról. Az ablakhoz ugrott, de már nem látott semmit. Pedig bizonyos, hogy az ércdisznó vágtatott arra.

- Segítsd el az úrnak a festékes ládáját! - küldte az asszony másnap reggel szomszédjuk, a festő után, aki egy láda festékekkel meg egy összegöngyölt nagy vászonnal haladt el a házuk előtt. A fiú elvette a ládát a festőtől, és utána indult; a képtár kapuján léptek be, s ugyanazon a lépcsőn haladtak fölfelé, amelyen akkor éjjel az ércdisznó vágtatott föl a fiúval. Mint ismerőseit, nézte a szobrokat, képeket, a gyönyörű márványistennőt, meg a Madonna csodálatos színekben tündöklő arcát.

A nagy képnél álltak meg, a pogányok közé leszálló Krisztus képe előtt, amelyről gyermekarcok édes mosolya sugárzott; a szegény fiú is mosolygott, mert most ő is a mennyországban érezte magát.

- Jól van, hazamehetsz! - küldte a festő, mert a gyermek még akkor is ott állt, amikor ő már elrendezte festőállványát.

- Megnézhetném, hogyan fest? - kérdezte félénken a fiú. - Hogyan keni rá a festéket a fehér vászonra?

- Még nem festek - felelte az, és fekete krétát vett elő. Sebesen járt a keze, méregette a nagy képet, s bár még csak egy halvány vonal sötétlett a vásznon, már ott lebegett rajta Krisztus, mint a festményen.

- No, most már eredj haza! - mondta végül a festő, s a fiú lehorgadt fejjel hazament, leült az asztalhoz, és tanulta tovább a kesztyűvarrást.

Gondolatai egész nap a képtárban kalandoztak, s minduntalan megszúrta az ujját, ügyetlenül dolgozott, de a kiskutyát nem bosszantotta.

Beesteledett, s akkor vette észre, hogy véletlenül nyitva maradt a ház kapuja - kiosont rajta. A kutya utána iramodott s követte, de a fiú nem vette észre. Egyszer csak fölvakantott mögötte, mintha figyelmeztetné: „Én is itt vagyok, nem látod?” A szegény fiú magától a hétfejú sár-

kánytól se ijedt volna meg annyira, mint most Bellissimától. Tél van, s a kutya az utcán, öltözetlenül, ahogy az öreg asszonyság szokta mondani. Mert Bellissima télidőben csak egy rászabott kis báránybőr zekében léphetett az utcára. A kis zekét pántlikák meg csengettyűk díszítették, és piros szalaggal lehetett átkötni a kutya nyakán meg hasán. Amikor téli napokon sétálni ment az asszonysággal, olyan volt ebben az öltözetben, mint egy kis kecskegida. Most hát Bellissima kint volt az utcán, egy szál ruha nélkül. Nagy baj lesz ebből! Egy csapásra eltűnt minden ábrándkép; a fiú arra haladtában megcsókolta az ércdisznót, aztán a karjára kapta a hidegtől reszkető kiskutyát, és futott vele, ahogy csak a lába bírta.

- Hé, mit viszel olyan sietve? - kiáltott rá két rendőr, akiket Bellissima hevesen megugatott. - Hol loptad ezt a szép kutyát? - kérdezték, s nyomban el is vették tőle.

- Adják vissza! - kiáltotta kétségbeesetten a szegény fiú.

- Ha nem loptad, akkor megmondhatod otthon, hogy jöjjenek érte az őrszobára! - Azzal megmondták, hol az őrszoba, s magukkal vitték Bellissimát. Nagy bajban volt a szegény fiú! Mit tegyen? Az Arnóba vesse magát, vagy menjen haza, és valljon be mindent? - Akkor agyonütnek! - gondolta rémülten. - Hát üssenek! - szánta el magát. - Akkor legalább meghalok, és találkozom a Madonnával meg Krisztussal. - És hazaindult, elkészülve rá, hogy agyonütik.

A kaput zárva találta, a kopogtatót nem érte föl, az utcán meg egy lélek se járt, de talált egy nagy követ s azzal verte meg a kaput.

- Ki az? - kiáltották belülről.

- Én vagyok! - felelte szepege a fiú. - Bellissima megszökött. Nyissanak kaput, és verjenek agyon!

Nagy ijedelem támadt odabenn, különösen az asszonyság vette a szívére Bellissima szökését, s rögtön a falra esett a tekintete, ahol a kis báránybőr zeke szokott lógni. Most is ott lógott.

- Bellissima az őrszobán! - kiáltott fel rémülten. - Te haszontalan! Mivel csaltad ki a hideg utcára? Megfagy szegényke! Az a gyöngé kis állat a durva katonák között.

Giuseppe apónak nyomban el kellett mennie az őrszobára. Az asszonyság jajveszékelt, a fiú sírt, odagyúlt a háznép, ott termett a festő is, térdei közé fogta a gyermeket, és apróra elmondott vele mindent. A fiú beszélt az ércdisznóról; beszélt a képtárról, de a festő nem sokat értett belőle. Vigasztalta a fiút, csillapította az asszonyságot, de azt ugyan hiába, csak akkor nyugodott meg, amikor Giuseppe apó hazahozta az őrszobát járt Bellissimát. Lett erre nagy öröm; a festő megsimogatta a fiút, és vigaszul egy csomó kis képet adott neki.

Milyen pompás rajzok voltak azok, milyen mulatságos fejek! A fiú az ércdisznót is viszontlátta köztük, olyan volt, mint a valóságban. Néhány vonás életre keltette a papíron, még egy ház is látszott mögötte.

- Ó, aki rajzolni, festeni tud! Maga köré tudja varázsolni az egész világot! Másnap, amint egy pillanatra magára maradt; fogta az írót, s az egyik kép hátára megpróbálta lerajzolni a kedves szobrot, az ércdisznót. És hiszitek vagy sem: sikerült is neki! Egy kicsit ferdén állt ugyan, s az egyik combja túlságosan vastag lett, a másik meg igen vékony, de azért mindenki ráismerhette, s a fiú boldogan szemlélgette. Azt mindjárt érezte, hogy az írót nem úgy fogja a kezében, ahogy kellene, de másnap már új ércdisznót rajzolt az első mellé, s ez már sokkal különb volt; a harmadik aztán már pompásan sikerült, akárki megismerhette.

De a kesztyűvarrás bizony nem valami jól ment; megrendelők is gyéren állítottak be hozzájuk. Az ércdisznó megtanította a fiút, hogy mindent, de mindent papírra lehet varázsolni, és egész Firenze városa képeskönyv annak, aki lapozni tud benne. Egyik szép terén áll egy karcsú oszlop, s azon az igazság mérleget emelő, bekötött szemű istennője; ez is papírra

került, s a kesztyűkészítő kis inasa vetette papírra. Egy nap aztán, amikor Bellissima odaszökkent a fiúhoz, az egy pillanatig elgondolkodott, aztán rákiáltott: - Maradj veszteg! Ha nem mozdulsz, nagyon szép leszel, és belekerülsz a képgyűjteményembe. - De Bellissimát, úgy látszik, nem kecsegtette ez az ígéret, mert nem akart nyugodtan ülni, izgett-mozgott, s a fiú végül is megkötözte a fejét meg a farkát. A kiskutya nyüsztet, ficáncolt, s a madzaggal majdnem megfojtotta magát. Akkor lépett be az asszonyság.

- Te elvetemült kölyök! Te szegény kis állat! - csak ennyit tudott mondani. Eltaszította a fiút, összevissza verte, s kikergette házából a hálátlan ingyenélőt, az elvetemült, istentelen gazfickót. Aztán ráborult félig megfojtott kutyájára, és sírva csókolgatta.

Éppen akkor igyekezett felfelé a lépcsőn a festő, amikor a fiú szomorúan bandukolt lefelé. És ez a pillanat fordulópontja ennek a történetnek.

Esztendők múltak el; egyik évben kiállítást rendeztek Firenzében. A legtöbb látogató két egymás mellett függő festmény körül tolongott. A kisebbik kép egy vidám arcú fiút ábrázolt, aki buzgón rajzolta modelljét, a kopaszra nyírt fehér kutyát, amely sehogy sem akart nyugton ülni, s ezért fejét meg farkát madzaggal próbálta rögzíteni kis festője. A kép olyan valóságos volt és olyan eleven, hogy mindenkit elragadott. Azt beszéltek, hogy egy fiatal firenzei festette, akit kicsi korában az utcán találtak; egy öreg kesztyűkészítő házaspár vette gondjaiba, és senki sem tanította rajzolni. Egy híres festő fedezte föl, amikor elkergették a házból, éppen az asszonyság kedves kutyájának a megkötözése miatt.

Hírneves festő lett a kesztyűkészítő kis inasból, erre vallott ez a kép is, s még inkább a nagyobbik: ezen csak egy alak volt, egy rongyos ruhájú, fürtös fejű gyermek, aki a vízöntő ércdisznó nyakát átölelve édesen aludt az utcán. A templom nyitott ajtaján át fény szűrődött ki, és rávetődött halvány, szép arcára. Gyönyörű festmény volt széles aranykeretben, s egyik sarkában fekete szalagos, gyászfátyolos babérkoszorú függött, mert abban az esztendőben halt meg a fiatal festő.

A SZERENCSE-TÜNDÉR SÁRCIPÓJE

1. ÍGY KEZDŐDÖTT

A koppenhágai új piactér közelében, az Östergade egyik házában nagy társaság gyűlt egybe; időnként elkerülhetetlen, hogy nagy vendégsereget hívjunk, aztán viszonzásul bennünket is meghívjanak. A társaság egyik része már körülülte a kártyaasztalokat, a másik része pedig arra várt, mi alakul ki a háziasszonynak abból a kérdéséből: „No, és mivel töltjük az időt?” Egyelőre itt tartottak; ki-ki azzal szórakozott, amivel éppen tudott. Beszélgetés közben a középkorra terelődött a szó; voltak, akik sokkal szebbnek képzeltek el, mint a jelenkort. Knap igazságügyi tanácsos olyan hevesen védte ezt az álláspontot, hogy a háziasszony nyomban helyeselni kezdett neki; mindketten elítélték Örstednek egy almanachban megjelent írását a régi és új időkről, amelyben lényegében a jelenkor javára döntött. Az igazságügyi tanácsos az 1513-ban meghalt János dán király uralkodásának idejét tartotta a legnagyszerűbb, legboldogabb kornak. Szakadatlan folyt az élénk vita, akkor hallgatott csak el egy pillanatra, amikor behozták az újságot, abban viszont nem volt semmi figyelemre méltó. Menjünk ki addig az előszobába, ahol a vendégek letették a kabátot, botokat, esernyőket és sárcipőket. Két hajadon üldögélt idekinn, egy fiatal és egy öreg. Első pillanatra azt hihetnénk, hogy gazdáikra, valamelyik öreg kisasszonyra vagy özvegyre várnak, hogy majd hazakísérik a vendégségből, de aki figyelmesebben megnézi őket, láthatja, hogy nem lehetnek közönséges cselédek; nagyon is finom a kezük, királynői a tartásuk, ruhájuk is egészen merész és különös szabású. Két tündér üldögélt az előszobában. A fiatal, ha nem is maga a Szerencse-tündér, de egyik komornájának szobalánya; s az a dolga, hogy a Szerencsetündérnek kisebb ajándékait hordja szét a világba. A komoly arcú öreg tündér a Gond tündére volt. Ő mindenüvé maga járt, a maga fenséges személyében intézett mindent, mert tudta, hogy így a legjobb.

Elmondták egymásnak rendre, hol jártak aznap; a Szerencse-tündér komornájának szobalánya ezen a napon csak apró-cseprő dolgokban járt; egy új kalapot óvott meg a záporosótól, kijárta egy derék embernek, hogy egy előkelő léhűtő köszönjön neki, hasonló ügyeket intézett el, s beszámolt róla az öreg tündérnek. Végül megsúgta neki, hogy még valami egészen különleges megbízatása van.

- Tudnod kell - folytatta -, hogy ma van a születésem napja, s ezen a jeles napon egy pár sárcipőt bízott rám az asszonyom. Az emberiséget kell megajándékoznom vele. Bűvös erő lakik ebben a sárcipőben: aki felhúzza, ott terem azon a helyen és abban a korban, ahová kívánczik; azon nyomban teljesül a vágya, és az az ember végre tökéletesen boldog lehet itt a földön.

- Ne hidd! - rázta a fejét a Gond-tündér. - Az az ember boldogtalan lesz, és áldja majd a pillanatot, amikor megszabadul a bűvös sárcipőtől.

- Hogy mondhatasz ilyet? - hitetlenkedett a másik. - Nézd, ideteszem a küszöbre, valaki majd tévedésből felhúzza, s az lesz a szerencsés. - Azzal elhallgattak.

2. HOGYAN JÁRT AZ IGAZSÁGÜGYI TANÁCSOS?

Későre járt; Knap igazságügyi tanácsos, aki már egészen beleélte magát János király korába, hazakészülődött. A véletlen úgy akarta, hogy tévedésből a Szerencse sárcipőjét rántsa fel a magáé helyett; s abban lépett ki az Östergadéra. A sárcipő bűvös ereje azonban egy szempillantás alatt visszaröpítette abba a korba, amelybe leginkább kíváncszott: János királyéba, s ahogy a vendéglátó házból kitette a lábát, bokáig süppedt a sárba, lucskba, hiszen abban a korban még nem kövezték az utcákat:

- Micsoda feneketlen sár! - mérgelődött a tanácsos. - Hová tűnt a gyalogjáró? És mért oltották el az utcai lámpákat?

Nemrég kelt fel a hold, s különben is olyan vastag köd volt, hogy mindent elnyelt a sűrű sötétség. Lámpa csak a következő utcasarkon pislogott, egy Madonna-kép előtt, de nagyon gyéren világított; a tanácsos csak akkor vette észre, amikor alája ért, és megakadt a szeme az anya és a gyermek festett képén.

„Itt alighanem régi képeket árulnak - mondta magában a tanácsos -, s a kereskedő elfelejtette bevenni éjszakára a céget.”

Emberek haladtak el mellette János király korának öltözetében. „Micsoda maskarák! Biztosan jelmezbálból jönnek.”

Egyszer csak sípok zendültek, dobok puffantak, fáklyafény világította be az éjszakát. Az igazságügyi tanácsos csodálkozva állt meg, és nézte az előtte elhaladó különös menetet. Dobosok csapata lépdelt az élen, nem sajnálták a dobjukat, verték derekasan; íjas, vértés darabontok követték őket. A menet közepén egy papi személy pompázott méltóságosan. Az igazságügyi tanácsos álmélkodva kérdezte, kicsoda a rangos egyházi ember.

- A sjaellandi püspök - felelte valaki.

- Uramisten, mi jutott a püspök eszébe? - sóhajtotta a tanácsos, és rosszállón csóválta a fejét. Vajon csakugyan a püspök lenne? Egyre ezen törte a fejét, miközben mereven maga elé tekintve végigment az Östergadén, majd a Nagyhíd téren. A Palota térre vezető hidat kereste, de nem találta; a homályban valami folyóvíz partja derengett, s végre két embert pillantott meg egy kikötött csónakban.

- Holmba akar átkelni uraságod? - szólították meg.

- Holmba? - Az igazságügyi tanácsosnak fogalma sem volt, milyen korba cseppent bele hirtelen. - Nem, Christianshavenbe tartok, a Kispiac utcába. - A két ember csodálkozva bámult rá.

- Csak azt mondják meg, merre van a híd? Szégyen, gyalázat, hogy egyetlen lámpa se ég errefelé, s akkora a sár, mintha ingoványban gázolna az ember! Minél tovább beszélt a révészekkel, annál érthetlenebb volt előtte a beszédük.

- Nem értem ezt a bornholmi tájszólást! - mondta végül bosszankodva, és faképnél hagyta őket. De a hidat csak nem találta, még csak a korlátját se látta. „Gyalázat, hogy milyen elhanyagolt itt minden! - mérgelődött. Sohasem látta siralmasabbnak a maga korát, mint ezen az estén. - Bérkocsit fogadok határozta el -, majd hazavisz... Az ám, de hol vannak a bérkocsik? Egyet se látni. Vissza kell mennem az új piactérre, talán ott találok bérkocsit, különben sose jutok haza Christianshavenbe.”

Visszaindult hát az Östergadén, s már a vége felé járt, amikor kisütött a hold. - Hát itt meg miféle állványokat építettek? - kiáltott fel, amikor a holdfényben kirajzolódott előtte az Österkapu, amely abban az időben az Östergade végén állott.

Szerencsére talált végre egy átjárót, amelyen át kijutott a mai új piactérre, csak hogy ez akkoriban pusztán rét volt. Itt-ott csenevész bokrok; a rét közepén széles csatorna vagy folyó vize hömpölygött át. A túlsó parton elszórtan szegényes viskók dülöngéltek, holland hajósok tanyái; róluk nevezték el Hollandvölgynek ezt a városrészt.

- Vagy délibáb játszik velem, vagy becsíptem - jajdult fel az igazságügyi tanácsos. - Mi történt körülöttem? Mi történt?

Megint visszafordult, szentül hitte, hogy lázas beteg. Amikor visszaért a házsorok közé, szemébe tűnt, hogy a legtöbb ház favázas és zsúpfödeles épület. „Nem, nem vagyok magamnál - nyögte. - Pedig nem ittam, csak egy pohár puncsot! Úgy látszik, annyi is megártott. Különös ötlet is puncsot meleg lazaccal kínálni a vendégeket; meg is említem majd az ügynöknek! Ha visszamennék hozzájuk s megmondanám, hogy rosszul vagyok... De ez kissé kínos volna, s az se biztos, hogy még ébren vannak.”

Kereste azért a házat, ahol vendégségben volt, de mintha a föld nyelte volna el.

- Rettenetes! - kiáltott fel kétségbeesetten. - Nem ismerek rá az Östergadéra! Egyetlen boltot se látok, körös-körül dűledező, roskatag viskók, mint Roeskildében vagy Ringstedtben. Istenem, de rosszul vagyok! Ha szégyenkezem miatta, azzal nem segítek magamon. Ugyan hol az ördögben lehet az ügynök háza? Itt kellene lennie, de ez egészen másforma ház. No, fő, hogy még ébren vannak. Nagybeteg vagyok, most már bizonyos.

Félig nyitott ajtó előtt állt; az ajtórésen fény vetődött ki az utcára: János király-korabeli sörház volt. Az ivó olyan, mint egy holsteini parasztház pitvara; hajósok, koppenhágai polgárok s néhány írástudó ember ült a kancsók mellett beszélgetésbe merülve. Ügyet se igen vetettek az újonnan érkezettre.

- Bocsánat - lépett az igazságügyi tanácsos az elősiető kocsmárosnéhez -, rosszul lettem az utcán. Lenne szíves bérkocsit hozatni, szeretném hazavitetni magamat Christianshavenbe.

A kocsmárosné nagy szemeket meresztett rá, a fejét rázta, aztán németre fordította a szót. A tanácsos azt hitte, hogy az asszony nem tud dánul, elismételte hát németül a kívánságát. Különös beszéde és még furcsább öltözete bizonyossá tette a kocsmárosnét, hogy külföldivel van dolga. Azt az első pillanatban észrevette, hogy a vendég rosszul érzi magát, hozott is neki mindjárt egy kancsó vizet; a víz persze édes is volt, sós is egy kicsit, mert az udvar kútjából merítették.

A tanácsos tenyerébe hajtotta fejét, mélyet lélegzett, és eltűnődött rajta, milyen furcsán megváltozott körülötte minden.

- Ez *A Nap* mai száma? - kérdezte, csak azért, hogy kérdezzen valamit, amikor a kocsmárosné egy árkus papírt tett el a keze ügyéből.

Az asszony nem értette a kérdést, csak odaadta neki az árkus papírt; fametszet volt rajta, azt az égi jelenséget ábrázolta, amelyet Köln városa fölött láttak. - Érdekes régiség! - élénkült fel az ódon metszet láttára az igazságügyi tanácsos. - Hogy került önhöz ez a ritkaság? Értékes holmi, bár ami a tárgyát illeti, együgyű mese, semmi más. Manapság már megfejtették az efféle égi jelenségeket: a csakugyan létező északi fénnel magyarázzák. Valószínűnek tartják, hogy az elektromosság játéka.

A közelebb ülők minden szavát hallották, és álmélkodva néztek rá; egy ember felkelt, mély tiszteletkel emelte le a kalapját, és komoly arccal kérdezte:

- Ön, monsieur, ugye, igen-nagyon tudós ember?

- Nem én - felelte szerényen a tanácsos -, csak éppen van némi fogalmam egyről-másról, amit minden műveltembernek tudnia kell.

A modestia dicséretes erény - bólintott az ember. - Beszédéről különben meg kell állapítanom, hogy *mihi secus videtur*, de én örömmel *suspendálom iudiciumomat*.

- Bocsánat... kihez van szerencsém? - kérdezte zavartan az igazságügyi tanácsos.

- A szentírás *baccalaureusa* vagyok - mutatkozott be az idegen.

A tanácsos beérte a válasszal, a különös cím összhangban volt a különös öltözékkel. „Bizonyára egy régimódi falusi iskolamester - vélte magában -, bogaras külön, amilyeneket már nem látni másutt, csak Jyllandban.”

- Bár ez nem *locus docendi* - folytatta a baccalaureus -, azért kérem, folytassa, ha nem fárasztom vele. Látom, nagyszerű ismerője a régi auctoroknak! - Igen, ezt elmondhatom magamról - felelte a tanácsos -, szeretem böngészni a régi hasznos írásokat, de szívesen olvasom az újakat is, kivéve az úgynevezett „köznapi történeteket”, ezekkel bőven szolgál az élet is.

- „Köznapi történeteket”? - kérdezte értetlenül a baccalaureus.

- Igen, a mai regényeinkre célzok.

- Ó - mosolygott a másik -, azért el kell ismerni, elmés írások azok, vagy becsben vannak az udvarnál is. A király különösen kedveli Iffven és Gaudian urak regényét Artus királyról és a Kerekasztal lovagjairól. Őfelsége tréfás szavakkal emlékezett meg a regényről főuraink előtt.

- Még nem volt alkalmam elolvasni - mondta a tanácsos -, bizonyosan új regény, és Heiberg kiadásában jelent meg.

- Nem Heiberg - Godfred von Ghemen adta ki.

- Talán Godfred von Ghemen a szerző? - ámult el az igazságügyi tanácsos. - Hiszen ez igen régi név: Godfred von Ghemen nyomtatta az első könyvet Dániában!

- Úgy van, ő az első könyvnyomtatónk - bólintott a baccalaureus.

Eddig döccenés nélkül folyt a beszélgetés; egy derék polgár a súlyos dögvészről beszélt, amely néhány éve pusztított, vagyis 1484-ben, de a tanácsos azt hitte, hogy a nemrég koleráról van szó, s így nem derült ki semmi furcsaság a beszélgetés során. Az 1490-es kalózhadjárat olyan közeli esemény volt, hogy meg kellett említeni. Az emberek elmondták, hogy az angol kalózok a kikötőből rabolták el a hajókat; az igazságügyi tanácsos, aki felidézte 1801 eseményeit, a pártjukra állt az angolokkal szemben. De most már elakadt a beszélgetés, minduntalan felvették az iskolamesteri hangot; a derék baccalaureus rendkívül tudatlannak bizonyult a tanácsos szemében, az meg a tanácsos kijelentésit, a legegyszerűbbeket is képtelennek és túlságosan merésznek találta. Néha meghökkenten meredtek egymásra, aztán ha egészen összezavarodtak egymás beszédétől, a baccalaureus deákra fordította a szót, remélve, hogy így jobban megérteti magát. De persze nem használt ez sem.

- No, jobban van? - rántotta meg a kocsmárosné a tanácsos kabátujját. Az hirtelen észbe kapott; beszéd közben megfeledkezett róla, mi is történt vele, s most végiggondolta az egészet.

- Uramisten, hol vagyok? - kiáltott fel, és szédülni kezdett.

- Kocsmárosné asszony, Claretet ide! Méhsört meg brémai sört! - kiáltotta az egyik vendég. - Uraságod a vendégünk!

Két hajadon lépett az ivóba, az egyik kétszínű főkötőt viselt. Töltöttek a kupákba, aztán mélyet bókoltak; az igazságügyi tanácsosnak végigfutott a hideg a hátán.

- Mi történik itt? Mi történik itt? - dadogta hideglelősen, de innia kellett velük; a két hajadon egészen illedelmesen vette birtokába a jámbor tanácsost. Kétségbeesetten nézegetett körül, s

amikor valaki azt mondta, hogy berúgott, cseppet sem kételkedett ebben az állításban, csak azért könyörgött nekik, hozzanak neki bérkocsit. Erre aztán mindenki azt hitte, hogy oroszul beszél.

A tanácsos még sohasem volt ilyen nyers beszédű és alantas társaságban.

- Azt hinné az ember; hogy a pogányság korába süllyedt vissza az ország - mondta magában. - Mondhatom, nem volt rettenetesebb estém életembe! - Hirtelen mentő gondolata támadt: lebukik az asztal alá, ellopakodik az ajtóig, és menekülni próbál.

Szerencsésen el is jutott az ajtóig, de a többiek észrevették, mit tervel. Elkapták a lábát, s a szegény tanácsos szerencséjére a kezükben maradt a bűvös sárcipő, s vele együtt az igazságügyi tanácsos is megszabadult a varázslattól.

Végre tisztán látott: erős fényű utcai lámpa égett a feje fölött, előtte egy nagy ház magaslott, jól ismert, pompás épület. Az Östergadét látta maga előtt, olyannak, amilyennek mi is ismerjük. A tanácsos lábbal egy kapu felé, a gyalogjárón feküdt, szemben vele egy éjjeliőr üldögélt bóbiskolva.

- Uramisten, itt hevertem az utcán, s milyen furcsát álmodtam! - dörzsölte meg a szemét a tanácsos. - Igen, itt vagyok az Östergadén! Milyen szép, milyen világos és eleven! Borzasztó, hogy mit tett velem az az egy pohár puncs!

Két perc múlva már bérkocsi vitte Christianshaven felé. A tanácsos az éjszaka kiállott félelmekre és gyötrelmeire gondolt, s szíve mélyéből áldotta a boldog valóságot, korunkat, amely hibáival együtt is sokkal jobb, mint az, amelyikben az imént időzött. Bizony, nagyon okosan gondolta ezt az igazságügyi tanácsos úr!

3. A BAKTER KALANDJA

- No nézd! Egy pár sárcipő! - kiáltott fel csodálkozva a bakter. - Biztosan a hadnagyé, aki ott fenn lakik az emeleten. De mért hagyta itt a kapuban?

A derék bakter készséggel becsöngetett volna a hadnagyhoz, hogy a sárcipőt visszaszolgáltassa, mert látta, hogy a hadnagy ablaka még világos. De a ház többi lakója már aludt, s nem akarta felzavarni őket.

„Biztosan jó meleg holmi - mondta magában. - Milyen kellemes, puha bőrből van! - Felpróbálta: mintha az ő lábára szabták volna. - Hanem milyen fura a világ sora! A hadnagy most kedvére heverhetne a jó meleg ágyában, s mégse teszi! Hanem ahelyett föl-alá járkál a szobájában. De boldog ember lehet, istenem! Nincs a nyakán se feleség, se gyerek, minden estéjét vidám cimborákkal tölti. Ha a helyében lehetnék, de boldog is lennék!”

Még végig se mondta a kívánságát, máris hatott a sárcipő bűvös ereje: a bakter mindenestől beköltözött az emeleten lakó hadnagyba. Fönn állt a szobában, s egy kis rózsaszínű papírlapot tartott a kezében; a papírlapon egy vers állt, a hadnagy úr saját verse. Mert ki az közülünk, akinek nem volt életében legalább egyszer költői hangulata? Márpedig ha olyankor leírja, amit érez, készen is van a vers. A hadnagy úr ezt a verset írta a rózsaszínű papírlapra:

HA GAZDAG LENNÉK!

*„Ha gazdag lennék!” - hányszor áhítottam,
már kétarasnyi kislegény koromban.
Ha pénzem volna! Tiszt lennék,
bizony, kardom volna, sujtásos zubbonyom...
A tisztí rangot megadták az évek,*

*de én maradtam templom egerének –
segíts meg, istenem!*

*Ó, ifjú emlék, szívem altatója!
Ó, zsenge lányka félénk, tiszta csókja!
Mások zsebe a tallértól dagadt,
de én meg mesét tudtam ám, sokat!
A lány beérte ezzel - hát meséltem,
és boldog voltam így, gazdag-szegényen
tudod jól, istenem!*

*„Ha gazdag, lennék!” - ezt szövöm imámba,
mert hajadon lett az a zsenge lányka,
olyan okos, szép, jó, mint senki sem.
Ó, hogyha tudná, mit rejt a szívem!
A legszebb mesét: ő meg én...
Hiába: magam ítélem ajkam hallgatásra,
te mondtad, istenem.*

*Ha gazdag lennék - legalább vigaszban,
nem írnék verset, melyben csak panasz van.
Hervadt levélen röpítem felé,
ó, régi lány, a régi szép regét:
az éj majd elnyeli borús mesémet.
Jövőm sötét: nem látlak benne téged.
Áldjon meg százszor az én istenem!*

Igen, ilyen verseket ír az ember, ha szerelmes, de aki csak egy kicsit is meggondolt, nem nyomtatja ki. Hadnagyi paroli; szerelem és szegénység - szabályos háromszög ez, vagy hogy másképp mondjam, a szerencse kettétört kockájának egyik fele. Tudta ezt jól a hadnagy; sóhajtott is egy szívszakasztót, fejét az ablapárkányra hajtva:

„Mennyivel boldogabb az a szegény bakter odalenn az utcán! Hírből se ismeri, amit én szükségnek nevezek. Otthona van, asszonya, gyereke, akik vele sírnak, ha ő sír, s vele nevetnek, ha jókedvű! Ó, bárcsak mindenestül beléköltözhetném, mennyivel boldogabb volnék!”;

A hadnagyba költözött bakter abban a pillanatban visszaváltozott bakterré, mert miután a Szerencse-tündér sárcipőjének bűvös ereje a hadnagyba költöztette, hadnagyi mivoltában sem volt elégedett, megirigyelte a baktert; s az kívánt lenni újra, ami volt. A bakter hát újra bakter lett.

„Jaj de rosszat álmodtam - sóhajtott fel. - De azért mulatságos volt. Mintha én lettem volna a hadnagy, aki az emeleten lakik, de mondhatom, nem sok örööm volt benne. Hiányzott a feleségem meg a két kölyök, akik majd megfojtanak, úgy ölelgetnek szeretetükben.”

Ott ült hát megint az utcán, és elgondolkozva bólogatott; még mindig kótyagos volt az álmától, még nem vetette le a bűvös sárcipőt. De akkor egy hulló csillag szántotta át az eget.

„Ez bizony leszaladt - mondta magában a bakter. - Nem baj, maradt odafönn elég. Kedvem volna egy kicsit közelebről szemügyre venni azokat a fényes dolgokat ott fenn, különösen a holdat, az biztosan nem csúszik ki egykönnyen az ember kezéből. A diák, akire mos a feleségem, azt mondja, hogy ha meghalunk, egyik csillagról a másikra szálldosunk. Biztosan hazugság, pedig milyen szép is volna! Jó lenne fölugrani egy kis időre, még ha a testem itt maradna is a lépcsőn.”

Csak hogy vannak a világon dolgok, amelyekről nagyon vigyázva kell beszélni. Hát még annak hogy kell vigyázni, akinek éppen a lábán van a Szerencsetündér sárcipője! Mindjárt megtudjátok, hogyan járt a bakter.

Mi, emberek, valamennyien tudjuk, milyen gyorsan röpít a gőz, hiszen elégszer próbáltuk már vasúton vagy gőzhajón. Pedig ez a repülés csak lajhárcammogás vagy csigamászás a fény sebességéhez képest; a fény tizenkilencmilliószor sebesebben száguld a legjobb versenyfutónál, s a villamosság még annál is gyorsabban. A halál nem más, mint a szívünket érő villamos ütés, a testtől elszabadult lelket a villamosság szárnyán röpíti a végtelenbe. A napfény nyolc perc és néhány másodperc alatt teszi meg a több mint húszmillió mérföld utat; a lélek még kevesebb idő alatt teszi meg ugyanezt a villamosság gyorspostáján. Az égítetek közötti távolság csak annyi a számára, mint a mi számunkra városbeli barátaink háza, még ha egészen közel is vannak hozzánk. Csak hogy ennek a villamos ütésnek idelelni a földön az életünk az ára, mert mi nem húzhattuk fel a Szerencse-tündér sárcipőjét, mint a bakter.

A bakter néhány pillanat alatt tette meg az ötvenkétfélmillió mérföld utat a holdig, amely, mint tudjuk, sokkal könnyebb, légiesebb anyagból van, mint a mi földünk; lágy, mint a frissen hullott hó.

A bakter egy holdkráter szélén lelte magát, egyikén a sok-sok holdkráternek, amelyeket Madler doktor nagy holdtérképéről ismerünk. A kráter belül, egy dán mérföldnyi mélységben meredeken zuhant le, és katlant alkotott; a katlan fenekén nagy város terült el, olyan volt, mint egy pohár vízben a felvert tojásfehérje, olyan habkönnyű anyagból épült minden háza, erkélye, tornya, kupolája. A ritka levegőben áttetszően imbolygott a város minden épülete, s a bakter feje fölött úgy lebegett a földünk, mint egy nagy, bíborfényű golyó.

Élőlényeket is látott a katlanban, olyasfélét, akiket mi „embereknek” nevezünk, de persze nemigen hasonlítottak hozzánk. Beszéltek is valami holdbéli nyelven, s a bakter lelke csodálattal nézett meg is értette a beszédüket, pedig ezt senki sem kívánhatta volna tőle.

Bizony, a bakter lelke minden szavukat megértette: a mi földünkről vitatkoztak, nem hitték, hogy a földön élőlények vannak. Hiszen a föld körül olyan sűrű a levegő, hogy valamirevaló holdlakó egy percig se bírná ki. Egyedül a holdat tartották lakhatónak, a világmindenség tulajdonképpeni központjának, az élőlények bölcsőjének.

De hagyjuk a bakter lelkét, menjünk vissza Östergadéra, s nézzük meg, mi történt közben a testével.

Élettelen kuporgott a lépcsőn, kezéből kiesett az alabárdja; tekintete a holdon csüngött, mintha a holdtányéron bolyongó lelkét keresné.

- Hé, bakter, hány óra? - kiáltott rá egy késői járókelő.

De a bakter nem felelt, hogy is felelhetett volna? A járókelő szelíden orron koppintotta, mire a bakter teste elvesztette az egyensúlyát, s elnyúlt egész hosszában az utcakövön, hiszen halott volt a lelke nélkül. A késői járókelő megrémült: megölte a baktert. Jelentették, megtanácskozták az ügyet, hajnalban aztán kivitték a baktert a kórház halottaskamrájába.

No, ha egyszer visszatér a bakter lelke, ugyancsak sokat kell szaladgálnia! Hiszen először is az Östergadén keresi majd gazdáját, a testet, csak hogy ott nem találja. Akkor valószínűleg a rendőrséghez fordul. Onnan az országos címhivatalba küldik, hogy a talált tárgyak között kerestethessék a testét, végül pedig a kórházba utasítják. Igen ám, csak hogy a lélek, ha önállóvá lesz, okosabb mindennél, csak a test teszi butává.

Vigasztalódjunk hát: a bakter lelke egykettőre megéli a testét.

Mondom, a baktert kivitték a kórház halottaskamrájába, s ott az első dolog, amit csináltak vele, természetesen az volt, hogy lehúzták lábáról a sárcipőt. A lélek a következő pillanatban már röpült is vissza a test felé, visszaköltözött belé, s a bakter azon nyomban életre kelt. Ahogy föleszmélt, váltig azt hajtogatta, hogy soha életében nem volt rettenetesebb éjszakája, s hogy még két tallérért se élné át újra. No de szerencsére, hogy túlesett rajta.

A kórházat még aznap elhagyta, de a Szerencse-tündér sárcipője ott maradt.

4. FONTOS MOZZANAT. EGY SZAVALAT. KÜLÖNÖS UTAZÁS

Minden koppenhágai ismeri a Frederik-kórház kapuját, de mivel ezt a történetet valószínűleg nem koppenhágai is olvassa, rövid leírást kell adnunk róla.

A kórházat magas kerítés választja el az utcától; a kerítés tömör vasrácsai olyan ritkán állnak, hogy azt beszéljük, a vékonyabb dongájú orvosjelöltek átférnek köztük, s a rácson át indulnak kisebb látogatásokra a városba. Van ugyan egy testrészünk, amelyet csak nagy ügyvel-bajjal tudnak áterőszakolni a rácson: a fejük. Tehát itt is, mint olyan sokfelé ezen a világon, a kis fejűeknek kedvez a szerencse. Elég ennyi bevezetésül.

Egy fiatat orvosjelölt, akiről csak szó szerinti értelemben lehet elmondani, hogy „nagy koponya”, éppen ügyeletes szolgálatot teljesített ezen az estén; szakadt az eső; az orvosjelölt azonban e kettős akadállyal dacolva is mindenáron ki akart jutni a városba. Csak egy fertályórányi dolga volt, s úgy gondolta, ezért nem érdemes a portást beavatni, hiszen úgylát át tud surranni a ritka rácsok között. Ott hevert a keze ügyében a bakter ittfelejtett sárcipője: az orvosjelöltnek meg sem fordult a fejében, hogy nem közönséges holmi az, hanem a Szerencse-tündér bűvös sárcipője: csak arra gondolt, jó szolgálatot tesz a csúf időben, hát fölrántotta, s most már csak azon múlt a kirándulás, hogy át tud-e bújni a rácson. Eddig még egyszer sem próbálta. Megállt a vaskerítés előtt.

- Istenem, csak a fejem átférjen! - fohászkodott, s alighogy kimondta, már kinn is volt a feje, pedig ugyancsak jókora koponyája volt. Persze mi tudjuk, hogy a sárcipő bűvös erejének köszönhetette. Csakhogy most a feje kinn volt, a teste meg sehogy se tudott utána nyomakodni.

- Úgy látszik, túlságosan kövér vagyok! - sóhajtotta. - Pedig azt hittem, a fejemmel lesz a baj. Most kinn van a fejem, én meg nem férek át.

Vissza akarta húzni a fejét, de nem tudta semmiképpen. A nyakát ugyan kényelmesen forgathatta, de ezzel nem sokra ment. Első érzése a bosszúság volt, a második, hogy emelkedett kedve a fagypontra alá süllyedt. Szerencsétlen helyzetét a Szerencse sárcipőjének köszönhetette, s a boldogtalannak nem jutott eszébe, hogy a szabadulást kívánja - pedig teljesedett volna -, hanem maga próbálta kiszabadítani magát, persze hiába. Az eső ömlött, egy lélek se járt az utcán. A kapucsengőt nem érte el a boldogtalan orvosjelölt - ugyan hogy szabadulhat a kutya-szorítóból? Láta már a sorsát: itt áll reggelig, akkor aztán majd lakatosért küldenek; s az elfűrészezi az átkozott vasrácsokat. Csakhogy mindez nagy port ver majd fel; a szemközti iskolából mind odasereglenek a gyerekek, a matrónegyed népe is odatódul, s látja őt a pellengéren. Nagyobb tömeg gyűl majd össze, és egész másképp fognak álmélni, mint tavaly, amikor az óriási agávé csodálták.

- Jaj, ha erre gondolok, a fejembe tódul a vér! Még eszemet veszttem! Talán már meg is bolondultam. Ó, ha innen kiszabadulhatnék, mindjárt jobban lennék!

Mondhatta volna ezt előbb is szegény. Alighogy a kívánságát kimondta, már ki is szabadult a feje; több se kellett a derék orvosjelöltnek, megfordult, és rohant befelé, félíg eszt vesztve az ijedtségtől, amelyet a Szerencsetündér sárcipője okozott.

De ne higgyétek ám, hogy véget értek az orvosjelölt kalandjai. Most jön még csak a java!

Elmúlt az éjszaka, elmúlt a következő nap; a sárcipőért csak nem jelentkezett a gazdája.

Másnap szavalóestet rendeztek a Kannike utcai kis színházban. Zsúfolásig telt a nézőtér; ott volt a Frederik-kórház orvosjelöltje is, aki már-már elfeledte az előző éjszakai kalandját. Megint felhúzta a sárcipőt, mert nem ment érte senki, s mert a nagy sárban jó szolgálatot tett. Egy új verset adtak elő a színházban. „A nagynéni pápaszeméről”, amelyet ha föltesz valaki, aki nagy társaságban van, belelát az emberekbe, mint a nyitott kártyákba, még azt is meglátja, kinek-kinek mit hoz a jövő esztendő.

A vers eszméje erősen foglalkoztatta; szeretett volna egy ilyen bűvös szemüveget; amellyel, ha okosan használja, egyenest az emberek szívébe láthat. Hiszen az még érdekesebb, mint a jövődöt fürkészni; a jövőjét úgyis megtudja előbb-utóbb mindenki, mások szívébe azonban senki sem láthat.

„Ó, ha a szívébe láthatnék az első sorban ülő előkelő dámáknak és uraknak! Ha egy kis nyílason benézhetnék a szívükbe, mint valami kis boltba, s végigmustrálhatnám annak a boltnak a portékáit! Annak a dámának ott biztosan egy fényes divatüzletet találnék a szívében; annak ott biztosan üres a boltja, de ráférne egy alapos nagytakarítás. Vannak aztán szolid boltok is. - Felsóhajtott. - Igen, én is ismertem egy szolid boltot, csak hogy abban már benn ül egy segéd, s ez annak a boltnak a legnagyobb hibája. Olyan boltok is vannak, amelyekből kikiáltanak: »Lépjen közelebb, kedves uram!« Én bizony lépnek is; ha fürge kis gondolat lehetnék, és besurranhatnék a szívekbe.”

Több se kellett a sárcipőnek! Az orvosjelölt abban a szempillantásban zsugorodni kezdett, s megkezdte különös utazását az első sor közönségének szívében. Az első egy hölgy szíve volt; de az orvosjelölt az első pillanatban azt hitte, hogy egy ortopédiai intézetbe csöppent - így hívják azt az intézetet, ahol az orvosok a test hibáit, kinövéseit egyengetik ki -, méghozzá abban a szobában, ahol az eltorzult testrészek gipszmásolatait tartják. A különbség csak annyi volt, hogy az ortopédiai intézet kamrájából eltávolítják a gyógyult betegek hibás tagjainak másolatait, de ebben a kamrában örökre megőrizték őket. A jó barátnők testi és lelki kinövéseinek pontos másolatait őrizte ez a női szív.

A gondolat - a hajdani orvosjelölt - most átröppent egy másik női szívbe. Olyan volt ez a szív, mint egy szent templom; az ártatlanság fehér galambja lebegett a főoltár fölött. Áhítat fogta el, térdre akart borulni, de röpkölnie kellett tovább, a harmadik szívbe. Még távolról is hallotta a tiszta templomban zengő orgonát, s úgy érezte, mintha maga is jobb emberré változott volna, méltóvá arra, hogy beléphessen a következő szentélybe, amely egy nyomorúságos padlásszobában betegen fekvő édesanyját mutatott neki. A nyitott ablakon bevetődött isten napjának fénye, bebólogattak a tetőről a faládba ültetett gyönyörű rózsák, két égszínkék tollú madár a gyermeki boldogságról énekelt, a beteg anya pedig az ég áldást kérte lányára.

Aztán egy teliaggatott mézszárszéken mászott négykézláb keresztül; amerre nézett, csak húst látott, húst és semmi mást - egy köztisztelőben álló gazdag ember szíve volt, akinek a neve biztosan megtalálható az előkelő emberek címjegyzékén.

Utána a gazdag ember feleségének szívébe férközött be: rozzant, düledező galambdúc volt; a csúcán a férj arcképe volt a szélkakas, az összeköttetésben volt a galambdúc ajtóival, s ahogy a szélkakas fordult, úgy nyíltak-csukódtak az ajtók.

Aztán egy tükörterembe surrant be; olyan volt, mint a rosenborgi kastély híres tükörterme, de ennek a tükrei hihetetlenül nagyítottak. A terem közepén a szív gazdájának jelentéktelen kis „én”-je ült elmélyülten, mint a dalai láma, és rajongva bámulta felnagyított tükörképét.

Átröppent a szomszéd szívbe - mintha csak egy tüdődobozba került volna, hegyes tűk meredeztek minden oldalából. „Ez csak egy száraz vénkisasszony szíve lehet!” - gondolta. De tévedett: egy sokszorosán kitüntetett ifjú katona szíve volt, afféle „csupa ész és csupa szív” katonáé.

A szegény orvosjelölt szédülve röppent ki az utolsó szívből - végigjárta az első sort, ahogy kívánta. Nem tudta összeszedni a gondolatait, azt hitte, túlságosan szárnyaló képzeletének játéka volt, amit átélt.

„Uramisten! - sóhajtotta. - Úgy érzem, hajlamom van a megőrülésre! Olyan forró a testem, mintha lázas volnék, fejembe tódul a vér! - Újra felidézte előző éjszakai rettenetes helyzetét, a fejét fogva tartó vasrácsokat. - Alighanem ott szereztem a bajt - gondolta. - Orvosolnom kell, amíg nem késő. Talán a gőzfürdő jól tenne. Ha ott feküdnek a legfelső fürdőpadon...”

Végig se gondolta, már ott feküdt a gőzkamrában, a legfelső fürdőpadon, csak hogy ruhástul, még a sárcipő is a lábán volt; s az izzadó mennyezetről arcába permeteztek a forró cseppek.

- Tyű! - kiáltott fel és leugrott; futott a zuhany alá. A fürdőszolga, amikor meglátta a felöltözött embert, rémülten felordított.

Az orvosjelöltnek volt annyi lélekjelenléte, hogy gyorsan a fülébe súgja, - Fogadásból tettem! - De amikor végre hazakeveredett, első dolga volt, hogy egy jókora hólyaghúzó tapaszt tett a nyakára meg a hátára, hogy kihúzza fejéből a tébolyt.

Másnap reggel csupa vér volt a háta; ennyi haszna volt, látjátok, a Szerencsetündér sárcipőjéből.

5. AZ ÍRNOK ÁTVÁLTOZÁSA

A bakternek - bizonyára emlékszünk még rá - közben eszébe jutott, hogy hiszen ő az utcán találta azt a sárcipőt, amit kinn hagyott a kórházban. Érte ment hát, és elkérte, de mivel se a hadnagy, se az utca többi lakója nem ismerte el a magáénak, a derék bakter beszolgáltatta a rendőrségnek.

- Hajszá! olyan, mint az én sárcipőm! - csodálkozott el az egyik írnok, s odaállította a sárcipőt a magáé mellé. Csakugyan, szakasztott mása volt, még a legélesebb suszterszem se tudta volna őket megkülönböztetni egymástól.

- Írnok úr! - szólította meg egy altiszt, aki egy csomó irattal lépett a szobába. Az írnok megfordult, átvette az iratokat, s amikor elintézte, megint a két pár sárcipőre esett a tekintete. Most aztán már végképp belezavarodott: a jobb oldali pár-e az övé vagy a bal oldali.

- Az az enyém, amelyik sáros - döntötte el végül, pedig rosszul döntött, mert éppen a Szerencse-tündér sárcipője volt a sáros. No de néha a rendőrségen is tévedhetnek. Az írnok felhúzta a magáénak vélt sárcipőt, néhány iratot zsebre vágott, egy köteget meg a hóna alá, hogy majd otthon átolvassa és lemásolja. Hanem éppen vasárnap volt, szép, napos délelőtt, arra gondolt hát, milyen jólesne egy kis séta a Frederiksbergen. Gondolta, s már indult is.

Nem hinném, hogy akadt nála csendesebb és szorgalmasabb fiatalember; igazán megérdemli azt a kis sétát, eleget görnyedt az asztal mellett. Elindult, mondom, ment, ment, és nem gondolt semmire, így a bűvös sárcipő nem mutathatta meg a tudományát.

A fasorban szembetalálkozott egy ismerőssel, az ifjú költővel, aki elmondta neki, hogy másnap nyári utazásra indul.

- Már megint utazik? - sóhajtott fel az írnok. - Milyen boldog lehet, aki szabad! Repülhet, mint a vándormadár, mi meg ülünk a szűk kalitkában. - De abba a kalitkába tiszta búzát szór-

nak mindennap! - felelt a költő. - Nem kell aggodalmaskodniuk a holnap felől, s öregkorukban biztos nyugdíjat élveznek.

- Azért mégis önnek a legjobb! - mondta az írnok. - Ülni és verseket írni - lehet-e annál nagyobb élvezet? Az egész világ magasztalja; s a maga ura, az sem utolsó! Próbálná csak meg, mi az: nap mint nap az igazságszolgáltatás hétköznapi dolgaival foglalkozni.

Az ifjú költő csak a fejét rázta, az írnok is rázta, mind a ketten kitartottak a maguk véleménye mellett, aztán elköszöntek egymástól.

„Különös emberek ezek a költők! - morfondírozott magában az írnok. - Szívesen lennék magam is költői lélek, én biztosan nem olyan panaszos verseket írnék, mint a többiek! Ó, milyen csodálatos tavaszi nap, igazán poétának való! Olyan szokatlanul tiszta és üde a levegő, gyönyörűek a felhők, illatoznak a fűvek, a fák. Hosszú évek óta nem éreztem mindent ilyen mélyen át!”

Ugye látjuk már, hogy közben csakugyan költő lett az írnokból? Szemre nem látszott rajta semmi változás, mert téves elképzelés, hogy a költők formára is másféle emberek, mint a többiek: akadhatnak a hétköznapi emberek között is költői lelkek, álmódzóbbak, mint akár-hány híres költő; annyi csak a különbség, hogy a költőnek erősebb és termékenyebb az emlékezőtehetsége, gondolatait és érzéseit meg tudja őrizni addig, amíg a szavakkal testet nem ad nekik. Ez egyedül a költők adottsága. De köznapi emberekből költővé válni mindig nagy átváltozást jelent; az írnok most ezen az átváltozáson ment át.

„Ó, isteni illat! - sóhajtott fel. - Lona néném ibolyáinak illatát idézi. Igen, kisgyermek koromban éreztem. Istenem, azóta se jutott eszembe a kedves öreg kisasszony. A Tőzsdepalota mögött lakott. A leghidegebb télben is rügyeztetett a szobájában néhány ágat, vesszőt; még ibolya is nyílt a poharában, míg én kályhán melegített rézgarast nyomtam a jégvirágos ablaküvegre, s a fölengedett kerek lyukon kinézegettem. Milyen szép kilátás nyílt az ablakából! Lenn a csatornában befagyott hajók álltak elhagyottan; egy nagyhangú varjú volt egész legénységük; amikor aztán nekiszilajodtak a tavaszi szelek, egyszerre megindult a munka: a hajósnép énekszóval, hujjogva fűrészelte szét a jeget, bekátrányozta a hajókat, és felszerelte rá a vitorlákat, aztán hajrá, repültek messze tengerekre. És én itt maradtam, s itt maradok örökre. A rendőrségen görnyedek az íróasztal mellett, s nézem, hogy váltják ki mások az útlevelüket idegen országba - ez jutott nekem. Bizony, bizony! - és mélyet sóhajtott. De egyszer csak torkán akadt a lélegzet. - Istenem, mi történt velem? Soha életemben nem éreztem, nem gondoltam ilyeneket! A tavaszi levegőtől kábult el a fejem? Jóleső, de egyszersmind félelmetes érzés! - Zsebébe nyúlt, elővett egy hivatalos iratot. - Ez majd eltereli gondolataimat - mondta, és végigfutotta az első sorokat. - »Sigbirt asszony, eredeti szomorújáték öt felvonásban« - olvasta. - Hát ez micsoda? Hiszen ez a tulajdon kezem írása! Én tragédiát írtam volna? És itt egy másik: »Ármány a sáncon, avagy a bűnhődés napja, bohózat.« Hogy került ez a zsebembe? Biztosan a zsebembe lopta valaki. Itt egy levél is... - a levelet a színházi igazgatósága írta; - nem éppen udvarias hangon: a darabokat visszautasították. - Hm, hm! - tanakodott magában az írnok, s leroskadott egy padra.”

Gyorsan csapongtak a gondolatai, s a szíve puha volt, mint a vaj. Akaratlan kinyúlt a mellette bólogató virág után, és letépte: egyszerű kis százszorszép volt. Az írnok kezében elmondta mindazt, amit mi csak botanikusok előadás-sorozataitól tudhatunk meg: elbeszélte születésének történetét, mesélt a napfény csodálatos erejéről, amely széttárja a parányi szirmokat, és arra serkenti, hogy illatozzanak. Az írnok az élet harcaira gondolt, amelyek így tárják ki az érzések felé az emberi lelket. A virágnak két kedvese van: a levegő meg a fény, de a fény az igazi kedves. Afelé fordul, tárulkozik, s ha a fény búcsút vesz tőle, becsukódik, és elszunnyad a levegő ölelésében. - A fénynek köszönhetem szépségemet - mondta a virág. - De a lélegzetet a levegőnek - súgta neki a költő.

Kisfiú álldogált a közelében, botjával nagyokat csapott az árok mocsaras vizébe; a cseppek felfröccsentek a zöld lombok közé, s az írrok a láthatatlan kis lények miriádjaira gondolt, a vízcsepp lakóira, amelyek magasra szöktek, önnön méreteikhez képest olyan magasságba, mintha mi, emberek, a felhők fölé repülnének egy heves forgószél szárnyán. Ahogy az írrok végiggondolta ezt és egész csodálatos átváltozását, elmosolyodott:

„Álom ez, álom! Különös, hogy milyen valóságos tud lenni az ember álma, ugyanakkor tudja, hogy csak álmodik. Bár reggel is emlékeznék az álmomra, ha majd fölébredek! Milyen furcsa izgalom ez bennem! Élesen és tisztán látok mindent, mintha ébren volnék, de tudom, ha felébredek, csupa ostobaságra emlékszem majd az álmomból - sokszor jártam már így. Olyan az a sok okos és nagyszerű dolog, amit álmában mond vagy hall az ember, mint a föld alatti csodalények aranya: cseng és ragyog, amikor megkapja az ember, de napvilágnál haszontalan kavicsná, száraz levéllé változik. Jaj, istenem! - szakadt fel belőle egy sóhaj, s szomorúan nézte az ágról ágra szökdelő vidám énekesmadarakat. - Mennyivel boldogabbak ezek nálam! Milyen pompás lehet repülni; milyen öröm lehet szárnyakkal születni a világra! Ha kívánhatnék valamit, azt kívánnám, hogy kis pacsirta legyek.”

A következő pillanatban kabátja széle és ujjja szárnyá zsugorodott, ruhái tollakká változtak, sárcipője kicsiny madárlábbá; végignézett magán, és csak mosolygott. - Most már legalább biztos vagyok benne, hogy álmodom! Bár ilyen bolondos álmom még sohasem volt. - Azzal felröpült a lombok közé, és énekelni kezdett, csak hogy dalában nem volt költészet, mert a költői lélek eltűnt belőle, amikor pacsirtává változott. A Szerencse-tündér sárcipője, mint mindenki, aki alapos munkát akar végezni, egyszerre csak egy kívánságot teljesített: az írrok költői lelket kívánt magának, hát megkapta, de aztán pacsirta akart lenni, ez a kívánsága is teljesült, de az előbb kapott képessége semmivé vált.

„Tréfás dolog - mondta magában -, nappal komoly hivatalos iratokat másolok a rendőrségen, éjjel álmomban pedig pacsirta képében röpködhettek a Frederiksberg parkjában - lehetne róla írni egy népszerű vígjátékot.”

Leröppent a fű közé, forgatta a fejét erre, arra, megkopogtatta csőrével a hajladozó fűszálakat - úgy magaslottak fölfelé, mint Észak-Afrika sudár pálmaíai.

A következő szempillantásban vaksötét éjszaka vette körül; mintha valami óriás fekete leplet dobtak volna rá. Pedig csak egy kikötőnegyedbeli gyerek csapta le a sapkájával; óvatosan alája nyúlt, s elkapta az írrok szárnyát. A szegény írrok ijedségében csipogva felkiáltott: - Arcátlan kölyök! Nem tudod, hogy én rendőrségi írrok vagyok? - Hanem a fiú csak ennyit értett a kiabálásból: - Csip, csip - és rákoppintott a madár csőrére, s már vitte is.

A fasorban két iskolás gyerekekkel találkozott; a művelt, előkelő osztályból valók voltak, azaz hogy ha az eszük szerint osztályoznák az embereket, ők volnának a legutolsók az iskolában. Ez a két fiú nyolc garasért megvette a pacsirtát, s a rendőrségi írrok visszakerült Koppenhágába, a Gottersgade egyik házába.

„Szerencse, hogy csak álom az egész - mondta magában az írrok -, különben most dühbe gurulnék! Az előbb költő voltam, most pacsirta vagyok. Biztosan a csapongó költői lélek változtatott madárrá. Elég szomorú dolog kismadárnak lenni, különösen haszontalan gyerekek kezében. Vajon mi lesz a sorsom?”

A két fiú nagyon szép, előkelően berendezett szobába vitte, egy mosolygós kövér hölgy elé. A hölgy azonban egy cseppet sem volt elragadtatva tőle, hogy - amint mondta - ilyen egyszerű mezei madár került a házba, de azért elhatározta, hogy egy napra megtűri. A gyerekek az ablakban álló üres kalitkába tették a pacsirtát.

- Talán majd Pepi örül neki - mondta a kövér hölgy, s gyöngéden rámosolygott a nagy, zöld tollú papagájra, amely gőgösen ringatózott díszes rézkalitkája lengő gyűrűjén. - Pepinek épp ma van a születésnapja - tette hozzá együgyűn -, s az egyszerű kis mezei madár szeretne gratulálni neki.

Pepi azonban ügyet se vetett a köszöntőre, tovább himbálózott roppant előkelően; annál hangosabban kezdett énekelni az a szép kis kanári, amelyet előző évben hoztak ide meleg, illatos hazájából.

- Ó, te nagyhangú! - kiáltott rá a hölgy, s egy fehér zsebkendővel leborította a kanári kalitkáját.

- Csip! - csipogta panaszosan a kanári. - Micsoda hófúvás! - És fájdalmas sóhajjal elhallgatott. Az írnok, vagy amint a hölgy mondta, az egyszerű mezei madár kalitkába került, a kanári szomszédja lett, nem messze tőlük a papagáj gőgösködött. Pepi csak egy mondatot tudott elrecsegni az emberek nyelvén, azt is elég mulatságosan:

- Legyünk végre emberek! - A többi, amit rikoltzott, éppoly érthetetlen volt az emberi fülnek, mint a kanári éneke, persze nem az írnok fülének, hiszen az most maga is madár volt, és tisztán értette a madárbeszédet.

- Örökzöld pálmák, virágzó mandulafák közt röpködtem! - énekelte a kanári. - Pompás virágok fölött szálltam el testvéreimmel, át a sima tükrű tavon, amelynek medrében vízinövények ringatóztak. Láttam papagájokat is, szép tarka tolluk volt, és hosszú, vidám történeteket meséltek.

- Azok vadmadarak voltak - oktatta ki a papagáj. - Műveletlenek. Legyünk végre emberek! Te mért nem nevezsz? A kövér hölgy mindig nevet rajta, s nevetnek a vendégei is, neked se esik le a koronád. Öreg hiba, ha valakinek nincs humorérzéke! Legyünk végre emberek!

- Emlékszel-e még a virágzó fák alatt kifeszített sátrakra meg a szép lányokra, akik táncoltak előttük? Meg az édes gyümölcsökre s az erdei füvek üdítő nedveire?

- Emlékszem - felelte egykedvűen a papagáj -, de itt sokkal jobban megy a dolgom. Finom csemegéket kapok, és úgy bánnak velem, mint családtaggal; tudom, hogy okos teremtes vagyok - kívánhatnék-e többet? Legyünk végre emberek! Te, ahogy az emberek mondják, költői lélek vagy, én viszont sokoldalú tudású és jó humorú fickó vagyok; te lángész vagy, de meggondolatlan, felröppensz a természet legmagasabb hangjáig, aztán leborítanak egy zsebkendővel. Velem ezt nem mernék megtenni, nem ám, mert én sokkal több pénzükebe kerültem! A csőrömmel tekintélyt vívtam ki magamnak, s a jó humorommal mindenkit megnevettetek. Legyünk végre emberek!

- Napsugaras, viruló hazám! - kezdett magasztaló énekbe a kanári. - Hadd éneklek sötétzöld fáidat, sima tengeröbleidet, ahol lehajló ágak csókolgatják a tiszta víztükröt, s ragyogó ruhájú testvérkéim torkán kiárad a boldogság; hadd éneklek tájaidat, ahol „a sivatag eleven forrásai”, a csodálatos kaktuszok nőnek...

- Ugyan, hagyd már ezt a siránkozást! - reccsent rá a papagáj. - Halljunk inkább valami mulatságosat! A nevetés a legmagasabb szellemi tevékenység. Láttál-e már kutyát vagy lovat nevetni? Azok csak sírni tudnak - a nevetés tudománya egyedül az embernek adatott meg. Hahaha! - harsogta Pepi, és ismert szellemességével fejezte be: - Legyünk végre emberek!

- Szegény, szürke kis dán madár! - szánakozott a kanári a pacsirtán. - Hát téged is foglyul ejtettek! Odakinn az erdőn, ahol éltél, most biztosan hideg van, de ott a szabadság. Repülj! A kalitkád felső ajtaját nyitva felejtették. Repülj, repülj!

Az íroknak nem kellett sok biztatás, egy szárnyshintás, s már kinn is volt a kalitkából. De abban a pillanatban megnyikordult a szomszéd szoba félig nyitott ajtaja, egy villogó zöld szempár jelent meg a résben, s beóvakodott a macska. Üldözőbe vette a pacsirtát. A kanári veszettül röpködött a kalitkájában, s a papagáj a szárnyát csapkodta és rikoltzott:

- Legyünk végre emberek!

A szegény írrok halálra rémült, kimenekült az ablakon, s szállt, szállt az utcák, házak felett. Úgy elfáradt, hogy meg kellett pihennie.

Az egyik szemközti ház nagyon ismerős volt neki: az írrok-pacsirta be is röppent egy nyitott ablakán. Körülnézett, hát - saját szobájában volt. Ráröppent az íróasztalára.

- Legyünk végre emberek! - mondta magában, de nem is gondolta meg mit beszél, csak a papagáj szavait ismételte. Mégis: a következő pillanatban írrok volt megint, az volt csak furcsa, hogy az íróasztal tetején ült.

„Kegyelmes isten! - sóhajtott fel. - Ugyan mért ülhettem fel az asztalra, s hogy nyomhatott el itt az álom? Milyen összevissza álom volt! És micsoda bolond históriát álmodtam!”

6. VÉGRE SZERENCSÉT HOZ A SÁRCIPŐ

Másnap, kora reggel, amikor az írrok még ágyban nyújtózkodott, kopogtak az ajtaján. Szomszédja lépett be, egy fiatal teológus, aki ugyanazon az emeleten lakott.

- Add kölcsön, kérlek, a sárcipődet - kérte az írrokat. - Nagy a sár a kertben, de olyan melegen süt a nap, kedvem volna odalenn elszívni a pipámat. Felrántotta a sárcipőt, s lesietett a kertbe, amelynek minden díszé egy szilva- meg egy almafa volt. Koppenhága belvárosában még az ilyen csepp kerteket is igen sokra becsülik.

A teológus fel-alá sétálgatott a kertben; még csak hat órára járt, s kinn az utcán megzendült a postakocsi kürtje.

- Utazni, ó, utazni! - kiáltott fel a teológus. - Az lehet a legnagyobb öröm a világon. Leghőbb vágyam! Akkor biztosan csillapodna bennem ez a nyugtalanság. Messzire mennék, nagyon messzire! Bejárnám a csodálatos Svájcot, végigutaznám Itáliát, onnan aztán...

Szerencse, hogy a sárcipő bűvös ereje gyorsan hatott, különben nagyon is messzire került volna, ahová talán mi se tudnánk követni. A teológus utazott. Svájc szívében járt, nyolc útitárssal szorunkodva a delizsánszban. Sajgott a feje, meg-megbicsaklott a nyaka, fáradt lába megdagadt, és kegyetlenül nyomta a csizma. Félig álomban, félig ébren zötyögött a postakocsin. Jobb zsebében a hitellelét őrizte, a balban az útlelét, a nyakában, kis bőrzsákba varrva, néhány Lajos-aranyát rejtegette. Minduntalan azt álmodta, hogy egyik vagy másik kincsét elveszítette, ilyenkor rémülten nyitotta ki a szemét, és gyorsan egy háromszöget írt le a kezével: megtapintotta a jobb zsebet, a bal zsebet, végül a nyakában függő kis erszényt. Fönn a poggyászhálóban ernyők, botok, kalapok himbálóztak, és eltakarták a csodálatos kilátást; a teológus ki-kikandikált, s a szívéből felzengett egy dal, amit Svájcban énekelt egy költő ismerősünk, de nem nyomtatott ki:

*Gyönyörű táj, csodás vidék:
a Mont Blanc ormát látom.
Ha volna pénzem is elég,
itt élném csak világom!*

Fenséges, komoly és sötét volt a természet. A felhőkbe vesző ormok fenyői réti fűszálaknak tetszettek; szitálni kezdett a hó, hideg szél kerekedett.

„Brrr! - vacogott a teológus. - Csak túljutnánk már az Alpokon! Odaát nyár van, s én felvehetném a pénzt a hitellevelemre. Azért nem tudom élvezni a svájci tájat, mert folytonosan rettegmem kell a kincseimért, hogy ellopják. Csak már odaát volnék!”

Ahogy kimondta, már ott is volt az Alpok túlsó oldalán, Itália szívében, Firenze és Róma között. A Trasimeno-tó olvadt aranyak látszott a sötétkék esteli hegyek ölében; itt, ahol valamikor Hannibal megverte Flaminiust, most békés szőlőtőkék kapaszkodtak össze zöld ujjakkal; póre fiúcskák fekete sertéjű kondát őriztek az út menti babérfák illatos sűrűje alatt. Ó, ha híven lefesthetném ezt a tájat, felujjongana az olvasó: „Gyönyörű Itália!” De sem a teológus, sem útitársai nem lelkesedtek ilyen tűzzel.

Mérges csípésű legyek meg szúnyogok ezrei üldözték őket, hiába hessegették mirtuszágakkal, annál dühösebben csíptek, s az utasok arca csupa véres hólyag lett a csípéseiktől. Az elcsigázott lovakat, akár a dögöt, rajokban lepték a legyek, a kocsis csak néhány pillanatra könnyíthetett rajtuk, amikor leszállt a bakról és megcsutakolta őket.

Lement a nap; hirtelen fagyos hideg járta át a levegőt, megborzongatta az utasokat, de a hegyek és a felhők olyan különösen tiszta és fénylő zöldben úsztak, mint... különben menj oda magad, s nézd meg, többet ér, mint útleírást olvasni róla. Feledhetetlen látvány volt! Gyönyörködtek benne az utasok is, csakhogy - üres volt a gyomruk, a testük törődött, minden gondjuk az volt, milyen lesz az éjjeli szállás, s kapnak-e egyáltalán. Bizony, ez jobban foglalkoztatta őket, mint a csodálatos természet.

Olajfaerdőn vezetett át az út; olyanok voltak a fák, mint a bütykös törzsű hazai fűzek. Magányos fogadó állt a fák sűrűjében. Toprongyos, nyomorék koldusok ütötték fel előtte tanyájukat. A legerősebbikük is úgy festett, mint az ínség legnagyobbik fia, aki most serdül férfivá; a többi vagy vak volt, kézen csúszó vagy sorvadtt lábú vagy ujjatlan, kacska kezű. Rongyaik még csak fokozták testük nyomorúságát. - *Eccellenza, miserabili!* - könyörögtek, és esengve nyújtogatták béna tagjaikat. A fogadóné kisietett a postakocsi utasai elé; mezítláb volt, fésületlenül, piszkos ingvállban. Az ajtóknak madzag volt a kilincse, a szobák téglapadlójában nagy gödrök tátongtak, fönt a gerendák közt denevérek csapongtak, s a füledt levegő elviselhetetlen volt.

- Terítsen inkább az istállóban - mondta az egyik utas. - Ott legalább tudja az ember, mitől van bűz.

Ablakot nyitottak, hogy egy kis friss levegőhöz jussanak, de a levegőnél gyorsabban áradtak be a kiszáradt karúak nyomasztó nyögései: - *Miserabili, Eccellenza!*... - Az összefirkált falakon a feliratok fele *la bella Italiát*, a szép Itáliát szidta.

A fogadóné felszolgált a vacsorát: a híg levesnek bors és avas olaj volt a fűszere; ugyanilyen avas olajban úszott a saláta is. Még az állott tojás meg a sült kakastaréj volt a legjobb fogás; a bor hordóízű volt; savanyú lőre.

Éjszakára málháikkal torlaszolták el az ajtókat, az utasok őrt állítottak, hogy aludhassanak: a mi teológusunk örködött. Rettenetes volt a szoba éjjeli levegője. Tikkasztó hőség volt, szúnyogok raja zöngött és csípett, s odakinn még álmukban is nyögtek a nyomorultak.

- Utazni csupa gyönyörűség volna - sóhajtott fel a diák -, ha test nélkül utazhatnánk. Ha míg testünk pihen, szabadon csatangolhatna a lelkünk. Akármerre járok, mindig hiányzik valami, s ettől elszorul a szívem; mindig többre vágyom, mint amit abban a percben kaphatok; mindig jobbat kívánok, a legjobbat kívánom, de azt már nem tudom, mit és hol érhetem el. Tulajdonképpen egy boldogító cél felé törekszem, a legboldogítóbb felé.

Ahogy ezt kimondta, már otthon is volt fehér függönyös szobájában; fekete koporsóban feküdt a szoba közepén, örök álmát aludta, teljesült hát a vágya: teste pihent, lelke ismeretlen

messzeségekben bolyongott. - Senkit se mondj boldognak halála előtt - intenek Szolón szavai: itt is, igaznak bizonyulnak.

Minden kihűlt test a halhatatlanság titokzatos szfinxe; a fekete koporsóban fekvő szfinx némasággal felelt arra, amit az élő két nappal azelőtt leírt:

*Konok halál, te néma rettenet;
temetőhantok jelzik sűrű lépted.
Jákob létrája várja lelkemet,
vagy új életre egy fűszálban ébredel?*

*Fájdalmad a világnak idegen -
utadat végig egymagadban róttad.
Nehéz volt a gond szegény sziveden:
majd könnyű föld takarja koporsódat.*

Két alak suhant el fölötte a szobában. Ismerjük őket; a Gond-tündér volt az egyik, a Szerencse-tündér küldöttje a másik. Mindketten a halott fölé hajoltak.

- Látod? - szólalt meg a Gond. - Hát boldoggá tette sárcipőd az emberiséget?!

- Ezt az egyet, aki itt nyugszik, örök boldogsággal ajándékozta meg - felelte az Öröm, a Szerencse-tündér küldöttje.

- Nincs igazad - rázta a fejét a Gond-tündér. - Nem szólították, maga hagyta el a világot. Szelleme nem volt elég erős ahhoz, hogy felszínre hozza a mélyre rejtett kincseket. Én segíték rajta!

Azzal lehúzta a sárcipőt a halott teológus lábáról; az felocsúdott halálos álmából, s visszalépett az életbe. A Gond-tündér pedig eltűnt, mint a pára, magával vitte a bűvös sárcipőt is, biztosan a tulajdon jószágának tekintette.

A NAGYRAVÁGYÓ TŰ

Volt egyszer egy közönséges varrótű, aki igen sokat tartott magáról, s el akarta hitetni a világgal, hogy a hímzőtűk finom és előkelő családjához tartozik.

- Vigyázzatok, fogjatok jól! - parancsolt az ujjakra, akik elővették. - Nehogy véletlenül elejtsetek! Ha a padlóra esem, soha többé meg nem találtok, olyan finom vagyok.

- Csak ne légy olyan nagy garral! - intették le az ujjak, és alaposan megszorították a derekát.

- Látjátok? Kísérettel vonulok! - kérkedett a tű, s büszkén húzta maga után a fonalat, amelyen nem volt csomó.

Az ujjak ügyet se vetettek a dicsekvő beszédre, a szakácsné feslett bőré papucsának irányították a tűt, azt kellett összefoldoznia.

- Micsoda alantas munka! - finnyáskodott a tű. - Ezen ugyan sose jutok keresztül! Kettétörik a derekam, meglátjátok, kettétörik!

Úgy is lett.

- Megmondtam én, megmondtam! - siránkozott a varrótű. - Nagyon is finom vagyok.

- No, most már aztán semmire se vagy jó - mondták az ujjak, de azért nem eresztették el. A szakácsné pecsétviaszt csöpögtetett a tűre, aztán összetűzte vele elől a kendőjét.

- Hát mellű lett belőlem! - emelte még magasabbra az orrát a nagyravágyó tű. - Tudtam én, hogy még magasabb polcra kerülök, hiába, a származásom! Bizony a vér nem válik vízzé. - És elégedetten nevetett, de csak befelé; a varrótűkön sohasem lehet észrevenni, ha nevetnek. Olyan büszkén pöffeszkedett a szakácsné kendőjében, mintha aranyos hintóból tekingetne körül:

- Bocsánat, ha szabad kérdezni, kegyed aranyból van? - kérdezte a szomszédasszonyát, egy szerény kis gombostűt. - Elragadó a megjelenése, feje is van, igaz, hogy elég kicsi. Igyekezék, hogy nagyobbra nőjön, mert pecsétviaszt nem akárkire csöpögtetnek ám! - Azzal büszkén kihúzta magát, de úgy, hogy ki is esett a kendőből, egyenest a mosogatóvízbe, amit a szakácsné éppen akkor zúdított ki a szennycsatornába.

- Most világjáró útra kelek! - mondta a tű. - Ha ugyan meg nem feneklek valahol. - De bizony megfeneklett.

- Nem erre a világra termettem én! - sóhajtotta a szennycsatorna alján. - Túlságosan finom a lényem. Még szerencse, hogy tudom, ki vagyok, s ez mindig megvigasztalja az embert! - És továbbra is büszkén feszített, s nem vesztette el derűs kedvét.

Fölötte, a szennycsatorna vizében, mindenféle limlom vitorlázott el: forgács, szalmaszál, újságfoslány.

- Milyen gondtalanul úsznak! - elmélkedett a tű. - Nem is sejtik, ki fölött vitorláznak el! Megrekedtem! S most nincs tovább! Lám, ott úszik egy forgács; bizonyos, hogy mit sem tud a világról, csak annyit, hogy ő forgács. Ott meg egy szalmaszál - ni, hogy pörög-forog a vízben! Ne légy úgy eltelve magaddal, szalmaszál, mert még odavágódol a csatorna falához! Az meg ott egy újságfoslány! Már rég elfelejtette a világ, hogy mit írtak rá, mégis, lám, hogy terpeszkedik! Én meg itt ülök türelmesen, és várok. Mert tudom, hogy így is vagyok valaki!

Egy nap megcsillant valami a közelében; a tű gyémántnak hitte, pedig csak egy kis üvegcsserép volt. De fényesen tündöklött, s ezért a nagyravágyó tű megszólításával tüntette ki, és mint mellű mutatkozott be neki.

- Kegyed gyémánt, ugyebár? - kérdezte tőle leereszkedően.

- Olyanféle vagyok - felelte az üvegcsserép.

Így hát mind a ketten magas előkelőségeknek tartották egymást, s ezért beszédbe is ereszkedtek. Arról folyt a szó, hogy milyen gögös a világ.

- Én egy asszonyságé voltam, s egy dobozban laktam - kezdte el élete történetét a tű. - Az asszonyság szakácsné volt; a kezén öt ujjat viselt, de mondhatom, soha életemben nem láttam felfuvalkodottabb teremtéseket! Pedig hát nem voltak jók semmi másra, mint hogy engem kivegyenek a dobozomból, és visszategyenek.

- És előkelő származásúak voltak azok az ujjak? - érdeklődött az üvegcsserép.

- Előkelő származásúak? - nevetett gúnyosan a nagyravágyó tű. - Azok ugyan nem, de persze annál gögösebbek. Öten voltak testvérek, született Ujjak valamennyien. Egymás mellett sorakoztak, bár különböző nagyságúak voltak. A legszélső, a hüvelykujj, tömzsi, köpcös alak volt, eléggé kiállt a sorból, egyetlen ízület volt a hátán, s ezért csak egy helyen tudott meggörbülni. Mégis azzal kérkedett, hogy ha az embernek levágják a hüvelykujját, még katonának se sorozzák be. A fazéknyaló ujj - mutatójujjnak is mondják - minden édes meg savanyú lébe belemászott, ő mutatott fel a napra, a holdra, s őt nyomta meg a szakácsné, ha levelet írt. A középső ujj következett utána, ez volt a legnagyobb, és eléggé lenézte a társait. A negyedik ujj aranykarikát hordott a derekán, ezért gyűrűsujjnak címezte magát; a kisujj pedig nem csinált az égvilágon semmit, de ez meg arra volt büszke. Mást se tett az öt ujj csak kérkedett, dicsekedett, és én nem bírtam tovább hallgatni. Ezért menekültem ide, a csatornába. S most itt gubbasztok elfelejtve.

Ebben a pillanatban újabb tömeg víz zúdult a szennyecsatornába, színig megtöltötte, és magával sodorta az üvegcserepet.

- No, ez már elindult a világjáró útra! - sóhajtott föl irigyen a tű. - Én meg itt rostokolhatok tovább. Hiába, nagyon is finom vagyok én erre a világra! De éppen erre vagyok büszke, s ez nemes büszkeség! - Azzal tovább feszített a csatorna alján, és elmélkedett. - Sokszor már azt hiszem, hogy a napsugarak családjából származom - gondolta -, olyan finom és fényes vagyok, mint ők. Most jut eszembe, hogy a napsugarak keresnek is néha a víz alatt. Ó, teremtőm, olyan finom vagyok, hogy még a tulajdon édesanyám se lel meg a vízben! Csak ne szegtem volna a nyakam, akkor szemem is volna és sírhatnék, bár talán akkor sem sírnék, mert az nem előkelő.

Egy napon utcagyerekek sereglettek a csatornához, belenyúlkáltak a vízbe, s limlomokat halásztak ki belőle: rozsdás szögeket, öreg pénzdarabokat meg egyebet. Piszkos munka volt, de hát ebben lelték multságukat.

- Jaj! - kiáltott föl az egyik, mert a tű megszúrta az ujját. Kihalászta, szemügyre vette. - Ez aztán csúf legény!

- Nem legény vagyok, hanem kisasszony - igazította ki a nagyravágyó tű, de ezt a fiú nem hallotta.

A tőről, amíg a csatornában hevert, lemállott a pecsétviasz, és testét feketére ette a rozsdá. De feketében mindenki karcsúbbat mutat, s így a nagyravágyó tű azt hitte, hogy most még törékenyebb, még finomabb, mint valaha.

- Itt úszik egy tojáshéj! - kiáltották az utcagyerekek, s a tűt beleszúrták a tojáshéjba. - Fehér hajón fekete ruhában! - ábrándozott el a tű. - Illik a ruhámhoz ez a hajó. Így legalább észrevesznek. Csak nehogy tengeribetegséget kapjak, mert akkor eltörök.

Szerencsére nem kapott tengeribetegséget, és nem törött el.

- A tengeribetegségtől megvédi az embert az acélgyomor, meg az a tudat, hogy sokkal különb a többinél! Most már nem fog rajtam a betegség. Minél finomabb az ember, annál többet kibír.

- Reccs! - mondta a tojáshéj, mert egy fuvaroskocsi kereke ment át rajta. - Ja-aj! Micsoda súly! - kiáltott fel méltatlankodva a nagyravágyó varrótű. - Mégis tengeribetegséget kaptam volna? Összetörök! Jaj, összetörök!

De mégse törött össze, pedig egy fuvaroskocsi ment keresztül a derekán. Ott feküdt a sárban, feküdjék is, időtlen időig!

A LIDÉRCEK A VÁROSBAN VANNAK

Élt egyszer egy ember, aki valamikor sok új mesét tudott, de mind kiröppent a fejéből. A mese tündére, aki csak akkor látogatja meg az embereket, amikor kedve van hozzá, elmaradt tőle, és többé nem kopogtatott az ajtaján. Vajon miért hagyta cserben? Igaz, hogy a mesetudó ember se gondolt rá vagy egy esztendeig, nem is várta kopogtatását; a tündér talán azért késett, mert kinn a világban háború pusztított, az emberek hajlékaiba pedig beköltözött a szomorúság és az ínség, a háború két kísérő társa.

A gólyák meg a fecskék megtértek hosszú útjukról, nem is gondolva a veszedelemmel, de itthon hiába keresték régi fészkeiket: tűz pusztította el őket a házakkal együtt; düledező kerítések, megperzselt sövényeket láttak mindenfelé, a régi sírokon az ellenség paripái tipródtak. Kemény, sötét idők voltak, de minden rossznak vége szakad egyszer.

Vége szakadt ennek is, hanem a mese tündére még mindig nem kopogtatott, híre-nyoma sem volt.

- Talán meghalt vagy eltűnt, mint annyi mindenki - vélte a hajdani mesetudó. Pedig a mese tündére nem hal meg soha.

Eltelt egy egész hosszú esztendő, s az ember már nagyon vágyódott a tündér után.

- Látom-e még valaha, bekopogtat-e még egyszer hozzám? - tünődött. Élénken maga előtt látta sokféle alakját, amelyben valamikor megjelent előtte. Egyszer ifjú lány képében látogatta meg; szép volt, mint maga a tavasz, fején szagosmüge koszorú, zsenge bükkfaág a kezében; úgy tündöklött a szeme, mint a mély erdei tó a napsütésben. Máskor házaló képében kopogtatott be hozzá, kinyitotta ládikáját, meglegette sok selyempántlikáját, amelyekre verssorokat, feliratokat hímzett örök emlékül. De a legszebb mégis akkor volt, amikor ezüst hajú öreganyó képében látogatta meg; kedves arca volt, okosan fénylő, nagy szeme. Ilyenkor mondta a legszebb meséket a rég letűnt időkről, amikor még aranyrokkán fonogattak a királykisasszonyok, és sárkányok meg hétfejű szörnyek őrizték a kincseket. Félelmes volt hallgatni, mégis szórakoztató, hiszen olyan sok idő múlt már el azóta!

- Örökre elhagyott volna? - töprengett az ember.

Ahogy ott ült, az jutott eszébe, hogy hátha csak bújócskát játszik a mesetündér, mint a régi szép mesék királykisasszonya, s azt várja, hogy megkeressék. Aztán, ha megtalálták, új pompájában tündöklök fel, még szebb lesz, mint azelőtt volt.

- Ki tudja, lehet, hogy éppen azon a kútkávéra dobott szalmaszálon lebeg láthatatlanul. Csak óvatosan, óvatosan! Talán egy száraz virágba bújta bele, amely ott fonnyadozik valamelyik vaskos kötetben a polcon.

Aztán az ablakpárkányon nyíló virágokhoz lépett; talán abba az aranysárga szegélyű, vörös tulipánba rejtőzött a mese tündére, talán a harmatos rózsába vagy a fénylő szirmú kaméliába. De csak a napsugár bujkált a szirmok között, a mese nem volt sehol.

- Talán mégis itt járt s kopogtatott, de ki hallgatott rá, ki gondolt rá azokban az időkben? Az emberek csüggedten, nehéz szívvel, szinte haraggal fogadták a tavaszi napsütést, a madáréneket, az egész zsendülő, boldog természetet; megbénultak a nyelvek, elhallgattak az üde hangú, régi népdalok, eltemették azokat is olyan sok mindennel együtt, ami kedves volt a szívnek. Talán kopogtatott a mese tündére, csak nem hallotta senki, nem fogadta istenhozottal senki, hát visszafordult, és nem jött el soha többé.

- Én elmegyek és megkeresem. Kinn a mezőn. Kinn az erdőben, a tenger fövényes partján.

Messze, túl a városon, piros téglafalú, csipkés ormú, ódon udvarház áll; tornyán zászlót lenget a szél. A finom rajzú bükklevelek között fülemüle csattog, nézi a kert virágzó almafáit, s azt hiszi, rózsák nyílnak a kertben. A verőfényes nyári napokon szorgalmasak itt a méhek, zöngvé rajzanak királynőjük körül. Az őszi szél szilaj vadászatokról tud mesét, nemzedékek hosszú soráról, erdei falevelekről, amelyek mind, mind leperegnek. Karácsony táján vadhatyúk éneke hallik a messzi tengerről, benn a régi udvarházban pedig dalokra, mondákra áhítozik az ember a kandalló tüze körül.

Lenn a kert sűrűjében, ahol az öreg gesztenyefasor borít félhomályt az útra, ott bolyongott az ember, aki a mese tündérét kereste; itt súgta egyszer fülébe a szél a mesét Waldemar Daaról és leányairól. Az egyik tölgyfában lakó tündér, aki a mese anyja volt, itt mondta el neki az öreg tölgy utolsó álmát. A kertnek ebben a régi zugában nagyanyáink idejében még nyírott sövények zöldelltek, most már csak páfrány és vadcsalán buja bokrai; sűrűjük elborította a hajdani kőszobrok hányódó darabjait. A szobrok arcát, szemét benőtte a moha, de azért éppen olyan jól láttak, mint azelőtt, nem úgy, mint az ember, aki a mese tündérét kereste, de nem látta sehol. Hol volt a mese?

Az öreg fák fölött sereggel szálldestak a varjak, és lekiáltottak az embereknek: - Kotródj! Kotródj!

Az ember kilépett a kertből, átment a sáncárok hídján, s egy kis égerliget közepén találta magát. Hatszögletű házika állt a bokrok között, mellette baromfiudvar. Öregasszony üldögélt a kicsi házban, az aprójószág őrizője; tojáskoruk óta ismerte a gondjaira bízott csirkéket, kacsákat. De nem őt kereste az ember, nem ő volt a mese tündére.

Túl a házikon galagonyával meg aranyesővel benőtt domb emelkedik; a dombon egy régi sírkő áll; sok-sok esztendővel ezelőtt vitték oda a közeli városka temetőjéből. A város érdemes tanácsosának emlékére állították. Felesége és öt leánya állta körül a tanácsost; kezüket tördelve, nyakfodros ruhában, persze talpig kőből. Ha az ember sokáig nézi a sírkövet, különös gondolatai támadnak, a gondolatok aztán életre keltik a követ, s az megszólal: mesét mond a letűnt időkről. Legalábbis úgy hitte az ember, aki a mesét kereste. Amikor odaért a sírkövhöz, éppen egy pillangó szállt rá. Fellibbent a levegőbe, aztán újra megpihent a régi sírkövön, mintha figyelmeztetni akarta volna az embert, nézze meg, mi nő a sírkő tövében. Négylevelű lóhere, éppen hét szál egymás mellett. Eljön a szerencse, már itt is van! Az ember letépte a lóherét, és a zsebébe rejtette. A szerencse ér annyit, mint egy halom pénz, de egy szép új mese még többet érne, gondolta az ember. Hanem a mese tündérét nem találta.

Pirosan hanyatlott a nap óriási korongja, pára úszott a tocsogós rét fölött; a láp asszonya kotyvasztott a mélyben.

Késő este az ember, aki a mesét kereste, egyedül álldogált a szobájában, elnézett a kertek, mezők, ingoványok fölött, ki a tengerpartra; ragyogott a telihold, köd ülte meg a rétet, mintha nagy tó hullámozott volna a helyén; az is volt ott valamikor, úgy szól a monda. A hajdani tó most kilépett a monda világából, és megmutatta magát a holdfényben.

Ahogy ott állt tünődve az ablak előtt, egyszer csak nagy erővel hozzacsapódott valami az üveghez. Madár volt? Denevér vagy éji bagoly? Azokat ugyan nem bocsátja be, hiába verik az ablakot. De hirtelen magától kicsapódott az ablaktábla, és egy öregasszony nézett be a szobába.

- Mit óhajt? - kérdezte tőle az ember. - Kihez van szerencsém? És hogy kapaszkodott fel az emeleti ablakba? Talán létrán?

- A zsebedben négylevelű lóhere van! - mondta az öregasszony. - Nem is egy, de hét szál, köztük egy hatlevelű.

- Ki vagy te? - ámult el az ember.

- A lép asszonya vagyok - felelte az öregasszony. - A lép asszonya, aki szakadatlan kotyvaszt. Ott voltam, amikor letépted a hét szál lóherét. Nagy munkában voltam az előbb is: hordót ütöttem csapra, de egy haszontalan kis lápi manó huncutságból kirántotta a csapot a hordóból, és felhajította ide, az udvarházba. Éppen a te ablakodhoz vágódott. Most kifut a sör a hordóból, gondolhatod, mennyire bosszankodom.

- Mesélj még! - kérte az ember.

- Várj egy kicsit! Most más dolgom van! Majd visszajövök! - felelte a lép asszonya, azzal eltűnt.

A meseváró ember már éppen be akarta csukni az ablakot, amikor az asszony újra megjelent.

- No, elintéztem, amit akartam. De a söri holnap újra kell főznöm, hacsak nem lesz idő-változás. Mit akarsz kérdezni tőlem? Visszajöttem, ahogy ígértem, mert én mindig betartom a szavamat. Te különben is a szerencse fia vagy: hét szál lóhere van a zsebedben, hat négylevelű meg egy hatlevelű. Olyan érdemrendek ezek, amelyek árokparton nőnek, mégsem találja meg őket akárki. No, hát kérdezz! Ne állj itt úgy, mint aki kettőt se tud szólni, mert sietnem kell a hordóhoz a csappal!

Az ember akkor a mese tündérééről kezdte faggatni, megkérdezte, nem látta-e útközben.

- Ó, telhetetlen! - kiáltotta a lép asszonya. - Hát nem volt még elég a meséből? Azt hittem, a legtöbb ember már torkig van vele. Más tennivaló, más hallgatnivaló is van a világon. Már a gyerekek is kinőttek a meséből. Adj egy szivart a kisfiúnak, új krinolint a leánykának, jobban örül neki, mint a mesének. Mesét hallgatni! Biztosan van más dolguk is az embereknek, sokkal fontosabb dolguk!

- Honnan tudod? - kérdezte az ember. - Mit tudsz a világról? Hiszen te csak békákat meg lidérceket látsz odalenn az ingoványban!

- A lidérceket messze elkerüld! - intette az asszony. - Kiszabadultak! Megszöktek a lápról! Róluk majd beszélünk. Gyere el hozzám a lápra, most oda kell sietnem, mert mindig szükség van rám; gyere el, majd elmondok neked mindent. De siess, oda kell érned, amíg frissek és zöldek a négylevelű lóheréid, amíg az égen jár a hold.

Azzal eltűnt, mintha ott se lett volna.

A toronyban tizenkettőt vert az óra. Még el se kondult a tizenkettedik, az ember, aki a mesét kereste, átsietett az udvaron, a kerten, s megállt a tocsogós rét szélén. A köd már felszakadt, nem kotyvasztott már a lép asszonya.

- Ugyan soká értél ide! - fogadta a lép asszonya. - A boszorkányféle sebesebben jár, mint az ember, s én nagyon örülök, hogy boszorkányfélenek születtem.

- Miről akarsz beszélni? - sürgette az ember. - Talán a meséről tudsz valamit?

- Még mindig arról faggatsz?! - kiáltott rá az asszony. - Vagy talán a jövő költészetéről tudsz valamit?

- Ne kívánj olyan sokat, mert akkor nem mondok semmit! - utasította rendre a lép asszonya. - Másra se gondolsz, mint a mesére, mintha bizony egyéb nem is volna a világon.

A lép asszonya végül mégiscsak mesélni kezdett:

- Nagy nap volt tegnap itt kinn a lápon. Keresztelőt tartottak. Lidércgyerekek születtek, még-hozzá tizenkettő, abból a fajtából, amelyik, ha akarja, ember képében is megjelenhet, és úgy jöhet-mehet, parancsolhat az emberek között, mint az igazi ember. Nagy esemény ez a lápon, táncra kerekedik valamennyi lidérc úrfi meg lidérc kisasszony, mint kicsiny lámpások imbolyognak a láp meg a rét fölött. Mert kisasszonyok is vannak köztük, csak nem beszélünk róla. Én itt ültem a szekrényemen, s rengettem az ölemben a tizenkét kis újszülött lidércgyereket. Úgy világítottak, mint a szentjánosbogarak, már ugrándozni kezdtek és nőttön-nőttek; fertályóra múlva már akkora volt mindegyik, mint az apja vagy a nagybátyja. A lidércek népének ősi joga és kiváltsága, hogy amikor olyan a hold állása, mint tegnap volt, és úgy fúj a szél, mint tegnap fújt, minden lidérc, aki abban az órában születik, emberré lehet, és egy álló esztendeig élhet ezzel a kiváltságával. Bejárhatja az országot, még a világot is, ha ugyan nem fél, hogy a tengerbe esik, vagy eloltja egy erős szélvihar. Belebújhat egy igazi emberbe is, beszélhet, mozoghat benne ahogy kedve tartja. Felölthet akármilyen alakot, férfit vagy nőt, és annak természete szerint cselekedhet, de a tulajdon lényéhez hívnek kell maradnia, mert csak úgy hajthatja végre azt, amit akar. Egy esztendő alatt háromszázhatvanöt embert kell a rossz útra vezetnie, eltérítenie a jó és igaz útról, s mindezt nagy hozzáértéssel. Ha ez sikerül neki, olyan sokra viszi, amilyenre lidérc viheti: kengyelfutó lehet az ördög hintaja előtt, izzópiros lángruhát viselhet, és tüzet okádhat, amikor kedve tartja. Egyszerű lidérc hiába áhítozik ilyen kiváltságra. De sok veszedelem és megpróbáltatás vár ám a nagyravágyó lidércre, aki vállalja ezt a küldetést! Mert ha egy embernek kinyílik a szeme, és észreveszi, hogy lidérccel van dolga, ráfújhat és kiolthatja, s akkor vége a kalandozásnak, mehet vissza a lidérc az ingoványba. Megesik az is, hogy az esztendő letelte előtt honvágya támad az emberek közt járó lidércknek, visszakívánczik családjá körébe, s maga leplezi le magát. Az ilyennek az a büntetése, hogy zavaros lesz a fénye, csak pislákol, soha többé nem éghet tiszta fénnyel. Ha pedig az esztendő leteltéig nem tud háromszázhatvanöt embert letéríteni az igaz útról, elfordítani mindentől, ami jó és igaz, vezeklésül korhadt fába kell bújnia, s ott világítania mozdulatlanul; egy izgő-mozgó lidércket aligha érhet nagyobb büntetés. Én mindezt tudom, meg is mondtam a tizenkét újszülött lidércknek, akiket az ölemben ringattam, s azok majd kiugrottak a bőrükből örömben. Figyelmeztettem őket, hogy okosabban tennék, ha lemondának a ritka kiváltságról, és vesztig maradnának, de az ifjú lidércek hallani se akartak erről; már látták magukat izzópiros ruhában az ördög hintaja előtt, amint lángot okádnak.

- Maradjatok köztünk! - intette őket néhány öregebb lidérc.

- Törjetek csak borsot az emberek orra alá! - biztatták őket mások. - Gonoszak az emberek: lecsapolják és kiszáritják a réteinket! Nem lesz, ahová az utódaink lehajtsák a fejüket.

- Égni akarunk! Égni! Égni! - lelkesedtek az ifjak, s azzal véget ért a vita. Aztán kezdődött a bál, amely egy percig tartott - ki hallott már rövidebb bálról? A tündérlányok mindenkivel fordultak hármat, nehogy gőgösnek tartsák őket; különben a legszívesebben egymással táncoltak. Utána ki-ki odaadta a maga keresztelői ajándékát. Úgy röpködtek az ajándékok a láp fölött, mint az elhajított kavicsok. A tündérlányok letéptek egy-egy darabkát a fátyluktól. - Viseljétek! - mondták. - Ha felveszitek, már tudjátok is a legszebb táncot, a legnehezebb forgásokat és hajlásokat. Szükségeitek lehet még erre a tudományra! Megtanuljátok a helyes tartást, s megjelenhettek a legelőkelőbb társaságban is!

A holló éljenezni tanította meg a kis lidérceket, „bra-bra-bravó”-t kiáltani a kellő pillanatban, amely hasznos tudomány, és önmagát jutalmazza.

A bagoly meg a gólya is leejtettek valami ajándékot, de azt mondták, csekélység, szóra sem érdemes, ne beszéljünk hát róla mi se. Valdemar király éppen vadászatot rendezett a láp környékén kíséretével, s amikor a rangos uraságok meghallották az ünnepség hírért, mindjárt küldtek néhány pompás kutyát ajándékba; szélesebb járásúakat, amelyek olyan erősek, hogy

akár három lidércet is elbírnak. Két öreg álomlidérc, aki lovaglással kereste meg a mindennapit, arra tanította meg az ifjakat, hogyan kell a kulcslyukon besurranni a szobába olyan könnyedén, mintha tárva-nyitva volna az ajtó. Arra is ajánlkoztak, hogy a tizenkét ifjú lidércet elvezetik a városba, amit úgy ismertek, mint a tenyerüket. Ők a levegőben szoktak lovagolni tulajdon hosszú hajukon, amit csomóba kötnek, hogy jobban essék rajta, az ülés. De most a gyors vadászebeket nyergelték meg, ölükbe vették a kis lidérceket, akik majd félrevezetik és megbolondítják az embereket, s azzal - hopp! - már nyargaltak is. Mindez tegnap éjszaka történt. Azóta már a városban sűrögnek-forognak a lidércek, már munkához láttak; hol és hogyan - ezt már te add hírül nekem!

- A lidércek a városban vannak! Hallottam és megértettem! - felelte az ember. - De mondd meg, mit tehetek ellenük? Csak bajom lesz belőle, ha felismerem őket, és rájuk mutatok: „Nézzétek, ott megy egy lidérc abban a pompás kabátban!”

- Ingben is járnak! - mondta a lép asszonya. - Minden alakot felölthetnek, és mindenütt megjelenhetnek. Még a templomba is eljárnak, persze nem a jóisten kedvéért, talán azért, hogy belebújjanak a papba. Másutt választási beszédet mondanak, nem az ország érdekében, hanem a maguk javára. Ügyesen bánnak a festékekkel a műteremben meg a színpadon, de ha egyszer szabadjára engedik őket, egykettőre szétmázolnak minden festéket. Látod, fecsegek, fecsegek, mert kikíváncozik belőlem, ami a szívemen fekszik, azt se bánom, ha a családom látja kárát a fecsegésemnek. Nem bánom, mert meg kell mentenem az embereket! Nem jószívűségből, nem is azért, hogy kitüntessenek, elhiheted! Tudom, hogy a legnagyobb bolondságot cselekszem; költőnek mondom el a hírt, így hamarosan megtudja az egész város!

- Ne félj, a város nem veszi a szívére - nyugtatta meg az ember, aki a mesét kereste. - Senki-nek se üzőm el az álmát a hírrel; azt hiszik, mesét mondok, amikor komoly hangon figyelemtettem őket: „A lidércek a városban vannak, őrizkedjete tőlük, azt üzeni a lép asszonya!”

A LEN

Virágjában állt a len, kibontotta halványkék szirmai, amelyek olyan selymesek voltak, mint a légy szárnya, s még annál is finomabbak. A napsugarak meleg ujjai végigsimogatták a lent, a felhők esőt permeteztek rá, s ez éppolyan jót tett neki, mint a kisgyerekeknek a fürdés, és utána az édesanyja csókja - megszépül tőle a gyermek. A len is megszépült.

- Az emberek mind azt mondják, szép vagyok, ahogy itt állok! - nyújtózkodott jólesően a len. - Karcsú és magas a száram, egyszer még gyönyörű darab vásznat szőnek belőlem. Milyen boldog is vagyok! Nincs nálam boldogabb a kerek világon! Jól megy dolgom, s viszem is valamire! Hogy éltet a napfény, hogy üdit az eső! Végtelenül boldog vagyok, a legeslegboldogabb ezen a világon!

- Jó, jó! - intették le a sövénykarók. - Csakhogy te nem ismered ám a világot! Mi jól ismerjük, elhiheted, eleget éltünk, látod, csupa bütyök a testünk a vénségtől. Azt mondjuk hát neked:

*Haj-haj, hajladozz,
csak virulj, csak ringadozz -
vége lesz a dalnak!*

- Dehogyan lesz vége! - kiáltotta a len. - Holnap újra kisüt a nap, esőzuhany fürdet, s minden tagomban érzem a növekvést, a virágzás gyönyörűségét! Én vagyok a legboldogabb istenteremténye!

Hanem egy napon emberek léptek mellé, üstökön ragadták, és kiszakították a gyökerét a földből, ami nagyon fájt neki. Aztán vízbe tették - majd megfulladt, tűz fölé akasztották - majd elégett: rettenetes szenvedés volt.

- Nem mehet mindig jól a sorom! - vigasztalta magát bölcsen a len. - Aki nem próbál egyet-mást, nem lesz soha okosabb.

Pedig még csak most következett a legrosszabb. Áztatás és szárítás után összetörték, és megtilolták a lent - ő persze nem tudta, hogy így nevezik ezt a kínzatást. Aztán a rokkára került - srrr! Úgy fájt minden rostja, hogy csak nagy nehezen tudta összeszedni a gondolatait.

„Voltam boldog is, végtelenül boldog! - mondta magában a tenger szenvedése közt. - Örülünk a jónak, amiben részünk volt, azt senki sem veheti már el tőlünk. Örülünk, örülünk - jaj!” - Még a szövőszéken is ezt mondogatta. Aztán véget ért a sok megpróbáltatás, újjászületett a len: szép fehér vászon lett belőle. Egy darabba szőtték minden ízét, valamennyi rostját.

- Ez aztán csodálatos! - álmélkodott el magán a len. - Sohase hittem volna. Mégiscsak boldog teremtés vagyok én! No, a sövénykarók se igen tudták, mire mondják:

*Haj-haj, hajladozz,
csak virulj, csak ringadozz -
vége lesz a dalnak!*

Dehogyan lesz vége! Most kezdődik csak igazán. De boldog is vagyok! Megszenvedtem érte, az igaz, de vittem is valamire! Ki lehet nálam boldogabb? Erős vagyok, mégis finom, fehér, mint a hó, és milyen nagy! Nemesebb dolog ez mégis, mint növénynek lenni, még ha virágunk is! Mert nem ápol senki, vizet is csak akkor kapunk, ha megszánnak a felhők! Bezzeg most gondomat viselik! Minden áldott nap megforgatnak, öntözőkannából locsolgatnak, még beszédet is mondott rólam a tiszteletes asszony, dicsért, hogy az egész faluban én vagyok a legszebb darab vászon. Boldogabb már nem is lehetnék!

Aztán bevitték a vásznat a házba, s az ollóval nekiálltak. Jaj, hogy vágták, hasogatták, hogy szurkálták a tüvel! Bizony nem bántak vele kíméletesen, kijutott neki megint a szenvedésből. Végül egy tucat fehérneműt varrtak belőle; éppen tizenkét darabra futotta a vászonból.

- Most aztán igazán vittem valamire! Úgy látszik, ez volt a végső rendeltetésem. Végre hasznára lehetek a világnak, s ez nemcsak kötelességem, de igaz gyönyörűségem is! Tizenkét felé osztottam magam, de egy test, egy lélek vagyunk mind a tizenketten. Milyen boldogság ez!

Eltelt néhány esztendő, s mivel minden halandó, a tucat fehérnemű is a végét járta.

- Semmi sem tarthat örökké! - mentegetőzött a tucat minden egyes darabja. - Szívesen szolgáltunk volna tovább, de lehetetlen!

Végül rongyokra hasogatták őket, s azt hitték, hogy most aztán vége a világnak. Maguk sem tudták, mi történik velük: széttépdesték, beáztatták és megfőzték őket. De az isten megint fölvitte a dolgukat: szép sima, fehér papiros lett belőlük.

- Ez aztán a meglepetés! - kiáltott fel boldogan a papiros. - Finomabb vagyok, mint valaha, s mostantól fogva írnak majd a hátamra. Mi minden szépet írnak rám! Ez még csak a szerencse!

Jól sejtette: a legszebb meséket, történeteket írták a hátára, s aki elolvasta, jobb és okosabb lett tőle. A papiros hát nemes szolgálatot tett az emberiségnek.

- Ezt álmodni se merem volna szerény kis kék virágú mezei növény koromban! - lelkesedett a papiros. - Eszemben sem fordult meg, hogy én valaha is örömet meg tudást vihetek az emberek közé! S mégis így lett. Isten a tanúm, hogy nem túlekedtem, nem tettem többet, mint ami gyöngé erőmtől telt, hogy megélhessek. És most a legnemesebb örömben és megbecsülésben van részem! Valahányszor úgy gondolom, hogy csakugyan vége lesz a dalnak, mindig nagyszerűbb életre születek újjá. Azt hiszem, most majd utazni küldenek messze tájakra, hogy minden ember olvashassa, amit a hátamra írtak. Igen, biztosan így lesz. Valamikor kék szirmú kis virágokat dajkálgattam, most pedig szép gondolatokat - azok a virágaim. Én vagyok a legboldogabb az egész földkerekségen!

De a papirost nem világjární küldték, hanem a nyomdába, s ott kinyomtatták nem egy, hanem sok száz könyvbe, mert így jóval több embernek szerzett hasznot és élvezetet, mintha csak néhány papírlap alakjában járja be a világot. Különben is egykettőre elrongyolódott volna.

- Így a legokosabb! - mondta a papiros. - Hogy is nem jutott ez eszembe! Itthon maradni is jó, békén üldögelni - úgy tisztelnek majd, mint egy mesemondó nagyapót. Mert mégiscsak én vagyok az, akire írtak, az én hátamra folytak a tollból a gyönyörű szavak! Maradok hát, a könyvek meg helyettem járják a világot. Így sokkal okosabb. De boldog is vagyok, istenem!

A tintával telerótt lapokat összegöngyölték és félretették.

- Munka után édes a pihenés! - sóhajtott a jólesőn a hajdani len. - Nem árt, ha az ember elgondolkodik egy kicsit a világ folyásán, meg azon, mi is lakozik a lelkében. Most majd lesz időm elmélkedni azon, amit a hátamra írtak. A legfőbb kötelesség megismerni önmagunkat! Vajon mi lesz a sorsom? Bizonyos, hogy újjászületek még nemesebb életre, hiszen eddig mindig csak fölfelé vitt az utam.

Egy nap aztán elővették az egész papírtekercset. Letették a tűzhely mellé, hogy begyűjtsanak vele, mert az efféle papírt nem szabad eladni a szatócsnak, hogy sajtot vagy cukrot csomagoljon bele. A ház aprónépe körülállta a tűzhelyet, látni akarták, hogy lobban lángra, hogy röppen fel belőle a pirosan izzó, könnyű pernye, aztán hogy feketedik, zsugorodik össze. Olyanok az izzó kis pernyék, mint az iskolásgyeremek, amikor kisorjáznak az iskola kapuján; a legutolsó pernye a tanító úr, akkor jelenik meg a sor végén, amikor már nem is számít rá az ember.

A hajdani boldog len minden egyes papírlapját rádobták a tűzre. - Huh! - lobbant föl a papiros; olyan magasra csaptak belőle a lángok, amilyen magasra sohasem emelhettené kis kék virágait a len; úgy világított, ahogy még hófehér vászonkorában sem. Egyszerre felizzott a papiros minden írott betűje, s lángba borultak a szavak, a gondolatok.

- Most aztán egyenesen a napba repülök! - lelkesedett a láng, s mintha ezer hang mondta volna utána. Fönn, a kürtő nyílásán, vörösen csaptak ki a lángok. Emberi szemmel nem látható, parányi lények, kicsi tűztündérek lebegtek közöttük, éppen annyi, mint ahány virága volt valamikor a lennek. Könnyebbek voltak a lángnál is, amelyből születtek, s mikor a papírból csak néhány összezsugorodott, fekete kis lemez maradt meg, utoljára eltáncoltak fölötte, s ahol a lábuk érintette, pirosan felizzott még egyszer a papír. Csodálatos látvány volt, a gyerekek körülállták a tűzhelyet, s egy hang valahol azt énekelte:

*Haj-haj, hajladozz,
csak virulj, csak ringadozz -
vége mára dalnak!*

De láthatatlan, parányi tűztündérek visszafeleltek neki:

- Bizony a dalnak nincs vége soha! Ez a legcsodálatosabb a világon! Én tudom, s a földön senki sem lehet boldogabb nálam!

De a gyerekek nem hallották az éneket, se a feleletet - nem is értették volna. Így is van jól, a gyerekeknek nem kell mindent tudnia.

A HÓEMBER

- Hej, de pompás hideg van! Csak úgy csikorog minden tagom! - kiáltott fel elégedetten a hóember. - Új életet lehel belém ez a jeges szél! De mit bámul rajtam az az izzó képű odafönn? - A napot gondolta, amely éppen akkor hajlott nyugovóra. - Felőlem bámulhat, ugyan nem hunyorgok, szemem se rebben!

Csakugyan, meg se rebbent a szeme, a két háromszögletű széndarab. De annál jobban villogtatta a fogait; tehette, mert egy gereblye feje volt a szája. Gyereksereg ujjongó kiáltásai közepette született, szánkócsilingelés, ostorpattogás köszöntötte.

Lenyugodott a nap, átadta helyét a teliholdnak; most annak fényes, kerek arca ragyogott az égen.

- No, most meg a másik oldalról báméskodik! - bosszankodott a hóember, mert azt hitte, megint a nap jelent meg az égen. - Úgy látszik, sikerült leszoktatnom róla, hogy olyan utálatos meleget árásszon rám. Most már nincs ártásomra, inkább világít nekem, hogy láthassam magamat. Csak azt tudnám, mit kell csinálni, hogy az ember elmozdulhasson a helyéről! De szeretnék lábra kelni! Akkor lemehetnék a jégre, korcsolyázhatnék, ahogy a fiúktól láttam. De hiába, moccanni se tudok!

- Tudsz! Tudsz! - ugatta a házörző. Kicsit rekedt volt, amióta a meleg kályha mellől kiküldték házat őrizni. - Tudsz majd futni, ne félj! Megtanít rá a nap! Láttam tavaly, hogy elbánt az elődöddel. Ti mind futni szeretnétek, s a végén másképp kell futnotok, mint ahogy elképzeltétek. Majd a nap megtanít.

- Mit mondasz, pajtás? - fülelt fel a hóember. - Az tanítana meg rá, az a fényes képű odafönn? Hiszen az fél tőlem! Az előbb keményen ránéztem, s mindjárt elbújt előlem, most aztán a másik oldalról próbál megközelíteni!

- Nem tudsz te semmit! - csaholta fölényesen a kutya. - Nem is csoda, hiszen most pacsma-goltak össze! Ez, amit most látsz, a hold, ami meg elbújt a föld alá, a nap volt. Holnap majd előbújik megint, és úgy megfuttat, hogy az árokpártig szaladsz, meglásd! Hamarosan időváltozás lesz, jelzi már a hátsó lábam, úgy szaggat, hogy az csak az idő fordulását jelentheti.

- Nemigen értem, mit beszél - tűnődött magában a hóember -, de valami rosszat sejtetek a szavai mögött. Aki az előbb úgy rám sütött és megbámult, akit a kutya napnak nevezett, az rosszakaróm, úgy sejttem.

- Úgy! Úgy! - ugatott a kutya, aztán hármat fordult a maga tengelye körül, és behúzódott a házába.

Igazat jósolt a kutya hátsó lába: reggelre csakugyan megváltozott az idő. Nedves, sűrű köd ülte meg a tájat. Napkelte előtt szél kerekedett, kemény téli szél, csontjáig hatolt az embernek. Aztán előbukkant a nap, és tündérkertté varázsolta a vidéket. A fákon, bokrokon zúzmara fehérlett, mintha illatos virágzuhatag lepte volna el az ágakat. A megszámlálhatatlan ágak, gallyak finom rajzú erezete, amit a nyári lomb elrejtett a szem elől, most tisztán látszott, fehérén sugárzott külön-külön minden apró ágacska. A szomorúfűz olyan elevenen hajladozott a szélben, mint nyáron. Csodálatos tündöklés volt a táj. Hát még amikor magasabbra hágott a nap! Úgy villogott, szikrázott a hólepte vidék, mintha gyémántpor szitált volna az égből, s a hótakarón fehér fényű, nagy gyémántdarabok sziporkáznának. De azt is hihette volna, aki látta, hogy ezer meg ezer kicsi gyertya hófehér lángja libeg a földön.

- Ó de gyönyörű! - kiáltott fel egy fiatal lány, aki egy ifjúval lépett ki a kertbe. Éppen a hóember előtt álltak meg, s elgyönyörködtek a tündöklő fákbán. - Nyáron se látni szebbet! - mondta, és felragyogott a szeme.

- Ilyen legényt se látni nyáron, mint ez! - mutatott az ifjú a hóemberre. - Daliás legény!

A lány fölnevetett, intett a hóembernek, aztán játékosan elszaladt a havon, amely úgy ropogott a lába alatt, mint a keményített golyós.

- Hát ezek kicsodák? - kérdezte a hóember a házőrző kutyától. - Te régóta itt szolgálatsz, nem ismered őket?

- Dehogynem - felelte a kutya. - A lány néha megsimogat, az ifjú meg csontot ad. Őket nem harapom meg.

- De mifélek? - faggatózott a hóember.

- Jegyesek - morogta a kutya. - Majd beköltöznek egy ilyen házikóba, mint az enyém, és együtt rágják a csontot.

- Van olyan tekintélyük, mint nekem vagy neked? - kíváncsiskodott tovább a hóember.

- Hogyne volna! Hiszen az uraságokhoz tartoznak! Mondhatom, édeskeveset tud, akit csak tegnap gyúrtak! Bezzeg én eleget éltem, sok mindent tapasztaltam, ismerem az udvar meg a ház népét. Volt olyan idő is, amikor még nem tartottak láncon. Úgy, úgy!

- De jólesik ez a hideg! - mondta kis idő múlva a hóember. - No, hát mesélj tovább! Csak a láncodat ne csörgesd, mert attól fejfájást kapsz.

- Úgy bizony, úgy, úgy! - folytatta a kutya. - Én is voltam valamikor kicsi kutya, kicsi és kedves, ahogy mondták rólam. Bársonyszéken heverészttem odabenn az uraságék házában, a legfőbb uraság ölében feküdtem, simogattak, becézgettek, hímzett kendőcskével törülgették tisztára a lábaimat; „gyönyörűségem, aranyos kutyácskám”, mást se hallottam egész nap. Egy nap aztán azt mondták, hogy már igen nagy vagyok, s a szakácsnének ajándékoztak. Lekérültem hát a pincelakásba. Te éppen beláthatsz oda, megláthatod a kamrát, ahol olyan nagy úr voltam, mert az voltam a szakácsné kamrájában is. Ez már nem volt olyan fényes hely, de sokkal kényelmesebb: nem cibáltak, ráncigáltak a gyerekek, mint odafönn. Enni még többet kaptam, mint azelőtt. Külön vánkosom volt, amin aludtam, s még kályha is volt a szobában. Ilyenkor, télidőben, az a legnagyobb kincs a világon! Úgy megbújtam alatta, hogy még a farkam csücske se látszott ki. Ó, még ma is arról a meleg kályháról álmodom! Úgy, úgy!

- Hát olyan szép az a kályha? - kérdezte a hóember. - Hasonlít hozzám? - Mindenben az ellentéted! - felelte a kutya, és elábrándozott: - Fekete, mint a szén, hosszú, karcsú nyaka van és réztrombitája. Hasábfát eszik, s ha evett, láng csap ki a szájából. Ó, milyen gyönyörűség a közelében lenni, hozzásimulni, alája bújni. Onnan, ahol állsz, éppen leláthatsz a szakácsné kamrájába.

A hóember odanézett, s meg is látta azt a fekete, fényesre dörzsölt, réztrombitás jószágot, amelyből pirosan világított a tűz. Különös érzés szállta meg a hóembert, maga se tudott rajta eligazodni, mit érez. Aki nem hóembernek született, talán úgy nevezné: szerelem.

- És mért hagytad el önagyságát? - kérdezte a hóember. Úgy érezte, a kályha csak női lény lehet.

- Mert kényszerítettek rá! - mondta a kutya. - Kitesékelték a kamrából, és láncra kötöttek. Megharagudtak rám, mert a legkisebb úrfinak beleharaptam a lábába. Pedig igazam volt - mért rúgta földre a csontot, amit rágtam! De ők nem adtak igazat nekem, s azóta láncot hordok,

még szép érces hangom is odalett, hallod, milyen rekedt vagyok? Úgy, úgy! Ez lett a nóta vége!

De a hóembernek már máshol járt az esze: a pincelakás ablakát bámulta, nézte a kályhát, amely négy vaslábon állt, és éppen olyan derék termetű volt, mint ő maga.

- Olyan furcsán ropog bennem valami! - mondta aztán a kutyának. - Bejuthatok-e valaha abba a szobába? Igazán szerény kívánság, az ilyenek teljesülni szoktak. Legforróbb vágyam ez, egyetlen vágyam, nincs igazság a földön, ha ez nem teljesül. Lemegyek abba a szobába, meg kell ölelnem azt a teremtest, ha másképp nem juthatok hozzá, hát az ablakot nyomom be!

- Pedig oda nem juthatsz be! - mondta a kutya. - Ha meg valami módon mégis hozzá tudsz érni a kályhához, nyomban véged van. Úgy, úgy!

A hóember egész álló nap sóvárogva bámult be az ablakon. Alkonytájban még meghittebb, hívogatóbb volt a szoba, a kályha szelíd piros fényt árasztott, szebbet, mint a nap, szebbet, mint a hold, olyat, mint a kályha, amikor jól megrakják. Néha kinyitották az ajtaját, s ilyenkor vörös lángnyelvek csaptak ki rajta, rózsaszínűre festették a hóember vágyakozó arcát.

- Ó, nem bírom tovább! Nem élhetek nélküle! - sóvárgott a hóember. - Milyen kedves, és milyen jól illik neki, ha kiölti a nyelvét!

Hosszú volt a téli éjszaka, de a hóembert elszórakoztatták ábrándos gondolatai, amelyektől csak úgy csikorgott a feje.

Reggelre jégvirágok nyíltak a pincelakás ablakain; szépek voltak, szebbeket még a hóember se látott, de hiába voltak szépek, ha eltakarták előle a kályhát. A jégvirágok egyre dúsabban nyíltak, nem akartak elolvadni; csikorgó, csontfagyasztó hideg volt, amolyan hóembernek való idő. De a mi hóemberünket ez sem vigasztalta boldogtalanságában. Rabul ejtette szívét a fekete derekú kályha.

- Komisz betegség ez, hát még egy hóembernek! - mondta részvétellel a kutya. - Engem is elővett, de szerencsésen túlestem rajta. Úgy, úgy! Időfordulás lesz, meglátod!

Úgy is lett, a hideg megenyhült, olvadni kezdett.

Ahogy langyosodott az idő, úgy rokkant, úgy soványodott a szegény hóember. Nem szólt, nem panaszkodott, s ez már igazán rosszat jelentett.

Egy reggel aztán összeroskadt. Csak szürkés hókupac maradt a helyén meg egy seprűnyél, amely a gerince volt.

- Most már értem, mért volt olyan nyugtalan - bólogatott a kutya, amikor meglátta. - Seprűnyél volt a testében, az izgett-mozgott benne, nem csoda, hogy mindig mehetnékje volt. Úgy, úgy!

Aztán elvonult a tél is.

- Fuss! Fuss! - kiáltotta utána a kutya, a kislányok meg ezt zöngicsélték az udvaron:

*Levélke, bújj ki az ághegyen!
Füves rét, zöld takaród legyen!
Kakukk, fírdj, pacsirta, szólj vígan!
Virág nyit, tavasz jön - itt suhan!
Énekeld velem, te kismadár:
nem jön a hideg tél vissza már!*

És a hóemberre nem gondolt már senki.

LEVES HURKAPÁLCIKÁBÓL

1. LEVES HURKAPÁLCIKÁBÓL

- De pompás volt tegnap az ünnepi ebéd! - lelkesedett egy öreg egéresszonyság a szomszéd-asszonyának, aki nem volt hivatalos az egérkirály lakomájára. - Én az öreg királytól számítva a huszonegyedik helyen ültem, s az nem megvetendő hely! Ami a fogásokat illeti, igazi szakértelemmel voltak összeállítva. Penészes kenyér, szalonnabőr, faggyúgyertya meg hurka - aztán ugyanez megint előről. Mindenki úgy érezte, hogy két ebédet evett végig. Nagyon jó volt a hangulat, s olyan bizalmasan beszélgettünk, mint meghitt családi körben. A végén nem maradt a lakomából más, mint egy csomó hurkapálcika, hát azokra terelődött a szó, meg arra, hogy állítólag hurkapálcikából is lehet levest főzni. Mindenki hallotta már a híret, de olyan levest még senki nem evett, azt meg még úgyse tudta, hogyan kell elkészíteni. Gyönyörű pohárköszöntőt mondtak a hurkapálcika-leves feltalálójára, aki megérdemelné, hogy megválasszák a szegényházak előjárójának. Ugye, mulatságos dolog? Aztán maga az öreg egérkirály emelkedett szólásra, s kijelentette, hogy azt az ifjú egérhajadont, aki hurkapálcikából a legízesebb levest főzi, maga mellé ülteti a trónra, királynéjává teszi. Egy év és egy nap gondolkodási időt ad.

- Pompás gondolat - bólogatott a másik egéresszonyság. - De hogyan kell megfőzni azt a levest?

- Hogyan kell megfőzni? Hogyan? Hogyan? - kérdezték egymástól az egérdámák, ifjak és öregecskék. Valamennyien szívesen ültek volna a király jobbára, vele uralkodni, de a fáradtságot már sajnálták, hogy kimenjenek a messzi világba tanulmányútra, pedig ezt tették volna okosan. Igaz, nem mindennek olyan a természete, hogy könnyű szívvel oda tudja hagyni családját és meghitt otthonát; kinn a világban nem mindennap kerül sajtóhéj a konyhára, szalonnabőr se mindenütt akad, nem ám! Sokszor fölkapik az utas álla, s még örüljön, hogy egy macska szét nem tépi, mert az is megeshet!

A legtöbb egérhölgyet ezek a meggondolások riasztották vissza a tanulmányúttól. Mindössze négy ifjú és ürge, de szegény egérhajadon szánta rá magát a nagy útra. Úgy tervezték, hogy négyen négy felé indulnak, s majd elválnak a végén, kinek jut a szerencse. Mindegyik vitt magával egy-egy hurkapálcikát, amely emlékeztette útja céljára, de vándorbotnak is alkalmas volt.

Május elején keltek útra, s a következő májusban tértek vissza, de csak hárman - a negyedikük nem került elő, de még hírt se adott magáról, pedig már elérkezett a próba napja.

- Bizony, nincsen öröm ürmön nélkül! - sóhajtott a egérkirály, de aztán megparancsolta, hogy hetedhét országból hívják egybe az egérnépet. A konyhában gyűltek össze. A három világljáró egérhajadon egymás mellé állt; a nyomavesztett negyedik helyére gyászfátyolba burkolt hurkapálcikát állítottak. Senki se mondhatott véleményt addig, amíg a három egérhajadon be nem számolt tapasztalatairól, s a király engedélyt nem adott a hozzászóláshoz. No de hallgassuk meg a világljárókat!

2. MIT LÁTOTT ÉS TANULT VILÁGLJÁRÓ ÚTJÁN AZ ELSŐ KISEGÉR

- Amikor elindultam a nagyvilágba - kezdte az első egérhajadon -, azt hittem én is, amit a magamfajta fiatal lányok, hogy okosabb már nem is lehetnék. Pedig tévedtem, mert egész esztendőbe telt, amíg csakugyan szert tettem egy kis tudományra. Egyenest a tengerpartra

mentem, és hajóra szálltam, észak felé vettem utamat. Azt hallottam, hogy a hajószakácsnak magának kell segítenie magán odakinn a nyílt tengeren. Mondhatom, nem került sok fejtörésbe, hiszen tele volt a kamrája szalonnával, sózott hússal meg dohos liszttel; sok ingyenc falathoz juthat az ember a hajón, csak egyet nem tanulhat meg soha: hogyan kell hurkapálcikából levest főzni. Napokon, éjszakákon át vitorláztunk; hullámok dobálták a hajót, és csuromvizesek lettünk. Amikor kikötött a hajó, rögtön partra szálltam; odafönn voltam a magas északon.

Mondhatom, furcsa érzés otthagyni zezugos otthonunkat, hajón utazni - bár azon is otthon érezheti magát az ember -, aztán egyszer csak százmérföldnyire találja magát, idegen országban. Sűrű erdők illatoztak ott a parton, nyíresek meg fenyőrengetegek. Nem szerettem azt az illatot, facsarta az orromat. A vadvirágoknak olyan fűszeres szaguk volt, hogy tüsszentenem kellett, és a hurkára gondoltam. Nagy erdei tavak csillogtak a fák között, a vizük közéről olyan tiszta, mint a kristály, de messziről fekete tintának látszik. Hattyúk úszkálnak a tükrükön, fehér tajtéknak véltem őket, olyan csendesen ringatóztak, de aztán láttam őket repülni meg járni, és rájuk ismertem. A ludak atyafiai, meglátszik a járásukon, hiába, senki se tudja letagadni a családját. Én a magamszörű családokkal barátkoztam össze, erdei és mezei egerekkel, akik különben nagyon elmaradott népség, főképp ami az étkezést illeti, pedig én éppen amiatt szántam rá magam a külföldi útra. Azt, hogy hurkapálcikából is lehet levest főzni, világmegváltó gondolatnak tartották, és nyomban telekürtölték vele az erdőt, de hogy a feladatot meg is lehet oldani, azt egyenesen lehetetlennek tartották. Nem is sejtettem, hogy mégiscsak ott, abban az erdőben táruul fel előttem a leves főzésének titka, méghozzá aznap éjszaka. Tavasz volt, s ők azt mondták, azért olyan erős szagú az erdő, azért olyan fűszeres a virágok illata, azért olyan tiszta s mégis sötét a tavak tükre, amelyen hattyúk úszkálnak. Az erdő szélén három-négy ház állott, s köztük olyan magas rúd volt a földbe szúrva, mint egy hajóárbc. A rúd tetején koszorúk meg pántlikák függtek, májusfa volt, ahogy megtudtam. Bérese meg cselédlányok táncolták körül, hangosan énekeltek, túlzengték a nyirettyű hangját is. Nagy volt a vigasság alkonyatkor meg holdvilágnál; én persze nem vettem részt benne - mit keresne egy kiséger egy erdei mulatságon? Ott ültem a lágy mohában, és keményen fogtam a hurkapálcikámat. Az erdő egy tisztására különös fényességgel ragyogott le a hold; öreg fa állt a tisztáson, olyan bársonyos volt a moha az oldalán, mint - igen, bátran mondhatom, mint az egérkirály bundája, de nem szürke volt, hanem zöld, valóságos jótétemény a szemnek. Egyszer csak parányi alakok jelentek meg a fa tövében, olyan cseppecskék, hogy a térdemig se értek. Emberformájúak voltak, csak sokkal arányosabbak, tündéreknek mondták magukat; virágszirom ruhát viseltek, légy- meg szúnyogszárny dísszel, nagyon szépen festett. Úgy láttam, mintha keresnének valamit, de hogy mit azt nem tudtam. Akkor odalépett hozzám az egyikük, a legrangosabbik; a vándorbotomra, a hurkapálcikára mutatott:

- Ez jó lenne nekünk, éppen ilyent keresünk! Még hegyes is a vége, igazán pompás! - És minél tovább nézte a vándorbotomat, annál nagyobb lett elragadtatása.

- Csak kölcsönadhatom, nem öröbbe - mondtam.

- Nem öröbbe! - kiáltották a többiek, s már meg is ragadták a hurkapálcikát, amit eleresztettem, és odatáncoltak vele a legpuhább mohára. Rögtön le is szúrták a földbe - ők is májusfát állítottak, s az én vándorbotomat mintha csak egyenesen nekik készítették volna. Mindjárt fel is díszítették, mondhatom nagyon szép volt!

A kicsi pókok aranydróttal fonták körül, holdfényben fehérített lenge fátylakat, lobogókat aggattak rá; úgy fénylett a fa, hogy káprázott a szemem. Lepkeszárnyakról gyűjtötték a színeket, azokkal tarkították a fehér fátylakat, virágokat, gyémántharmat szikrázott rajtuk. Alig ismertem rá az én szerény hurkapálcikámra, olyan májusfa lett belőle, hogy biztosan nem

akad párja az egész világon. Aztán érkezett csak meg az igazi nagy tündértársaság. Egy szál ruha sem volt rajtuk, s ez a legízlésesebb öltözködés. Meghívtak engem is, hogy nézzem végig a májusi ünnepüket, de húzódjam kicsit arrább, mert túlságosan nagy vagyok hozzájuk.

Aztán rázendített a zenekar. Mintha ezer meg ezer parányi üvegharang csendült volna meg, olyan teli zengésű, olyan erős volt a hangja; én először azt hittem, a hattyúk énekelnek, aztán mintha kakukkszó meg rigófütty vegyült volna bele, végül már muzsikált az egész erdő, gyermekének, harangzúgás és madárfütty zengte a legszebb dallamokat, s ez az egész harangjáték a tündérek májusfájából hangzott, az én hurkapálcikámból. Sohasem hittem volna, hogy ilyen sokra képes. De persze ez attól is függ, kinek a kezébe kerül. Úgy meghatott a muzsika, hogy még a könnyem is kicsordult gyönyörűségemben, már amannyi könny egy kisegértől telik.

Nagyon rövid volt az éjszaka; ebben az évszakban odafönn rövidek az éjjelek. Virradat felé enyhe szél támadt, borzongani kezdett az erdei tó tükre, s a lebegő, finom fátylak meg lobo-gók lassan szétfoszlottak a levegőben. Eltűntek a májusfa pókhálólombjai, függőhídjai és kis erkélyei, amelyeket a levelekre építettek. Hat tündér visszacipelte hozzám a hurkapecket, s megkérdezték, nincs-e valami kívánságom, amit teljesíthetnének. Arra kértem őket, mondják meg, hogyan kell hurkapálcikából levest főzni.

- Hogy mi hogyan csináljuk - mosolygott a legelőkelőbbikük -, azt láthattad az éjszaka! Aligha ismertél rá a hurkapálcikára.

- Én nem erre vagyok kíváncsi - feleltem, aztán megmondtam neki kereken, mért szántam rá magam külföldi útra, s mit várnak otthon az utazásomtól. - Ugyan mi haszna az egérkirálynak s az egész hatalmas birodalomnak abból, hogy én végignézhettem ezt a gyönyörű májusi ünnepet? - kérdeztem tőle. - Nem varázsolhatom elő a hurkapálcikából, s nem mondhatom azt: „Nézzétek, ez itt a hurkapálcika, a leves majd aztán jön!” Ez különben is afféle ingyencség volna csupán - jóllakott embereknek való!

A tündér akkor bedugta a kisujját egy kék ibolya kelyhébe, és azt mondta: - Jól figyelj! Most megérintem a vándorbotodat; ha hazatérsz az egérkirály birodalmába, értesd a botod végét az egérkirály melléhez, s meglásd, ibolya fakad a botból, beborítja az egészet még a hideg télben is. Legalább viszel tőlünk valami emléket, s ezenkívül még valamit.

Mielőtt a kisegér végigmondta volna, megérintette a hurkapecek vándorbottal felséges királya mellét, s kivirágzott nyomban a bot, gyönyörű ibolyák fakadtak rajta, s olyan bódítóan illatoztak, hogy az egérkirály nyomban megparancsolta: azok az egerek, akik a legközelebb vannak a tűzhelyhez, dugják a tűzbe a farkukat, hadd legyen egy kis égett szag is, mert az ibolyaillat nem becsületes egérornak való.

- És mi az a „még valami”, amit említettél? - kérdezte aztán a király.

- Az bizony nem más, mint amit „kirobbanó sikernek” szoktak nevezni - felelte az egérhajadon, s azzal megfordította a hurkapálcikát. Egy csapásra eltűnt róla a sok ibolya, a kisegér úgy tartotta, mint a karmesterek a pálcájukat. - Az ibolya, mondta nekem a tündér, csak szemnek való, az orrnak meg a tapintószerveknek. A fülnek meg az ízlésnek is kell ám valami! - És az egérhajadon meglendítette a karmesteri pálcát. Micsoda zenekar harsant fel! Nem olyan muzsika volt az, mint az erdei tündérek ünnepén, nem bizony, hanem igazi konyhazene, egérfülnek kedves. Óriási zürzavar kerekedett. Mintha hirtelen szél kavarta volna meg a fővő ételeket, mintha valamennyi fazék meg lábas egyszerre forrt volna; a rézüst volt a dob, a tűzpiszkáló a dobverő. Aztán egyszer csak csend támadt, csak a teafőző duruzsolása hallatszott, de olyan különösen, hogy nem lehetett tudni, kezdi-e vagy végzi; rákezdte a kisfazék, rákezdte a nagyfazék, fortogott, zuborgott valamennyi edény, egymás szavába vágva, összevissza, mintha elment volna a sütnivalójuk. És a kisegér egyre vadabbul dirigálta az ütemet,

egyre vadabban fortogtak a fazekak, mindjárt-mindjárt kifut belőlük az étel. Csak úgy zúgott a tűzhely kéménye - ju! A végén már kibíratatlan volt a lárma, s a kiséger elejtette a karmesteri pálcát.

- Ez a leves ugyan nehezen készült el - mondta az egérkirály. - De remélem, most már találják.

- Bizony nem. Eddig ért csak a tudományom - felelte az egérhajadon, és mély, udvari bókot vágott.

- Csak eddig? - kérdezte csalódottan a király. - Akkor hát halljuk a második hajadont.

3. MIT MÉSÉLT A MÁSODIK KISEGER

- Én a kastély könyvtárában láttam meg a napvilágot - kezdte a második egérkisasszony. - Sem én, sem családom többi tagja nem részesültünk abban a szerencsében, hogy bejuthattunk volna az ebédlőbe, hogy az éléskamráról ne is beszéljek. Konyhát csak külföldi utazásom alkalmával láttam, no meg most. Szülőföldemen, a könyvtárban bizony sokat éhezünk, de gazdagodunk a tudományban. Hozzánk is eljutott a hír, hogy őfelsége királyi jutalmat ad annak, aki levest tud főzni hurkapálcikából. Nagyanyám, amikor ezt meghallotta, előkeresett egy régi kéziratot, amit ugyan nem tudott kibetűzni, de egyszer hallotta, amikor felolvasták. Így szólt az írás: „Aki költő, az még hurkapálcikából is tud levest főzni.” Nagyanyám megkérdezte tőlem, nem vagyok-e én is költő. Én nem éreztem magam annak, mire nagyanyám azt tanácsolta: menjek ki a messzi világba látni-tapasztalni, hogy költő legyen belőlem. Megkérdeztem tőle, mi kell hozzá, hogy költő legyek, hiszen az éppen olyan nehéz lehet, mint hurkapecekből levest főzni. Nagyanyám, aki előtt, mondom, egyszer felolvasták a régi kéziratot, azt felelte, hogy három dolog kell hozzá: értelem, képzelet és érzés. Ha valahogy szert tudok tenni erre a három dologra, akkor máris költő vagyok, s egykettőre boldogulok majd a hurkapálcika-levessel is.

Felkötöttem hát az útilaput, s elindultam napnyugatnak, hogy költő legyen belőlem.

Az értelem a legfontosabb mindenben, a másik két dolog már nem örvend olyan nagy megbecsülésnek, ezt már tudtam. Ezért legelőször az értelmet akartam felkutatni. De hol keressem? „Nézd a hangyát, s tanulj bölcsességet!” - mondta Zsidóország egyik nagy királya, s ezt én már a könyvtárban is kibetűztem. Meg sem álltam addig, amíg egy nagy hangyabolyhoz nem értem, ahol lesben álltam, hogy bölcsességet tanuljak.

Roppant tiszteletre méltó nép a hangyanép, csupa értelem mindegyik. Olyan náluk minden, mint egy számtanpélda, amelynek pontosan kijött az eredménye. Dolgozni és tojást rakni - mondják - annyi, mint a jelenben élni és a jövőt biztosítani. Ők ezt is teszik. Kétféle hangya van: tiszta és piszkos hangya; számok jelzik a rangot. A hangyakerálynőnek egyes a száma; az ő véleménye az egyedül helyes vélemény, övé a világ minden bölcsessége, s ezt jól tudnom. Olyan sokat beszélt és olyan okosan, hogy én már merő butaságnak éreztem. Azt mondta, hogy az ő hangyabolyuk a világ legmagasabb pontja, pedig a boly mellett volt egy öreg fa, amely sokkal magasabb volt, s ezt senki se tagadhatta, hát nem beszéltek róla. Csakhogy egy este valahogy odatévedt egy hangya, és felmászott a fa törzsén, nem éppen a koronáig, de jóval magasabbra, mint előtte akármelyik hangyatestvére. Hazatérve aztán elmondta a hangyaboly lakóinak, hogy nem messze van valami, ami még a hangyabolynál is magasabb. A hangyák ezt olyan sérelmesnek találták, hogy a hír hozóját szájkosárra és örökös magányosságra ítélték. Nemsokára egy másik hangya is eljutott ahhoz a fához, megtette ugyanazt az utat és ugyanazt a felfedezést, csakhogy ő nagy óvatossággal és körültekintéssel beszélt a dolgokról, s mivel ráadásul a tiszteletben álló hangyák közé tartozott, a tiszták közé, elhitték,

amit mondott, s amikor meghalt, tojásbéj síremléket is emeltek neki, mert tisztelik a tudományt. - Láttam - folytatta a kisegér -, hogy a hangyák szakadatlanul tojásokat hoznak-visznek a hátukon; az egyikük egyszer elvesztette terhét, s nagy ügyel-bajjal megpróbálta újra a hátára emelni, de nem tudta semmiképpen. Éppen arra futott két másik, azok segítségére siettek, ahogy tőlük telt, de közben majdnem elejtették a maguk tojását, mire nyomban sorsára hagyták társukat, mert mindenkinek a maga dolga a legfontosabb. A hangyakirálynő azt mondta a két hangyára, hogy a szívük is, az eszük is helyén volt. „A szív meg az ész - mondta -, ez a kettő emeli a hangyát valamennyi értelmes lény fölé. Az ész a legfontosabb, s a legnagyobb ész az én tulajdonom!” - és hátsó pár lábára állt, hogy még tekintélyesebb legyen. Én nem mulaszthattam el az alkalmat: lenyeltem a királynőt. „Nézd a hangyát, s tanulj bölcsességet!” Hát én nemcsak néztem, de le is nyeltem a királynőt, egész nagy bölcsességével együtt.

Aztán odamentem a fához, amit már említettem, tölgyfa volt, hatalmas törzsű, terebélyes koronájú, s igen-nagyon öreg. Tudtam, hogy egy eleven teremtes lakik benne, a fával született, s vele is hal meg - ezt is a könyvtárban hallottam. Végre láttam ilyen fát, s megláttam a tölgyfa tündérét is, aki nagyot sikoltott, amikor megpillantott, félt tőlem, mint valamennyi nő. De neki több oka is volt a félelemre, mint földi társainak; élet-halál ura voltam a szemében, mert ha elrágom a fa törzsét, vége az életének. Meleg és barátságos szóval köszöntöttem, s ettől felbátorodott, finom kis kezébe vett, s amikor megtudta, miért járom a világot, megígérte, hogy talán még aznap este hozzájuttat a hiányzó két kincs egyikéhez, a képzelethez. Elmondta, hogy a képzelet istene, jó barátja. „Ülj csak le oda, az alá a zöld szagosmüge alá, s figyelj; ha a képzelet istene idejön, majd módot találok rá, hogy kihúzzak egy tollat a szárnyából. Ha azt megszerzem neked, azzal beérheted, többet egy költő sem kívánhat.”

Az isten nemsokára ott is termett, a tölgyfa tündére kihúzott egy tollat a szárnyából, én fölkaptam és elszaladtam vele - folytatta a kisegér -, és vízbe mártottam, hogy megpuhuljon. Nehezen emészthető falat, de én alaposan megrágtam és lenyeltem. Nem könnyű ám költővé lenni, sok mindent kell lenyelni, amíg sikerül. Az értelem és a képzelet tehát már bennem volt, s ezek sugallták nekem azt a gondolatot, hogy a harmadik dolgot a könyvtárban találom meg; egy nagy ember mondta, s meg is írta, hogy vannak regények, amik egyedül arra valók, hogy az embereket megszabadítsák fölösleges könnyeiktől, vagyis ezek afféle szivacsok, amelyek magukba szívják a túlsorduló érzelmet. Eszembe jutott, hogy én láttam is ilyen könyveket, nagyon étvágygerjesztő külsejük volt, lapjaik zsírosak a sok forgatástól, s látszott rajtuk, hogy a könnyek valóságos áradatát szívták fel.

Fogtam hát magam, és hazasiettem szülőföldemre, a könyvtárba, kerestem egy ilyen regényt, s föl is faltam mindjárt majdnem az egészet - már ami a puha belét illeti. A kemény héját, a kötését, otthagytam. Aztán nekiláttam egy másiknak. Amikor mind a kettőt megemésztettem, éreztem, hogy megmozdul bennem valami. Egy harmadik könyvből is ettem még egy keveset, egyszer csak azon vettem észre magamat, hogy költő vagyok. Ezt megállapítottam magamban, s elmondtam másoknak is. Fejfájásom támadt, hasfájásom, s még ki tudja, hányféle fájásom: azon törtem a fejemet, milyen meséket, történeteket tudok, amiket kapcsolatba lehetne hozni a hurkapálcikával. Hirtelen annyi pálcika, bot meg ág jutott eszembe, hogy zúgott belé a fejem. Hiába, túlságosan sok értelmet nyeltem le a hangyakirálynővel. Még annak az embernek a története is eszembe jutott, aki a szájába vett egy fehér pálcikát, és láthatatlanná vált; aztán végig felsoroltam magamban: „pálcát törni”, „zöld ágra vergődni”, „bottal ütik a nyomát”: S a végén már úgy éreztem, csupa pálcá, ág, vessző, bot az egész agyam. De hát ezekről kell verset írnom, ha már költő lettem, márpedig az lettem, nemhiába törtem magam érte. Így hát a hét minden napján egy-egy pálcikaverssel leptem meg királyomat - ez az én levesem.

- Halljuk a harmadikat! - a király csak ennyit mondott.

- Cin, cin! - hangzott ebben a pillanatban a konyhaajtóból, s egy kiséger surrant a többi közé: a negyedik világjáró, akit már elsirattak társai. Nagyon sebesen érkezett, föl is döntötte a gyászfátyolos hurkapálcikát; napokon, éjeken át csak szaladt szegény, még egy alkalmi tehervonatra is felkapott, hogy időre hazaérjen, mégis majdnem elkésett. Előrefurakodott; borzas volt és elcsigázott, vándorbotját, a hurkapálcikát is elvesztette, de a beszéd fonalát bizony nem. Máris elkezdte, mintha csak az ő szavát várná mindenki, mintha nélküle a világ kereke is megállana. Beszélt, beszélt, amíg csak végére nem ért. Olyan hirtelen termett köztük, hogy senkinek sem volt ideje megütközni a viselkedésén vagy a beszédén. Hallgassuk meg hát, mit mesélt.

4. MIT MESÉLT A NEGYEDIK KISEGÉR, MIELŐTT MÉG A HARMADIK SZÓHOZ JUTOTT VOLNA

- Én mindjárt a világ legnagyobb városába mentem - kezdte -, hogy is hívják, nem emlékszem, a nevekkel mindig bajban vagyok. A vasútról az elkobzott holmikkal együtt a városházára kerültem, s ott egyenest a börtönőrhöz futottam. Beszélt nekem a foglyairól, különösen egyről, akinek néhány meggondolatlan szó volt a bűne: a szavakról megint csak a szavakat mondta, sok szó hangzott el és íródott le a fogoly dolgában. - Az egész csak hurkapálcika-leves - mondta a börtönőr -, de ez a leves a fejébe kerülhet. - Kíváncsi lettem a fogolyra - folytatta a kiséger -, s egy alkalmas pillanatban besurrantam hozzá, hiszen egerlyuk mindenütt akad, még zárt ajtók mögött is. A fogoly sápadt volt, nagy szakállú és fénylő szemű. A cellában füstölgött a lámpa, de a falak már megszokták, feketébbek már nem lehettek tőle. A fogoly verseket meg rajzokat karcolt a falra. Én nem olvastam a verseit. Úgy láttam, a fogoly unatkozik, és szívesen látott vendég voltam nála. Kenyérmorzsával kedveskedett, füttyszóval és nyájas szavakkal; örült a társaságomnak, én bizalommal voltam hozzá, így hát barátok lettünk. Megosztotta velem kenyerét és vizét, még sajtot meg hurkát is adott, nagyon jó sorom volt, de azért meg kell mondanom, elsősorban baráti magatartása miatt maradtam mellette. Fölemelt a tenyerére, engedte, hogy végigszaladjak a karján, belecsimpaszkodjam a szakállába, kicsi barátjának nevezett, s én szívből megszerettem, hiszen a szeretetet mindig viszonzozza az ember! Már el is feledtem, miért vágtam neki a világnak; vándorbotomat otthagytam a padlóhasadékban, máig is ott hever. Ott akartam maradni a börtönben, mert tudtam, hogy rajtam kívül senkije sincs szegény fogolynak, márpedig magam sem vagyok valami sok. Maradtam hát, de ő nem maradt. Amikor utoljára voltunk együtt, nagyon szomorúan beszélt velem, kétszer annyi morzsát meg sajtthéjat adott, mint máskor, aztán csókot intett, elment, és soha többé nem jött vissza. Nem tudom, mi lett a sorsa. - Az egész csak hurkapálcikaleves! - mondta valamikor a börtönőr, őhöz mentem hát, hogy megtudjak róla valamit. De kár volt megbíznom benne, mert a kezébe vett ugyan, de nyomban be is zárt egy kalitkába, ahol egész álló nap egy taposómalmot kellett forgatnom, ami - gondolhatjátok - rettentő dolog. Az ember csak szalad, szalad, mégse jut előbbre, s ráadásul még ki is nevetik.

A börtönőr unokája kedves leányka volt, aranyszőke fürtű, vidám szemű, mosolygós szájú. - Szegény kiséger! - mondta szánakozva, és bekukkantott az én rettenetes kalitkámba, aztán félrehúzta a retest - s én kiugrottam az ablakpárkányra, onnan meg az ereszcsonnába. Szabadság! Szabadság! Ezen ujjongtam csak, és eszembe jutott utazásom célja.

Öreg este volt, koromsötét; egy ódon toronyban kerestem menedéket. Egy őr meg egy bagoly volt a torony lakója. Az őrhöz sem volt bizalmam, de a bagolyhoz még kevésbé. A bagoly egy macska formájú nagy madár, s az a legfőbb hibája, hogy fölfalja az egereket. Csakhogy az ember tévedhet, s tévedtem én is, mert a bagoly tekintélyes és nagy műveltségű öreg bagoly

volt, többet tudott, mint az őr - annyit, mint én. A bagolyfiak azonban sok húhót csaptak semmiért, ilyen volt a természetük. - Az egész csak hurkapálcika-leves! - legyintett olyankor az öreg bagoly; ennél gorombább szót nem hallottam tőle, mert gyengéden szerette a családját. Határtalan bizalmat éreztem iránta, s a falrepedésből, ahol meghúzódott, felkiáltottam neki: - Cin, cin! - Bizalmam, úgy látszik, nagyon meghatotta, mert ígéretet tett, hogy oltalmába vesz, semmiféle állatnak meg nem engedi, hogy rosszat forraljon ellenem, még télen sem, amikor pedig mindenkinek szűken van enni.

Okos volt, mondom, mindent tudott a világon. Tőle tanultam meg azt is, hogy a toronyőr az oldalán függő kürt nélkül nem tudna tutulni, mégis olyan önhitt, hogy a torony baglyának képzele magát. Sokat tart magáról, keveset ér. Afféle hurkapálcika-leves! - Mindjárt megkértem az öreg baglyot, adja ide nekem a hurkapálcika-leves receptjét, de ő azt felelte: - Az nem igazi leves, csak amolyan emberi szólás-mondás, mindenki másképp értelmezi, de mindenki azt hiszi, hogy az ő értelmezése a helyes. Pedig az egész csak annyi, mint a levegő - semmi.

- Semmi?! - kiáltottam. Szíven ütött ez a szó. Az igazság sokszor fájdalmas, de mégis a legnagyobb dolog. Ezt mondta az öreg bagoly is. Gondolkoztam rajta, és beláttam, hogy drágább kincset az igazságnál nem is hozhatnék haza; többet ér ez, mint akármilyen hurkapálcika-leves. Szedtem is a sátorfám, siettem, hogy idejében hazaérjek, és átadjam nektek a legfőbb jót: az igazságot. Az egerek népe felvilágosodott nép, a legtündöklőbb világosság pedig az egérkirály agyában fényeskedik. Az igazság kedvéért bizonyára megtesz királynévá.

- A te igazságod merő hazugság! - acsargott rá a harmadik egérhajadon, aki még nem juthatott szóhoz. - Úgy látszik, én tudok egyedül hurkapálcikából levest főzni! Főzök is mindjárt!

5. HOGYAN KÉSZÜL A LEVES

- Én nem jártam külföldön - kezdte a harmadik kisegér. - Hazámban maradtam, okosabbat nem is tehettem volna. Minek utazni, amikor az ember itthon is megszerezheti a kellő tapasztalatokat? Mondom, itthon maradtam. Amit tudok, nem természetfölötti lényektől tanultam, nem úgy faltam föl, baglyoktól se kértem tanácsot. Az egyszerű józan ész sugallta. Hozzák csak elő az üstöt, öntsék teli vízzel! Telis-teli! Gyújtsanak alá! Hadd lobogjon a tűz, amíg csak zubogni nem kezd a víz! No, most dobják belé a hurkapálcikát! Őfelsége kegyeskedjék az üsthöz fáradni, és belémártani felséges farkát a forró vízbe. Belémártani és jól megforgatni benne! Minél tovább benne hagyja, annál ízesebb lesz a leves. Igazán nem drága étel. Még fűszer se kell bele - elég, ha őfelsége megkavarja a farkával.

- Nem végezhetné el ezt más helyettem? - kérdezte az egérkirály.

- Senki más! - felelte az egérhajadon. - A bűvös erő egyedül az egérkirály farkában van.

Felforrt a víz, zuborgott már az üstben; a király odaállt melléje - nézni is félelmetes volt! - és kinyújtotta farkát a víz fölé, mint az éléskamrában szokták az egerek, amikor lekaszálják a köcsög tej színét, aztán lenyalják a farkukat. Az egérkirálynak még csak a forró víz gőzébe ért a farka, de már el is ugrott onnan.

- Te vagy az én királyném, te vagy méltó, hogy mellettem ülj a trónon! - kiáltotta. - Hanem a levessel várjunk az aranylakodalmunkig; hadd legyen az országom szegényeinek nagy örömük.

Mindjárt lakodalmat ültek, vigasságot csaptak. Némelyik egér azt mondta, amikor hazaért: - Azért mégsem egészen hurkapálcika-leves az; inkább egérkirályfark-leves! - Tetszett nekik mind a négy egér meséje, de úgy vélték, hogy azért valahogy mégis másképp lehetett volna az egész. - Én bizony nem így mondtam volna, hanem úgy!

Ezt hívják kritikának, amely mindig nagyon bölcs - utólag.

Ez a történet bejárta az egész világot. Minden ember másképp vélekedett róla, de a történet ugyanaz maradt. Így is van ez rendjén, kicsi és nagy dolgokban egyaránt, még akkor is, ha csak a hurkapálcika-levesről van szó. Köszönetet, persze, ne várjon érte az ember.

DÁN HOLGER

Van Dániában egy öreg várkastély, Kronborg vára. Ott magaslik az Öresund partján, ahol naponta százával vitorláznak el a nagy hajók - angol, orosz, porosz hajók -, és ágyúszóval köszöntik az ódon várkastélyt: - Bumm! - És Kronborg vára visszaköszön: - Bumm! - Mert az ágyúk így mondanak adjonistent meg fogadjistent egymásnak. Télidőben nem jár hajó arra, mert jég borít mindent, föl egészen a svéd partokig, de a jég háta valóságos országúttá válik. A határon dán meg svéd lobogókat lenget a szél, s a dánok meg a svédek átköszönnek egymásnak: - Adjon isten! - Fogadj isten! - Persze nem ágyúszóval köszönnek, hanem egymás tenyerébe csapnak; búzakenyérrel meg pereccel kínálkoznak, mert a más étele mindig jobban ízlik. A téli képben mégis Kronborg ősi vára a legszebb. Mélységes mély, vaksötét pincéjében ott ül Holger, a dán; teremtet lélek be nem juthat hozzá. Ott ül talpig vasban-acélban, fejét erős karján nyugtatja, hosszú-hosszú szakálla keresztülfolyik a márványszéken. Mélyen alszik, de álmában is tud és lát mindent, ami idefenn Dániában történik.

Karácsony estéjén minden esztendőben meglátogatja isten angyala, és megjelenti neki, hogy valóban úgy történt minden, ahogy álmodta, s nyugodtan aludhat tovább. Dánia még nincs igazán veszedelemben; ha baj fenyegeti, fölkel akkor az öreg Dán Holger, talpra ugrik, olyan iszonyú erővel, hogy kettéreped a márványszék, amikor lerántja róla öles szakállát. Kilép akkor a mély pincéből, s úgy megsuhintja kardját, hogy beléremeg az egész világ.

Dán Holger történetét egy öreg nagyapó beszélte el egyszer kis unokájának, s a kisfiú tudta, hogy nagyapja minden szava való igaz. Nagyapó ült és mesélt, s közben buzgón faragta fába Dán Holger képét. Egy hajó orrát díszítik majd vele, mert nagyapó képfaragó, ő faragja azokat a figurákat, amelyekről a hajókat elnevezik. Most Dán Holger alakja kezdett a fából kidomborodni; büszkén és délcegen állt az öles szakállú vitéz, egyik kezében széles pallosát tartotta, másik kezével a dán címerre támaszkodott.

S nagyapó mesélt, mesélt jeles dán férfiakról, asszonyokról, s a kisfiú már-már azt hitte, ő is tud annyit mint Dán Holger, aki mindezt csak álmában látta. Mikor ágyba került, akkor is Dán Holger járt az eszében; az állát erősen odaszorította a paplanhoz, s úgy érezte, hosszú-hosszú szakálla nőtt. A nagyapja folytatta munkáját, az utolsó faragásokat végezte a dán címeren. El is készült vele hamarosan, aztán apróra megnézte művét, és eltűnődött mindazon, amit olvasott és hallott, s ma este unokájának is elbeszélte. Elgondolkodón bólogatott, megtörölgette a szemüvegét, újra feltette, és azt mondta magában „Én már aligha érem meg, amikor Dán Holger feljön a napvilágra. Hanem a kis unokám még megláthatja, és ha úgy fordul, az ő erejére is szükség lehet.” Rábólintott, s tovább nézte a munkáját; minél hosszabban nézte a maga teremtet alakot, annál sikerültebbnek látta. Szeme előtt lassan megszínesedett Dán Holger arca, igazi vas meg acél fénye csillant meg a vértjén; egyre pirosabban izzott a kilenc szív a dán címerben, s a három aranykoronás oroszán ugrásra készült.

- Mégiscsak ez a legszebb címer a világon! - gyönyörködött el benne az öreg képfaragó. - A három oroszán az erőt jelképezi, a kilenc szív meg a szelídséget és a szeretetet. - Rápillantott a címer legfelső oroszánjára, és Knud királyra gondolt, aki Angliát a dán trónhoz csatolta; a második oroszánról Valdemar király jutott eszébe, Dánia egyesítője és a vend tartományok meghódítója; a harmadik oroszánra nézett, és Margaretát idézte, Dánia, Svédország és Norvégia egyesítőjét. Aztán a szívekre tévedt a tekintete, amelyek még pirosabban izzottak, végül kinyíltak, és lángokként lobogtak, majd imbolyogva megindultak; az öreg képfaragó képzeletben sorra követte valamennyit.

Az első láng sötét tömlőc mélyébe vezette. Szép ifjú asszony volt a tömlőc foglya, IV. Keresztély király leánya, Ulfeld Eleonóra. A láng megült az asszony keblén, mint egy vörös rózsza, s egyesült égő szívével; jobb és nemesebb szív nem dobogott még dán asszony keblében.

- Ez a legszebb szív a dán országcímerben! - mondta magában az öreg mester.

Aztán, a második láng után indult a képzelete - az kivezette az ágyúszótól visszhangos tengerre, ahol füstfelhőkbe burkolóztak a hajók; a láng rásimult mint egy érdemrend szalagja, Hvittfeldt mellére, aki hogy dán flottáját megmentse, a levegőbe röpítette magát és hajóját.

Megindult a harmadik láng után, és Grönland szigetére jutott, a nyomorúságos kunyhók közé, ahol Hans Egede lelkész a szeretet szavaival hirdette az ígét, és tettekkkel mutatott példát. A láng csillagként tündöklött a mellén - rá emlékeztetett a dán címer harmadik szíve.

Aztán már megelőzte képzelete a lángra gyúlt szívet, mert tudta, hová igyekszik. VI. Frigyes király állt egy parasztasszony szegényes szobájában, s krétával felírta nevét a gerendára. A láng remegve ült meg a mellén; szívéből ott, a parasztházban lett a dán címer egyik szíve. Az öreg képfaragó meihatottan törülgette a szemét: ő még ismerte Frigyes királyt, látta ezüstfehér haját és tiszta tekintetű kék szemét; szívéből szerette és becsülte. Az öreg mester összekulcsolta a kezét, és tünődve nézett maga elé. Akkor lépett a szobába a menyé, figyelmeztette, hogy későre jár, ideje már a pihenésnek, s már megterítette az asztalt vacsorához.

- De szépet faragott apámuram! - gyönyörködött el a munkában. - Dán Holger meg a mi teljes címerünk. Hanem mintha láttam volna valahol ezt az arcot.

- Nem, ezt nem láthattad - felelte az öregember. - Én láttam, és megpróbáltam fába metszeni, ahogy az emlékeimben él. Akkor láttam, azon az emlékezetes április másodikán, amikor az angolok lehorgonyoztak Koppenhága előtt, s mi megmutattuk, hogy a dán vér nem vált vízzé! Én a „Dánia” nevű hajón szolgáltam Steen Bille szakaszában; harcolt az oldalamon egy bajtársam, akitől mintha féltek volna az ágyúgolyók! Jókedvűen énekelt régi dalokat, s közben célzott, lőtt, úgy küzdött, mint tíz ember. Az arcára tisztán emlékszem, de hogy hová való volt, és hová ment, máig sem tudom, nem tudja senki. Sokszor gondoltam rá, hogy talán maga az öreg Dán Holger volt, ő rontott ki Kronborg várpincéjéből, leúszott hozzánk, és megsegített bennünket a veszedelem órájában. Ez ma is sokszor jut eszembe, azért hát az ő arcát mintáztam meg.

Dán Holger fába faragott képe óriási árnyékot vetett a falra, még a mennyezetre is fölnyúlt. Mintha maga Dán Holger kelt volna életre a szobában, még mozgott is az árnyék, talán csak azért, mert a gyertya lángja néha nyugtalanul lobogott. Az öreg képfaragót homlokon csókolta a menyé, és odavezette karosszékéhez, a terített asztal mellé. Vele és az urával, az öreg mester fiával, az ágyban fekvő kisfiú apjával költötte el a vacsorát. A nagyapó tovább beszélt a dán oroszlánokról meg a dán szívekről, a vitézi erőről meg a szeretet szelídségéről; és megmagyarázta, hogy nem a kardban rejlő erő az egyetlen erő; fölmutatott a polcra, ahol régi könyvek sorakoztak, köztük Holberg összes komédiáinak agyonolvasott kötetet - mulattató írások voltak, az ember úgy érezte, mintha személyesen ismerné a rég múlt idők hőseit.

- Ő is értett ám a vagdalkozáshoz! - mondta az öreg képfaragó. - Egész életében az emberi ostobaság és tudatlanság ellen hadakozott. - Aztán a tükör felé pillantott, a kalendáriumra, amelynek címképe a Kerek-tornyot ábrázolta, és így folytatta: - Tyge Brahe is kardforgató ember volt; nem emberi húsbba vágott vele, hanem az ég csillagai felé, és tisztogatta az utat. Aztán ő, a céhembeli vén képfaragó fia, a fehér hajú, vállas ember, akit én is láttam, akinek híre-neve szétrepült az egész világon. Bizony, ő kemény kővel viaskodott, nem fával, mint magam. Látjátok, hány alakban élt és él Dán Holger! Az egész világon tudnak Dánia erejéről. Igyunk Bertel Thorvaldsen egészségére.

A kisfiú már álmodott; Kronborg ősi várát látta, az Öresundot, boltíves pincéjében a valóságos Dán Holgert, márványasztalhoz nőtt hosszú-hosszú szakállát, Holgert, aki mindent megálmodik, ami idefönn történik. Biztosan azt is látja álmában, miről folyik a szó az öreg képfaragó szegényes kis szobájában, csöndesen bólint, és azt mondja:

- Ne is felejtsetek el, emlékezzetek rám, dán testvéreim! Köztetek termek, ne féljete, a veszedelem órájában!

Odafönn, Kronborg vára fölött, fényesen sütött a nap; vadászkürtök rivalgását terelte át a szél a szomszéd országból; a vár alatt megdördült a vitorlášhajók ágyúszóköszöntése: - Bumm, bumm! - És Kronborg visszaköszönt: - Bumm, bumm! - De Dán Holger nem riadt föl álmából, akárhogy dörgött is az ágyú, hiszen ez még csak békés adjonisten-fogadjisten. Másféle dübörgés kell ahhoz, hogy fölébredjen mély álmából, de akkor aztán talpra szökken, mert Dán Holgerben el nem apadt a vitézi erő.

BIZONYISTEN!

- Hátborzongató história! - kotkodácsolta egy jérce, mégpedig a falu ellenkező végén, mint ahol a história megesett. - Hátborzongató dolog történt a tyúkólban! Nem mernék egyedül aludni ma éjjel, nem én! Milyen jó, hogy annyian gubbasztunk a rúdon! - Aztán elmondta a históriát, amely csakugyan olyan rettenetes volt, hogy a tyúkoknak minden tolla szála az égnek meredt, a kakasnak meg lefittyedt a taraja. Bizonyisten!

De kezdjük az elején a históriát, amely a falu túlsó végén, egy másik tyúkólban esett meg.

Leáldozott a nap, s a tyúkok sorra fölrepültek az üllőre. Egy kurta lábú fehér tyúkocska annak rendje és módja szerint elhelyezte tojását a szalmában, igazán semmi kifogást se lehetne ellene emelni. Aztán nyugodtan felröppent az üllőre, csőrével megigazgatta a tollait, s közben kihullott egy fehér pihetolla.

- Ni, hogy száll! - mutatott utána: - Nem baj! Minél többet elhullatok, annál szebb leszek!

Tréfából mondta persze, mert ő volt a legmókásabb tyúkocska az ólban, máskülönben, mondom, nem vethettek semmit a szemére. Hát így tréfálkozott, aztán elbóbiskolt.

Sötétség ereszkedett mindenre, a tyúkok összebújtak az üllőn, hanem a fehér tyúkocska szomszédasszonyának nem jött álom a szemére. Hallotta is meg nem is a fehér tyúk megjegyzését; ez a legokosabb, ha békén akarunk élni ezen a világon. Végül is elmondta a szomszédjának, mi nyomja a begyét:

- Hallottad, mit mondtak itt az előbb? Van itt egy szemérmetlen teremtés - nem akarom nevén nevezni -, az megkopasztja magát, hogy szebb legyen! Én rá se néznék, ha kakas volnék!

Hanem az ól tetején ott üldögélt a bagoly az urával meg a kisbaglyokkal; ennek a népségnek jó füle van, értették is minden szavát a tyúknak. De csak forgatták bagolyszemüket, az anya csapkodott a szárnyaival, és rendreutasította az urát:

- Mit fülelsz! Persze már mindent hallottál, amit odalenn beszélnek! Én is hallottam, bánom is eléggé; sok mindent meg kell hallanunk, amíg kihullik a tollunk! Van itt egy tyúk, az annyira kivetkőzött magából, hogy kitépdesi a tollait, úgy illegeti magát a kakasnak!

- *Prenez garde aux enfants!** - intett franciául az apabagoly. - Csak ne a gyerekek előtt!

- Bizony, én elmondom a szomszéd bagolyasszonyságnak! Tőle sok függ a társaságban! - S az anyabagoly elrepült.

- Hu-hu! Hu-hu! - kiáltott be aztán a szomszédasszonyával együtt a galambdúcba. - Hallottátok? Hallottátok? Hu-hu! Van itt egy elvetemült tyúk, aki a kakas kedvéért valamennyi tollát kitépste! Bizony megfagy, ha eddig még meg nem fagyott! Hu-hu!

- Hol? Hol? - dugták ki a fejüket a galambok.

- A szomszéd udvarban! Elhihetitek, tulajdon szememmel láttam! Nem is illene elmondanom, de hát megtörtént! Bizonyisten!

- Igaz lehet! Igaz lehet! - mondták izgatottan a galambok, aztán leturbékoltak a maguk udvarára:

- Hallottátok? Van itt egy tyúk, de az is lehet, hogy kettő, akik minden tollukat kitépdesték, hogy kitűnjenek a többiek közül, s így tereljék magukra a kakas figyelmét. Veszedelmes játék, mert megfázhatnak, forrólázat kaphatnak, s végük. Bele is haltak mind a ketten! Bizonyisten!

* ejtsd: pröné gárd ózanfan!

- Talpra! Talpra! - kiáltott ébresztőt a kakas, és fölröppent a palánkra. Álmos volt még nagyon, de annál hangosabban kukorékolta: - Három tyúk belehalt szerelmi bánatába! Reménytelenül imádtak egy kakast. Hogy végezzenek magukkal, kitepték minden tollukat. Bizony, csúnya história, nem is tartom meg magamnak. Adjátok tovább!

- Adjátok tovább! - cincogták a denevérek, kotkodácsolták a tyúkok, kukorékolták a kakasok:
- Adjátok tovább!

S röpi a szörnyű hír tyúkólól tyúkólól, alvgról a felvgról, míg végre visszakerült oda, ahonnan szárnyra kelt.

- Öt tyúk - így mondták - minden tollát lefosztotta; meg akarták mutatni egymásnak, melyik soványodott le jobban reménytelen szerelmében. Aztán véresre csípték-vágták egymást, míg csak össze nem rogytak, családjuk szégyenére, gazdájuk kárára! Bizonyisten!

Az a mókás kedvű tyúkocska, aki azt a kis fehér pihetollat elhullatta, persze nem ismert rá tulajdon személyére, amikor a szörnyűséges história a fülébe jutott. Kifogástalan erényű tyúk volt, hát így szolt:

- Mélységesen megvetem az efféle kacér tyúkokat! Fájdalom, elég sokan vannak. Az ilyesmit persze nem kell szótlanul tűrni, én magam fogom szellőztetni az újságokban, hadd járja be a híre az egész országot! Megérdemlik az efféle tyúkok, családjukkal együtt!

Bele is került az újságokba, olvashatta mindenki.

Úgy ám, egy pihéből könnyen lehet öt tyúk! Bizonyisten!

ÖTEN EGY HÜVELYBŐL

Egy zöldborsóhüvelyben öt borsószem üldögélt egymás mellett; zöldek voltak, a hüvely is zöld, azt hitték hát, hogy zöld az egész világ, s nem csoda, hogy azt hitték. Nőtt a hüvely, s vele nőttek a borsószemek, mert ennek ez a rendje. Odakinn sütött a nap, melengette a borsóhüvelyt; eső permetezett, az áttetszővé tette; kellemes volt az élet odabenn, nappal világos, éjjel sötét, ahogy rendjén való. A borsószemek egyre jobban nőttek, gömbölyödtek, s egyre sűrűbben dugták össze a fejüket, tanakodtak, mit kellene tenniük.

- Nem vesztegelhetünk itt az idők végéig! - ebben mindnyájan megegyeztek. - Még utóbb megkeményedünk a tétlenségtől. Odakinn is kell lennie valaminek, s azt jó volna megismerni!

Napok teltek, hetek szálltak, a borsószemek lassan megsárgultak, sárga lett körülöttük a hüvely is.

- Megsárgult az egész világ! - állapították meg a borsószemek, s a maguk szempontjából igazuk is volt.

Egyszerre földrengés támadt: leszakították a hüvelyt, emberi kézbe került, aztán egy ruha-zsebbe, más borsóhüvelyek társaságába.

- Mindjárt kinyílik előttünk a világ! - mondták feszült várakozással a borsószemek.

- Én arra vagyok kíváncsi, melyikünk viszi a legtöbbre! - mondta az egyik borsószem, a legkisebbik. - No, hamarosan elválik!

- Lesz, ami lesz! - kiáltotta nagy vitézen a legnagyobbik.

- Ropp! - fölpattant a hüvely, s az öt borsószem kigurult a napsütéses világba. Egy kisfiú tenyerén feküdtek; a kisfiú azt mondta, hogy a borsószemek éppen a játék puskájába valók, s az egyik szemet mindjárt bele is dugta a puskacsőbe, és kilőtte.

- Röpülök a nagyvilágba! Fogjon meg, aki tud! - kiáltotta röptében a borsószem, s azzal eltűnt a többiek szeme elől.

- Én meg se állok a napig! - mondta a második. - Az a legszebb borsóhüvely, épp nekem való. És ő is eltűnt.

- Mi alszunk tovább, akárhová jutunk! - mondta a harmadik meg a negyedik, a két álomszuszék. Azzal lustán lepottyanttak a földre, de a sorsukat nem kerülhették el: ők is a puskacsőbe jutottak. - Azért is mi visszük a legtöbbre! - kiáltották.

- Lesz, ami lesz! - kiáltotta az ötödik. Őt is kilőtték, de nem jutott messzire: a padlásablak korhadt deszkájának csapódott, s onnan egy hasadékba gurult, szélhordta föld és lágy moha közé. A moha összeborult fölötte, s a borsószem ott feküdt, elrejtve emberi szem elől. De a természet nem feledkezett meg róla.

- Lesz, ami lesz!

Odabenn a kis padlásszobában egy szegény asszony lakott; abból éldegélt, hogy eljárt kályhákat tisztogatni meg fát fűrészelni, a házaknál a munka nehezét elvégezni, mert erős asszony volt és szorgalmas, mégis szegény, mint a templom egere; szűköcskén élt egyetlen leányával, aki félig gyermek volt még, törekeny, gyöngye teremtés, s most nagybeteg: egy álló esztendeje nyomta már az ágyat.

- Elmegy a kishúga után! - mondta magában szomorúan a szegény asszony. - Csak két gyermekem volt, mégis nehezen győztem, a jóisten is megsokallta, s magához vette az egyiket,

hogy osztozzék velem a gondban. Bár meghagyná nekem ezt az egyet, hanem úgy látszik, nem akarja a két testvért elválasztani, s most magához veszi ezt is.

De a nagybeteg leányka nem követte kishúgát. Türelmesen feküdt naphosszat, míg anyja munkában volt.

Kitavaszkodott; a szegény asszony egy reggel éppen munkába indult; aranyos sugárkéve hullt a padlásszobába, s a beteg leányka kitekintett a kis ablakon. - Mi lehet az a kis zöld növény odakinn az ablak előtt? Hogy hajladoz a szélben! Az anyja odalépett a padlásablakhoz, és kinyitotta.

- No nézd csak! Egy borsószem hajtott ki a csatornában! Ugyan hogy kerülhetett ide a magasba? Látod, ez a te kertescskéd, elgyönyörködhetsz benne.

És közelebb húzta a beteg lány ágát az ablakhoz, hogy láthassa a borsó zsenge kis bokrát, aztán munkába ment.

- Úgy érzem, édesanyám, hogy meggyógyulok! - fogadta este a lánya. - Olyan jólesett ma a betűző napsugár! Elnéztem, hogyan erősödik a kis borsóbokor, s én is erősebbnek éreztem magamat. Nemsokára fölkelek, és kimegyek a verőfényre.

- Adja isten! - sóhajtott az anyja, de nem remélte, hogy úgy lesz. Hanem azért letűzött egy kis karót a borsó mellé, amely új erővel és bizakodással töltötte el szegény beteg gyermekét. Egy fonallal hozzá is kötözte a karóhoz meg az ablakdeszkához, nehogy letörje a szél, s hogy ha majd hosszú indát növel, megkapaszkodhassék. A borsó kis bokra nőtt is kedvére, zsenge indái rácsavarodtak a karóra meg a fonatra.

- Nézd, már virágot nyitott! - kiáltott fel örvendezve egy reggel a szegény asszony, s most már az ő szívében is éledni kezdett a reménység, hogy meggyógyul a leánya; az utóbbi időben élénkebben beszélgetett a kis beteg, úgy megerősödött, hogy már magától fel tudott ülni az ágyban, és felragyogott a szeme, ha ránézett kicsi kertjére, amely egyetlen borsószemből sarjadt ki. Egy hét múlva fölkelte egy órácskára. Boldogan üldögélt a meleg napsütésben; a padlásablak nyitva állt, s előtte üdén hajladozott fehér pillangóvirágaival a borsóbokor. A leányka fölébe hajolt, és szeretettel megsimogatta. Ünnepek érezte ezt a napot.

De lássuk, mire vitte a többi borsószem!

Az első, aki olyan büszkén röpült ki a nagyvilágba és azt kiáltotta: „Fogjon meg, aki tud!” - az ereszcsonnába pattant, s ott mindjárt fölcsapott egy galamb. Ott feküdt hát a galamb begyében, mint Jónás a cethal gyomrában.

A két álomszuszék se vitte többre, őket is galambok nyelték le, igaz, így is használtak valamit a világnak.

A negyedik, amelyik egyenest a napba tartott, csak a lefolyócsatornáig jutott; hetekig ázott a szennyvízben, s jókorára fölpuffadt.

- Milyen szép kövér leszek! - ujjongott. - Azt hiszem, szétrepedek a végén, s ennél többre egy borsószem se viheti! Öten voltunk egy hüvelyben, de mindnyájunk között én vagyok a leg-érdemesebb.

A lefolyócsatorna rármolta, hogy igaza van.

A padlásszoba ablakában ragyogó szemű, fiatal lány állt, arcán az egészség üde pirossága; végigsimogatta a borsóbokor valamennyi kis levelét, virágát, nem győzött gyönyörködni benne.

- Én a magam borsószemét többre becsülöm - mondta az ereszcsonna, s alighanem neki volt igaza.

AZ URASÁG MEG A KERTÉSZE

Öreg udvarház áll egy nagy város határában, vastag falú, csipkézett bástyájú, tornyos udvarház.

Itt tanyázott nyáridőn egy gazdag, nemes uraság: valamennyi birtoka közül ezt szerette legjobban, mert kívülről gyönyörűség volt a szemnek, belül pedig barátságos és kényelmes. Kapuja fölött a nemesúr kőbe vésett címere büszkélkedett, a címet meg az erkélyeket rózsaindák fonták körül, s az udvarház előtt pázsitszőnyeg zöldellt, fehér virágú galagonya, vörös csipkerózsa pompázott a közepén, s nemcsak az üvegházban, de az egész kertben különös, ritka virágok nyíltak.

Volt az uraságnak egy szorgalmas kertésze; öröm volt végigmenni a virágágyak között, a gyümölcsösön, a veteményeskerten. A kert egyik sarkában meghagyott a kertész egy darabkát az udvarház évszázados parkjából: néhány öreg puszpángbokrot, amelyet piramis formájúra nyesett. Mögöttük két hatalmas, vén fa állt, majdnem egészen csupaszon, s aki rájuk nézett, az első pillanatban azt hihette, hogy egy szélroham nagy szalmacsomókkal hordta tele ágaikat. Minden szalmacsomó egy-egy madárfészek volt.

Lármás hollók meg varjak népes serege élt itt időtlen idők óta, valóságos madárfalu volt a két fa, a madarak voltak itt az uraságok, a földesurak, a birtok ősi és igazi gazdái. Az emberekkel édeskeveset törődtek, de eltűrték az alacsonyan járó teremtményeket, bár puskájuk sokszor dörgött a cserjésben; ilyenkor a madarak rémült káromgással röppentek föl fészkeikről.

A kertész nemegyszer mondta urának, hogy a vén fákat ki kellene dönteni, mert csak elcsúfítják a szép kertet, s a környék akkor a lármás madaraktól is megszabadulna. Hanem az uraság nem akarta bántani a két öreg fát, se a madarakat, hiszen mégiscsak a hajdani idők hírmondói voltak, sajnálta kipusztítani őket.

- Az a két fa a madarak öröksége, maradjon hát az övék, jó Larsenem! Elég dolgod van ügyis! A te gondod a virágoskert, az üvegház, a gyümölcsös meg a veteményes!

Larsen, a kertész, szorgalommal ellátta minden dolgát, gonddal és szeretettel ápolta a fákat, a virágokat, meg is dicsérte az uraság, de azt se hallgatta el előtte, hogy barátainál nemegyszer pompás gyümölcsöket evett, csodálatos virágokat látott, jobbakat és szebbeket, mint amilyenek az ő kertjében teremnek. Elszomorodott a kertész, hiszen ő a legjobbat akarta, s a legjobbat cselekedte. Derék ember volt és hűséges szolgálja urának.

Egy napon magához hívatta az uraság, és elmondta neki, hogy előző nap az egyik előkelő barátja asztalánál ismeretlen fajtájú almát és körtét evett, olyan jóízűt és bő nedvűt, hogy a vendégek nem tudtak betelni vele. Bizonyosan külföldi fajták voltak, de ha az éghajlat engedi, jó lenne meghonosítani. A házigazda csak annyit tudott, hogy a város legelső gyümölcskereskedőjétől vették. Megkérte hát az uraság a kertészét, lovagoljon be a városba, és tudakolja meg attól a kereskedőtől, honnan hozatta a gyümölcsöt, és rendeljen oltványt belőle.

A kertész jól ismerte a kereskedőt, éppen annak szokta eladni az uraság felesleges gyümölcsét. Belovagolt hát a városba, és megkérdezte tőle, honnan való az a ritka fajtájú alma és körte.

- De hiszen éppen tőled vettem! Az uraság kertjében termett! - mondta a kereskedő, és megmutatta az almát meg a körtét.

A kertész nyomban ráismert. Megörült a kertész; sietett urához, és elmondta neki, hogy a pompás alma meg körte a tulajdon kertjében terem.

Nem hitte az uraság.

- Lehetetlen az, Larsen! Igazolja írásban az a kereskedő, akkor elhiszem. A kertész hamarosan meghozta az írást.

- Különös! - mondta elgondolkozva az uraság.

Attól fogva az uraság mindennap pompás körtét meg almát halmoztatott fel hatalmas tálakban az asztalán - tulajdon kertje gyümölcsseit, a fölösleget meg vékaszáj küldte közeli és távoli barátainak, még külföldre is. Sok öröme telt benne, bár arról se feledkezett meg, hogy az a nyár és az előző nagyon kedvezett a gyümölcsnek, s az egész országban jó termés volt.

Telt-múlt az idő. Az uraság egy nap ebédre volt hivatalos a királyi udvarba. Másnap megint magához rendelte a kertészét. A felső asztalánál olyan pompás ízű üvegházi dinnyét evett, amelyet az ő kertésze sohasem küldött az asztalára.

- Menj el az udvari kertészhez, jó Larsen, s kérj tőle néhány magot abból a csodálatos fajtájú dinnyéből!

- De hiszen az udvari kertész tőlünk kapta a dinnyemagot! - mondta mosolyogva a kertész.

- Akkor még pompásabb ízűvé nevelte - felelte az uraság. - Mindegyik kitűnő volt!

- Úgy hát büszke lehetek! - mondta a kertész. - Meg kell mondanom uraságodnak, hogy az udvari kertésznek ebben az esztendőben nincs szerencséje a dinnyével; amikor látta, milyen pompásak a mieink, s megízlelte, felvitetett hármát a palotába.

- Túl sokat tartasz magadról, jó Larsen, ha azt hiszed, hogy azok a dinnyék a mi kertünkben valók.

- Bizonyos vagyok benne, uram - mondta a kertész. Elment az udvari kertészhez, és írást kért tőle, hogy a pompás dinnye az ő üvegházukból került a király asztalára.

Ámult az úr, hitt a szemének. Elbeszélte mindenkinek a históriát, az írást is megmutatta. Attól fogva dinnyemagvaiból is küldözgetett messze földre, ajándékba, éppúgy, mint alma- és körteoltványjaiból.

Híre érkezett nemsokára, hogy megeredtek, pompás gyümölcsöt teremnek, s az uraság birtokáról nevezték el a fajtákat, olvasta is az uraság a birtoka nevét angolul, németül, franciául.

Ezt nem is álmodta volna régebben.

- Csak Larsen ne bízza el magát túlságosan - mondta az uraság.

A kertész nem bízta el magát, de nem akart addig meghalni, amíg nem ismerik el az ország egyik legjobb kertészének. Minden esztendőben megpróbálkozott valami kerti növény nemesítésével, s ez sikerült is neki, de ura nemegyszer a szemére vetette, hogy az első nemesítése, a körte meg az alma volt a legjobb, a későbbi fajták messze mögöttük maradnak. A dinnye is zamatos, de amit a király asztalánál evett, egészen más ízű volt. Jó az eper is, de nem különb, mint ami a többi birtokos kertjében terem. Amikor aztán egyik évben pudvás lett a retek, másról se beszélt az uraság, mint arról; a kertész többi keze munkáját nem is emlegette.

Szinte jólesett az uraságnak, ha azt mondhatta:

- Ez az esztendő nem hozott jó termést, kedves Larsenem! - Valósággal boldoggá tette, ha a szemére vethette: - Ez az esztendő nem volt szerencsés!

A kertész hetente többször gyönyörűen elrendezett virágcsokrokat vitt fel a szobákba, olyan ügyesen válogatta össze a virágokat, hogy szinte új színekben ragyogtak fel.

- Jó ízlésed van, Larsen - dicsérte meg az úr. - Ezt az adományt azonban Istentől kaptad, nem a te érdemed.

Egy nap a kertész nagy kristálytálat állított a szoba asztalára; a tálban vízirózsalevél libegett, rajta egy hosszú szárú, ragyogó, kék virág nyugodott, akkora, mint egy napraforgó.

- Indiai lóbusz! - kiáltott fel az uraság, amikor meglátta.

Sohasem látott még ilyen virágot. Napfénybe állította, este meg a lámpa fénykörébe, úgy gyönyörködött benne. Aki csak látta, pompás és ritka virágnak nevezte, igen, ezt mondta az ország legelőkelőbb ifjú dámája is, a királykisasszony, aki nemcsak szép, de okos és jószívű teremtés is volt.

Az uraság szerencséjének tartotta, hogy a virágot átnyújthatta neki, s a virág felkerült a királyi palotába.

Ment az uraság a kertjébe, hogy maga is szakítson egy szálat a különös virágból, de nem talált többet. Hívatta a kertészt, és megkérdezte, hol nő a pompás kék lóbuszvirág.

- A kertben hiába kerestem - mondta. - Végigjártam a virágoskertet, még az üvegházban is voltam, de nem láttam sehol.

- Nem is ott nő - felelte a kertész. - Közönséges virág az, a veteményeskertben szedtem. És milyen szép! Olyan, mint egy virágzó kaktusz, pedig csak az articsóka virága.

- Ezt előbb is megmondhattad volna! - mérgelődött az uraság. - Azt hittem, valami ritka, idegen virág. Nevetségessé tettél a királykisasszony előtt! Ő meglátta nálam a virágot, s megtetszett neki, nem ismerte, pedig nagyon jártas a természetrajzban, de hát konyhanövényekkel nem foglalkozott. Hogy is juthatott eszedbe, Larsen, hogy felhozz a szobámba ilyen közönséges virágot? Most majd kinevet a királykisasszony.

S a pompás kék virágot, amely a konyhakertben nyílt, kivitette a szobájából az uraság, azt mondta, nem oda való, aztán bocsánatot kért a királykisasszonytól, mentegetőzött, hogy a közönséges virágot a kertész vitte a szobájába, ő nem tudta, mifajta lehet.

- Igazságtalan a kertészével - mondta a királykisasszony. - Megmutatott nekünk egy pompázó, szép virágot, amire eddig ügyet se vetettünk, felfedezte számunkra a szépséget ott, ahol mi sohasem kerestük volna. Megkérem az udvari kertészt, hogy amíg az articsóka virágzik, mindennap hozzon fel ilyen virágot a szobámba.

Úgy is tett.

Az uraság leüzent a kertészének, hogy vigyen fel hozzá még egy szálat a kék virágból.

- Tulajdonképpen egészen csinos - mondta. - Legalábbis érdekes! És megdicsérte a kertészt.

„Ezt szereti Larsen - gondolta magában. - Elkényeztetett és hiú ember.” Ősszel rettentő erejű vihar dühöngött; egy éjszaka még vadabban tombolt, s a kert zugában gyökerestül kicsavarta az évszázados fákat - az uraság bánatára és a kertész örömére. A fészkeket vesztett hollók, varjak rémült ricsaja még a vihar üvöltését is túlharsogta. Szárnyukkal verdesték az udvarház ablakait, mintha az embereket akarták volna segítségül hívni.

- Most örülhetsz, Larsen! - mondta az uraság. - A vihar kidöntötte a fákat, s a madarak az erdőbe költöznek. Így már hírmondója se maradt a hajdani időknél, nincs, ami emlékeztessen rájuk. Szomorú dolog ez!

A kertész nem szólt semmit, de már azon gondolkozott, amit régóta forgatott az eszében: úgy akarta kihasználni a pompás, napsütötte helyet, hogy az a kert díszé és az uraság szemének öröme legyen.

A kidőlt faóriások összetörték a piramis alakúra nyesett puszpángbokrokat is. Azok helyébe erdei és mezei virágok sűrű szőnyegét ültette a kertész.

Más kertésznek eszébe se jutott volna ilyen egyszerű növényeket ültetni az uraság pompás és gazdag kertjébe. Az egyiket napos helyre ültette, a másikat árnyékba, ahogy a növény szerette. Nagy gonddal ápolgatta a kertnek azt a zugát, s gyönyörűen pompázott az ezerféle virág.

A jütlandi boróka színével és formájával az itáliai ciprusra emlékeztetett; a fényes levelű, szűrös krisztustövis télen-nyáron zöldellt, gyönyörűség volt a szemnek. Előtte többféle fajtájú páfrány; némelyik olyan volt, mint egy aprócska pálma, a másik, mintha oltalmazója lett volna annak a törékeny, szép növénynek, amit vénuszhajnak neveznek. Itt virágzott a mostoha növény is, a bojtortján, olyan üdén és szépen, hogy beleillett volna egy csokorba. A bojtortján a száraz talajt szerette; a mélyebb helyeken, a nedvesebb földben kertisóska zöldellt - az sem dísznövény, de olyan festői és szép, magas szárával, hatalmas leveleivel! Egymás alatt sorakozó, sárga virágaival itt hajladozott a karhosszúságú ökörfarkkóró, egyenest a mezőről plántálta át a kertész. Szagosmüge, pitypang, erdei gyöngyvirág, tündérkonty, háromlevelű madársóska tarka sűrűje pompázott a kert sarkában. Csodálatos látvány volt.

Legelöl alacsony franciaöldi körtefák drótra feszített ágai alkottak sövényt; kaptak elég napfényt, gondos ápolást, s hamarosan olyan nagy és bő nedvű gyümölcsöt teremtek, mint hazájukban.

A két lombtalan öreg fa helyére hosszú zászlórudat tűzött Larsen, rajta Dánia zászlója lobogott, mellette még egy pózna magaslott, amelyet nyár- és ősziidőn komló zöld indái és illatos virágpamatai borítottak el, télen azonban ősi szokás szerint zabkévét kötözött rá a kertész, hadd legyen az ég madarainak boldog karácsonyi lakomájuk.

- A jó Larsen érzelgős lett öreg napjaira - mondta kertészéről az uraság. - De hűséges és derék ember.

Újévkor egy fővárosi képesújságban közöltek egy képet: a régi udvarház kertjének zugát ábrázolta, ahol a zászlórúd mellett az ég madarainak volt terített asztala. Aki a képet látta, azt mondta, hogy szép gondolat volt az ősi szokást feleleveníteni.

- Ha ez a Larsen csinál valamit, mindjárt szétkürtölik. Szerencsés ember! Végül még büszkének kell lennem, hogy az én kertészem! - mondta az uraság irigyen. Eszébe se jutott, hogy a kertész szorgalmas és becsületes munkájával szerezte a hírnevét.

Eddig a történet a kertészről meg az uraságról. Gondolkozz el rajta!

A SZÁZSZORSZÉP

Hallgass ide, mesét mondok!

Kinn a faluvégen, a dűlőút szélén, állt egy takaros kis parasztház - biztosan láttad te is arra jártodban. A ház előtt virágoskert pompázott, körülötte léckerítés; azon túl árok húzódott, s az árokparti zsenge fűben egy kis százszorszép bontogatta szirmait. Melegen simogatta a nap, akár a kert pompás díszvirágait, s a szerény kis virág szinte szemlátomást nyúlt, erősödött. Egy reggel aztán kitárta valamennyi fehér-rózsaszín, apró szirmát, megmutatta porzóinak sárga gombját - mintha egy arany napocsát rózsás sugarak vettek volna körül. A kis százszorszépnek eszébe se jutott, hogy ő csak egy szegényes ruhájú mezei virág, hogy észre se veszik a fű között; boldog volt és elégedett, hálásan fordult a meleg nap felé, nézte sugaras arcát, és hallgatta a magasban szántó pacsirta énekét.

Ünnepi öröm töltötte el, mintha vasárnap lett volna, pedig éppen hétfő volt; a gyerekek iskolában ültek és tanultak; a százszorszép is tanult, ahogy ott üldögélt kis zöld szárán az árokparti fűben: tanult a naptól meg a természettől, s csordultig telt a szíve hálával. A pacsirtát hallgatta, úgy érezte, azt mondja el énekében, amit ő is érez; áhítattal nézett föl a boldog madárra, amely énekelni is tud meg röpködni is, de irigység nem volt a szívében, nem bánkódott, hogy neki egyiket se adta meg a természet. „Látok és hallok, ez elég! - gondolta magában. - Simogattam a nap, elfutóban megcsókol a szél. Kíváncsi vagyok-e többet?”

A kerítésen belül mereven állt a sok előkelő virág, mintha nyársat nyelt volna; minél kevesebb illatot árasztottak, annál gögösebben vetették föl a fejüket. A pünkösdi rózsák földuzzasztották az arcukat, hogy nagyobbak legyenek, mint a rózsák, pedig hát nem a nagyság teszi a virágot. A tulipánok csodálatos színekben pompáztak, s ezt ők is tudták, hát kihúzták magukat, hogy mindenki láthassa őket. Persze észre se vették az árokparton virágzó százszorszépet, de az annál többet gyönyörködött bennük. „Milyen pompásak, milyen előkelők! Az a szép hangú madár biztosan leszáll közéjük, és meglátogatja őket. De jó, hogy ilyen közel születtem, és láthatom ezt a pompát!”

Még végig se gondolta, egyszer csak árnyék borult fölébe: a pacsirta ereszkedett alá a magasból. Csakhogy nem a pünkösdi rózsák meg tulipánok közé, nem bizony, hanem egyenest a kis százszorszép mellé, akit szinte elkábított az öröm.

A szép hangú madár körültáncolta, és azt énekelte:

- Milyen lágy ez a zsenge fű! És milyen gyönyörű ez a kis százszorszép, igazán megérdemli a nevét! Arany a szíve, ezüst-rózsaszín a ruhája!

Boldog volt a kis százszorszép, kimondhatatlanul boldog! Most tudta meg, hogy ilyen szép nevet kapott a természettől. A pacsirta énekelt neki egyet, aztán fölröppent a magasba, és eltűnt a kék végtelenben.

Beletelt egy jó darab idő, míg a százszorszép magához tért váratlan öröméből. Kicsit szégyenlősen és mégis boldogan tekintett a kert pompázó virágai felé: láthatták, hogy milyen megbecsülés érte, s bizonyosan osztoznak örömeiben. De a tulipánok még magasabbra vetették a fejüket, s hegyes arcuk vérvörös volt a bosszúságtól. A pünkösdi rózsák meg egészen megdagadtak dühükben, s még szerencse, hogy nem tudtak beszélni, mert kemény szavakat vágtak volna oda a százszorszépnek. A szegény kis virág látta rajtuk, hogy kijöttek a sodrúkból, s ez mélyen elszomorította.

Nemsokára egy lány lépett a kertbe, fényes pengéjű, éles kés volt a kezében, lehajolt a tulipánokhoz, és jó néhányat levágott.

- Jaj! - ijedezett odakinn a kis százszorszép. - Most meghalnak szegények, rettenetes! - A lány csokorba kötötte a tulipánokat, és bevitte a házba; a százszorszép hálát adott az istennek, amiért ő kinn született az árokpart fűvében, s nőhet, virágozhat észrevétlen. Alkonyatkor összecusukta apró szirmait, és álmra hajtotta a fejét. Egész éjjel a napról meg a szép hangú madárról álmodott.

Másnap reggel, amikor boldogan nyitogatta sorra szirmait, s kitárta kelyhét a napnak meg a szélnek, meghallotta megint a pacsirta énekét, de ez most a szomorúság éneke volt. Bizony nem is csoda: a pacsirtát hálóba kerítették, s most egy kalitkában raboskodott a nyitott ablak mellett. Fájdalmas vágyakozással énekelt a szabad, boldog repülésről, az ifjúságról, a zsendülő vetésről, a levegő roppant tereiről, a könnyű lebegésről. A szegény madárnak majd megszakadt a szíve: börtönrács választotta el ettől a sok gyönyörűségtől.

A kis százszorszép nagyon megsajnálta, és mindenáron segíteni akart rajta, de hogy fogjon hozzá gyöngé kis virág létére? Törte a fejét, de hiába. Egy csapásra elfeledte, hogy milyen szép körülötte a világ, milyen simogató a nap, s milyen szépek az ő rózsás-fehér szirmai; csak a raboskodó madár sorsa járt az eszébe, amelyen nem változtathatott.

Ahogy ott tűnődött, két fiú lépett ki a kertkapun. Az egyiknek kés volt a kezében, éles kés, amilyennel a lány metszette le a tulipánokat. A fiúk egyenest a százszorszép felé tartottak, aki remegve várta, mi következik.

- Itt kivághatunk egy szép pázsitkockát a pacsirta kalitkájába! - mondta az egyik fiú, s belevágott a fűbe, éppen körülkerítette azt a darabot, amelynek közepén a kis százszorszép virágzott.

- Tépd ki azt a virágot! - mondta a másik fiú, s a százszorszép megremegett: ha kitépik, meghal. Pedig most úgy szeretett volna élni, hiszen a kalitkába kerülne, a fogoly pacsirtához!

- Hadd maradjon! - felelte a fiú. - Csak díszíti a pázsitot. - A százszorszép hát életben maradt, s bejutott a raboskodó madár kalitkájába.

De nem segíthetett rajta, még vigasztalni se tudta. A szegény kis madár elvesztett szabadságát siratozta, ott vergődött a kalitka vasrúdjai mellett; a százszorszép meg nem tudott beszélni, hát nem vigasztalhatta. Így múlt el a délelőtt.

- Majd szomjan halok! - panaszkolt a kis madár. - Elmentek hazulról, s nem adtak innom. Kiszáradt a torkom, jég meg tűz járja át a testemet, lélegzeni is nehezemre esik. Meghalok, tudom, itt kell hagynom a napot, az üde lombokat, a kék levegőt, a föld minden gyönyörűségét!

Tikkadt csőrét befúrta a hűvös pázsitba, hogy felfrissüljön, s akkor vette észre a kis százszorszépet. Fölébe hajolt, és szánakozva mondta:

- Hát neked is rabságban kell elpusztulnod, te szegény kis virág? Téged meg ezt a darabka pázsitot adták nekem kárpótlásul az egész világért, ami nemrég még az enyém volt. Legyen hát minden kis fűszál egy-egy sudár fa, minden egyes szirmod egy-egy illatos virág a számomra! Ó, de te is csak arra emlékeztetsz, kis virág, amit elveszítettem!

„Ha megvigasztalhatnám!” - gondolta megindultan a százszorszép, de szirmát se tudta mozdítani, nemhogy szólni tudott volna. Hanem az illat, amely a kelyhéből áradt, sokkal erősebb volt, mint máskor; ezt megérezte a rab madár is, s nem nyúlt a virághoz, pedig epesztő szomjúságában már a fűszálakat is letépdeste.

Már beesteledett, s még mindig nem tért haza a háznépe; nem adott senki a madárnak egy csepp vizet se. Kiterjesztette szegény a szárnyát, gyötrődve vergődött, s éneke csak fájdalmas, panaszkodó csipogás volt. Tikkadt feje ráhanyatlott a virágra, s egyszer csak vége volt:

megszakasztotta szívét a vágyakozás meg a szomjúság kínja. A százszorszép szomorúan virrasztott mellette, nem jött álom a szemére, vagyis nem tudta összecsucni a szirmait. Betegen konyult le a földre.

Csak másnap reggel léptek a kalitkához a fiúk; amikor meglátták a halott pacsirtát, meggyászolták, elsiratták, aztán szép kis sírt ástak neki, piros skatulya-koporsóba beletették a madarat, s virágszirmokat szórtak fölébe, nagy pompával temették el. Amíg élt és énekelt, megfedkeztek róla, étlen-szomjan hagyták a kalitkában, de most, hogy kimúlt, így megbecsülték.

Hanem a pázsitkockát a százszorszáppal együtt kihajították az út porába. Nem gondolt a kis virágra senki, pedig egyedül ő volt jó szívvel a pacsirtához, s ha ki tudja eszelni a módját, bizony megvigasztalta volna szomorú fogságában.

PÖTTÖM PANNA

Volt egyszer egy asszony, aki hiába sóvárgott gyermek után, pedig beérte volna egy pirinyóval is. Végül elment egy öreg javasasszonyhoz, és azt mondta neki:

- Gyermeket szeretnék, ha akkorkát is, mint a kisujjam fele. Adj tanácsot, mitévő legyek.
- Megmondom én - felelte a javasasszony. - Itt van ez az árpaszem. Nem közönséges árpaszem, ez nem olyan, ami a földeken terem, vagy amit a tyúkok elé szórnak. Ültess el egy virágcserepbe, s várd meg, mi lesz belőle.
- Áldjon meg az Isten - hálálkodott az asszony, és tizenkét ezüstpénzt adott a jó tanácsért a javasasszonynak. Azzal hazament, elültette az árpaszemet, s az nyomban ki is hajtott, szemlátomást nőtt, s egy tulipán formájú pompás, nagy virágot hozott. A virág szirmai szorosan csukva voltak, mintha még csak bimbó lett volna.
- De szép virág! - gyönyörködött benne az asszony, aztán megcsókolta a pirossárga szirmokat. Alighogy érintette az ajkával, megpattant és felhasadt a bimbó; most már látszott, hogy igazi tulipán, de a szirmai rejtékében, parányi zöld széken, egy pöttömnyi leányka üldögélt, olyan szép és kedves, hogy gyönyörűség volt ránézni. Akkorácska volt csak, mint a kisujjam fele, s az asszony nyomban el is nevezte Pöttöm Pannának.

Egy szép, fényes dióhéj lett Pöttöm Panna bölcsője, derékalja kék ibolyaszirm, rózsalevél a takarója. Ebben aludt éjszaka, nappal meg az asztalon játszadozott: az anyja egy tányér vizet tett az asztalra, s a tányért virágokkal fonta körül.

A tányér vízben tulipánszirm ringatózott, azon csónakázott Pöttöm Panna. Két fehér lószőrszál volt az evezője, azzal hajtotta a csónakját a tányér egyik szélétől a másikig. Öröm volt nézni. Énekelni is tudott Pöttöm Panna, olyan lágyan, olyan szépen, hogy senki se hallott hozzá foghatót.

Egy éjszaka, amikor szép kis ágyában az igazak álmát aludta, egy fertelmes varangyos béka ugrott be az ablakon. Utálatos állat volt, kövér és nyirkos; egyenesen az asztalra pottyant, ahol rózsalevél-takarója alatt Pöttöm Panna aludt.

- Ez volna még csak a fiamnak való feleség! - örült meg neki a béka, azzal fölkapta Pöttöm Pannát dióhéj-ágyacskájával együtt, és kiugrott vele az ablakon a kertbe.

A kert alatt mocsaras partú, széles patak folydogált; itt, a mocsárban lakott fiával a fertelmes béka. Rút volt a fia is, pedig az az anyjára ütött.

- Kvak, kvak, brekeke! - Csak ennyit tudott mondani, amikor a dióhéj-ágyban szendergő gyönyörű kis teremtetést meglátta.

- Ne kiabálj, mert felébreszted! - intette az öreg varangy. - Még elszökik tőlünk, hiszen olyan könnyű, mint a hattyúpihe! Majd ráültetjük egy széles vízirózsalevélre, hadd ringatózzék a patakon. Olyan, pöttöm és könnyű, hogy az a levél valóságos sziget lesz neki. És onnan meg se szökhet, amíg mi a mocsárban feldíszítjuk a szobát, ahol majd laktok.

A patak vizén egy sereg vízirózsa nyílt, széles leveleik rásimultak a víz tükrére. Az öreg varangy azt a levelet választotta ki, amelyik a legmesszebbre nyúlott, s a legnagyobb volt; ide úszott ki Pöttöm Pannával, és bölcsőstül ráfektette a vízirózsalevélre.

Kora reggel kinyitotta a szemét a szegény kis Pöttöm Panna; körülnézett, s amikor látta, hol van, keserves sírásra fakadt. A zöld levelet víz vette körül, s a csepp teremtés sehogy se tudott volna kijutni a partra.

Az öreg varangy lázasan készülődött a mocsárban: sáslevelekkel meg sárga vízililiomokkal díszítette föl a szobáját, hogy kis menyé tetszését megnyerje. Aztán rút fiával együtt kiúszott a vízirózsalevélhez, ahol Pöttöm Panna ringatózott. Előbb a dióhéj-ágyacskát akarták hazavinni, hogy a nászi teremben fölállítsák, mire Pöttöm Panna a házukba érkezik.

Az öreg béka mélyen meghajolt a vízben, és így szólt:

- Ez itt a fiam, akinek a felesége lesz. Pompásan éltek majd a mocsárban. - Kvak, kvak, brekeke! - A fia most se tudott okosabbat mondani.

Azzal apjával együtt fölkapta a szép kis ágyat, és elúszott vele, Pöttöm Panna meg ott maradt a levélen, és sírt keservesen. Nem akart a fertelmes békánál lakni, sem rút fiához feleségül menni. A patak mélyén úszkáló kis halak látták a két varangyot, azt is hallották, amit mondtak, s most kidugták a fejüket a vízből, látni akarták a békafiú menyasszonyát. Nagyon megtetszett nekik a gyönyörű kis teremtes, sajnálták, hogy a mocsárba akarják vinni a rút varangyok. Nem, ezt nem engedik!

Összegyűltek a vízben a levél zöld szára körül, és apró fogaikkal elfűrészelték. Hajrá, röpiült a levél a patak színén, vitte Pöttöm Pannát olyan messzire, hogy a két varangy már nem érhetett a nyomába.

Sok város meg falu mellett hajókázott el Pöttöm Panna a levélen. A bokrokban ringatózó madarak, amikor meglátták, azt fütyülték: „Gyönyörű-ű! Gyönyörű-ű!” S a levél vitte, röpiült Pöttöm Pannát, egyre messzebb, messzebb, az ország határán is túl.

Egy szép kis fehér pillangó szegődött mellé, folyton körülötte csapongott, végül leszállt a levélre, mert Pöttöm Panna nagyon megtetszett neki. Pöttöm Panna boldogan hajózott a levélen: megszabadult a fertelmes varangyoktól. Pompás volt az utazás, napsugarak táncoltak a vízen, s az úgy ragyogott, mint a sárgaarany.

Pöttöm Panna leoldotta selyemövét, egyik végét a pillangóra kötötte, a másikat a levélhez erősítette; a levél most még sebesebben szállt a vízen, vitte kis utasait. Egy nagy cserebogár röpiült el arra, s meglátta Pöttöm Pannát. Lábai közé ragadta, s már vitte is föl a fára, ahol lakott. A zöld levél továbbcsiklott a vízen, s röpiült vele a pillangó is, mert a selyemöv oda-kötötte, s nem tudott szabadulni. Istenem, hogy megijedt a szegény kis Pöttöm Panna, amikor a cserebogár fölrepült vele a fára! De legjobban a fehér pillangó sorsa szomorította, akit odakötött a levélhez: éhen pusztul, ha a selyemövet el nem tudja oldani! A cserebogár nem sokat törődött a pillangóval. Megtelepedett Pöttöm Pannával a fa legnagyobbik levelén, édes virágmézet adott neki enni, s azt mondta:

- Szép vagy, pedig cseppet sem hasonlítasz hozzánk, cserebogarakhoz!

Később meglátogatták őket a fán lakó cserebogarak. Szemügyre vették Pöttöm Pannát; a cserebogár-kisasszonyok legyintettek a csápjaikkal, és azt mondták: - Nyomorék szegényke, csak két lába van!

- Csápja meg egy sincs - ócsárolták mások.

- Fúj, és milyen vékony a dereka! Olyan, mint egy ember! Ó, de fertelmes csúnya! - mondták meg a véleményüket a cserebogár-hölgyek. Pedig Pöttöm Panna gyönyörű kis teremtes volt, azért tetszett meg a cserebogárnak is, aki elragadta. De most, hogy a többiek úgy ócsárolták Pöttöm Pannát, végül maga is csúnyának látta, s már nem kellett neki, mehetett a csepp teremtes, amerre akart. Fölkapta társaival együtt Pöttöm Pannát, leröpiültek vele a fáról, s ráültették egy pitypangvirágra. Sírva fakadt Pöttöm Panna, amiért olyan csúf, hogy még a cserebogárnak sem kell. Pedig olyan szép volt, hogy hozzá foghatót álmában sem láthat az ember, olyan finom és kedves, mint egy rózsaszirm.

Szegény kis Pöttöm Panna egész nyáron egymaga élt a nagy-nagy erdőben. Fűszálakból ágyat font magának, s fölfüggesztette egy nagy sóskalevél alá, hogy eső ne érje. Virágmézet gyűjtögetett, az volt az étele, tiszta harmat az itala; így telt el a nyár, az ősz, aztán beállt a kemény, hideg tél. Elröpültek a tájról a madarak, amelyek olyan szépen énekeltek Pöttöm Pannának. Lehullottak a szirmok, a levelek; a nagy sóskalevél, amely alatt lakott, sárgult, zsugorodott, végül csak fonnyadt szára maradt meg. Pöttöm Panna szörnyen fázott, mert vékony kis ruhája is leszakadt róla, s maga olyan csepp és törékeny volt, hogy biztosan megfagy, ha valahogy nem segít magán. Leesett a hó is; egy-egy hópehely úgy zuhant rá, mintha ránk egy egész lapát havat dobának, hiszen Pöttöm Panna akkorka volt csak, mint a kisujjam fele. Beburkolózott egy fonnyadt levélbe, de bizony az sem melegítette; majd megvette szegényt az isten hidege.

Az erdő közelében egy nagy gabonaföld húzódott; a gabonát persze rég learatták, szúrós torzs meredezett csak a fagyos földön. Pöttöm Panna szemében rengeteg erdő volt a tarló; hogy reszketett szegény a hidegben! De csak ment, ment a száraz torzsok között, míg egy mezeiegér házának ajtajához nem ért. A gabonaszárak alatt meleg, kényelmes odúja volt a mezeiegérnek, konyhája meg éléskamrája tele gabonával. Szegény kis Pöttöm Panna megállt az ajtajában, mint egy koldusleány, s egy szem árpáért kunyerált, mert kerek két napja egy falatot sem evett.

- Ó, te szegényke! - szánta meg a mezeiegér, mert jószívű öreg egér volt. - Kerülj beljebb, s ebédelj velem a jó meleg szobában!

És mert a kis teremtés nagyon megtetszett neki, így folytatta:

- Itt maradhatsz egész télen, csak a szobámat tartsd rendben, és mesélj nekem szépeket, mert nagyon szeretem a meséket.

Pöttöm Panna megtette, amit a jó öreg egér kívánt, és jól ment a sora a meleg odúban.

- Nemsokára vendégünk érkezik - mondta egyszer a mezeiegér. - A szomszédom minden héten meglátogat. Ő még jobb módban él, mint én, nagy termei vannak, és szép fekete bársonybundát visel. Ha feleségül venne, gond nélkül élhetnél. Csak a szeme gyöngye, alig lát. A legszebb meséket mondd el neki, amiket csak tudsz.

A bársonybundás szomszéd meg is látogatta őket. Pöttöm Panna nem nagyon igyekezett a szomszéd kedvében járni, mert az egy kövér vakond volt. Gazdag és nagy tudományú, mondta róla a mezeiegér; lakása legalább hússzor akkora, mint az övé, csak a napot meg a virágokat nem szívlelheti. A vakond ócsárolta is őket, mert nem látta soha.

Pöttöm Panna énekelt a vendégnek, elénekelte, hogy „Szállj, szállj, katicabogár” meg azt, hogy „Megy a barát csutorával”. A vakond beleszeretett Pöttöm Pannába a szép hangja miatt, de nem szólt semmit, mert megfontolt férfiú volt. Nemrégiben hosszú folyosót túrt a földben; a maga házat meg a mezeiegérét kötötte össze vele. Megengedte a mezeiegérnek meg Pöttöm Pannának, hogy sétálhassanak a folyosóban, amikor kedvük tartja, de figyelmeztette őket, hogy meg ne ijedjenek a halott madártól, amelyik a folyosójában fekszik. A madár nemrég halhatott meg, biztosan a tél elején, s éppen ott feküdt eltemetve, ahol a vakond a folyosóját túrta.

A bársonybundás szomszéd egy darabka korhadt fát vett a fogai közé, azzal világított, mert az fényt áraszt a sötétben, s előrement a hosszú folyosón. Amikor a halott madárhoz ért, a vakond nekivetette orrát a mennyezetnek, kilökött egy göröngyöt, s a lyukon behatolt a napfény. A folyosóban egy halott fecske feküdt, szép szárnyai egészen szorosra csukva, lába, feje mélyen behúzva a tollai közé: a hideg ölhetette meg. Elszorult a szíve Pöttöm Pannának, mert

nagyon szerette a madarakat, akik olyan szépen énekeltek neki egész nyáron. A vakond csak megtasztította kurta lábával a halott fecskét, és fitymálón mondta:

- No, ez se csicsereg többet! Nyomorúságos dolog fecskének születni! Hálát adok az istennek, hogy az én gyerekeim vakondok lesznek, nem madarak; az ilyenek egyebet se tudnak, mint csicseregni, télen aztán éhen vesznek.

- Okosan mondja, nagy tudományú szomszéd - bólintott rá a mezeieger. - Mi haszna a madárnak a csicsergésből, ha beáll a tél? Éhezik meg fázik. De talán ez az előkelőséghez tartozik?

Pöttöm Panna nem szólt semmit, de amikor azok ketten hátat fordítottak a fecskének, fölébe hajolt, s megcsókolta a madár csukott szemét.

„Talán éppen ez énekelt olyan szépen a nyáron - gondolta. - Milyen sok gyönyörűséget szerzett nekem ez a kedves, szép madár!”

A vakond betömte a rést, amelyen leáradt a napfény, aztán hazakísérte szomszédait. Pöttöm Pannának éjszaka nem jött álom a szemére, felkelt az ágyból, és szénaszálakból szép nagy takarót szőtt. Odavitte a fecskéhez, ráborította, puha gyapottal rakta körül, s jó meleg fekhelyet készített neki a hideg földben.

- Isten veled, kedves madár! - súgta neki. - Isten veled! Köszönöm, hogy olyan szépen énekeltél nyáron, amikor zöldelltek a fák, és melegen sütött le ránk a nap.

Ráhajtotta a fejét a fecske mellére, de a következő pillanatban nagyon megijedt: belülről mintha hangos kopogást hallott volna. A fecske szíve dobogott, mind erősebben, mert a madár nem pusztult el, csak megdermedt a kemény hidegben, és most a meleg újra életre keltette.

Ősszel vándorútra kelnek a fecskék, meleg országokba repülnek, s ha valamelyik elmarad a társaitól, vagy későn kel útra, az megdermed a hidegben, és lezuhan, aztán beszítálja a hó.

Pöttöm Panna úgy megijedt, hogy minden ízében reszketett, mert a madár nagy, igen nagy volt hozzá képest, aki akkorácska volt csak, mint a kisujjam fele. Végül mégis összeszedte a bátorságát, még jobban körülpárnázta puha gyapottal az alélt fecskét, még a maga fodormentalevél takaróját is odavitte, és szépen betakargatta vele a madár mozdulatlan fejét.

Másnap éjszaka megint kiosont a fecskéhez; az már feléledt, de nagyon gyöngye volt, csak egy pillanatra nyitotta ki a szemét, hogy megnézzze Pöttöm Pannát, aki lámpás híján egy darabka korhadt fával állt előtte.

- Köszönöm a jóságodat, kedves szép leánykám! - szólalt meg a fecske gyöngye hangon. - Olyan jól felmelegítettél! Nemsokára erőre kapok, és fölröpülhetek a melegre, a napfényes égre.

- Jaj, most hideg van ám odafönn! - mondta Pöttöm Panna. - Erősen fagy és havazik. Maradj csak ebben a meleg odúban, majd én gondodat viselem. Virágszirom-csészében inni adott a fecskének, s az elmondta neki, hogy egy túskebokor ága sebezte meg az egyik szárnyát, azért nem tudott útra kelni a társaival, akik réges-rég elröpültek meleg országokba. Megpróbált utánuk szállni, de nem bírta a szárnya, lezuhant a földre; hogy hogyan került a föld alatti odúba, arra nem emlékszik.

Ott húzta ki a telet a fecske a meleg odúban; Pöttöm Panna ápolgatta, gondját viselte, s nagyon szeretgette. Nem tudott erről sem a mezeieger, sem a vakond - jobb is, mert ők nem szenvedhették a fecskék népét.

Amikor beköszöntött a tavasz, és a nap átmelegítette a földet, a fecske istenhozzádot mondott Pöttöm Pannának, s az megnyitotta a rést, amit a vakond vágott a fény felé. Beragyogott a nap

a föld alatti odúba; a fecske megkérdezte Pöttöm Pannát, nem akar-e a hátára ülni és útra kelni vele, messze-messze, zöld erdőkbe. De Pöttöm Panna tudta, hogy az öreg mezeiegér igen zokon venné, ha elhagyná.

- Nem mehetek - mondta szomorúan.

Hát akkor - isten veled, kedves szép leánykám - csivitelte a fecske, és kiröpült a napfényes ég alá.

Pöttöm Panna sokáig nézett utána, s a könnyei is kicsordultak, mert a fecske nagyon a szívéhez nőtt.

- Csivit, csivit! - kiáltott búcsút a madár, s elröpült a zöld erdők felé.

Pöttöm Pannának szomorúan folyt az élete a mezeiegér odújában. Nem mehetett fel a föld színére, ahol melegen sütött a nap. Az odú fölött már magasra nőtt a gabona; Pöttöm Pannának, aki akkorácska volt csak, mint a kisujjam fele, valóságos rengeteg volt a vetés.

- Ezen a nyáron meg kell varrnod a kelengyédet - mondta neki a mezeiegér. Mert a bársonybundás szomszéd, az unalmas vakond, végül is megkérte Pöttöm Panna kezét. - Gyapjút is, vásznat is kapsz eleget, hogy illendő kelengyéd legyen, hiszen a gazdag vakond felesége leszel!

Szegény kis Pöttöm Panna napestig a rokkát pörgette; a mezeiegér négy pókot fogadott föl, s ezek éjjel-nappal szőtték Pöttöm Panna kelengyéjét. A vakond minden este meglátogatta őket, és mindig csak arról beszélt, hogy nyár végén majd nem süt már ilyen forrón a nap, nem égeti kőkeményre a földet, mint most. Igen, majd ha vége lesz a nyárnak, lakodalmat ül Pöttöm Pannával. A szegény kis teremtés cseppet sem örült ennek, mert ki nem állhatta az unalmas vakondot.

Napkeltekor meg napszálltakor kisurrant a mezeiegér házából, s megállt az ajtaja előtt; néha, amikor szél borzolta a vetést, szétváltak a gabonaszárak, és Pöttöm Panna láthatta a kék eget. Elgondolta, milyen szép lehet odafönn a napfényes földön, s egyre a kedves fecske után sóvárgott.

De a fecske nem tért vissza hozzá, elröpült messze-messze, zöld erdőkbe. Mire ősz lett, Pöttöm Panna kelengyéjének utolsó darabja is elkészült.

- Négy hét múlva lakodalmat ültök! - mondta neki egy napon a mezeiegér. Pöttöm Panna sírva fakadt, és megmondta kereken, hogy nem akar az utálatos vakond felesége lenni.

- Ne akaratoskodj! - kiáltott rá a mezeiegér. - Ha makacskodol, megharaplak! Hálát adhatsz az istennek, hogy ilyen derék, szép férfiú választott magának feleségül. Különb bundája van, mint a királynak! Tele a konyhája, a kamrája - kívánhatsz-e jobbat?

Elérkezett hát a lakodalom napja. A vakond beállított, hogy levigye Pöttöm Pannát a föld mélyébe, ahová soha nem ér a napsugár, mert azt a vakond nem szenvedhette.

Elbúsult a szegény kis teremtés, hogy nem láthatja soha többé az isten szép napját, amit a mezeiegér házának ajtójából mégiscsak láthatott néha.

- Isten veled, szép fényes nap! - kiáltott föl a magasba. Elindult a mezeiegér házából a szűrös torzserdőben, mert a gabonát már learatták. Útjában megölelt egy kis piros virágot, amely előtte hajladozott.

- Isten veled, piros virág! Ha erre röpül egyszer az én kedves fecském, mondd meg neki, hogy tiszteltetem.

- Csivit! Csivit! - hangzott egyszer csak a magasból. Fölnézett: hát az ő fecskéje tért vissza. Megörült a kedves madár, amikor kis gondozóját megpillantotta. Pöttöm Panna elmondta neki, hogy szíve ellenére feleségül kell mennie az utálatos vakondhoz, vele kell laknia mélyen a föld alatt, ahonnan soha többé nem láthatja a szép napot. Elmondta, aztán sírva fakadt nagy bánatában.

- Hamarosan itt a kemény tél - mondta a fecske. - Elröpülök messze földre, meleg országokba. Velem jönnél-e? A hátamra veszek; kösd magad az öveddel jó erősen a hátamra, s elröpítelek az utálatos vakond elől, elröpítelek hegyeken túlra, meleg országokba, ahol örökké nyár van, és még szebben süt a nap, ahol még gyönyörűbb virágok nyílnak, mint itt. Gyere velem, te kedves kis teremtés! Neked köszönhetem az életemet, te mentettél meg, amikor dermedten feküdtem a hideg földben.

- Veled megyek! - mondta Pöttöm Panna.

Fölült a fecske hátára, övével odakötötte magát a fecske legerősebbik tollához. Repült a fecske, erdőkön túl, tengereken is túl, örök hó borította, magas hegyek fölött. Pöttöm Panna fázott a magasban, de segített magán: bebújt a fecske meleg tollai közé, csak a fejecskéjét dugta ki, hogy lássa a magasból a gyönyörű földet.

Végül, nagy sokára, megérkeztek a meleg országba. Sokkal fényesebben tündöklött a nap, mint nálunk, kétszer olyan magas volt az ég: vadon termett a pompás kék meg fehér szőlő, a narancs, a citrom; mirtusz meg fodormenta illatozott, s az utakon gyönyörű gyermekek játszadoztak, tarka pillangókat kergettek.

De a fecske még itt sem szállt le, továbbsuhant Pöttöm Pannával, s alattuk egyre szebb lett a vidék. Dúsan zöldellő fák alatt, kéken csillogó tó partján egy régi kastély állott. Fehér márványfalai szinte világítottak. Magas oszlopaíra szőlővenyige kapaszkodott, s az ormán fecskék fészkeltek. Itt volt Pöttöm Panna fecskéjének a fészke is.

- Ez a házam - mutatta a fecske. - Te meg válassz ki magadnak egy szép virágot odalenn, én majd beleültetlek a kelyhébe, s ott lakhatol kedvedre, szebb házat nem is kívánhatsz magadnak.

- Azt választom, azt a szépet! - kiáltotta Pöttöm Panna.

Egy háromfelé törött, szép fehér márványoszlop feküdt ott; körülötte nyíltak a legpompásabb fehér virágok. A fecske leröpítette Pöttöm Pannát, és ráültette a legszebbik fehér virág széles szirmára. Most ámult még csak a csepp teremtés! A fehér virág kelyhében egy ifjú ült, éppen olyan csepp, mint ő maga, csak fehér és áttetsző, mintha üvegből volna. A fején gyönyörű kis aranykorona, vállán tiszta fehér szárnyacsák. A fehér virágok tündére volt. Minden virágban lakik egy tündérfiú vagy egy tündérleány, de ez a virágtündérek királya volt.

- Ó, de gyönyörű! - súgta Pöttöm Panna álmélkodva a fecskének.

A kis tündérkirály nagyon megijedt a fecskétől, mert az hozzá képest valóságos óriásmadár volt, de amikor Pöttöm Pannát megpillantotta, elszállt az ijedelve, és öröm költözött a szívébe: soha életében nem látott hozzá fogható szép hajadont. Levette szépséges aranykoronáját, Pöttöm Panna fejére illesztette, megkérdezte tőle, hogy hívják, s akar-e a felesége, a virágtündérek királynéja lenni. Bizony, ez már más kérő volt, mint a fertelmes békafiú meg a fekete bársonybundás vakond. Pöttöm Panna nem sokáig gondolkozott, igent mondott a kis tündérkirálynak.

Kitárultak a virágok kelyhei, minden virágból egy-egy tündér lebbent ki, olyan szépek, hogy öröm volt rájuk nézni. Elhalmozták Pöttöm Pannát ajándékokkal: a legszebb ajándék egy pár fehér szárnyacska volt, amit nyomban fel is kötöttek Pöttöm Panna vállára, s most már ő is

röpködhetett tündérnépével virágról virágra. Nagy volt az öröm, a vigasság; a fecske fönnt ült a fészkeben, és olyan szépen énekelt nekik, ahogy csak telt tőle. Örült Pöttöm Panna boldogságának, de szomorú is volt egy kicsit, mert nagyon szerette a kis teremtet, és a legszívesebben sohasem vált volna el tőle.

- Nem illik hozzád a neved - mondta a tündérkirály kicsi mátkájának. - Pöttöm Panna csúnya név, te pedig olyan szép vagy! Tündér Panna legyen a neved ezentúl.

- Isten veled! Isten veled! - csicsereggett búcsút a fecske, s útra kelt a meleg országból, messze-messze, Dániába. Ott volt a másik fészke egy ablak fölött, a mesélő ember ablaka fölött. Ő csicseregte el a mesélő embernek ezt a történetet, így tudhattuk meg mi is.

A KAKAS MEG A SZÉLKAKAS

Élt egyszer két kakas; az egyik a szemétdomb ura volt, a másik a háztetőé. Hetyke és gögös legény volt mind a kettő, és szakadatlan versengtek egymással, melyikük ér többet. Mit gondoltok, melyikük? Különbözn akármít gondoltok, nekünk megvan a magunk véleménye.

A baromfiudvart deszkapalánk választotta el a szomszéd udvartól, amelyen egy szemétdomb állt; a tetején uborkainda nőtt, s rajta egy hatalmas uborka pöffeszkedett; nagyon büszke volt rá, hogy szemétdomb a hazája.

- Hiába, az előkelőségre születni kell! - mondogatta. - De én azért nem bizakodom el, hiszen nem mindenki születhet uborkának, egyszerűbb lényeknek is kell lenniük a világon. Nem szabad lenézni a tyúkokat, kacsákat, pulykákat sem odaát, hiszen azok is Isten teremtményei. Lám, a kakas megint ott hetykélkedik a palánk tetején. Neki persze más a hivatása, mint a szélkakasnak, aki magas állásban van, de még csikorogni sem tud, nemhogy kukorékolni! Neki se tyúkja, se csibéje, csak magára van gondja, és zöld penészt izzad. Az a kakas ott a palánkon, az bizony keményebb kötésű legény! Ni csak, milyen táncolva lépked! S milyen megindító zene a kukorékolása! Nincs nála tehetségesebb trombitás a világon! Ha most átjönne ide, ha fölfalna mindenestül, s én fölolvadhatnék benne, boldogan halnék meg! - ábrándozott.

Éjszaka szörnyű vihar kerekedett, földél alá húzódtak a tyúkok, a csibék, még a vitéz kakas is. A szél kitörte a két udvart elválasztó deszkapalánkot, röpült a zsindely a háztetőről, csak a szélkakas állt rendíthetetlenül a helyén, meg se fordult, pedig fiatal volt, nemrég öntötték, de megfontolt és nyugodt természet lakozott benne. Már születésekor lassú mozgású, bölcs öreg volt, nem hasonlított az ég könnyű röptű madaraihoz, meg is vetette őket, „kicsiny és együgyű csipogó szárnyasoknak” nevezte a fecskét, a verebet. A galambok már nagyobbak voltak, a tolluk is fényes és színeket játszó, mint a gyöngyház, s ebben hasonlítottak egy kicsit a szélkakashoz. De kövérek voltak és buták; nem voltak nemes gondolataik, „az minden gondjuk, hogy a bögyük tele legyen - mondott róluk véleményyt a szélkakas -, a társalgásban pedig faragatlanok”. Néha vándormadarak is meglátogatták, idegen országokról, repülőutakról meséltek neki, és hátborzongató rablótörténeteket mondtak el, amelyeknek hősei ragadozó madarak voltak. A szélkakas eleinte érdeklődéssel hallgatta ezeket a történeteket, de aztán észrevette, hogy mindig ugyanazokat a történeteket ismétlik, s elunta őket. Unalmasak lettek hát a vándormadarak is, unalmas volt az egész világ. Nem érdemes barátkozni senkivel, mindenki buta, faragatlan és unalmas.

- Hajítófát se ér a világ! - szögezte le végül önmagában. - Ostobaság az élet!

Ebből világosan láthatjuk, hogy a szélkakas életunt volt, s ha ezt a szemétdombon ábrándozó uborka tudja, bizonyára föltámad érdeklődése a szélkakas iránt. De hát ő csak a baromfiudvar kakasát leste-nézte áhítatosan. Most, hogy a deszkapalánk eltűnt közülük, jobban láthatta.

- Hallottátok ezt a furcsa kukorékolást? - kérdezte a tyúkoktól a kakas, amikor utolsót dördült az ég, s a tyúkok fölsandítottak a magasba. - Túláságosan nyers hang volt, hiányzott belőle a kecses báj.

A tyúkok meg a csibék átsétáltak a ledőlt palánkon, és kirándultak a szomszéd udvar szemétdombjára. A kakas katonásan lépkedett az élükön.

- Nemes kerti növény! - mondta, amikor megpillantotta az uborkát, s ez a három szó elárulta mély műveltségét és lelki finomságát. Az uborka olyan boldog volt, hogy nem is érezte, amikor a kakas belevágta a csőrét és enni kezdte.

- Ó, milyen boldog halál!

Futottak a tyúkok, szaladtak a csibék, mind egy seregbe, mert olyanok azok, ha az egyik nekiiramodik, utána ered a többi is. Ott kotkodácsoltak, csipogtak a kakas körül, nem vették le róla a szemüket, s majd szétvetette őket a büszkeség, hogy a kakas az ő fajtájukból való.

- Kukuriku-u! - kiáltotta. - Én olyan nagy úr vagyok, hogy ha akarom, a kiscsibe egy pillanat alatt tyúkká változik! Csak meg kell parancsolnom!

A tyúkok meg a csibék álmélkodva tébláboltak körülötte. Aztán még meglepőbb újságot hirdetett a kakas:

- Tudjátok meg, hogy én kakas létemre is tudok tojást tojni! És mit gondoltok, mi kel ki a tojásomból? Áspiskígyó, úgy bizony! Annak a kígyónak a tekintetétől meghalnak az emberek, s ezt tudják jól; most már ti is tudjátok; tudjátok, mi lakik bennem, tudjátok, hogy mindenható vagyok!

Csapott néhányat a szárnyával, magasra vetette tarajos fejét, és még egy harsányat kukorékol. A tyúkok megborzongtak a gyönyörűségtől, a csibék eltátották a csőrüket, s kimondhatatlanul büszkék voltak rá, hogy a mindenható kakas épp az ő udvarukban él. Rajongva kotkodácsoltak, csipogtak, olyan hangosan, hogy a szélkakasnak is meg kellett hallania odafönn a magasban. Meg is hallotta, de ügyet se vetett a baromfiudvar népére.

„Mekkora szájhős! - gondolta megvetőn. - A kakas nem tojhat tojást, legföljebb tőlem telne ki ilyesmi, de én nem is akarok. Ha akarnék, tojhatnék széltojást, de nem érdemli meg ez az ostoba világ. Mindenki csak fecseg, de semmi veleje. Ó, hogy unom az életet! Itt hagyom ezt a tetőt!”

És a szélkakas letörött, egyenest az udvarra zuhant, de a kakast nem vágta agyon, pedig azt akarta. Legalábbis ezt mondták a tyúkok.

Hát az okos ember mit mond?

- Hogy kukorékolni mégiscsak nemesebb dolog, mint unni az életet és letörni a háztetőről!

A HAJDINA

Ha nyári vihar után kimegyünk a határba, de sokszor látunk feketére perzselt szántóföldet! Olyan a föld, mintha lángfolyam ömlött volna át rajta, s a parasztok azt mondják: „beleütött az istennyila”. De mért ütött bele? Nekem elfecsegte egy veréb, az meg egy vén fűzfától hallotta, amely ott állt, s ott áll mind a mai napig egy hajdinaföld szélén. Tekintélyes, öreg fűzfa, ha görbe is már a dereka. A törzse már odvas, fű meg vadszeder sarjad ki belőle, koronája meghajlik, vesszői a földet söprik, mintha hosszú, zöld haja volna.

Körülötte rozs meg árpa bólogat, még zab is, igen, rezgő kalászu zab, amely ha érik, olyan, mintha egy parányi fán apró kanárimadarak üldögélnének. Nőtt, érett az áldott gabona, s minél súlyosabb lett a kalásza, annál mélyebbre hajtotta szelíd, alázatos fejét.

De volt ott egy darabka föld, éppen a vén fűzzel szemben, amelyen hajdina termett. Bizony, a hajdina nem hajtott fejet, mereven állt, és büszkén fölvetette a fejét.

- Érek én is annyit, mint a gabona kalásza - mondta gőgösen -, s még szebb is vagyok, virágaim pompásak, mint az almavirágok, örül a szem, ha rám néz meg a családomra. Láttál-e már nálunk szebbet hosszú életemben, te vén fűzfa?

Az öreg fűz lassan bólogatott, mintha azt mondta volna: „Bizony, láttam!” De a hajdina még magasabbra vetette hiú, gőgös fejét, s azt mondta magában: „Ostoba, vén fa! Olyan öreg már, hogy fű sarjad a derekából!”

Hirtelen vihar kerekedett, vad nyári vihar; a mező virágai szorosan összecsukták kelyhüket, vagy lehajtott fejjel várták, hogy elvonuljon fölöttük az ítéletidő. De a hajdina a vihar előtt sem alázkodott meg, büszkén nézett a magasba.

- Vigyázz, hajtsd le a fejedet! - intették a virágok.

- Én nem szorulok rá - felelte dölyfösen a hajdina.

- Fogadd meg a szavunkat, hajtsd le a fejed! - kiáltotta a gabona. - Közeleg a vihar angyala, röpitik sebes szárnyai. És a szárnyai leérnek a felhők közül a földre, s mielőtt még kegyelemért könyöröghetnél, feketére perzsel.

- Csukd össze a szirmaidat, hajtsd le a leveleidet! - figyelmeztette a vén fűzfa. - Ne nézz a villámfénybe, ha átcikázik az égen, ezt még az emberek sem merik, mert a meghasadó égen belátni a mennyországba, de bele is vakulhatnak a nagy fényességbe. Hát még velünk mi lenne, fákkal, növényekkel, akik sokkal silányabb Isten teremtményei vagyunk?

- Silányabbak? - méltatlankodott a hajdina. - Majd én megmutatom neked, hogy benézek a mennyországba!

Olyan hiú volt és olyan gőgös, hogy meg is tette. Sustorgó villámok hasogatták az eget, kék lángba borult tőlük az egész mindenség.

Nagy sokára elvonult a vihar, a gabonafélék meg a mező virágai esőtől mosdatva, üdén hajladoztak a megfrissült levegőben. Csak a hajdinát perzselte koromfeketére a villám tüze. Holt gyom lett a mezőn.

Az öreg fűzfa lassan lengette hosszú ágait a szélben, keskeny zöld leveleiről esőszemek gyöngyöztek, mintha a fa könnyei lettek volna. A verebek meg is kérdezték tőle:

- Mért sírsz, öreg fűz? Örülj az áldott természetnek, nézd, kisütött a nap, nézd, vonulnak a felhők! Érzed a virágok, bokrok illatát? Mért sírsz, öreg fűzfa?

Akkor a vén fűzfa elbeszélte nekik, milyen gőgös és öntelt volt szomszédja, a hajdina, s hogy büntette meg a természet, mert a büntetés sohasem marad el.

Én ezektől a verebektől hallottam a hajdina történetét, amikor egy este megkértem őket, meséljenek valamit.

A TEÁSKANNA

Volt egyszer valahol egy rátarti teáskanna. Majd felvetette a büszkeség, mert finom porcelánból égették, mert hosszú csőre és széles füle volt, még hozzá elől a csőre és hátul a füle. Ez egész ritka dolog, emlegette is a teáskanna, hacsak tehetne. Hanem a födeléről nem beszélt soha. Tudta, mért nem: a födele törött volt, s ha megragasztották is, csorba maradt. Minek beszéljen hát az ember a hibáiról, mikor azt úgyis megteszik helyette mások? A csészék, a tejszínes kancsó meg a cukortartó - a teáskészlet többi tagja - úgyis többet gondolnak csorba födelére, többet is beszélnek róla, mint szépen ívelő füléről és pompás csőréről. Ezt a teáskanna nagyon jól tudta.

- Ismerem őket! - sóhajtotta. - Ismerem a hibáimat is, be is látom, s éppen ezért vagyok szerény és alázatos. De hát nemcsak hibái - erényei is vannak az embernek. A csészéknek fülük van, a cukortartónak födele, de nekem ez is, az is, s ráadásul még valami, ami nekik nincs: csőröm. Ezért vagyok én a teásasztal királynője. A cukortartó és a tejszínes kancsó inkább csak a jó ízlést szolgálja, de az adakozó, az uralkodó én vagyok. Áldás lehetek a szomszéd emberiségre! Az ízetlen forró víz bennem dolgozza fel zamatos itallá a kínai leveleket.

Gondtalan, vidám ifjúságában így elmélkedett magában a teáskanna. Ott díszelgett a terített asztalon, s a legszebb kéz emelgette; de a legszebb kéz ügyetlen volt, s elejtette a rátarti kannát.

Ott hevert a teáskanna ájultan a földön, a forró víz szétfolyt belőle, letörött a csőre, letörött a füle - a födeléről ne is beszéljünk, arról már elég szó esett. Rettenetes csapás volt ez neki, s ami a legszörnyűbb: mindenki rajta nevetett, rajta, s nem az ügyetlen kézen.

- Sohasem felejttem el azt a pillanatot! - sóhajtotta a teáskanna, amikor később elbeszélte élete történetét. - Azt mondták rólam, hogy rokkant vagyok, félreállítottak egy sarokba, másnap aztán odaajándékoztak egy szegény asszonynak, aki zsírt kunyerált a konyhán. Koldusbotra jutottam, nem volt tartalma az életemnek, nagyon elkeseredtem. És mégis - akkor kezdődött az én igazi életem. Mert a világon mindenki máshová ér el, mint ahova elindult. Belém földet tömtek, s ez egy teáskannának annyi, mintha eltemetnék. De a földbe aztán virághagymát dugtak, hogy kicsoda, nem tudom, ajándékba kaptam, a kínai levelekért meg a forró vízért kárpótlásul, meg hogy elfelejtsem letört csőrömet, letört fületem. A földem befogadta a hagymát, s az az enyém lett, a szívemmé vált, eleven szívemmé - addig, tudjátok, nem volt szívem. De akkor élet támadt bennem, élet és erő. Nedvek keringtek a bensőmben: a hagyma csírába szökkent, aztán virágot bontott, s én hordoztam, én voltam a bölcsője. Néztam, nem tudtam betelni a szépségével - boldog voltam, mert boldog, aki másnak tudja áldozni az életét! A virág nem mondott köszönetet nekem, nem is gondolt velem. Mindenki megcsodálta, mindenki megdicsérte. Én meg örültem - bizony, megérdemli a dicséretet a szépséges virág!

Egy nap aztán azt mondta valaki: „Jobb cserepet érdemelne!”

Akkor kettétörték, ami nagyon fájt, de a virág sokkal szebb cserépbe került, s ez megvigasztalt. Most itt heverek a szemétdombon, törött cserép vagyok. De az emlékeimet nem veheti el tőlem senki.